

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SÂÎ MUSTAFA ÇELEBİ YAPILAR KİTABI

Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye
(Mimar Sinan'ın anıları)

Hazırlayan: Hayati Develi

Önsöz: Doğan Kuban

SÂİ MUSTAFA ÇELEBİ YAPILAR KİTABI

Mimar Sinan'ın kendi ağzından yaşamöyküsü; uzun ve benzersiz bir ömrün önemli olayları, şaşırtıcı öyküleri, büyük bir yaratıcının yaşamı ve iç dünyası üstüne eşsiz bir belge.

Tezkiretû'l-Bünyan ve Tezkiretû'l-Ebniye, tıpkıbasım, eleştirel basım ve günümüz diline aktarılmış biçimleriyle Yapılar Kitabı'nda birarada.

ISBN 975 296 040 5

SÂİ MUSTAFA ÇELEBİ YAPILAR KİTABI

Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye
(Mimar Sinan'ın anıları)

Hazırlayan: Hayati Develi

Önsöz: Doğan Kuban

Sâî Mustafa Çelebi

YAPILAR KİTABI

Tezkiretü'l-Bünyân ve Tezkiretü'l-Ebniye

Çevriyazı, Eleştirel Basım ve Notlar: Hayati Develi

Günümüz Diline Aktarım: Hayati Develi-Samih Rifat

Mimar Sinan (1490-1588): Osmanlı İmparatorluğunun yetiştirdiği en önemli mimar ve yaratıcıdır. Yavuz Sultan Selim döneminde Kayseri'nin Ağırnas köyünden devşirilmiş, Yeniçeri ocağında dülger ve mimar olarak yetişmiş, gösterdiği başarıyla mimarbaşılığa dek yükselmiştir. Katıldığı seferlerde Suriye, Mısır, Irak, İran ve Balkan ülkelerini gezip mimari yapıtlarını inceleyen Sinan, uzun ömrünün de sağladığı derin bilgi ve deneyimle Osmanlı mimarlığının Bursa'dan başlayıp Edirne'de süregiden ve 15. yüzyılda özgün bir biçime ulaşan çizgisini, en yüksek teknik-estetik düzeyine ulaştırmıştır. Gerek doğrudan kendi tasarladığı ve uyguladığı, gerekse geniş bir mimarlar örgütü aracılığıyla ülkenin çeşitli yerlerinde yaptırdığı yapılarla Osmanlı mimarlığına tartışılmaz bir 'altın çağ' yaşatan Mimar Sinan'ın, ömrünün sonlarına doğru Mustafa Sâî Çelebi'ye yazdırdığı anıları, *Tezkiretü'l-Bünyan* ve onun değişik bir biçimi olan *Tezkiretü'l-Ebniye*, bu ilginç yaratıcının yaşamına ve bu 'altın çağ'a ışık tutan benzersiz birer otobiyografik metin niteliği taşımaktadır.

Sâî Mustafa Çelebi: 16. yüzyılda Osmanlı sarayında yetişmiş nakkaş ve şair. Pek çok yapının tarih kitabesini yazmıştır. *Tezkiretü'l-Bünyan* ve *Tezkiretü'l-Ebniye*'den başka *Ravzatü's-Selâtin* başlıklı şiir ve tarih yazıları toplamı biliniyor. 1595 yılında İstanbul'da ölmüştür.

Hayati Develi: Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1983). Doktora çalışmasını İstanbul Üniversitesi'nde tamamladı (1993). 1998 yılında doçent oldu. Şu anda İstanbul Kültür Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Kitapları: *Azeri Türkçesi Lügati* (1983), *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar* (1995), *18. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risale-i Garibe* (1998), *Amet Yesevî* (1999), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu I-II* (2001-2002).

İ.Ü. Kütüphane ve Dok.D. Bşk.	
Dere. No.	2000/7115
Sıra. No.	

11419

Sâî Mustafa Çelebi

YAPILAR KİTABI

Tezkiretü'l-Bünyân ve Tezkiretü'l-Ebniye

Çevriyazı, Eleştirel Basım ve Notlar: Hayati Develi

Günümüz Diline Aktarım: Hayati Develi-Samih Rifat

Mimar Sinan (1490-1588): Osmanlı İmparatorluğunun yetiştirdiği en önemli mimar ve yaratıcıdır. Yavuz Sultan Selim döneminde Kayseri'nin Ağırnas köyünden devşirilmiş, Yeniçeri ocağında dülger ve mimar olarak yetişmiş, gösterdiği başarıyla mimarbaşılığa dek yükselmiştir. Katıldığı seferlerde Suriye, Mısır, Irak, İran ve Balkan ülkelerini gezip mimari yapıtlarını inceleyen Sinan, uzun ömrünün de sağladığı derin bilgi ve deneyimle Osmanlı mimarlığının Bursa'dan başlayıp Edirne'de süregiden ve 15. yüzyılda özgün bir biçime ulaşan çizgisini, en yüksek teknik-estetik düzeyine ulaştırmıştır. Gerek doğrudan kendi tasarladığı ve uyguladığı, gerekse geniş bir mimarlar örgütü aracılığıyla ülkenin çeşitli yerlerinde yaptırdığı yapılarla Osmanlı mimarlığına tartışılmaz bir 'altın çağ' yaşatan Mimar Sinan'ın, ömrünün sonlarına doğru Mustafa Saî Çelebi'ye yazdırdığı anıları, *Tezkiretü'l-Bünyan* ve onun değişik bir biçimi olan *Tezkiretü'l-Ebniye*, bu ilginç yaratıcının yaşamına ve bu 'altın çağ'a ışık tutan benzersiz birer otobiyografik metin niteliği taşımaktadır.

Saî Mustafa Çelebi: 16. yüzyılda Osmanlı sarayında yetişmiş nakkaş ve şair. Çok yapının tarih kitabesini yazmıştır. *Tezkiretü'l-Bünyan* ve *Tezkiretü'l-Ebniye*'den başka *Ravzatü's-Selâtin* başlıklı şiir ve tarih yazıları toplamı biliniyor. 1595 yılında İstanbul'da ölmüştür.

Hayati Develi: Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1983). Doktora çalışmasını İstanbul Üniversitesi'nde tamamladı (1993). 1998 yılında doçent oldu. Şu anda İstanbul Kültür Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Kitapları: *Azeri Türkçesi Lügati* (1983), *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar* (1995), *18. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risale-i Garibe* (1998), *Amet Yesevî* (1999), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu I-II* (2001-2002).

İ.Ü. Kütüphane ve Dok.D. Bşk.	
Dok. No.	2000/7115
Sıra. No.	

11419

SÂÎ MUSTAFA ÇELEBİ
YAPILAR KİTABI

TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN VE TEZKİRETÜ'L-EBNİYE
(MİMAR SİNAN'IN ANILARI)

ÇEVRIYAZI, ELEŞTİREL BASIM VE NOTLAR: HAYATİ DEVELİ
GÜNÜMÜZ DİLİNE AKTARIM: HAYATİ DEVELİ-SAMİH RİFAT
ÖNSÖZ: DOĞAN KUBAN

Sâî Mustafa Çelebi
YAPILAR KİTABI, Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye

K Kitaplığı 30
Sanat 3

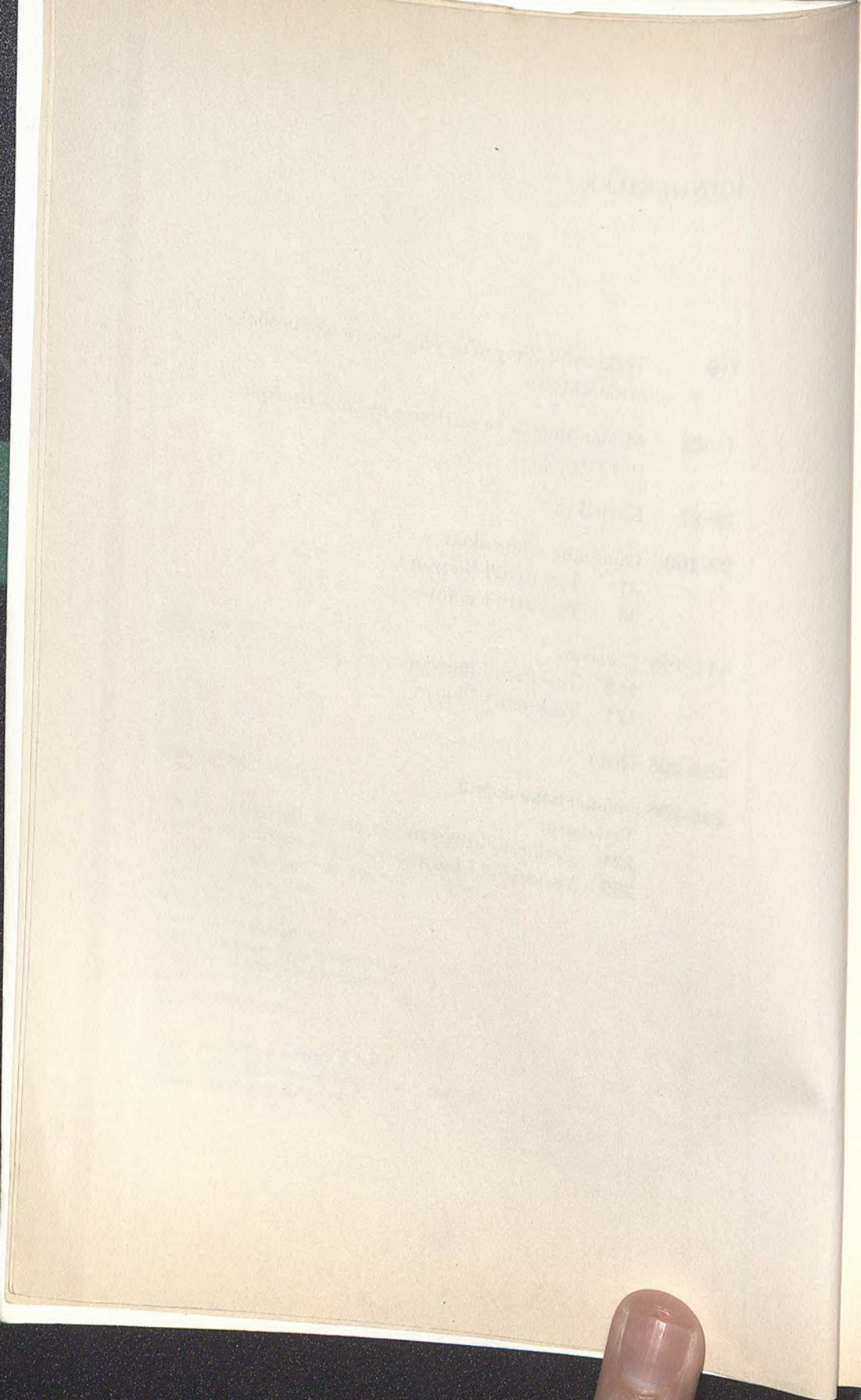
ISBN: 975-296-040-5

Çevriyazı, Eleştirel Basım ve Notlar: Hayati Develi
Günümüz Diline Aktarım: Hayati Develi-Samih Rifat
Yayına Hazırlayan: Samih Rifat-Arzu Karamani Pekin
Kitap Tasarımı: Ersu Pekin
Düzeltili: Alev Özgüner
Baskı: MAS Matbaacılık A.Ş.
Dereboyu Caddesi Zagra İş Merkezi
B Blok No 1, 34398 Maslak, İstanbul
0212 285 11 96
info@masmat.com.tr

© Koç Kültür Sanat Tanıtım A.Ş. 2003
Barbaros Bulvarı, Morbasan Sokak, Koza İş Merkezi
C Blok, 80700 Beşiktaş, İstanbul

İÇİNDEKİLER

- 7-9** Tezkiretü'l-Bünyan'ın yeni baskısı için önsöz
DOĞAN KUBAN
- 11-22** Mimar Sinan'a ve eserlerine ilişkin kaynaklar
HAYATİ DEVELİ
- 25-27** Kaynakça
- 29-108** Günümüz diline aktarım
31 Tezkiretü'l-Bünyan
95 Tezkiretü'l-Ebniye
- 111-195** Çevriyazı
113 Tezkiretü'l-Bünyan
171 Tezkiretü'l-Ebniye
- 196-203** Dizin
- 255-205 (sondan başa doğru)**
Tıpkıbasım
221 Tezkiretü'l-Bünyan
209 Tezkiretü'l-Ebniye

TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN'IN YENİ BASKISI İÇİN ÖNSÖZ

Doğan Kuban

Sinan'a ait otobiyografik diğer yazmalar arasında *Tezkire-tü'l-Bünyan*, büyük sanatçının düşünceleriyle en fazla buluştuğumuz yapıttır. Kuşkusuz Sinan'ın sanata ilişkin düşüncelerini çok daha ayrıntılı olarak öğrenmek isterdik. Ne var ki, Osmanlı kültür yapısı içinde Sinan'ın, uygulamaya dönük bir bağlam dışında, sanata ve mimariye ilişkin düşüncelerini dile getirmiş olacağını ileri sürmek kolay değildir. Çünkü o dönemin pragmatik yaşam felsefesi ve dünya görüşü, sıradan teolojik yorumlar dışında, maddi dünyanın ne bilimsel ne de felsefi boyutlarıyla fazla ilgilenmemiştir. Gerçi Sinan gibi büyük bir yaratıcının dünyaya ve sanata ilişkin genel yargılar üretmemiş olduğunu düşünmek olanaksızdır. Ne var ki çağın kültürü, bu tür gözlem ve düşüncelerin vurgulanıp, toplumun dünya üzerindeki görüşünün ifadesi olarak dışa vurulmasını kültürel bir etkinlik olarak geliştirmemişti. Yine de Sinan'ın genç dostu Sâî Mustafa Çelebi'nin ağzından iletilen hikâyeler ve yaşam-öyküsel notlar, bizi Sinan'ın yapıtına bir ölçüde yaklaştıran bilgiler içerir. Sâî, *Tezkire*'nin Sinan'la yapılan bir "hasbıhal" olduğunu yapıtın başında bildirir: "...sahîfe-i rûzgârda nâm u nişânı kalup du'â-i hayr ile yâd olmasına bâ'is olmak için bu hakîr-i şikeste-zamîr, fütâde-i bî-dest-gîr Sâî-i dâî-den hasb-i hâllerin nazm u nesr tahrir ü takrîr murâd edindiler." *Tezkire-tü'l-Bünyan*'da en büyük yapılara ilişkin anlatıların Sinan'ın kendisine ait olduğu kabul edilse bile, bazı gözlemlerin Sâî tarafından eklendiğini kabul etmek gerekir. Örneğin Sinan gibi bir mimarın Selimiye ve Ayasofya kubbe çaplarını ve yüksekliklerini yanlış bilip, Selimiye'nin daha büyük olduğunu söylemesi kabul edilemez. "...devlet-i Sultân Selîm Han'da izhâr-ı kudret edüp bu kubbe-i

‘âlinün andan [Ayasofya‘dan] altı zirâ’ kaddin ve dört zirâ’ devrin ziyâde eyledüm.” Bu tür ifadelerdeki sayısal yanlışların Sinan’ın yanlış ölçümlerinden kaynaklandığını kabul etmektense, Sâî’nin sanatçıyı yüceltmek için bunları kaleme almış olacağını düşünmek daha doğrudur.

Sâî Mustafa Çelebi, Sinan’ın etkinliklerinin hikâyesini onun ağzından dinleyip, Sinan’la yaptığı konuşmaları Sinan’ı gelecek kuşaklara anlatmak, ve sanatçıyı yüceltmek istemektedir. İlginç olan, Sinan’ın Vakfiyesi’ndeki “Büyük mühendislerin gözbebeği, kurucuların süsü, çağın ustalarının ustası, zamanın gerçeklerinden haberi olanların başı, bu dönemin ve bütün dönemlerin Öklid’i, sultanın mimarı” türünden betimlemelerin *Tezkiretü’l-Bünyan*’da olmasıdır. Bu gözlem yapındaki anlatıların Sinan’a ait olduğu kanısını güçlendirmektedir. Fakat satırlar arasında Sinan’ın, iradelerini yerine getirdiği büyük sultanlara yakışan, belki de onlarla aynı düzeyde bir güçlü insan olduğu inancının Sâî’de de samimi olarak varolduğunu düşünebiliriz. Sinan’ın yarattığı anıtsal yapı imgeleri, 16. yüzyılın Osmanlı kültürüne bir çerçeve oluşturur. Biz Sultan Süleyman’ı o çerçeve içinde hayal ederiz. Sâî, içinde yaşadığı ve yüksekliğine haklı olarak inandığı kültürün dayandığı dünya vizyonunu vurgulamakta ve o vizyon içinde hayran olduğu büyük ustanın yaratıcılığına yaraşan kimliğini, yapılarını överek dile getirmektedir.

Sâî’nin *Tezkiretü’l-Bünyan*’da sanatsal ve estetik bir mesaj verdiğini söylemek zordur. Fakat güzel kavramının ağırlıklı bir yer tutmadığı İslam kültürü ortamında bu doğaldır. İslam’da bütün boyutlarıyla Allah’ın vasıflarından türevlenmiş ululuk boyutları yüceltilir. Onun için *Tezkiretü’l-Bünyan*’ın pek açık olmayan bir ikilemi vardır. Bir yandan Peygamber’in ve Sultan’ın büyüklükleri Tanrı’nın sonsuzluğunda erimiştir. Öte yandan bir yaratıcı sanatçının büyüklüğü yapıtlarıyla sonsuzluğa erişecektir. Yazarın Tanrı’nın büyüklüğüne gölge düşürmeden yaratıcı sanatçının yüceltilmesinin sözselsel yöntemini bulması gerekmektedir. *Tezkiretü’l-Bünyan*’da yüceliğin tek ölçütü eşsizliktir. Sanatçıya övgü

yapıta övgüde kaybolmuştur. Sâî Mustafa Çelebi'nin ne Doğu'nun ne de Batı'nın büyük yapılarıyla ilgili bir bilgisi olduğunu gösteren bir işaret yoktur. Sinan'ın yapılarıyla karşılaştırılabileceği yapılar olarak Mescid-i Aksa, Kâbe ve Ayasofya'dan söz etmektedir. Özellikle Ayasofya'nın bir kilise olarak aşılması gerekiyordu. "Ve halk-ı cihân dâyire-i imkândan hâric dedüklerinin bir sebebi, Ayasofiya kubbesi gibi büyük kubbe devlet-i İslâmiyye'de binâ olunmamışdır, deyü kefare-i fecerenün mi'mâr geçinenleri: 'Müslümânlara galebemüz vardır!' derler idi. Zu'm-ı fâsidlerince ol kadar kubbe turgurmak gâyet müşkildür. 'Nazîre mümkün olsa iderler idi!' dedikleri bu hakîrûn kalbinde 'ukde olup kalmış idi.'" Sâî, Sinan'ın bu endişesini vurgulayarak, Selimiye'nin strüktürel amacını belirtir. Fakat bunu yaparken Sinan'ın söylemiş olamayacağı şeyleri de ekler.

Sâî'nin *Tezkiretü'l-Bünyan*'ını bugünün ölçütleriyle değerlendirmek olası değildir. Bu ne bir otobiyografidir, ne bir biyografidir. Belki de Sinan'ın isteğiyle, o günün anlayışı içinde yazılmış bazı biyografik bilgiler içermektedir. Dönemin mimari tasarım eğilimlerini anlatan bir kitap değildir. Fakat birçok yapı hakkında ancak Sinan'ın bilebileceği ayrıntıları nakleder. Üstelik profesyonel dille yazılmış bir kitap da değildir. Sâî strüktürel öğeleri nesnel bir gözlemle anlatmaz. "...kibâbları deryâ-yı letâfetün habâbları gibi" (kubbeleri güzellik denizinin kabarcıkları gibi süslenip), büyük kemerler için "...kavs-i kuzah [gökkuşağı] gibi âsumâna peyveste oldu [ulaştı]." der. Binaların hepsi cennete benzer. *Tezkiretü'l-Bünyan*'da en uzun bölüm, İstanbul'a su getirilmesine ilişkindir. Kırkçeşme sularının inşası hakkında gerçekten ayrıntılı bilgi veren bu bölüm, belki de yapının en ilginç bölümüdür. Sâî'nin Sinan'la konuşmaları, onun yapı etkinliklerini yansıtan bir edebi yapıt olarak, zamanın aydını için mimariye ilişkin hangi konuların ağırlık taşıdığını da açıkça göstermektedir. Bunlar bizim beklediklerimiz olmayabilir, fakat bütün Osmanlı tarihinde başka eşi de yoktur. Ve toplumun mimari yapıtı hangi bağlamda değerlendirdiğini açıklamaktadır.

MİMAR SİNAN'A VE ESERLERİNE İLİŞKİN KAYNAKLAR

Hayati Develi

Türk mimarlık tarihinin şüphesiz en önemli adı olan Mimar Sinan'ın yaşamı konusundaki bilgilerimizin çoğu, kendi zamanında kaleme alınmış metinlere dayanır. Bu metinler Mimar Sinan'ın mimari eserlerinin neler olduğu konusunda da birincil kaynaklar durumundadır. Kütüphanelerde saptanan bu eserler aslında bir ilk eserin gelişerek birbirini takip eden edisyonları gibi görünmektedir.

◆ Bu kaynakların birincisi Topkapı Sarayı Arşivi, no. D. 1461/3'te bulunan ve herhangi bir başlık taşımayan bir metindir ve ilk defa yayınlayan R. M. Meriç tarafından *Adsız Risâle* olarak adlandırılmıştır. Metin büyük olasılıkla Mimar Sinan'ın kendisi tarafından kaleme alınmıştır. Kısa biyografisini ve yazmayı düşündüğü kitabın fihristini içerir. Buna göre kitap on bir bölümden oluşacaktır. Bu listenin ardında küçük bir boşluk yer almış ve on birinci bölüme ait olan hamamların listesi verilmiştir. Bu metin, Mimar Sinan'ın yazmayı düşündüğü otobiyografisinin ilk ve eksik kalmış denemesi olarak kabul edilmektedir (Meriç; Şeşen, 269).

Nüshaları:

- Tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, no. D. 1461/3 (Şeşen, 269).
- ◆ İkinci metin, yine Topkapı Sarayı Arşivi'nde, no. D. 1461/4'te (y. 1b-5a) bulunan *Risâletü'l-Mi'mâriyye*'dir. Bunda da kısaca, ancak *Adsız Risâle*'dekinden daha ayrıntılı olarak Mimar Sinan'ın kısa biyografisi verilir. Yine yapıların on bir bölüm halinde listelenmesi tasarlanmış, fakat bunların yeri boş bırakılmıştır. Bu eserin de Mimar Sinan tarafından kaleme alınmış ve yarım kalmış bir otobiyogra-

fi denemesi olduğu kabul edilmektedir. Metin, R. M. Meriç tarafından (s. 11-12) yayınlanmıştır (Şeşen, 269).

Nüshaları:

- Tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, no. D. 1461/4, y. 1b-5a (Şeşen, 269).
- ◆ Üçüncü metin *Tuhfetü'l-Mi'mârîn* adını taşımaktadır ve diğer iki metinle aynı yerde (Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, no. D. 1461/4, y. 6b-27b) ciltlenmiştir. Yazı özellikleri bakımından da önceki iki metinle aynıdır. Müsvedde halinde olan bu metin, *Risâletü'l-Mi'mâriyye*'nin geliştirilmiş bir edisyonu durumundadır. Başlangıç bölümü *Risâletü'l-Mi'mâriyye* ile aynıdır. Daha sonra metnin içindeki konuları gösteren bir fihrist bölümü yer alır. Ardında bu fihristteki sıraya göre yapıların listesi verilir. Bu edisyonda öncekilerden farklı olarak Sinan'ın mimarlıkla ilgili temel görüşlerinin anlatıldığı kısa "mukaddime" ile bazı yapıların inşa özelliklerinin anlatıldığı "hâtîme" bölümü yer almaktadır. Yapıların listesi on iki bölüm halinde verilmiştir. Bu haliyle ikinci metnin tamamlanmış bir edisyonudur (Şeşen, 269-270). Bu metin de R. M. Meriç tarafından (s. 15-52) yayınlanmıştır.

Nüshaları:

- Tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, no. D. 1461/4 (Şeşen, 269).

Bu üç metin, hem fiziksel olarak aynı cilt içinde bulunmaları, hem de içerikleri itibariyle birarada düşünülmelidir. Metinler doğrudan Mimar Sinan'ın ağzından yazılmış gibi görünür. Bunların üçünün de Sinan tarafından yazıldığını kabul etmemizi engelleyecek bir bilgi yoktur. Şu halde bu üç metin, Sinan'ın yazmayı tasarladığı otobiyografinin üç ayrı safhası (edisyonu) olarak kabul edilmelidir. *Adsız Risâle* bir ön edisyon, *Risâle-i Mi'mâriyye* ikinci edisyon ve *Tuhfetü'l-Mi'mârîn* otobiyografinin tamamlandığı son edisyon olmalıdır. Bu metinleri birinci grup başlığı altında değerlendirmek doğru olur.

Daha sonra karşımıza, ikinci grup olarak değerlendirdiğimiz, Mimar Sinan'ın hayatının ve eserlerinin an-

latıldığı iki metin daha çıkar. Bunlar *Tezkiretü'l-Ebniye* ve *Tezkiretü'l-Bünyan* adını taşır. Bu iki metnin öncekilerden başlıca farkı, her ikisinin de Sâî Çelebi adında bir yazar tarafından kaleme alındığının belirtilmesidir. Ancak bu iki metin arasında da yapısal farklılıklar vardır.

Tezkiretü'l-Ebniye, birinci gruptaki metinlerin tamamlanmış şekli olan *Tuhfetü'l-Mi'mârîn* örnek alınarak oluşturulmuştur. Her iki metnin yapısı da aynıdır. *Tezkiretü'l-Ebniye*'de de kısa bir girişten sonra Mimar Sinan'ın inşa ettiği yapıların listesi on üç bölüm halinde verilmektedir. Her ne kadar metni Sâî kaleme almışsa da, anlatım Sinan'ın ağzındandır. Bazı nüshalarda düzyazı bölümünden önce yer alan manzum metin yine Sâî Çelebi'nin kalemin-den çıkmış bir Mimar Sinan biyografisidir.

Nüshaları:

- Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi, no. 1236, y. 50a-57a (=EH).
- İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, no. 6826, 13 yaprak (=İÜ).
- Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi no. 4628, y. 15b-21b. Bu metinde manzum bölüm yoktur. *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin bittiği yerde *Tezkiretü'l-Bünyan* metni başlar (=S2).
- Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi no. 2258, y. 32b-35b. Bu metinde önce manzum bölüme, arkasından düzyazı bölüme yer verilmiştir (=S3).
- Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Bağışları, no. 81/2, y. 22b-36b, İstinsah H 1206. *Tezkiretü'l-Bünyan* ile birleştirilmiş, bir nüshadır. Bu nüshada manzum kısım yoktur.
- Ankara Millî Kütüphane, no. 06 MK Yz. A 1644, 26 yaprak. Bu metin *Tezkiretü'l-Ebniye* adıyla kayıtlıdır ve aslında *Tezkiretü'l-Bünyan* ile birleştirilmiş bir nüshadır. Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez, no. 81'deki yazma ile benzer özellikler taşır.
- Kahire, Tal'at Kütüphanesi, Türkî-Mecâmî, no. 119/3, y. 11a-17a.

- Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Tarih, no. 921. Bu nüsha *Tezkiretü'l-Bünyan* ile birleştirilmiş bir nüshadır. Manzum bölüm yoktur. Ahmed Cevdet Bey'in 1897'de yayınladığı metin muhtemelen bu nüshaya dayanmaktadır (=AE).
- Kahire, Tal'at Kütüphanesi, Türkî-Mecâmî, no. 81/4, y. 83a-92a. Bu nüsha da *Tezkiretü'l-Bünyan* ile birleştirilmiş bir nüshadır.

Konuyla ilgili son metin, *Tezkiretü'l-Bünyan* adını taşır. Bu metin Sâî Çelebi tarafından Mimar Sinan'ın ağzından kaleme alınmıştır. Aslında düzyazı olmakla birlikte araya yer yer manzum parçalar serpiştirilmiştir. Giriş bölümü, *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin girişine anlatım bakımından büyük ölçüde benzer. Ayrıca *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin kimi nüshalarında yer alan manzum parçadan birçok beyit, *Tezkiretü'l-Bünyan*'a da alınmıştır. İkisi arasındaki temel farklılık, *Tezkiretü'l-Bünyan*'da yapıların listesinin verilmemiş, ancak bazılarının yapım süreçleri ve özelliklerinin ayrıntılı olarak anlatılmış olmasıdır.

Nüshaları:

- Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, no. 4911, 15 yaprak (=S1).
- Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, no. 4628, y. 21b-35b (=S2).
- Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan, no. 1456, 23 yaprak. İstinsah H 1144/M 1732 (=R).
- Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Bağışları, no. 81/1, y. 1b-26b, istinsah. *Tezkiretü'l-Ebniye* ile birleştirilmiş.
- Ankara Millî Kütüphane, no. 06 MK Yz. A 1644, 26 yaprak. Bu metin *Tezkiretü'l-Ebniye* adıyla kayıtlı olup aslında *Tezkiretü'l-Bünyan* ile birleştirilmiş bir nüshadır. Süleymaniye Nuri Arlasez, no. 81'deki yazma ile benzer özellikler taşır.
- Kahire, Tal'at Kütüphanesi, Türkî-Mecâmî, no. 119/4, y. 17b-32b.
- Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Tarih, 921. Bu nüsha

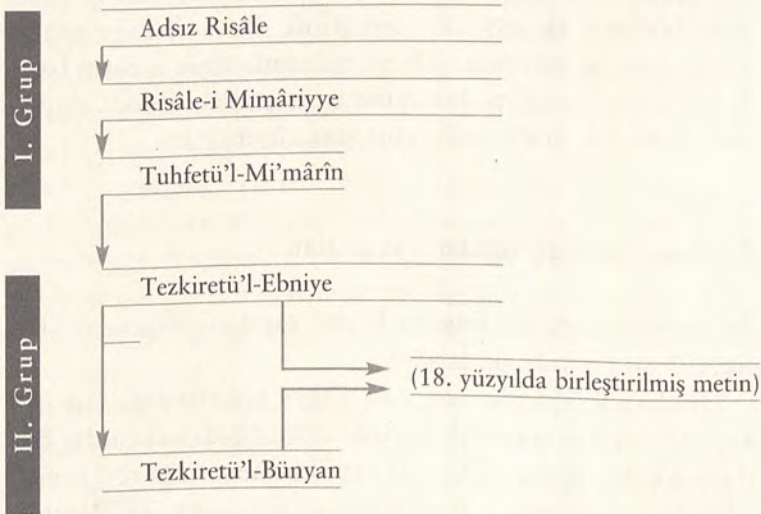
Tezkiretü'l-Ebniye ile birleştirilmiş nüshadır. Ahmed Cevdet Bey'in 1897'deki yayını muhtemelen bu nüsha esas alınarak yapılmıştır (=AE).

- Kahire, Tal'at Kütüphanesi, Türkî-Mecâmî, no. 81/4. Bu nüsha da *Tezkiretü'l-Ebniye* ile birleştirilmiş bir nüshadır (=DK).

Tezkiretü'l-Ebniye ve *Tezkiretü'l-Bünyan*'ı, Mimar Sinan'ın anlatımlarına ve önceki metinlere dayanarak Sâî Çelebi tarafından kaleme alınmış ve birbirini tamamlayan iki metin olarak değerlendirmek mümkündür.

Bu iki metin, 18. yüzyıl civarında birleştirilerek ortak bir metin de oluşturulmuştur (bkz. AE ve DK). Oluşturulan bu ortak metinde *Tezkiretü'l-Ebniye*'deki manzum bölüme yer verilmemiştir. Ahmed Cevdet tarafından yayınlanan metin, bu ortak metnin nüshalarından birine dayanmaktadır.

Aldarını verdiğimiz beş metnin ilgisini şu şekilde gösterebiliriz:

Birinci gruptaki metinleri, her ne kadar *Tuhfetü'l Mi'mârîn* yapısal olarak tamamlanmış görünse de, birer ön edisyon kabul edebiliriz. Bunların yazarlarının Mimar Si-

nan'ın kendisi olduğu da düşünülebilir. Büyük olasılıkla daha sonra eserlerinin ve yaşamının daha geniş bir metinde anlatılmasını arzu ederek ve bu işi Sâî Çelebi'ye havale etti. Önce *Tuhfetü'l-Mi'mârîn*'i esas alarak yine liste tarzında bir metin hazırlayan, hatta Mimar Sinan'ın biyografisini manzum olarak anlatan Sâî Çelebi, daha sonra farklı yapıda bir metin tasarladı. Bu metni basitçe bir giriş ve yapıların listesi olarak değil de Mimar Sinan'ın yaşamının, eserlerini ortaya koymadaki sanatçı bakışı ve ideolojisinin anlatıldığı, başyapıtlarının yapım sürecinin de verildiği bir metin olarak düşündü ve bunu uyguladı. Bu ikinci metni yazarken daha önce yazdığı manzum bölümden de yararlandı. Böylece Sâî Çelebi'nin kaleme aldığı ve Mimar Sinan'ın anlatımına dayalı iki metin ortaya çıkmış oldu. Bu bizim eldeki metinlerin üretim süreçleriyle ilgili varsayımımızdır.

Sonraki yüzyıllarda kim olduğunu bilmediğimiz bir editör, gruplandırılmış bina listelerinden oluşan *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin *Tezkiretü'l-Bünyan* içinde yer almasının yararlı olacağını düşündü ve bu iki metni –birincisindeki manzum bölümü almayarak– birleştirdi. Bu tamamen pratik bir amaca dayanıyordu. 19. yüzyıl sonlarında metnin basılı edisyonu hazırlanırken yine aynı pratik amaca dayalı olarak bu 18. yüzyıl edisyonu esas alınmıştır.

Metinler üstünde yapılan çalışmalar

Bu metinler üstünde bugüne kadar yapılan çalışmalar kronolojik sıra içinde şunlardır:

Tezkiretü'l-Ebniye'nin 19. yüzyıl ortalarında on altı sayfalık bir metin olarak yayınlandığını bazı kaynaklar bildirmektedir (Şeşen, 270). Bu yayın Edhem Paşa'nın *Fenn-i Mimari-i Osmanî = L'Architecture Ottomane* (1873) isimli çalışmasında da aynen yer almıştır.

1897 yılında Ahmed Cevdet Bey, Kütüphane-i İkdâm yayınları arasında *Tezkiretü'l-Bünyan*'ı yayınladı. Bu yayın, *Tezkiretü'l-Bünyan* ve manzum bölümü dışarıda bırakıla-

rak *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin birleştirilmesiyle oluşturulmuş bir nüshaya (muhtemelen Millet Kütüphanesi Ali Emiri nüshasına) dayanmaktadır.

1931 yılında Ahmed Refik (Altınay), *Mimar Sinan* isimli kitabının içinde *Tezkiretü'l-Ebniye*'ye yer vermiştir. Ahmed Refik, manzum bölümü yayınlamadığı gibi *Tezkiretü'l-Ebniye*'de yer alan kısa Mimar Sinan biyografisine de yer vermemiştir.

1935 yılında Türk Tarih Kurumu'nun, Atatürk'ün nezaretinde Dolmabahçe Sarayı'nda sürdürdüğü çalışmalar sırasında "Türk Tarihinin Ana Hatları" projesi çerçevesinde "Türklerin medeniyete hizmetleri" bölümünün yazılması kararlaştırılmış; bu bağlamda "Osmanlı mimari tarihi" içinde Mimar Sinan'ın hayatı ve eserleriyle ilgili kaynakların yayınlanması kararlaştırılmıştır. Bu görevi üstlenen Rıfkı Melûl Meriç, 1939 yılında *Adsız Risâle*, *Risâle-i Mi'mâriyye*, *Tuhfetü'l-Mi'mârîn* ve *Tezkiretü'l-Ebniye* isimli metinlerin "edisyen kritik"lerini (*édition critique*=eleştirel basım) bitirerek kuruma teslim etmiş, bu metinler dizilmeye başlanmış, ancak proje kapsamındaki diğer metinlerin (*Tezkiretü'l-Bünyan*, Eyyubî'nin *Padişah-nâme*'si ve Dayazâde Mustafa Efendi'nin *Selimiyye*'si) edisyen kritikleri bitirilemediği için basım işi gerçekleştirilememiştir.

1956 yılında, Türk Tarih Kurumu'nun bahsettiğimiz projesinde görev alan Afet İnan, *Mimar Koca Sinan* isimli bir monografi yayınladı. Bu monografide *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin manzum bölümüne de yer verilmiştir. Anlaşıldığına göre İnan bu metni, Meriç'in henüz yayınlanmamış çalışmasından almıştır.

1965 yılında, Rıfkı Melûl Meriç'in hazırladığı ve daha önceden dizilmiş bulunan edisyen kritikler yayınlanmıştır. Bu çalışma bilimsel usullere uygun bir eleştirel basımdır. Nüsha farkları, metnin aparatında Arap harfleriyle verilmiştir. Ne var ki, Meriç çalışmasını bitiremediği için, kullandığı ve kısaltmalarla gösterdiği nüshaların nerede ve hangi vasıflarda olduğuna ilişkin açıklamalar kitapta yer almamıştır. Bu nüshalardan bazılarının özel kütüphanelerde

bulunduğu anlaşıyor. Bu çalışmada *Adsız Risâle* (s. 5-7), *Risâle-i Mi'mâriyye* (s. 11-12), *Tuhfetü'l-Mi'mârîn* (s. 15-22), *Tezkiretü'l-Ebniye* – manzum bölüm (s. 55-63), *Tezkiretü'l-Ebniye* – düzyazı bölüm (s. 67-129) yer almaktadır.

1968 yılında Afet İnan'ın *Mimar Koca Sinan* isimli çalışmasının ikinci baskısı yapılır ve bu baskıda *Tezkiretü'l-Ebniye*'deki yapılar listesine de yer verilir.

1984 yılında Muharrem Hilmi Şenalp tarafından *Sâi Çelebi, Tezkiretü'l-Bünyan, Mimar Sinan* (Yıldız Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi) adında bir tez yapılır.

1988 yılında Sadık Erdem *Tezkiretü'l-Bünyan*'ın 1897'de Ahmed Cevdet Bey tarafından yayınlanan metnini Latin harflerine çevirerek yayımlar. Bu metinde edisyon kritik yoktur. Sadece metnin sonuna küçük bir sözlük eklenmiştir.

1988 yılında Zeki Sönmez, Mimar Sinan ile ilgili metinleri günümüz Türkçesine aktararak yayımlar. Sönmez, manzum bölümleri günümüz diline aktarmamış, sadece Latin harflerine aktarmakla yetinmiştir. Ayrıca Sönmez bu çevirileri hangi yayınlara dayanarak yaptığını belirtmemiştir. Bu çalışmada *Tezkiretü'l-Bünyan* (s. 21-57), *Tezkiretü'l-Ebniye* (s. 59-77), *Tuhfetü'l-Mi'mârîn* (s. 79-95), *Risâle-i Mi'mâriyye* (s. 96-97) ve *Adsız Risâle* (s. 98-100) yayınlanmıştır. Çalışmada *Tezkiretü'l-Bünyan* için muhtemelen Ahmed Cevdet Bey'in yayını esas alındığından, bu metnin içinde *Tezkiretü'l-Bünyan*'ın düzyazı bölümü de yer almış, sonra *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin manzum bölümünün yanında düzyazı bölümü bir defa daha yayınlanmıştır.

1989'da Suphi Saatçi, *Mimar Sinan ve Tezkiretü'l-Bünyan* isimli çalışmasında *Tezkiretü'l-Bünyan*'ın Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, no. 4911'de kayıtlı bulunan ve müellif nüshası kabul ettiği nüshayı yayınlamıştır. Bu çalışmada önce metnin günümüz diline aktarılmış biçimi (s. 44-122), sonra metnin anlaşılmasına yönelik notlar ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan no. 1456'da bulunan nüshaya dayanan birkaç karşılaştırma (s. 124-129), metnin Latin harflerine aktarılmış biçimi (s. 136-175) ve nüshanın tıpkıbasımı verilmiştir. Bu çalışma sadece bir nüshaya

dayanması yüzünden bir edisyon kritik sayılamaz. Bunu sadece belli bir nüshanın yayını olarak değerlendirebiliriz.

Saatçi, 1990 yılında aynı metnin Revan nüshasını bir makale halinde yayınladı. Bu yayın da söz konusu nüshanın Latin alfabesine aktarılmasından ibarettir.

Bütün bu çalışmalar ortaya şöyle bir tablo çıkarmaktadır: Mimar Sinan'ın hayatı ve eserleri ile ilgili söz konusu metinler, parça parça ve ayrı ayrı yayınlanmış durumdadır. Bir ön edisyon olan birinci gruptaki metinlerin edisyon kritiği sadece Meriç tarafından yapılmış, bu yayın Sönmez tarafından günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

İkinci grubu oluşturan iki metin önce 1897'de Arap harfleriyle yayınlanmıştır. Bu yayın, birleştirilmiş geç bir nüshaya dayanır; *Tezkiretü'l-Ebniye*'deki manzum bölümü içermez ve bir edisyon kritik özelliği taşımaz. Erdem, bu metni 1988'de Latin harflerine çevirmiştir. Saatçi, 1989'da *Tezkiretü'l-Bünyan*'ın Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, no. 4911'deki (müellif hattı kabul ettiği) nüshasını, 1990'da da aynı metnin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan no. 1456'daki nüshasını yayınlamıştır. Saatçi, bu yayınlarda edisyon kritik yapmamış, *Tezkiretü'l-Ebniye* metnine yer vermemiştir.

Birinci gruptaki ön edisyonların daha önce yayınlandıkları ve bunlarda yer alan bilginin esasen *Tezkiretü'l-Ebniye*'de tekrarlandığı göz önüne alındığında bu grubun yeni bir yayınının gerekli olmadığı açıktır. Ancak ikinci gruptaki iki metnin, yani *Tezkiretü'l-Ebniye* ve *Tezkiretü'l-Bünyan*'ın birden fazla nüshaya dayanan bir edisyon kritiğinin bugüne kadar yapılmamış olması, bu işi bir gereklilik haline getirmektedir. İşte bizim çalışmamız, bu bütünlüğü ve gerekliliği karşılama ihtiyacından doğmuştur.

Eleştirel basım

Eleştirel basım, birden fazla nüshası bulunan bir metnin nüshalarını karşılaştırıp yanlışları ayıklayarak yeni bir me-

tin kurma işlemidir. Metinler arasındaki farklar gösterilerek, araştırmacılar için nüsha farklarını da gösteren doğru metnin kurulması hedeflenir. Bizim amacımız da *Tezkiretü'l-Bünyan* ve *Tezkiretü'l-Ebniye* metinlerini bu şekilde okuyucuya sunabilmektir.

Tezkiretü'l-Bünyan hazırlanırken Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, no. 4911'deki nüsha esas alınmıştır. Bu esas alma işi, metne konulan sayfa ve satır numaralarının takibini kolaylaştırma amacına yöneliktir. Bu metin tarihsiz olmakla birlikte eldekilerin en eskisi gibi görünüyor. Metne katılmayıp kenara yazılmış kimi bilgilerin olması, satır ve sayfa kullanımındaki düzensizlik, bunun bir müellif nüshası olabileceğini düşündürmektedir (Saatçi 1989, 25-27) Bu nüsha S1 olarak gösterilmiştir. Diğer nüshalarda bu çıkmalar metne dahil edilmiştir.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan no. 1456'da bulunan nüsha, R olarak gösterilmiştir.

Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, no. 4628'de bulunan nüsha, S2 olarak gösterilmiştir. Bu nüsha 21b'de başlar, bundan önce 15b-21b sayfalarında *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin düzyazı bölümü yer almaktadır.

Kahire Tal'at Kütüphanesi'nde bulunan nüsha, DK olarak gösterilmiştir. Bu nüshanın Süleymaniye Kütüphanesi mikrofilm arşivinde no. 1727'de bulunan kopyasını kullandık.

Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Tarih no. 921'de kayıtlı bulunan nüsha, *Tezkiretü'l-Bünyan* ile *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin düzyazı bölümlerinin birleştirilmesinden oluşmuştur. Ancak *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin başladığı ve bittiği yer belli olduğundan ve bu yayın yaklaşık yüz yıldır Mimar Sinan araştırmalarının başlıca kaynağı durumunda bulunan basılı metnin kaynağı olduğu için, edisyon kritiğe dahil edilmiştir. Bu nüshayı AE ile gösterdik.

Tezkiretü'l-Ebniye'nin manzum bölümü Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi, no. 1236'da kayıtlı nüshada, Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi, no. 2258'deki yazmada ve İstanbul Üniversitesi, Türkçe Yaz-

malar, no. 6826'daki yazmada bulunmaktadır. Bunları sırasıyla EH, S3 ve İÜ olarak gösterdik. Meriç'in yayınında birden fazla nüshanın kullanıldığı görülmekteyse de bunların yeri ve nitelikleri belirtilmemiştir.

Tezkiretü'l-Ebniye'nin düzyazı bölümünün edisyon kitiği ise EH, S2, S3, İÜ ve AE nüshalarına dayanılarak yapılmıştır.

Edisyon kritikte sadece nüsha farkları, ayetlerin *Kur'an-ı Kerim*'deki yeri ve meali verilmiştir. Metinle ilgili diğer açıklamalar ise sadeleştirme bölümünde yer almıştır.

Çevriyazı

Metinde yalınlaştırılmış bir transkripsiyon alfabesinden yararlanılmış, yani Arap harfleriyle metnin aktarılmasında her harf için özel işaretlerden oluşan bir alfabe sistemi kullanılmamış, bugünkü standart Türk alfabesiyle yetinilmiştir. Bununla birlikte uzunluklar (^) işaretiyle, ayın ve hemze harfleri kesme işaretiyle gösterilmiş; art damak ünsüzlerinden sonra gelen uzun ünlüler ise, ünlünün üzerine kısa bir çizgi konularak (ā, ū) gösterilmiştir. Bugünkü alfabemizde bulunmayan genizsi n sesini gösteren kef harfi için (ñ) harfi kullanılmıştır. Türkçe kelimelerde gayın ve kef harfiyle yazılan, ancak iki ünlü arasında sızıcılaşan ön ve art damaksı /g/ fonemleri (ğ) harfiyle gösterilmiştir (değil, dağa, olduğu vs.).

16. yüzyıl Türkçesi'nin henüz Eski Türkiye Türkçesinin ses özelliklerini koruduğunu düşünerek, yazıda gösterilmeyen ünlüleri bu dönemin ses özelliklerine göre işaretledik. Türkçe kimi kelimelerde bulunan kapalı e dediğimiz ünlüyü (e) olarak gösterdik (edüp, verdüm vs.).

Arap harfli metinlerde bir yazım kalıplaşması esas olduğu için özellikle eklemelerde tonluluk/tonsuzluk uyumu gösterilmez; ancak böyle bir uyumun var olduğu da bellidir. Bu yüzden /t/ ile biten sözcük tabanlarına /t/ ile başlayan bir ek geldiğinde bunları uyumlu olarak yazdık (ettük, gittük, gittükten, devlette, dostta vs.).

Farsça birleşik sözcükler ve ön ekler yazılırken iki öge arasında (-) konuldu: şikeste-zamîr, reh-nümâ, kâm-rân, şeh-zâde, nâ-tüvân, tâc-dâr vs.

Farsça son eklerle yapılan türetmelerde ise araya (-) işareti konulmadı: nâmver, mehveş, cennetâsâ vs.

Tezkiretü'l-Bünyan için esas aldığımız S1 nüshası ile *Tezkiretü'l-Ebniye* için esas aldığımız EH nüshalarında sayfa kenarına yazılmış metinle ilgili bölümleri farklı bir yazı karakteriyle metnin içine aldık; metinle ilgili olmayan kenar yazılarını ise yalnızca tıpkıbasımda bırakmakla yetindik. Metinde olmayıp da bizim onarım yoluyla eklediğimiz bölümleri [] ayrıçaları içinde gösterdik. Eleştirel basımda esas alınan yazmanın sayfası metin kenarına • işaretinin yanına yazıldı. Bu işaret metnin içinde esas alınan nüshanın başladığı yeri göstermektedir. Diğer nüshaların sayfa başları da metin içinde | işaretiyle gösterildi ve metnin yanına hangi sayfa olduğu yazıldı. Esas alınan metnin satır numaraları beş satırda bir | işaretiyle gösterildi, metnin yanına yazıldı.

Eleştirel basımın hazırlanması sürecinde değerli zamanlarını ayırıp metin konusundaki görüşlerini paylaşan, çeşitli önerilerle katkıda bulunan Prof. Dr. İskender Pala'ya, Doç. Dr. Mustafa Çiçekler ve Doç. Dr. Musa Duman'a gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Çevriyazıda kullanılan kısaltmalar

Tezkiretü'l-Bünyan nüshaları

- S1 Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, no. 4911.
- R Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan, no. 1456.
- S2 Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, no. 4628.
- DK Kahire, Tal'at Kütüphanesi, Türkî-Mecâmî, no. 81/4.
- AE Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Tarih, 921.

Tezkiretü'l-Ebniye nüshaları

- EH Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Emanet Hazinesi, no. 1236.
- İÜ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi,
Türkçe Yazmalar, no. 6826.
- S3 Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi no. 2258.
- S2 Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi
no. 4628.
- AE Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Tarih, no. 921.
- DİA Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

KAYNAKÇA

- Ahmed Refik 1931. *Mimar Sinan*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul.
- Arseven, Celal Esad 1983. *Sanat Ansiklopedisi*, 5 cilt, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ayvansarayî Hüseyin Efendi 2001. *Hadikatü'l-Cevâmî (İstanbul Camileri ve Diğer Dinî-Sivil Mimari Yapılar)*, Hazırlayan: Ahmed Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul, 744 s.
- Barkan, Ömer L. 1972. *Süleymaniye Camii ve İmaretî İnşaatı (1550-1557)*, c. I, Ankara 1972, XV-393 s.; c. II, Ankara 1979, 301 s.
- Çeçen, Kâzım 1988a. *Mimar Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri*, İski Yayınları, İstanbul, 238 s.+ haritalar.
- Çeçen, Kâzım 1988b. "Sinan'ın Köprü ve Su Kemerleri", *Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarılığı ve Sanatı*, İstanbul, 79-101.
- Çeçen, Kâzım 1988c. "Sinan'ın Yaptığı Köprüler", *Mimarbaşı Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, İstanbul.
- Çeçen, Kâzım 1991. *Halkalı Suları*, İski Yayınları, İstanbul, 176 s.+harita ve planlar.
- Danışmend, İsmail Hami 1948. *İzablı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. II, İstanbul.
- Develi, Hayati 1997. "Dua ve Yas Motifi Olarak 'baş açmak' Tabiri", *Türkiyat Mecmuası*, c. XX, İstanbul, s. 85-111.
- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 8 cilt, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993-1995.
- Eldem, Sedat Hakkı 1976. *Türk Bahçeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Erdem, Sadık. *Sâî Çelebi-Tezkiretü'l-Bünyan*, Binbirdirek Yayınları, İstanbul
- Evliya Çelebi. *Seyahatname*, Topkapı Sarayı Müzesi

Kütüphanesi, Bağdad 304.

Hasol, Doğan 1995. *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Hüseyin Kâzım Kadri, 1927-1943. *Türk Lügati*, Maarif Vekâleti, 4 cilt, Ankara.

İnan, Afet 1956. *Mimar Koca Sinan*, Emlak Bankası Yayınları, Ankara. İkinci baskı, Ankara 1968.

Koçu, Reşat Ekrem 1958-1973. *İstanbul Ansiklopedisi*, 11 c.

Konyalı, İbrahim Hakkı 1953. *Fatih'in Mimarlarından Azadlı Sinan (Sinan-ı Atik) Vakfiyeleri, Eserleri, Hayatı, Mezarı*, İstanbul, 110+XV s.

Kuban, Doğan 1997. *Sinan'ın Sanatı ve Selimiye*, Tarih Vakfı, İstanbul.

Kunter, Halil Baki 1942. "Kitabelerimiz", *Vakıflar Dergisi*, sayı II, Ankara.

Kuran, Aptullah 1988. "Tezkerelerde Adı Geçen Sinan Eserlerinin Yapı Türlerine Göre Alfabetik Listesi", *Mimarbaşı Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri I*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s. 155-166.

Manaz, Abdullah 1992. *Suriye'nin Başkenti Şam'da Türk Dönemi Eserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Mantran, Robert 1990. *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul: Kurumsal, İktisadî, Toplumsal Tarih Denemesi*, çevirenler: M. Ali Kılıçbay-Enver Özcan, TTK Yayınları, Ankara.

Mehmed Hafid Efendi 1221 [1807]. *Ed-Dürretü'l-mensûre fî islâhi'l-galatâtî-meşhûre*, İstanbul.

Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmânîyye*, hazırlayanlar: A. Aktan-A. Yuvalı-M. Hülâgü, Sebil Yayınevi, İstanbul 1996.

Meriç, Rıfık Melûl 1965. *Mimar Sinan, Hayatı, Eseri I. Mimar Sinan'ın Hayatına, Eserlerine Dair Metinler*, TTK Yayınları, Ankara, X+129 s.

Meydan-Larousse *Büyük Lûgat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, 12 cilt, İstanbul 1969-1973.

Pakalın, M. Zeki 1983. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü*,

3 cilt, MEB Devlet Kitapları, İstanbul.

Pala, İskender 2000. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Saatçi, Suphi 1989. *Saî Mustafa Çelebi, Tezkiretü'l-Bünyan*, 175-15, İstanbul.

Sâî Çelebi. *Âsâr-ı Eslaftan: Tezkiretü'l-Bünyan*, Kütübhane-i İkdâm, Dersaadet 1315.

Selânikî, 1989. *Tarih-i Selânikî*, hazırlayan: Mehmet İpşirli, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Sönmez, Neslihan 1999. "Osmanlı Mimarlığında Kullanılan Uzunluk Ölçü ve Birimleri", *Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları*, c. X, Ankara.

Sönmez, Zeki 1988. *Mimar Sinan ile İlgili Tarihi Yazmalar-Belgeler*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Suyolcuzâde Mehmed Necib 1942. *Devha-tül-küttâb*, tertib ve tashih eden Kilisli Muallim Rifat, İstanbul, 160 s.

Şeşen, Ramazan 1988. "Mimar Sinan ile İlgili Yazmalar", *Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 269-275.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, yayınlayan: Türkiye Diyanet Vakfı, c. 1-24, İstanbul 1988-2002

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı 1988. *Osmanlı Tarihi*, c. II, TTK Yayınları, 5. baskı, Ankara.

Ülgen, Aygün 1999. "Osmanlı Saray, Kasır ve Köşkleri", *Osmanlı 10*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 400-428.

Yerasimos, Stefanos 2002. *Süleymaniye*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 143 s.

Yılmaz, Mehmet 1992. *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 196 s.

günümüz dilinde

TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN

BU KİTAP, USTALARIN USTASI MİMARBAŞI
ABDÜLMENNANOĞLU SİNAN'I ANLATAN
TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN'DIR.

1a

Şükürler olsun yedi katın temellerini atana ve eşsiz övgüler olsun dokuz katlı gök kemerinin binasını kurana, ki bu fani işlikte kuralsız pergelsiz, Adem'in can ve gönül konağı varlık sarayını yarattı; onun yürek camilerini güzel ahlak nakışlarıyla şenlendirdi.

Mesnevi-i Manevi

Ne güzel Yaratan ki çıkartıp gizlendiği yerden
Var etti bu köşkü "ol" buyruğundan
Sütunsuz durdurdu havada dokuz kubbeyi
Asıp bıraktı ortaya güneş küreyi
Kudret eliyle mayalandırdı sonra "yok"u
Âdem'in bedeninin temelini attı
Bakış, pencere oldu beden kasrına
Kaşlar kitabe oldu üstüne
Böyle şenlenince Âdem'in varlık köşkü
Kâbe'yi yapmak da Hz. İbrahim'e düştü.

Güzel insanların gönül kâbelerinin mimarına¹ sayısız övgüler, sonsuz dualar olsun; O, ezeli Yaratıcı'nın kudretli yasalarıyla Allah yolunda yürüyüp yaşam ve sonsuzluk menzillerine giden, güçsüz, kalbi kırık ümmetini, sırat köprüsünden cennet bahçelerinin sarayına yolladı ve din kandilini kılavuz etti onlara.

¹ Hz. Muhammed'e.

Mesnevi

Ne büyük kerem var Allah'ın yaratısında
Örnek getirdi ahrete, hem de dünyada.

Sırat köprüsüdür o yüce sevgilinin¹ emri
Cehennemdir ondan uzak düşenin yeri.

Dünya ve ahretin efendisi dört Seçkin Dost'un²
nitelikleri üstüne. *Allah hepsinden razı olsun.*³

Birinci Dost, hakikat kâbesinin mihrabı, tarikat kapısının
kandili, temizlik ve doğruluğu kendinde toplamış kişi, pey-
gamberler önderinin mağara yoldaşı,⁴ din kâbesinin taşı, dört
Seçkin Dost'un en gözdesi, Âlemlerin Efendisi'nin elçisinin
yerine geçen, eski dost ve himmetli imam, Ebu Bekir Sıddık.
Yüce Allah ondan razı olsun.

Nazım

Resûl'ün mağara yoldaşdır Sıddık
Resûl'ün dert ortağıdır Sıddık

- 1b İkinci Dost, hak ve adalet camisinin minberi, doğruların
yardımcısı, İslam konağının direği, insanların seçkini, hakla
bâtılı ayıran adaletli sultan, temiz din duvarının kerpiç usta-
sı, Kayser'in gözlerini kör eden Hazret-i Ömer Faruk. *Yüce
Allah ondan razı olsun.*

Nazım

Gelmemişti dünyaya Ömer gibi
Din yolunda savaşıyan yiğit bir er.

¹ Hz. Muhammed'in.

² Dört halifenin.

³ İtalik yazılar, özgün metinde Arapçadır.

⁴ Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicreti (M. 622) sırasında
yol arkadaşı Hz. Ebu Bekir'di ve Mekkeli "müşrik"lerin takibinden
kaçmak için birlikte Sevr Dağı'nda bir mağaraya saklanmışlardı.
Bundan dolayı Ebu Bekir'in sıfatlarından biri yâr-ı gar'dır (mağara
yoldaşı).

Üçüncü Dost, ahlak ve güzellik camisinin mahfili, Herşeyi Bilen Hükümdar'ın¹ kitabını derleyip toplayan,² şehitlerin başı, din çatısı tavanının bezeği, çifte nurlu³ Affan oğlu Hazret-i Osman. *Yüce Allah ondan razı olsun.*

Nazım

Göz nurunu döküp erdemle
Kuran'ın toplayıcısı oldu Osman.

Dördüncü Dost, ilim ve irfan kentinin kapısı,⁴ apaçık bilgi ve cesaret sahibi, Amr-i Anter'i öldüren, Hayber kapısını yıkıp parçalayan,⁵ din konağının sağlam direği, seçkin imam, Peygamber'in amcaoğlu Ali. *Yüce Allah ondan razı olsun.*

Nazım

Allah'ın aslanıdır İmam Ali
Sonsuzluk meclisinde kandil alevi.

Hasan ve Hüseyin'in nitelikleri üstüne

Herkesin örnek tuttuğu iki imam; Hz. Fatma'nın göz nurları; evrenin övüncü, insanların ve cinlerin sevgilisi Hz. Muham-

¹ Allah'ın.

² Kuran-ı Kerim, Hz. Muhammed döneminde dallara, tahta parçalarına, hurma yapraklarına vb. yazılarak saklanıyor ve esas olarak ezberleme yoluyla korunuyordu. İlk halife Ebu Bekir döneminde Kuran'ın bütünü ezberleyenlerden oluşan bir kurul oluşturuldu ve yazılı olan metinler biraraya getirildi. Bu kurulda Hz. Osman da vardı. Hz. Osman'ın halifeliliği zamanında bu ilk nüsha esas alınarak dört (ya da yedi) nüsha hâlinde çoğaltılmış ve belli merkezlere gönderilmiştir.

³ Zinnureyn. Hz. Osman, önce Peygamber'in kızı Rukayya ile evlendi. Bu hanımının ölümünden sonra Peygamber'in ikinci kızı Ümmü Külsüm ile evlendi. Bu nedenle ona iki nur sahibi anlamında (Zinnureyn) denilmiştir.

⁴ Hz. Ali, Kuran, hadis ve fıkıh konularındaki bilimsel yetkinliğiyle Peygamber'in "ashabı" içinde bir otorite olarak kabul edilmişti. (bkz. "Ali", M. Yaşar Kandemir, DİA, I, 375).

⁵ Hz. Ali, Hayber fethinde kalenin ağır demir kapısını kalkan olarak kullanmıştır. Bu sefer zaferle sonuçlanmış ve Hz. Ali, Yahudilerin yenilmesinde büyük pay sahibi olmuştur (Ethem Ruhi Fiğlalı, DİA, I, 371).

med'in gönül bağının meyveleri, iki masum ve mazlum insan; seçkin İmam Hasan ve İmam Hüseyin,¹ Kerbelâ çölünün şehidi; *Yüce Allah onlardan razı olsun.*

Dörtlük

Yeşillikler her bahar Hasan'ın
Zehirden göçtüğünü söyler.²
Laleler mazlum Hüseyin'in
Kanlı gömleğini gözler önüne serer.

Allah'ın yeryüzündeki gölgesi,
ulu ve yüce Padişah'ın övgüye değer nitelikleri üstüne.
Allah onun devletini ve saltanatını sonsuza ulaştırır.

Allah'a şükür ve Peygamber'e övgüden sonra
Yakışan odur ki edeyim Padişah'a da dua.
Doğu'nun Batı'nın sultanı, hakanı denizin ve karanın
Kerem göğünün güneşi ve gölgesi Tanrı'nın.

Yeryüzü sultanlarının en seçkini, din düşmanları diyarının fatihi, Şirvan ülkesini alan, Kars'ı, Revan'ı bayındır eden, Derbend'in, Kaytak'ın koruyucusu, eşsiz Tebriz'in kurucusu, Osmanlı sultanları içinde yürekli ve üstün, Süleyman oğlu Selim oğlu Ebülfeth Gazi Murat Han;³ *Allah onun saltanatını mahşer ve hesap gününe kadar var etsin.*

¹ İmam Hasan, Hz. Ali'nin büyük oğluydu. 625 yılında doğdu. Hz. Ali'nin ölümünden sonraki mücadelelerde etkin rol oynamayarak Muaviye'yle barış yaptı. 669 yılında eşlerinden biri tarafından zehirlenerek öldürüldü. Hz. Ali'nin ikinci oğlu Hz. Hüseyin, 626 yılında doğdu. Muaviye'nin ölümünden sonra, oğlu Yezid'in İslam devletinin başına geçmesi ve kimi grupların buna karşı çıkmasıyla başlayan halifelik mücadelesinde Hz. Hüseyin, Kerbela denilen yerde Yezid'in adamları tarafından kuşatıldı, susuz bırakıldı. 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde, son bir saldırıyla Hz. Hüseyin ve seksen kişilik grubun büyük bir bölümü öldürüldü (DİA, "Hasan" ve "Hüseyin" maddeleri).

² Burada Hz. Hasan'ın, eşlerinden Ca'de bint Eş'as b. Kays tarafından zehirlenerek öldürülmesine işaret edilmektedir. Zehr sözcüğü aynı zamanda Arapçada çiçek, Hz. Fatma, güzellik (hasen) anlamlarını taşır.

³ III. Murat, II. Selim'den sonra tahta geçip 1574-1595 arasında hüküm süren Osmanlı padişahıdır. 1578'de İran'a açtığı sefer sonucunda Azerbaycan, Tiflis, Nihavend ve Hemedan, Osmanlı egemenliğine girmiştir.

Kimdir o kadri yüce Hükümdar
Taht sahibi o seçkin Padişah?
Tanrı'nın gölgesi, sultanı yedi iklimin
Elbette Selim oğlu Sultan Murat.
Rafizî¹ Hükümdarı'na² sürdü bir at
Hapsetti hanesine, eyledi mat.³
Şirvan mülkünü ele geçirdi bir kulu,
Düşmana kapattı Aslan Van'ın yolunu.
Yedikçe Rumîler'in⁴ yumruğunu
"Kelb-i âhen"⁵ sanırdı pençesini.
Sanma ki yitirdi sadece Kars'ı, Revan'ı
Yitirdi birlikte hem canını, hem malını.
Taç sahibi bir hükümdarken, ne çare
Kendi başına dar ettiler tacını.
Peygamber'in dostlarına söven münafıktır
Ne kadar eziyet edilse ona, layıktır.
Âlemin sığınağı Padişah sağ olsun
Bu gökyüzü ona otağ olsun!

2a

Kutlu Şehzâde'nin övgüye değer halleri üstüne

Devlet ağacının dalındaki çiçek, saltanat ağacının taze yemi-
şi, Murat bağının gülü, güzel huylu şehzâde, Cihan Padişah-
hı'nın sevgili oğlu, Şehzâde Mehmet Han.⁶ *Nun ve sad hakkı
için, Cihan Hükümdarı'nın himayesi altında olsun.*

¹ Rafizilik, Şia'nın bir kolu olmakla birlikte burada Kızılbaş ve Rafi-
zi terimleri eşanlamlı kullanılmıştır, ikisi de Safevilere işaret eder.

² Şah Tahmasb.

³ Satranç oyununa gönderme: At ve mat, bugün de kullanılan satranç
terimlerinden. Hane ise, herhangi bir taşın üstünde bulunduğu ka-
redir.

⁴ Osmanlılar.

⁵ Demir köpek. Bir alet ya da silah adı olabilir.

⁶ III. Murat'ın Venedikli Safiye Sultan'dan olma oğlu Şehzâde Mehmet
(III. Mehmet) 26 Mayıs 1566'da doğmuş, babasının ölümünden
sonra 1595 yılında tahta geçmiştir.

Beyit

Bilgiden öğrenimden nasibini alsın
Gözdesi olsun ünlü Padişah'ın.

Sultan Murat Han'ın sadrazamının nitelikleri üstüne

O ulu ve yüce sadrazam, kerem sahibi vezir, halkın işlerini yürütenlerin yardımcısı, sağlam düşünceli ve görüşü temkinli, Tanrı Gölgesi'nin sarayında yönetici, Veziriazam Siyavuş Paşa Hazretleri,¹ *Allah onun yapmak istediklerini kolaylaştırsın.*

Beyit

Devrin Asaf'ı² o büyük vezir, zamanın Siyavuş'u
Gizli güçlerin etkisi, âlemin en seçkini yaptı onu.

Gönle hoş gelen bu eşsiz metnin yazılmasına başlanması

Bu güzel kitabın yazılmasının ve bu siyah peçeli güzelin yüzündeki süsün nedeni şudur: Günün birinde, Padişah'ın artık iyice kocamış olan başmimarı Abdülmennan oğlu Sinan,³ zaman

¹ Siyavuş Paşa Hırvat asıllıdır ve Enderun'da yetişmiştir. III. Murat zamanında çeşitli tarihlerde üç kez sadrazamlık makamına getirildi. Üçüncüsünde 1593 yılında azledilerek emekliye ayrıldı. 1601'de öldü. (*Sicill-i Osmanî*, III, 128).

² Süleyman Peygamber'in veziri Âsaf bin Berhiye. Özel yetenekleri ve bilgisiyle kudret sahibi, tedbirli, ileri görüşlü bir vezir olduğu söylenir. Zamanla Âsaf kelimesi "vezir" anlamını kazanmıştır (Pala, 37-38).

³ Mimar Sinan'ın adı, *Tezkiretü'l-Bünyan*'da Sinan bin Abdülmennan olarak geçer. Osmanlı döneminde devşirmelerin ya da din değiştirip Müslüman olanların adlarında baba adı olarak "Allah'ın kulu" anlamında Abdullah, Abdurrahman, Abdülmennan gibi sözcükler kullanılmaktadır. *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin nesir bölümünde de bu ad, Sinan bin Abdülmennan olarak geçer. Yine Mimar Sinan'ın vakıflarının vakfiyelerinin birindeyse Sinan Ağa ibni Abdurrahman olarak kaydedilmiştir (İnan, 54). Ancak *Tezkiretü'l-Ebniye*'nin manzum kısmında yer alan (65) "Bu tilmiz-i habîb-i pîr-i neccâr / Kulu'ü Yûsuf bin' Abdullâh-ı mi'mâr" beyti, önümüze bazı sorunlar çıkarmaktadır. Burada da anlatıcı Mimar Sinan'ın kendisidir ve adını Yusuf bin Abdullah olarak vermektedir. Yusuf bin Abdullah adı, Fatih devri mimarlarından olan ve hapsedilip öldürülen Fatih Camisi ve Külliyesi'nin mimarı Azadlı Sinan'ın (Sinan-ı Atik) da adıdır ve H 869/M 1464 tarihli vakfiyesinde -bu vakfiyenin elimizdeki kopyasının tarihi H 1267'dir- adı

sayfasında adı ve izi kalıp hayırla anılmasına vesile olsun diye, bu kırık gönüllü, değersiz, elinden tutanı olmayan ve düşkün Sâi'den, başından geçenleri, nazımla düzyazıyı karıştırarak yazmamı istediler. (Bir süre sonra) gücüm yettiğince yazıp anlatarak, sevinçlere değer katlarına kırık dökük bir armağanla vardım. Yazdığım bu risaleye de *Tezkiretü'l-Bünyan* adını verdim. Bu öyküyü okuyan dostlardan • dileğim, eksiklerini –ola- • 2b bildiği ölçüde– bağışlama eteğiyle örtüp, bu değersiz, “*yapıt veren hedef olur*” meydanına hedef tahtası etmemeleridir.

Zamandan yakınma

Anlam bahçesinin meyvesidir söz
Canlılığın akıp giden ırmağıdır söz.
Anlamlı ve ölçülü sözü
Kim dinlese büyülenir.
İnsaf sahiplerinin sözüdür bu:
Kâmil kişinin değerini kâmil olan bilir.
Dipsiz bir denizdir marifet,¹
Dil onun en parlak incisidir.
Kimi sedef çıkarır derinliklerinden
Kimi çanak çömlek toplar kenarlarından.
Dalgıçlar inseler de en dibine
Doldursalar da torbalarını inciyle
Zaman olur hep eşsiz güzellikte inciler
Zaman olur denizin çerçöpü çıkar.
Sözün kıyası Allah vergisidir has şiir
Her nisan yağmuru damlasına inci mi denir!

Sinânüddîn Yûsuf bin Abdullâh olarak kayıtlıdır (Konyalı, 3-5). Bu bilgiler ışığında yukarıdaki beyti “Dülgerlerin pîri olan kulun Mîmar Yusuf bin Abdullah’ın öğrencisi” biçiminde anlamlandırabiliriz. Ancak Sinan’ın Büyük Çekmece Köprüsü’ndeki imzası bu konuya başka bir boyut getirmektedir. Taşa kazılı olan bu imza “Amel-i Yûsuf bin Abdullâh” biçimindedir (Kunter, 449).

¹ Bilgi.

Yoktur dünyada kusur bulunmayacak şiir
Bu yeryüzü bahçesinde her gül dikenlidir.
Herkes her şeyde arar durur ya kusur
Hüner gibi bedavaya giden mal yoktur.
Cahilin, bilgisizin değeri yükseldi
Ayaklar altında şimdi bilgi, marifet ehli.
Kimse bakmıyor bile gönül dostlarına
Gerçek şu ki artık bir kusur oldu hüner.

O yüce yapıların nitelikleri üstüne halk arasında
anlatılanların her biri yerli yerince yazılıp, kendi mübarek
ağızlarından Lokman hikmeti gibi aktarılanlara göre
şöyle buyurulmuştur.

Bu, dilinden övgü eksik olmayan duacıya, ustaların piri Abdülmennan oğlu Sinan'a, *Allah'a şükürler olsun*, Osmanlı Devleti'nde âlemlerin sığınağı dört padişahın¹ soylu hizmetleriyle onurlanıp sanat ve mesleğinde işinin ehli ve herkesçe tanınıp bilinen bir mimar olmak nasip oldu. O dört padişahın birincisi, Osmanoğullarının kılıcı, yüksek yuvalı şahin, Arap ve Acem ülkelerinin fatihi, âlemin hükümdarı Sultan oğlu Sultan, Sultan Beyazıt oğlu Sultan Selim Han'dır. *Allah, cennet köşklerinden olan kabrini nurlandırır*.

Mesnevi

Cihan şahı, Bayezid Han oğlu Selim
Savaş kılıcı Osmanoğullarının.
Acem Şahı'yla o savaştı
Doğu'yu, Batı'yı kılıcıyla o açtı.
Onun devşirmesiyim ben zavallı
Ne iyilikler etmiştir bu garibe.
Göçüp terkeyledi dünya bağını
Cennet bahçeleri olsun mekânı.

¹ Mimar Sinan'ın saltanatlarını gördüğü Osmanlı padişahları sırasıyla I. Selim (Yavuz), I. Süleyman (Kanuni), II. Selim ve III. Murat'tır.

O gizli hazine girdi toprağa
Süleyman Han geçti yerine tahta.
Allah'ın bir lütfuymuş yetenek
Sanatımı ilerlettim gayret ederek.
Tanrı şad etsin onun ruhunu
Cennetin en yücesinde etsin yerini.
Beni dülgerlikte usta kılan
Ustamın da hakkı helal olsun.

• Ben zavallı, Sultan Selim Han'ın saltanat gülbahçesinin 3a devşirmesiyim. Kayseri sancağından ilk kez onun zamanında oğlan çocuğu devşirilmişti ve devşirilen erkek çocukların ilki de bendim. Acemioğlanları arasında, yaratılışımdaki düzgünlük sayesinde seçilip dülgerliğe heveslendim. Ustamın hizmetinde, tıpkı bir pergelin sabit ayağı gibi kararlı bir biçimde çalıştım, merkezi ve çevreyi gözledim. Sonra da pergelin gezen ayağı gibi başka diyarları gezmeye özendim. Bir zaman, padişah hizmetinde, Arap ve Acem diyarlarında gezip dolaşarak her yüksek eyvandan bir köşe ve her viran tekleden bir kırıntı belleyip yine İstanbul'a döndüm; bir süre daha önemli kişilerin hizmetinde bulunduktan sonra kapıya çıktım.¹

Mesnevi

Süleyman'ın zamanı gelip yetişti
Bu zayıf karıncanın bahtı açıldı.
Onun devrinde nice hizmetler ettim
Devleti yönetenlerin gözüne girdim.
Oldum yeniçeri çektim cefayı
Piyade ettim birçok gazayı.
Orduda silsilemler, sanatımla, hizmetimle
Ve akranlarım arasında gayretimle
Ta çocukluk çağımdan, çok çalıştım
Hacı Bektaş ocağından yetiştim.

¹ Kapıya çıkmak, saray ağalarıyla kapıcı, bostancı gibi görevlilerin dış hizmetlere verilmesi ve acemioğlanları kışlalarındaki devşirmelerin, belirli zamanlarda ya da gerek duyuldukça yeniçeri ocağıyla diğer askeri hizmetlere geçirilmelerini belirten bir deyimdir (Pakalın, 176).

Rodos'la Belgrad'a sefer ettik
Sonra sağ selamet geriye geldik.
Silsilemle yaptılar beni atlı sekban
Mohaç'a sefer açtı Süleyman Han.
Oradan döndüm yayabaşı¹ oldum
Zenberekçibaşlık² verildi ardından.
Padişah Alman'ın üstüne yürüdü
Düşmanın gözüne meydan dar göründü.
Oradan gelip Boğdan'a gittik
Kızılbaş³ ile nice savaşlar ettik.⁴

Savaş için, düşmanla cenk yerinde, benzersiz gemiler
yapmak üzere bu zavallının mimar atanmasının nedeni

Saadetli Sultan Süleyman Han, *rahmet ve bağışlama onun üstüne olsun*, İran'a sefer açtığında,⁵ Van Kalesi yakınlarında, Tatvan Gölü diye bilinen deryanın kıyısında, aşağılık Kızılbaşlarla çatışma olacağı kesinleşti. Vezir Lütfü Paşa⁶ Hazretleri, Tatvan Gölü üstünden gemilerle geçip gölün öte yakasındaki Kızılbaş askerlerinin durumunu bilmek isteyince bu za-

¹ Yaya adı verilen piyade askerlerin komutanı. Komutasında yüz yaya askeri bulunurdu (Pakalın, 611).

² Yeniçeri ocağının 82. ortasının komutanı. Tüfeğin orduda yaygınlaşmasına kadar bu silah kullanılmış, zenberekçi sınıfı da yeniçeri ocağının kaldırılmasına kadar varlığını sürdürmüştür. Zenberekçibaşılar saygın ağalardandı. Terfi ettikleri zaman haseki olurlardı (Pakalın, 652).

³ Şah İsmail'in askerleri kızıl başlık giydikleri için bunlara "kızılbaş" denilmiştir. Bizim metnimizde "İranlı" anlamında kullanılmış ve bu sözcükle Şii Safevi devleti kastedilmiştir.

⁴ Kanuni'nin, ordunun başında çıktığı seferlerin sayısı on üçtür: 1521 Belgrad, 1522 Rodos, 1526 Mohaç, 1529 Viyana, 1532 Alman, 1533 İrakeyn, 1536 Korfı (Pulya), 1538 Boğdan, 1541 Budin, 1543 Estergon, 1548 Tebriz, 1553 Nahçıvan, 1566 Sigetvar (Uzunçarşılı, 409-410).

⁵ Burada sözü edilen 1533 İrakeyn Seferi'dir.

⁶ Lütfü Paşa 1488'de doğmuş, Arnavut asıllı bir Osmanlı veziridir. Avlonya bölgesinden devşirilerek zamanla Enderun'a alınmış, çeşitli görevlerden sonra vezirliğe getirilmiş ve 1539'da Veziriazam Ayas Paşa'nın vebadan ölmesi üzerine veziriazamlık makamına getirilmiştir. Oldukça bilgili bir kişidir. Kendi yaşamına ait bilgiler de içeren *Tevarih-i Âl-i Osman* adlı bir tarihi, *Âsaf-nâme* adlı, devlet adamlarına

valliyı çağırıp: “Birkaç gemi inşa et!” diye sıkı tembihle işi si-
parış ettiler. Allah’ın yardımıyla, sefer hali yüzünden gerekli
malzeme ve alet edevat yokken, yoldaşlarımla işi sıkı tutup az
zamanda üç kadirge inşa ederek yelkenini, demirlerini ve kü-
reklerini tedarik edip savaş gereçleriyle hazırladık. Sözünü et-
tiğim Paşa hazretleri: • “Kaptanlığını da sen yap!” diye emre-
dince, emri ve isteği doğrultusunda yoldaşlarımla denize açı-
lıp Kızılbaş askerinin durumunu öğrendik. Son derece hoşnut
olup bu zavallıyı iltifatlarıyla seçkinleştirdiler. • 3b

Mesnevi

Seferden gelince şah ile âyân
Silsilemle hasekilik¹ edildi ihsan.

Sonra Korfuz’la Pulya’ya sefer ettik²
Oradan gelip Karaboğdan’a³ gittik.

Hizmet edip savaşta ve barışta
Üzengisinde bulundum⁴ çok yerde.

öğütler içeren bir siyasetnamesi vardır. Kaynaklar onu bilgisine çok gü-
venen, kibirli, inatçı bir kişi olarak tanımlar. Peçevî, onun bilgisine faz-
la güvenme zaafını “biraz dilbilgisi görmekle kendini zamanın allamesi
sanıp bilginlerin ileri gelenlerinden meclisine gelenlere kelime sorar du-
rurdu...” diye anlatır. Kanuni’nin kız kardeşi Şah Sultan’la evlenerek
Saray’a damat olmuştur (Danişmend, 220-221).

¹ Yeniçeri ocağının cemaat ortalarından 14, 49, 66 ve 67. ortalarına ve-
rilen ad (Pakalın, I, 754).

² “Korfuz’la Pulya ‘azmin ettük”: Pulya (Puglia), İtalya Yarımadası’nda,
Apenin Dağı’yla Adriya Denizi arasında, Fortore’den Salento Yarıma-
dası’nın ucuna kadar uzanan bölgedir (*Meydan Larousse*, X, 374). Bu
bölgenin en önemli kenti, Fatih devrinde bir ara ele geçirilmiş olan Ot-
ranto’dur. Kaynaklarda “Sefer-i Pulya ve Gaza-yı Korfus” olarak ge-
çen 1537 yazındaki bu seferde, şehzâdelerden Mehmet ve Selim de bu-
lunmuştur. Ordu önce Arnavutluk’un güney sahillerinin karşısında
Avlonya’nın güneyinde bulunan Korfu Adası’na çıkarma yapmış ve
adayla aynı adı taşıyan Korfu kenti muhasara edilmiştir. 29 Ağustos’ta
adaya ikinci bir çıkarma yapılmış, ancak 6 Eylül tarihinde muhasara
anı bir kararla kaldırılarak seferden dönülmüştür. Bu değişikliğin se-
bebini kimi kaynaklar hava koşullarındaki beklenmedik bozulmaya
bağlarken, “Venediklünün istihramları ve Fransa devletinin tavassu-
tu” nedenine bağlayanlar da vardır (Danişmend, 2. cilt, 192-196).

³ Moldavya. Celâlzâde, *Tabakatü’l-Memâlik* adlı yapıtında şöyle diyor:
“...Meğer vilayet-i Moldav ki Kara Boğdan demekle meşhurdur, vâsi
ve mâmur memleket olup...” (Uzunçarşılı, 343).

⁴ Yanıbaşında, yakın hizmetinde bulundum.

Kâfirler üstüne sefer ve bu perişan kulun mimar oluşu

Sultan Süleyman Han, Karaboğdan üstüne yola çıkıp¹ Prut Nehri kıyısına geldiklerinde ordunun geçmesi için köprü lazımdı. Pekçok kimse gayret edip bir nice gün köprü inşa etmeye çalıştılar; ancak yaptıkları köprü çamura batıp gömüldü. Bataklık bir yer olduğundan köprü inşasında şaşkın ve çaresiz kaldılar. Merhum Lütü Paşa Hazretleri: “Saadetli Padişahım, bu köprünün inşası, Sinan Subaşı ismindeki kulun işi ele almasıyla mümkün olur. Haseki kulunuzdur, emredin, yoldaşlarıyla işe sarılsın. Cihan çapında usta ve işbilir bir mimardır.” deyince bu zavallıya yüksek emirleri çıkıp, sözü edilen ırmak üstünde bir büyük köprü bina ettim.² İslam askeri ve halkın hükümdarı mutlulukla geçtiler. Her neyse, Lütü Paşa Hazretleri bu köprüye yakın bir ilgi duyduklarından: “Bu köprüyü biz gittikten sonra kafir yıkmasa, korunması için bir kule yapıp bir miktar adam konsa!” diye tedbir düşündüler. O zamanın veziriazamı olan Ayas Paşa bu zavallıya: “Kule yapmak nasıl bir tedbirdir?” diye sorduklarında: “Kesinlikle uygun değildir! Kâfire gayret düşüp birkaç adamla kuleyi ele geçirirlerse bunun adı, bir kale alınmış olur. Köprüye değer vermek caiz değildir, Padişah’ın devletinde nerede gerekirse inşası mümkündür.” dedim. • Lütü Paşa bu yanıttan gücenip: “Senin korkun kalede ağa olup kalmaktır!” dedi. Ben zavallı da: “Padişah hizmetinin kullarıyız, kutlu emirleri olursa hizmetten kaçmayız!” dedim.

• 4a

Dörtlük

Eskiden beri Padişah’ın kölesiyiz

Kale korumayı bilir eriyiz.

Eskiden kuluyuz, yeniçeriyiz

Yanar ateşe giren semenderiyiz.³

¹ Karaboğdan Seferi, Temmuz 1538.

² 31 Ağustos 1538 (Danişmend, 209).

³ Ateşte yanmayan efsanevi bir hayvandır. Deniz atına benzeyen bir kuyruğu olan semender, rivayete göre yalnız ateşte yaşar, ateşten çıkınca ölmüş (Pala, 349). Hafid Efendi’ye göre sözcüğün aslı Far. *sâm* (ateş) ve *der* (içinde) sözcüklerinden oluşan Sâmender “ateşte” kelimesidir.

O sırada Rumeli Beylerbeyi olan Sofu Mehmet Paşa, henüz ordunun gerisindeydiler. Çok tedbir sahibi bir kimseydiler; “Hele o da gelsin!” buyurdular. Neyse, bir zaman sonra onlar da Rumeli askeriyle birlikte geldiler. Onların huzurunda kule yapımı ve köprüünün korunması konusu açılınca: “Geçmişte Osmanlılar Rumeli’ye geçtiklerinde gemilerini yakmışlar. Bizim köprüyü kendimizin yıkması gerekirken varıp bir de kale yapıp savaş kaçkınlarımıza sığınak mı hazırlayalım!” diyerek kule yapımından vazgeçirdiler.

Sonra düşman diyarından fetih ve zaferle dönüş nasip oldu. Bu zavallı, Lütfü Paşa’nın görüşlerine karşı çıkıp tersine hareket ettiğim için bana gücenmiştir diye çok sıkıntılar içindeydim. Bir yeri gelir, olur ki zararı dokunur diye endişe ederdim. Hikmet Allah’ındır, Mimar Acem Alisi¹ ölüp mimarlık makamı² boş kaldı. O sırada Veziriazam Ayas Paşa da³ ahre-

Hafid Efendi’nin aktardığı rivayetlerden birine göre serçe iriliğinde kızıl renkli bir kuştur ve bin sene ateşte yaşadıktan sonra topladığı çerçöple havalanır; üflelikçe gagasından bir ateş çıkar, kanatlarıyla bu ateşi kö-rükler ve kendini yakarmış. Zamanla bunun küllerinden bir yavru doğarmış. Bir başka rivayete göreyse bir tür, zehirli yeşil kertenkeledir ve sözcüğün aslı Süryanice “salamendera”dır (Hafid Efendi, 229).

¹ Asıl adı Abdülkerim oğlu Alaaddin Ali Bey’dir. Azerbeycan Türklerindendir ve bu yüzden Acem Alisi diye tanınmıştır. H. 944/M. 1537’den sonra ölmüştür. *Tezkiretü’l-Bünyan*’daki ifadelerden anlaşıldığına göre Mimar Acem Alisi’nin ve Ayas Paşa’nın ölümü (13 Temmuz 1539) birbirine çok yakındır. Vezir Lütfü Paşa’nın veziriazam olması da Ayas Paşa’nın ölümünden hemen sonradır. Mimarbaşılık makamının aylar boyu boş bırakılmayacağını düşünerek Acem Alisi’nin de 1539 yaz başlarında ölmüş olacağını kabul edebiliriz. Buna göre Mimar Sinan da mimarbaşılığa 1539 Temmuzunda getirilmiş olmalıdır. Mimar Acem Alisi, Şehremini’de kendi yaptığı ve bugün Mimar Camisi, Mimar Acem Camisi ve Örümceksiz Dede Camisi adlarıyla anılan caminin önündeki hazirede gömülüdür. Mimar Sinan, ilk yıllarında Acem Alisi’nin üslubunu sürdürmüş ve geliştirmiştir (Özkan Ertuğrul, *DİA*, I, 322).

² Mimarbaşılık.

³ Avlonya yakınında Himera’da doğmuş, Enderun’da yetiştikten sonra yeniçeri ağası olarak Yavuz Sultan Selim’in seferlerine katılmış, kubbe veziri olarak Kanuni’nin yanında birçok seferde bulunmuş, İbrahim Paşa’nın idamı üzerine 15 Mart 1536’da veziriazamlığa getirilmiştir. Üç yıl dört ay veziriazamlık makamında bulunmuş, 26 Safer 946’da (13 Temmuz 1539) vebadan ölmüştür. Türbesi Eyüp Camisi’nin arkasıdır. *Tezkiretü’l-Bünyan*’a göre Sinan’ın mimarlığa getirilmesi, bu türbenin yapımı dolayısıyla olmuş, Mimar Acem Alisi de ölmüş olduğu için boş bulunan mimarbaşılık makamına Lütfü Paşa’nın tavsiyesiyle Sinan getirilmiştir. Buna göre bu türbenin, Sinan’ın ilk yaptığı olması gerekir. Ancak Mimar Sinan’ın yaptığı türbeler listesinde Ayas Paşa türbesi zikredilmez (Bekir Kütükoğlu, “Ayas Paşa”, Semavi Eyice “Ayas Paşa Türbesi”, *DİA*, 4).

te göçtüler. Merhumun mezarı konusunda zamanın devlet adamları "Mimar yok; bu bilime sahip yetkin bir usta olsa!" diye tartışırken Lütfi Paşa: "Mimarlığa haseki olan Sinan Subaşı'nın getirilmesi gerekir. Ondan başka bu işi gereğince yapabilecek kimse yoktur." deyince, "Kabul eder mi? Yolundan ayırmak doğru mudur?" demişler. Bunun üzerine Yeniçeri Ağası, bu zavallıyı çağırıp: "Paşa hazretleri seni mimarlığa getirmeye karar verdi. Sence de uygun mudur? Değilse bir karar ver!" dediler.

- 4b Yeniçeri ocağındaki yolumdan ayrılacak olma düşüncesi elem verse de sonunda yine mimarlığın, • camiler inşa edip birçok dünya ve ahret muradına vesile olacağını düşünüp kabul ettim.

Mesnevi

Diledim ki bir mimar olayım
Usta olup dünyada eserler bırakayım.

Derdim ki, bağışlasa da Hak
Nasip olsa bana yüce bir cami yapmak.

Olacağı varmış, hikmet Allah'ın
Gelip gözdesi oldum Padişah'ın.

*Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden onu bulacak değildik...*¹ Osmanlı Devleti'nde bunca padişahın yüce hizmetlerinde çalışmak nasip oldu; birçok ulu, cennet gibi camiler inşa ettim. Bir nice zaman da kutlu üzengilerinin yanında yürüyüp seğirterek, savaşta ve barışta sohbetleriyle onurlandım.

Beyit

Şükür ve minnet, ihsanı sonsuz Tanrı'ya
Eriştirdi bu kulunu ihsanlara.

¹ Kuran-ı Kerim, A'râf/43.

Şehzâde Sultan Mehmet'in (Allah'ın rahmeti ve rızası
üstüne olsun) cennet benzeri binasının anlatılması¹

Birgün, mutluluk göğünün güneşi, yeryüzü padişahlarının en namlısı, saadetli sultan Sultan Selim oğlu Sultan Süleyman Han Hazretleri (rahmet ve bağış üstüne olsun), kalplerin sevgilisi, yüce şehzâdesi Sultan Mehmet Han'ın temiz ruhları için İstanbul'un Eski Odalar² semti yakınında bir büyük cami yapılmasını ve yapımına türbeden başlanmasını buyurdu. Hem men yapı ustaları ve taşçılar toplayıp uğurlu bir zamanda ve kutlu bir saatte binanın temeli atıldı; yapı yavaş yavaş yükselip kubbeleri güzellik denizinin kabarcıkları gibi yüceldi; renkli kemerleri gökkuşağı gibi göğe ulaştı.

Beyit

Bahçesine dikili mermer direkler sanmayın
Seyre durmuş sevgili simalı servilerdir onlar.

Gönül açıcı sofaları, esenlik veren birer mesire gibiydi • ve 5a
iki minaresi, aydınlık gönüllü bir ihtiyarın önünde ayağa kalkmış, uzunboylu, yakışıklı gençler gibi, hizmete hazır beklemekteydi sanki. Yol tarafında bahçesi, Safâ yolunun bir benzeriydi. Şükürler olsun, Allah'ın yardımıyla tamamlanması nasip oldu. 950 tarihinin Rebiülevvelinde başlanıp 955 Recebinde namaz kılındı. "Mabed-i Ümmet-i Resûl-i emîn" sözleriyle tarih düşürülmüştür.³ Masrafına 151 yük⁴ akçe sarf olundu.

¹ Şehzâdebaşı Camisi. Şehzâde Mehmet, Kanuni'nin ikinci oğluydu ve 1520'de doğmuştu. Kanuni'nin hayattaki beş oğlu arasında en çok Mehmet'i sevdiği ve veliht olarak onu düşündüğü söylenir. Ne var ki Şehzâde Mehmet, 5 Kasım 1543'te Manisa'da öldü. Cenazesi İstanbul'a getirildi. Estergon Seferi'nden dönmekte olan Kanuni hızla İstanbul'a geldi ve cenaze büyük bir törenle Eski Odalar adı verilen yeniçeri kışlasının karşısına defnedildi. Kanuni, bu şehzâdesine olan sevgisinin bir sonucu olarak buraya büyük bir cami yaptırdı (Danişmend, 244-245).

² Yeniçeri kışlalarından biri. Bugün Şehzâdebaşı Camisi'nin karşısında, Büyükşehir Belediyesi binasından İstanbul Üniversitesi'ne doğru Ace-moğlu Hamamı'nın bulunduğu yere kadar olan alanı kaplıyordu. Eski Odalar Kışlası 1826'da yeniçeri ocağının kaldırılmasından birkaç gün sonra yıktırılmıştır (Pakalın, 556).

³ Bu mısra ebced hesabıyla H 954 tarihini (M 1547) göstermektedir.

⁴ 100 bin akçe karşılığı bir para birimi (Pakalın, 639). Gümüş para demek olan akçeysen, Kanuni ve II. Selim zamanında basılan akçelere göre 31/2 kırat ve 85 ayardı (Pakalın, 33).

Mesnevi

Nasıl da yüce cennet gibi bir bina
Can verir havasıyla, dupduru suyuyla.

Herkes beğendi bu güzel camiye
İltifat gördü Şah'ın da huzurunda.

Temelini atıp çok dikkat ettim
Bitirilmesi için çalışıp gayret ettim.

Nice günler çalıştım Hak yardımıyla
Tamamlanması nasip oldu hayırla.

O padişah bana çok iyilikler etti
Ummadığım nice ihsanlar etti.

Sözün kıyası bu zavallının, dünya padişahları, vezirler ve âyân adına resmini çizip inşa ettiği seksen cami ve dört yüzden fazla mescid oldu; altmış yerde medrese, otuz iki saray, on dokuz türbe, yedi darülcürre, on yedi imaret, üç darüşşifa, yedi yerde köprü, on beş su yolu kemeri, altı mahzen, on dokuz han ve otuz üç hamam bina olundu.

Gökkubeye benzeyen su kemerlerinin yapımının anlatılması
İstanbul'un gözde çeşmelerine su getirilmesi
İnsanların ve cinlerin Süleyman'ı Cihan Padişahı'nın
(*Rahmet ve bağışlama üstüne olsun*) güzel hayrı üstüne

Süleyman Han, cömertlik ve ihsan kaynağı
Lütfuyle kandırmak istedi suya cihanı.

Bolluk bulutuyla ulaşsın susamışlara su
İçip mahşere dek dua etsin genci yaşlısı.

Bir seher vakti, saltanat ve hükümdarlık göğünün güneşi, hükümdarlara layık tahtın sahibi, uğurlu ve bahtlı yiğit, saadetli, evi gökler olan Sultan Selim oğlu Sultan Süleyman Han (*Allah'ın rahmeti ve bağışlaması üstüne olsun*) dünyayı aydınlatan güneş gibi güzel yüzüyle dünyaya ışık saçıp şehir dışında gezinirken, İstanbul şehrinin çevresinde Kağıthane kırılarını geçip, yeşillik, gönül çelen bir çayıra ulaştı. Ne var ki

buranın akarsuları bir serap gibi çerçöp içinde gizlenmiş, yolları yer yer bozulup harap olmuş; kara toprağın karanlığı içinde abıhayat¹ gibi âlemin gözünden saklanmıştı.

Beyit

Meğer o su savaş kaçkını gibi bozmuş bendini

- Ve çerçöp içinde gizlemiş kendini.

5b

Âlemin sığınağı Saadetli Padişah bu duru suyu görünce İstanbul şehrine getirilmesi ilk bakışta gözüne kolay göründü; bu kaçkını yola getirip âlemin susamışlarını suya kandırmaya niyet ederek yardım atını niyet vadisine sürdü. Saraya geldiklerinde devletin ileri gelenlerini toplayıp bu şehrin vaktiyle gelişip canlanmasına neden olan akarsuyun hangi yolla geldiğini sordu. Tarihçilerin anlattıklarından öyle anlaşıldı ki, vaktiyle Konstantiniyye'nin kurucusu olan Yanko bin Madyan, bu şehri kurduğunda, yedi dağı surların içine alıp "Yedi Dağ Adası"² adını vermişler. O zamanlar yüksek binaların yağmur suyunu toplamak için sarnıçlar yapmışlar. Günümüzdeki Çu-

¹ Hayat suyu. Âb-ı hayat, âb-ı hayvân, çeşme-i hayvan, çeşme-i hayât, çeşme-i cân vs. adlarıyla geçen efsanevi ölümsüzlük pınarı. Söylenceye göre bir ülkede İskender'e, ilerde bir deniz olduğu, denizi geçtikten sonra karanlıklar diyarının başladığı ve orada ölümsüzlük pınarının bulunduğu haber verilir. Bu pınarı bulup ölümsüzlüğe ulaşmak isteyen İskender, yanına Hızır ve İlyas'ı da alarak ordusuyla birlikte yola çıkar. Karanlıklar diyarına ulaştıklarında İskender bir başka yoldan, Hızır ve İlyas bir başka yoldan ölümsüzlük pınarını aramaya giderler. Pınarı kim bulursa diğerine haber verecektir. Hızır ve İlyas ölümsüzlük pınarını bulup suyundan içerler. Durumu İskender'e bildirirlerse de pınarı bir daha bulamazlar. Hızır ve İlyas o günden beri sağdırlar; Hızır denizde, İlyas ise karada sıkıntıya düşenlere yardımcı olmaktadır (Pala, 12-13).

² Cezire-i Heft-Cebel. İstanbul'un yedi tepe üstüne kurulu olduğu kabul edilir. Bu yedi tepe, suriçinde yer almaktadır. Birinci tepe Ayasofya, Sultan Ahmet ve Topkapı Sarayı'nın bulunduğu tepedir. İkinci tepede Nuruosmaniye Külliyesi ve Çemberlitaş yer alır. Üçüncü tepe üstünde bugün İstanbul Üniversitesi merkez binası ve Süleymaniye bulunmaktadır ki, Eski Saray adıyla bilinen ilk saray buraya yapılmıştır. Dördüncü tepenin üstünde Fatih Camisi Külliyesi vardır. Beşinci tepenin üstünde Sultan Selim Camisi külliyesi bulunur. Altıncı tepe Mihrimah Sultan Camisi ve Külliyesi'nin bulunduğu Edirnekapı ve Ayvansaray semtlerinin yerleştiği alandır. Yedinci tepe, Aksaray semtinden surlara ve Marmara sahiline kadar giden bölgedir. Bu tepe üç yükseltisiyle bir üçgeni andırır. Topkapı, Aksaray ve Yedikule, bu üçgenin üç köşesini meydana getirir (*Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. 7).

kur Bostanlar¹ onların kalıntısıdır. At Meydanı'nın altındaki Binbirdirek de² onlardandır. Buralarda biriken yağmur sularını kullanırlarmış. Sonra bir başka Padişah, Kırkçeşme Kemerleri'ni³ inşa edip o taraftan su getirmiş. Zamanla su, toprağa karışmış ve merkezinden ayrıлып kaybolmuş. Merhum Padişah: "Her sanatın ustası ve her Bîsütun Dağı'nın bir Ferhad'ı vardır. Bu işi Mimarbaşı'na danışmak gerekir. Bize gereken uygulamadır, kuram değildir!" deyip insanların ve cinlerin Süleyman'ı, bu güçsüz karıncaya emir verdiler: "Bu akarsuyun İstanbul'a gelmesi konusuna dikkat ve özen göstereceğin, zira bu eşsiz hayrın tamamlanmasını arzu ediyorum!" diyerek suyollarını inşasını bu kölelerine sipariş ettiler.

Beyit

Bağladım künk gibi nice yerden kemeri
Bu safa veren suyun olmak için rehberi.

- Bu zavallı da Allah'a tevekkül edip hava terazisiyle⁴ vadilerin derinliğini ve yüksekliğini ölçüp • o eski suyollarını yer yer aramada ve bu büyük işin nasıl yapılacağı düşünmekteyken,

¹ Kentin su gereksiniminin bir bölümünü karşılamak üzere yapılan sarnıçların bazılarının üstü açıktı. Büyük birer havuz şeklinde olan bu sarnıçlar İstanbul'un fethinden sonra aynı işlevi görmez olmuş, içleri bir miktar toprakla da dolan bu mekanlar, bostan olarak kullanılmıştır. R. Ekrem Koçu, üç çukur bostanın adını verir: Edirnekapısı Çukurbostanı, Altımermer Çukurbostanı, Sultan Selim Çukurbostanı (Koçu, 4161-4162).

² Binbirdirek Sarnıcı, Sultan Ahmet Camisi'yle Çemberlitaş arasındaki bölgede, Divanyolu'nun arkasındaki çocuk parkının altında bulunan kapalı su sarnıcıdır. Büyük Constantinus'un 330 yılında İstanbul'u Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti yaptığı sırada yanında bulunan on iki Romalı senatörden Philoxenus'un, forum yakınına kendisi için yaptırdığı sarayın sarnıcı olduğu kabul edilir. Uzunluğu 64 m., genişliği 56.40 m.'dir (Meydan Larousse, II, 382).

³ İstanbul'daki ilk suollarının Geç Roma döneminde yapıldığı bilinmektedir. İlk suolu Hadrianus (117-138) zamanında yapılmış, Valens (364-378) tarafından şehrin iki tepesine su verebilmek için 368 yılında 971 m. uzunluğundaki Bozdoğan Kemerı yapılmıştır. Hadrianus ve Iustinianus zamanında şehrin batısından getirilen suollarının (Halkalı İsaleşi) yapıldığı, Theodosius (379-395) zamanındaysa Belgrad Ormanları'ndan gelen ilk kemerlerin yapıldığı kabul edilir (S. Eyi-ce'ye dayanan bu bilgiler için Çeçen 1988a, 23).

⁴ Bir tür eski düzeci.

gereksinimleri karşılayan yüce Allah'a: "Ey yaratıp rızık veren! Ey herşeye gücü yeten kudret sahibi! Bu zavallı güçsüz karıncanın ne haddidir, zamanın Süleyman'ının katında sözüne itibar edilmesi, eğer senin yardımın olmasa!" diye yalvarırdım.

Kısacası, o yarlarda kaybolan akarsuların yolu yıkılıp bozulmuş, kaçıp kaybolan su, yeşillikler arasından kırlara doğru akıp gitmişti. Pınarı başından bağlayıp dağdan bir hendek açarak kırlara yayılan suyu getirip bende topladık; hendese bilimince tahtalara lüleler takarak kaç lüleye¹ dayandığını öğrendikten sonra başka dereleri de yeşilliğine ve görünüşüne bakıp aynı usulle ve mühendislik bilimince yaklaşık olarak yazıp âlemin sığınağı Padişah hazretlerine şöyle bildirdik: "Saadetli Padişahım! Bu yerin karanlığındaki o hayat çeşmesinin izi ve bu zamanımız Hızırının yeşilliğinde abıhayatın haberleri, görüş sahibi akıllılara, güneşten daha açıktır. Bu vâdilerin suyu apaçık; yolları da büyük ölçüde hazır. Bunun tamamlanması sadece Padişah'ın emrine bağlıdır.

Dörtlük

Ey bu zamanın Süleyman'ı! Budur mutluluk tahtında
Bu güçsüz karıncanın, ayağının toprağına sunduğu.
Himmet eyle, su yine akar eskiden aktığı yere
Akagelmıştır İstanbul'un bahçesine, bağına.

İnsanların ve cinlerin Süleyman'ı bu güçsüz karıncaya² danı-

¹ Su dağıtım şebekesinde suyun debisini ölçmek için, özel yapılmış havuzlarda kullanılan pirinç boru. Bu borudan bir dakikada akan su miktarı, bir lüle birimini verir. Debi ölçme ve su dağıtımını sağlamak için, dikdörtgen biçiminde, genellikle mermerden bir sandık yapılır ve fazla suyun taşabilmesi için bu sandığın yan tarafına bir savak yapılır. Sandığın yan yüzüne dik ve savak kenarından düşey yönde 94-96 mm. aşağıya pirinç lüleler yerleştirilir. Lüleler 26 mm. çapındadır. Bir lüleklik debi, bugünün ölçü sistemine göre 36 lt/dakikadır (Çeçen 1991, 144).

² Süleyman-ı ins ü can bu mûr-ı nâtüvânı. Süleyman, Hz. Dâvud'un oğlu olan hükümdar peygamberdir. İnsanlar ve cinlere hükmetmişti; hayvanların dilini konuşabiliyordu. Mescid-i Aksa gibi anıtsal yapıların ve sarayların inşasında cinleri (devleri) de çalıştırmıştır. Bir sefer sırasında Süleyman'ın ordusunun geldiğini duyan karınca beyi, bağırarak diğer karıncalara saklanmalarını söyler. Onun bu bağırışını duyan Hz. Süleyman onunla konuşur ve çeşitli konularda görüşlerini öğrenir. Edebiyatta yücelik ve büyüklüğün simgesi Süleyman, bunun karşısında güçsüzlük ve küçüklüğün simgesi karınca olmuştur (Pala, 359-360).

şıp şöyle buyurdular: “Bu suların İstanbul’a gelmesi hangi yolla olur?” Ben de: “Padişahım! Bunun iki yolu vardır. Birincisi, sizin sayısız kullarınız vardır; emrederseniz, hepsi hizmetinizde canlarını verirler. Öbür yol, emeği karşılığı herkese bir ücret verilmesi; bu iş için hazine harcanıp ustalık bedelinin verilmesidir.” Merhum: “Birinci tedbirin bize bir faydası olmaz, el hayrı olur. Tedbir ikincisidir ki, suyu kendi malımızdan ücretiyle getirelim;

• 6b kimsenin zerre kadar hatırı rencide • olmasın.” dediler.

Nazım

Ne güzel adaletli Şah, Gazi Sultan
Ki incinmez hiçbir gönül ondan.

Sultan, bu güçsüz karıncanın önerisine aferin deyip bu mutluluk verici işinden gönlü sevinç ve neşeyle doldu. O zamanki ağalardan, sonradan Mısır paşası olup Keylon Ali Paşa diye bilinen Ali Ağa, bina emini olarak tayin edildi. İstanbul’dan ve Topkapı Sarayı ustalarından nice işbilir ustalar toplanıp uğurlu bir zaman ve güzel bir saatte bu suyollarına el atılıp çevresi açılarak onarıma başlandı.

Birkaç gün sonra akarsuların öyküsü dilden dile aktarılıp, halk arasında yerli yersiz sözler edilince bina emini olan zat, âyânla da anlaşarak zamanın Süleyman’ına arz edip bu işten vazgeçilmesinin daha iyi ve uygun olacağını ileri sürmüşler; bunun için güzel görüşlü vezirler, mal ve hazinede sıkı tasarrufun gerekli olduğunu söyleyerek çalışmanın sona erdirilmesini istemişler. Sunuşlarında şöyle demişler: “Saadetli Padişahım! Bu akarsu hayrı, “sadaka-i cariyel”¹ olup faydası herkese olan büyük bir hayırdır; ne var ki akıl sahipleri içinde, daha ortada su yokken yalnızca mimarbaşının sözüyle işe başlayıp bunca para harcayarak şehre su geleceğini kim bilebilir! Bu mimar, gayb biliminden haberdar mıdır ki şu kadar lüle su vardır diye saptayıp söyler? Bilmez mi ki onca hazine döküp nice çeşmenin yollarını yaparlar, ancak su başka tarafa kaçır. Şurası açıktır ki, her suyolunun varlığı suya kanıt olmayacağı gibi her yeşillikte de akarsu kaynağı olmaz.

¹ Devamlılık gösteren, yapan kişi öldükten sonra da sevabı kesilmeyen hayır; yol, köprü, çeşme, okul, bilimsel yapıt, hayırlı evlat vb. gibi.

Beyit
Su değil bu, rüya ancak
Kaynağı bir serap ancak.

diyerek Merhum'u bir ölçüde suyun verdiği sevinçten uzaklaştı-
rılar. Öyle ki kızgınlık ateşiyle, cihanı yakıp kavuran güneş gi-
bi, bu inleyen kararsız gönlümü incitme kastıyla yola çıkarlar.
Bense bu durumdan • habersiz, önceden derelerin yukarılarını
kestirip¹ her dereye ne miktar su varsa toplayıp lülelerle akıtma-
ya çalışırdım. Şehirden tarafta, en sondaki dereye el atmak üze-
reyken Saadetli Padişahım, başka zamanlarda gezinti yoluyla av-
lanarak gelirlerken bu kez gayet aceleyle ve yalnızca birkaç ada-
mıyla çıkageldiler. Bina eminiyle bu zavallı, selamlayıp durduk.

• 7a

Padişah hazretleri: "Mimar! Bu dereye ne kadar su var?"
dediklerinde: "Saadetli Padişahım! Tahmin olunan üzre yazıl-
mıştır; beş lüle kadar sanırım." dedim. Bina eminiyse karşı çı-
karcasına: "Padişahım! Mimarağa kulunuz kendi alanında şa-
şılacak derecede mahir bir büyük ustadır; yeraltında saklı suyu
da yer üstündeki gibi bilir. Bu konuda herkesin tersine, bir baş-
ka düşünceye varmıştır!" deyince anladım ki bu konuda nice
dedikodular olmuştur. Padişah'a ikna edici, doğru bir yanıt
vermem gerekiyordu. Dua edip şöyle dedim:

Mesnevi

Padişahım her zaman var olasın
Devlet tahtında hep oturasın.
Ben kimim ki zamanın Hızır'ı gibi
Abıhayat pınarını ortaya çıkarayım.
Yine de sanatımda epeyce ustayım
Ey Padişah, senin hizmetinde bir Ferhad'ım.
Ne olur, bu inleyen değersiz karınca
Sen Süleyman'a bu hayırda kılavuz olsa.
Hayrı engelleyenlere insaf verse Hak
Ulaşır menziline bu saf kaynak.
İçip sabah akşam zengin fukara
Hayır dualar edecekler Padişah'a.

¹ kestirmek: Suyu başka yere akıtmak (*Türk Lügati*, IV, 76).

Padişah'ın geldiğini görünce yukarıda su olan derelere adamlar gönderip lülelerini hazırlatmayı ihmal etmemiştim. Padişah hazretleri: "Hani bize bildirdiğin sular nerededir, gel göster!" dedikleri zaman yola düşüp, düşe kalka ikinci dereye vardık; cansız bir ölü gibi güçsüz düşünce, ihsanı bol Allah'a yakarmaktan bir an uzak durmayıp o Dilekler Kabulcüsü'ne yalvarıp şöyle dedim:

Mesnevi

Ya İlâhî! Herşeyi bilensin
Bütün kusurlardan da ötesin.

Beni gam vadisinde inletme
7b • Padişah'ın yanında hor, zelil etme.

Sonunda, otuz lüle su olduğunu yazdığımız bir dereye vardık; baktık ki tahtalarla lüleleri konmuş. Otuz lüle su akmakta, on lüle kadar fazlası da taşıyor. Saadetli Padişah o duru suyu görünce biraz keyiflenip: "Mimar, beri gel! Su bundan mı ibaret? Başka yerlerde de var mı?" deyince: "Evet, Saadetli Padişahım! İki derede daha bunlara benzer sular, şu anda Padişah devletinde akmaktadır. Padişahıma arz olunan su yüz lüledir; ama elli lüle kadar daha fazla olması kesindir. Özellikle çok sıcak aylarda sular bundan eksik olmaz." deyip dua ettim.

Nazım

Padişahım aksın her dem
Su gibi ayağının toprağına âlem.

Yaşam pınarı gibidir sözlerin
Keyif verir susamışlara her an.

Hayy ve Samed¹ verir sana umarım
Ölümsüz Hızır² gibi sonsuz bir yaşam.

¹ Diri ve kimseye ihtiyacı olmayan Tanrı.

² Hz. Musa zamanında yaşadığına ve kendisine ilâhî bilgi ve hikmet öğretildiğine inanılan kişi. Aynı zamanda İskender-i Zülkarneyn'e abihayâtı (bengi suyunu) aramakta arkadaşlık ederek karanlıklar diyarına gitmiş, burada abihayâtı bularak bu sudan içmiş ve ölümsüzlüğe kavuşmuştur. Hızır'ın darda kalanların yardımına koştuğu, özellikle denizde kazaya uğrayanlara yardım ettiği inancı yaygındır.

Mutlu olasın devlet tahtında
Baht ve yücelikle yanyana.

Saadetli Padişahımla oradan bir başka dereye daha gitmek nasip oldu; orada da aynı şekilde bir nice lüle suyun aktığını görüp o duru sudan keyifle içtiler ve bu hayra can ve gönül-den karar verip bir başka dereye gittiler. Orada da duru bir suyun güzelce aktığını gözlemleyip mübarek kaşlarının çatıklığı gitti ve öfke denizlerinin dalgaları bütünüyle durgunlaştı. Bu zavallıyı, hilat¹ ve çeşitli armağanlarla mutlu edip yüceltiler ve birçok yönden beni akranım içinde ayrıcalıklı bir koonuma yükselttiler.

Beyit

Zamanın Bîsütun Dağı'nda o, şirin sözlü Hükümdar
Bu canını tehlikeye atan köle de hizmetinde Dağdelen.²

Nifak ehli başının keder çerçöpleri, hayat suyunu yok edecekti az daha. Saadetli Padişah, sözünü ettiğim bina eminine hiç yüz vermezken bu zavallıyı sayısız lütuflarıyla • sevince • 8a boğup Saray'ına döneceği sırada, Allah'ın hikmetiyle, dilime şunlar geldi:

“Saadetli Padişahım! Bu kulunun suyolları inşasında kendine özgü nice bilgisi vardır. Bunlardan biri, bu derelerin her birinde havuzlar ve kâfirlerin yaptığı mermer oluklar olması gerekir. Zamanla yıkılıp yeraltında kalmış, izleri kaybolmuştur. İnşallah, Cihan Sığınağı Padişah zamanında, pek yakında, ortaya çıkması umulur.” dedim. Bu sözlerime katıldığını belli edip keyifle Topkapı Sarayı'na gittiler.

Tanrı'nın hikmetiyle o derelerin her birinde kârgir, büyük havuzlar ve çok güzel, yekpare mermer oluklar, birçok yerde

¹ Takdir edilen kişiye giydirilen süslü giysi, kaftan.

² Ferhad. Adı ilk defa Nizâmî-i Gencevî'nin *Hüsrev ü Şirin* adlı mesnevisinde geçen ünlü bir aşk öyküsü kahramanı. Sevgilisi Şirin'e uzaklardan süt getirebilmek için Bîsütun Dağı'nı delmiştir. Bundan dolayı edebiyatta, bir emele ulaşmak için olanaksız görünen işleri göze alabilmenin “mazmun”u olmuştur. Kuh-ken “dağdelen” sözcüğü de Ferhad'ı belirtir (Cemal Kurnaz, “Ferhad”, *DİA*, 12, 383).

ortaya çıktı. Sözüünü ettiğim bina emini, her birinde Saadetli Padişah'a müjdeciler gönderdi. Yine bir süre sonra Padişah, şerefle gelip ortaya çıkan havuzları ve mermer olukları seyrederek bu değersiz ihsan hilatıyla, türlü övgüyle ve onurlandırmayla sevindirdiler; öyle ki zamanın ileri gelenleri bile kıskandılar.

Nazım

Adaletli Şah'ın lütfuyla beğenilince
Hemen el attık onun himmetiyle kemerlere.

Altınla gümüş döktük o yolda su yerine
Gökkuşağı gibi ulaştı kemerleri göğe.

Yolundan çeşmeye akıttık o suları
Dua etti bize insanların ve cinlerin Padişahı.

Yapılan kemerlerden biri, Uzun Kemer¹ diye ün kazanmıştır. Yüksekliği yirmi zirâ² uzunluğu bin iki yüz yirmi zirâdır. Birisi de Kovuk Kemer'dir.³ Bunun boyu, temeliyle birlikte yetmiş zirâdır. Güzelce Kemer de⁴ birkaç yüksek kemerden oluşur. Mağlova Kemerî⁵ üç kattır. Her katının köprü gibi

¹ Kırkçeşme suyollarının batı kolu üstündedir ve suyollarının en büyük yapısıdır. Yüksekliği 25 m., uzunluğu 711 m.'dir. Üst katta 50, alt katta 47 kemer vardır (Çeçen 1988a, 97-108).

² Uzunluk ölçüsü. "Arşın"ın Arapça karşılığıdır. Değişik tanımları vardır. Mimaride kullanılan "zirâ"nın metrik sistemde karşılığı 75.8 cm.'dir.

³ Yüksekliği 35 m., uzunluğu 207 m.'dir. Kırkçeşme şebekesindeki diğer bütün kemerlerin ilk kez Sinan tarafından inşa edildiği, buna karşılık Kovuk Kemer'in, Geç Roma kalıntısı bir kemerin onarımı ve genişletilmesiyle yapıldığı kabul edilir. Ancak bu Roma kemerinin Sinan döneminde ne kadarının sağlam olduğu bilinmemektedir. Kâzım Çeçen, kemerlerin Sinan tarafından yapılmamış olduğunu belirtir (Çeçen 1988a, 109-116.).

⁴ Kırkçeşme suyollarında ana galerinin Cebeciköy deresini geçen bölümü. Başhavuz'dan Güzelce Kemer'e kadar olan galerinin uzunluğu 4772 m.'dir. Kemerin tabandan yüksekliği 29,5 m.'dir. Temelden yüksekliği ise 34,5 m. olarak tahmin edilmektedir. Kemerin ayaklarının alt bölümü, bugün Alibeyköy Barajı'nın suları altında kalmıştır. Bu kemer Gözlüce Kemer adıyla da tanınır (Çeçen 1988a, 127-130).

⁵ Kağıthane Deresi'nin doğu ve batı kolundan alınan sular Başhavuz'da birleştikten sonra bir suyuyla güneye doğru devam eder ve Alibeyköy Deresi vadisini Mağlova Kemerî üstünden geçer. Bazı batılı yazarlar, bu kemeri Bizanslıların yaptığını ileri sürerek Iustinianus Kemerî diye adlandırsalar da bunun hiçbir bilimsel temeli olmadığı, kemerin

yolu vardır, atlı geçer. Yüksekliği altmış beş zirâ, temeli on sekiz zirâdır. Müderrisköy Kemerleri de¹ birkaç kemerdur. Büyü Havuz,² derelerin toplandığı yerdir; yeraltındaki yapısı, temeliyle birlikte düşünülürse Galata Kulesi kadar vardır.

Mesnevi

O gönül çelen yol ve duru su
“... bir pınardır, adına selsebil denir.”³

O ay gibi yuvarlak, güzel havuz
Cennet bağına Kevser havuzu olur.

Bundan sonra bütün suyollarını onarır pek çok para harcayarak ve sayısız zahmetle birgün o akarsuyu Kırkçeşme

• semtine ulaştırdık. Padişah hazretlerine müjdeciler gitti. 8b

Nazım

Dediler ey Cihan Hükümdarı, yıldızların efendisi Hüsrev
Tahtında her an daha da artsın gücün, yüceliğin.

Allah’a şükür Padişahım, geldi o akarsu
Devletinin devamında insanlar ve cinler huzur buldu.

Meğer Saadetli Padişah hemen adam gönderip gelen taze sudan Topkapı Sarayı’na getirtmişler. Bazı kimseler: “Bunda yeni su kokusu yok, bu eski sudur.” demişler ve tartışma çıkmış. Bu zavallı da suyun sevinciyle ayaklarının toprağına var-

mimari tarzı ve malzemesiyle özgün bir Osmanlı yapısı olduğu kanıtlanmıştır. Bu kemerin üstünde irili ufaklı 33 kemer vardır. Ayrıca bir yaya geçidi de bulunmaktadır. Kemerin temeliyle birlikte yüksekliği 47 m. olarak hesaplanmıştır (Çeçen 1988a, 117-126).

¹ Süleymaniye suyu Aypah kolu üstündeki Avasköy ya da Karakemer’dir (Çeçen 1988b, 85).

² Havz-ı âli. Kırkçeşme suyu sisteminin sularının toplandığı başhavuz. Kemerburgaz’ın 2,5 km kadar güneybatısında, Kovuk Kemer’den çıkan yolun tepesinde, Mağlova Kemer’ine giden yolun üstündedir. Büyükbent, Karanlıkbent ve Kırzalıbent ile Paşa Deresi katmasını toplayan ve Kovuk Kemer üstünden geçen Kırkçeşme isale sinin doğu koluyla, Ayvad Bendi, Ortadere ve Bakracdere’nin sularını toplayan ve Uzun Kemer üstünden geçen batı kolu, Başhavuz’da birleşir. Silindirik şeklinde olan başhavuzun duvar kalınlığı üstte 1,14 m., ortada 3,09 m., en altta 4,05 m.’dir. Havuzun derinliği duvar üstünden 14 m.’dir (Çeçen 1988, 69-71).

³ *Kuran-ı Kerim*, İnsan/18.

düğümde, Ağalar, bu suyun kokusunun olmayışının nedenini sordular. "Saadetli Padişahım bilir ki bu suyu künklerle getir-medik. Bu bir deredir ve onu kargir yollarla getirdik. Bu yüz-den arı, duru, pırıltılı bir sudur." diye yanıt verip dua ettim. O zaman, hilat ve çeşitli nimetlerle yüceltildim.

O zaman veziriazam olan saadetli kişi, şehir içinde Kırkçeş-me Başı¹ gibi birçok yerde başçeşmeler yapılmasını istediler; ta ki, sakalar² oralardan her mahalleye eriştirsin. Merhum Cihan Sığınağı Padişah buyurdular: "Benim dileğim, bu suyun her mahalleye akıtılmasıdır. Çeşme bina olunacak yerde çeşme, çeşme yapılması mümkün olmayan yüksek yerlerde tatlı kuyu-lar olsun; su yolu bunların içinden geçsin. Böylece her yerde yaşlılar, güçsüz dul kadınlar, küçük çocuklar, testilerini ve su kaplarını doldurup saltanatımın devamına dua eylesinler.

Beyit

Allah her esirin yardımcısı etti onu
Zenginin fakirin koruyucusu oldu.

O ihsanı bol Hükümdar'a³ şükürler olsun; zamanın Süley-man'ına bu kadar insanın ve cinin duası kıyamete kadar ye-

¹ Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Kırkçeşme suyollarına ait krokide, Cebe-ciköy kolunun başı Kırkçeşmebaşı olarak geçmektedir. "Baş" sözcüğü sisteme verilecek suların toplandığı havuzları ifade ediyor olmalıdır. Kırkçeşme tesislerinin suyolları iki koldan oluşur: Doğu kolu, Kirazlı, Topuz ve Paşa derelerinden; batı koluysa Ayvad Deresi, Ortadere ve Bakracdere'den su alır. Bu iki koldan gelen su, Kemerburgaz'ın güney-batısındaki Başhavuz'da birleşir. Buradan ana galeriye girerek Mağlova Kemer'i'nden geçer. Bu su yolu hattı üstünde irili ufaklı 33 su kemeri var-dır. Bunların çoğu küçük ve bir gözlüdür. Kovuk Kemer, Paşa Kemer, Uzun Kemer, Mağlova Kemer ve Güzelce Kemer ise anıtsal yapılardır (Çeçen 1988, 51-52). Kırkçeşme su yolu, Eğrikapı'daki surlar dışında Sa-vak Kubbesi ya da Eğrikapı Maksemi adıyla bilinen dağıtım noktasında son bulur. Bu maksemden şehrin çeşitli yerlerindeki başka maksemle-re su dağıtılır (Çeçen 1988, 152-176). Ancak "baş" kelimesi bu bağlamda büyük çeşmeleri de ifade ediyor olabilir. Sisteme adını veren ve birden fazla çeşmeden oluşan "Kırkçeşme" Bozdoğan Kemer'i'nin altındaydı.

² Şehrin çeşmelerinden, deriden yapılmış "kırba"lara doldurduğu suyu atla ya da sırtında taşıyarak şehre getirip satan kimse. Evliya Çelebi, sakaların, İstanbul'un 9999 çeşmesinden su taşıdıklarını yazar. Evli-ya'nın kaydına göre at sakalarının sayısı 1400, arka sakalarının sayısı 8000'dir. Bunlar, "Sakka! Sebil, sebil! İçene rahmet!" diye bağırarak dolaşırlardı (Seyahatname, I, 160a-160b; ayrıca bkz. Mantran, II, 105).

³ Allah'a.

ter; zira sabah akşam, genç yaşlı herkes onun duasını dillerinde tesbih ve gönüllerinde muska edinmişlerdir.

Mesnevi

Ne güzel sultan, hayırlar babası, gazi,
Cihan hükümdarlarının en yücesi.
Çeşmeler getirdi Sultan Süleyman
Yoktur hayırlarına bir sınır koyan.
Zamanı gezip dolaşanlar demişler
Sevabı kesilmez bu suyun akar gider.
Su yoluna hazine döktü o şah
Dua etsin diye herkes akşam sabah.
Mısır halkını Nil nasıl suluyorsa
İstanbul halkını da öylece kandırdı suya.
Çekip kılıcını kâfirler üstüne yürüdü
Çaresiz gazadayken can verdi, öldü.
Bulgar, Frenk, Rus ülkelerini açtı
Macar kalelerinin hepsini aldı.
İmaretler, medreseler yaptı pek sağlam
Camiler, darüşşifalar yaptı bir yandan.
• Yararlanır ondan hem yoksul hem zengin
Dursun ta kıyamete kadar, durdukça âlem.
O şahın ruhu için her saka
Sebil eder suyu, zengin yoksul herkese.
Yalınayak Sâî de dönmüş şaşkına
Sakalık eder Kerbela'nın Hüseyin'i aşkına.
Hünerli bir pir olur, Hızır'a erer
Su gibi de hayır olmaz ey birader!
Bir saka olur yoldaki her çeşme
Allah için su verir sanki her geçene.
Dost yolunda hayır isteyen kimse
Yaptırsın Allah için o da bir çeşme.
Umarım keyif alır bu sudan içen
Duacı olur hep fakir mimarından.
Ey Rabbim, yardımını ona yoldaş eyle!
Yerini Resulullah'a yakın eyle!

9a

962 senesi Zilkadesinin ilk günlerinde başlanmıştır. Bütün onarımlara, bina ve kemer yenilemelerine ve öbür yapılarına 402 yük ve 63 bin akçe harcanmıştır. Daha sonra, 971 tarihindeki büyük selde¹ yıkılan Mağlova Kemerî'nin yeniden yapımına 97 yük ve 91.140 akçe harcanmıştır. Turunçluk Kemerî'ne² 300 bin ve 31.325 akçe harcanmıştır.

Sultan Süleyman Han'ın İstanbul şehrinde büyük özenle inşa edilen ve beğenilip onurlandırılan camisinin niteliği üstüne

Bir sabah vakti, irfan göğünün güneşi, insanların ve cinlerin sevgilisi, mutlu Padişah, rahmetli Selimoğlu Süleyman Han'ın mübarek soylu gönüllerine bir yüce cami inşasına başlama fikri doğdu. Bunun üzerine bu zavallı kulu, Abdülmennan oğlu Mimar Sinan bendesini çağırıp cami inşası konusunda danışıldı; binanın resmi belirlendi ve yeri seçildi.

¹ Seyl-i azim. Bu sel ve sebep olduğu yıkımlar, *Selânikî Tarihi*'nde şöyle anlatılır: 20 Eylül 1563 tarihinde Padişah hazretleri Halkalı Deresi'ne ava çıkıp, etrafta yağmur işaretleri görülünce deniz kıyısındaki Ayastefanos Köyü yakınındaki İskender Çelebi Bahçesi'ne hızla varıp yetiştilerinde, gökyüzünün şekli öyle bir hal aldı ki, hiçbir devirde görülmiş ve işitilmiş değil. Acayip ve korkutucu seslerle gök kubbe güm güm boyunca inlemeye başladı. Muthiş bir fırtınayla bir gün ve bir gece boyunca aralıksız yağmur yağdı. Korkutucu bir şekilde yetmiş dört defa yıldırım düştü. Öğle namazından sonra Halkalı Deresi'nden adeta deniz gibi bir sel gelip, geçtiği yerlerde önüne gelen hayvan ve insanları helak etti. İskender Çelebi Bahçesi'ni de doldurup Saray içine girdi; bina neredeyse yıkılacaktı. Padişah hazretlerini, saray hizmetçilerinden güçlü kuvvetli bir yiğit arkasına alıp musandıraya çıkararak kurtardı. O gece aralıksız yağın yağmurların sebep olduğu büyük sel, yeniden yapılan suyuolları kemerlerinin gözlerini çalı çırpıyla kapatmış ve bu yüzden arkasında biriken sular kemerlerin üstünden aşır temellerine akmış, binasına zarar vermiş ve gece vakti kıyamet kopar gibi korkunç bir gürültü ile önce Mağlova diye bilinen kemer sonra da diğer kemerler, aynı şekilde yıkılmıştır. Selin izleri, Kağıthane'deki yüksek çınar ağaçlarının ta tepelerinde idi. Ve Silivri kasabasındaki köprü ve Büyük Çekmece, Küçük Çekmece ve Harami Deresi'nde ne kadar sağlam köprüler varsa bu büyük selin şiddetine dayanamayıp harap oldu (*Selânikî Tarihi*, 1-2).

² Turunçluk suyu üstündeki kemer. Turunçluk (ya da Turunçlu) suyuolu, Fatih Sultan Mehmet döneminde Çiçoş Çiftliği (Taşıtlarla) çevresindeki turunç bahçelerini sulamak için çıkartılıp şehre getirilmiştir. Kaynağı Ayvalı Dere'de, Ali Paşa Kemerî yakınlarındadır. Mevlîhane Kapısı'ndan şehre girerek Haseki'de Poyraz Sokağı'ndaki teraziye gelmekte ve hayrata dağılmaktaydı (Çeçen 1988, 32-33).

Mesnevi

O bahtı açık Padişah buyurdu
Yapayım kendilerine bir güzel cami.

Düzenleyip Eski Saray'ı¹ hemen
Attım temelini Süleymaniye'nin.

Bilir eski yeni hüner sahipleri
Orada ne incelikler gösterildiğini.

Yüce bir vakit ve uğurlu bir saatte kutlu caminin temeli atılıp² kurbanlar kesildi; yoksullara, iyi insanlara, sınırsız nimet ve ihsanlar dağıtılarak inşaata başlandı.

Kutlu caminin mermer sütunlarının getirilmesi

Öncelikle o dört mermer sütun, ki her biri Dört Seçkin Dost benzeri din bahçesinin ulu servileridir, her biri bir başka diyardan getirilmiştir. Bunlardan biri, Kıztaşı Mahallesi denilen yerde kâfir zamanında bir kızın diktiği sütundur. Kıztaşı³ diye bilinen yekpare bir sütun, minare gibi, Tuba⁴ benzeri bir mildir.

Nazım

Sanki o temiz mermerden sütun
Ekseni olmuştu gök çarkının.

¹ İstanbul'un fethinden sonra yapılan ilk saray. Bu saray, bugün İstanbul Üniversitesi merkez binasının ve Süleymaniye Camisi'nin olduğu alanları kaplıyordu. Büyük ölçüde ahşap malzemeden yapılan bu bina, günümüze ulaşamamıştır. (Ülgen, 405-406).

² Burada sözü edilen temel atma tarihi tartışmalıdır. Kaynaklarda verilen tarihler 5 Haziran, 7 Haziran, 13 Haziran, 13 Temmuz 1550 vs.'dir. Temel atma töreninde Sultan Süleyman ve vezirleri hazır bulunmuş, ilk temel taşı, yerine Şeyhülislâm Ebussuud Efendi koymuştur. (Danişmend, 262-263).

³ Metinde geçen "kıztaşı" adlı mermer sütunun, bugün İstanbul Üniversitesi merkez binasının yerindeki Eski Saray'la Vefa semti arasında ya da Ayasofya Tahrir Defteri'ndeki kayda göre Ali Paşa Camisi mahallesinde bulunduğu tahmin edilmektedir. Fatih devri mimarlarından Sinan-ı Atik (Azadlı Sinan) vakfının vakfiyesinde de şöyle bir kayıt vardır: "Anılan evde kıztaşı adıyla bilinen bir mermer direk olup Sultan Süleyman Han cami-i şerif bina ettikleri zaman taşı alıp evleri harap etmişler." (Barkan, 344, 19. dipnot).

⁴ Cennette bulunan bir ağaç.

Hazine döküp bir kız, insanlara, cinlere
Nişan dikmiş onu, adı anılsın diye.

Varıp Dağdelen¹ gibi bir bilim sahibine
Direk etmiş onu bu direksiz göğe.

- 9b Sözü'n kısısı, âlemin sığınağı Padişah'ın yüce emirleriyle •
büyük kalyon¹ direklerinden sütunlar dikip kat kat sağlam bir
iskele yaptık. Sonra büyük mavna gomenelerini² bir araya geti-
rip insan gövdesi gibi kalın palamarlarla, demirli makaralar bağ-
layarak, sözü'nü ettiğim sütunun gövdesini, durduğu yerde baş-
tan başa kadirga³ direkleriyle sarıp bağladık. Sonra iki yerden,
adam gövdesi kalınlığında gomeneleri çelik makaralara takıp ve
birçok yerde sağlam vinçler ve gök çarkı gibi dolaplar kurup
binlerce acemioglani dolaba girip, Frenk esirlerinden binlerce
Süleyman dev⁴ hep birden "Koma hay!" diye bağırıp çekmeye
başladı. Söz ettiğimiz gomeneye birkaç yedek daha takılıp "Al-
lah Allah!" diye bağırarak sözkonusu sütunu göğün ekseni gibi
yerinde kopardıkları anda makaralardan yıldırım gibi ateşler sa-
çıldı ve o büyük gomene, bu ağırlığa dayanamayıp top gibi çat-
ladı; adeta sert bir hallaç yayından pamuk atılır gibi etrafa da-
ğıldı. Sonunda hazırlanan yedeğe alındı. Yine "Allah Allah" ba-
ğırışlarıyla Padişah'ın sayesinde kolaylıkla indirildi ve bundan
dolayı kurbanlar kesilip fakir fukaraya ihsanlar dağıtıldı.⁵ Sonra
da Süleyman devleri, kızaklara bindirip kutlu binaya getirdiler.

¹ Ferhat.

² İki ya da üç ambarlı, yelkenli ve kürekli, büyük, ahşap savaş gemisi.

³ Komena. Denizcilikte gemi çapasına bağlı bulunan kalın halat. (İt. gomena).

⁴ Kürek ve yelkenle hareket eden savaş gemileri. Bunların güverteleri son derece alçak, neredeyse su düzeyinde olurdu. Hızlı ve hareket yeteneği yüksek gemiler olduğu için savaşlarda kalyonlara göre daha kullanışlıydılar (Pakalın, II, 129).

⁵ Süleyman devleri. Hz. Süleyman insanlara ve cinlere hükmeder, öbür canlıların dilini de konuşabilirdi. Anıtsal yapıların inşasında cinleri (devleri) çalıştırdığına inanılır. Burada mecaz yoluyla kastedilen, iri yapılı, güçlü kuvvetli amelelerdir.

Bu taşın nakledilmesi için yapılan yazışmalarda ilgili yerlerden istenen malzemeler arasında 97 ağaç makara dili ve 40 kantar telden söz edilir (Barkan, 344). Barkan, Kıztaşı'nı yerinden kaldırıp kızağa koymak için hazırlanan bu düzenek konusunda şunları yazar: "İçine binlerce acemioglunun girdiğinden bahsedilen bu muazzam dolapların basamaklarına tırmanmak veya asılmak suretiyle tatbik edilen kuvveti, manivela tesiriyle çoğaltarak, mihverlerine bağlı ipleri sarmak suretiyle ağır cisimleri

Bir başka sütununu İskenderiye'den mavnayla getirdiler.¹
Bir sütunu, Baalbek'ten deniz kenarına indirilip mavnayla getirildi. Bir başka sütunsa Topkapı Sarayı'nda bulundu.

Mesnevi

Bu güzel biçimli cami sanki Kâbe oldu
O dört sütun ona dört Halife oldu.

Dört direk üstünde İslam'ın evi
Dört Dost ile kurulup güçlendi.

Umarım ki bu inleyen kula
Bulunur çare onların yüzü suyuna.

Böylece birçok zaman, gece ve gündüz, işinin ehli sayısız usta, tam ölçülü akıl yardımıyla, bir an ve bir saat duraklamayıp her köşesine tam anlamıyla özen gösterdiler. Bu caminin gök yayına benzer gönül okşayıcı kemerlerini güzellerin kaşları gibi seyretmek, olgun kişileri hayran bırakır. Âleme ün salan rengârenk mermerlerinin her biri, bir başka diyardan gelmedir. Tarihçilere göre çoğu, Hazret-i Süleyman'ın Belkıs Sarayı'ndan kalmadır. Ak mermerleri Marmara Adası'nın madenlerinden kesilmiş, yeşil mermerleri Arabistan'dan gelmiştir; o somaki şemşeler ve kıtalar ise –ki dünyada benzeri yoktur desek doğru olur– • madeni bilinmeyen değerli incilerdir. • 10a

Nazım

Mermerinin dalgaları her zaman
Nişan verirdi güzellik denizi dalgalarından.

Sofaları durağıydı keyif ehlinin
Camları birer ayna, âlemi gösteren.

çekmeye yarayan âletler olması lazım gelir. Fransızca 'trenil' namıyla taş ocaklarında bu nevi dolapların kullanıldığı anlaşılmaktadır." (Barkan, 345, 20. dipnot).

¹ İskenderiye ve Baalbek'ten getirilen sütunların İstanbul'a taşınmasıyla ilgili resmi yazışmanın ayrıntıları için bkz. Barkan, s. 336-344. Barkan, her biri 9,02 m. uzunluğunda ve 28 ton ağırlığında olan bu sütunların nakil işinin epeyce geciktirdiğini, hatta bu yüzden bunların birinin inşaatta kullanılmamış olabileceğini yazar. Özellikle Baalbek'teki sütun, 1170 m. yükseklikteki Baalbek'ten kaldırılıp en yakın liman olan Beyrut'a kadar 80 km.'lik bozuk bir yol üstünden kızaklarla sürüklenerek getirilmiştir (Barkan, 343).

Süslü kündekârî kapılarının her biri, fildişi ve abanozdan yapılmış, sedefkârî nakışlı bir Erjeng¹ sayfasıdır ki zamanın ileri gelenlerinin gözdesi olmuş, cümle diyar halkının beğenisini kazanmıştır. Arşa gölge düşüren kürsü ve kürsü kaidesiye se büyük bir ustanın yâdigâridir; bu dünyaya tek örnek kalmış, benzeri ne gelmiş, ne de gelecektir.

Beyit

Âşıklar gelip o kürsüyü öpseler ne olur
Fildişiyle abanoz ona sabah ve akşam gibidir.

Caminin kubbeleri, güzellik denizinin kabarcıkları gibi süslendi; büyük kubbesi gökyüzü gibi, altın yaldızlı alemiyse üstündeki güneş gibi ışıldamaktaydı. Dört minaresiyle kubbe, İslam'ın kubbesi Hz. Muhammed'le onun Dört Dostu gibi olmuştu. Ve eşsiz benzersiz nakışlı camları, Cibril'in² kanatları gibidir; ne zaman güneşin ışınlarıyla aydınlansa, hep bahar vakti, süslü bir gülbahçesi olur. Ve rengârenk ışınları, bu kalemin renkleri gibi oynar. Zemini en güzel biçimde süslemek için kırmızı, lacivert ve bakır yeşili kullanılmıştır; öyle nakışlar ve süslemeler yapılmıştır ki görmeyi bilen gözler onun güzelliğine hayran olur.

Mesnevi

Sefa ehlinin derneği oldu cami
Gönül açıcı bir yer, Cennet gibi.
Camları sanki Cebail'in kanatları
Resimlerine hayran kaldı Çin nakkaşları.

Kutlu caminin güzel kubbesi kapanıp³ diğer yerlerinin inşası da tamamlanınca Kâtiblerin Kiblesi Hasan Karahisârî,⁴ müsen-

¹ Çinli nakkaş. Kimi araştırmacılara göre de Manicilik'in kurucusu Mani'nin resim derlemesi.

² Cebail.

³ Celâlzâde'nin *Tabakatü'l-Memâlik*'de caminin kubbesinin kapanması tarihi olarak verdiği 9 Şevval 963 Cumartesi günü (16 Ağustos 1556) arşiv belgelerine de uygunluk göstermektedir (Barkan. c. I, 61-64).

⁴ Karahisârî ve Hasan Çelebi, Süleymaniye ve Selimiye camilerinin yazılarını yazan usta-çırak iki büyük hattat. Ahmet Karahisârî, yazıyı

na hattıyla göğe benzer kubbesine *Allah gökleri ve yeri, düzenleri bozulmasın diye tutuyor*¹ âyetini ve cennete benzer her bir kapısının kitabesine, nice beğenilecek, gönül çekici hatlar yazdı. Nakkaşlar onu zaman sayfasına tarih edip yazdılar ve onunla nam ve nişan sahibi olup adlarını mermer levhaya kazdılar.

• Mesnevi

10b

Kimileri der ki sülüs ve nesih'i Hasan

Daha iyi yazar kuşkusuz Hisârî'den.

Kimileriye der ki Hasan müsenna hattında²

İkinci bir Yâkût³ oldu dünyada.

Saadetli Padişah Edirne'deyken Ferhat Paşa Sarayı bina olundu. Bazı nifak ehli söz birliği ederek Padişah'a kötü niyetli dilekçeler yazdılar; emin ve kâtiplerin her birinin, Cami inşası bahanesiyle kendi ev ve saraylarını onarttıklarını, bu yüz-

Esadullah Kirmanî'den öğrenmiş ve "müsenna" türü yazıda eşsiz bir hattat olmuştur. 1555'te ölmüştür. Mezarı Sütlüce'dedir (*Devhatü'l-küttâb*, 9-10) Metindeki Hasan Karahisârî adını, Hasan bin Karahisârî olarak anlamak doğru olur. Bu kişi, Hasan Çelebi diye tanınan hattattır. Çerkez asıllı bir köleyken efendisi Hattat Ahmet Karahisârî'nin öğrencisi ve manevi oğlu olmuş, bu yüzden zaman zaman imzasını Hasan bin Karahisârî biçiminde atmıştır. Selimiye Camisi'ndeki bütün yazıları, Süleymaniye Camisi'ndekilerin de büyük bölümünü Hasan Çelebi yazmıştır. 1594'ten sonra ölmüş, Sütlüce'de ustası ve manevi babası Ahmet Karahisârî'nin yanına gömülmüştür (M. Uğur Derman, "Hasan Çelebi", *DİA*). Kaynaklar onun "nesih"te Karahisârî'den ilerde olduğunu söylemekte ve metnimizle aynı görüşü paylaşmaktadır.

¹ *Kuran-ı Kerim*, Fâtır/41.

² Sülüs, nesih, müsenna, hat sanatının yazı türleridir. Sülüs, "ümmü'l-hat" (yazının anası) olarak değerlendirilmiştir ve sanat göstermeye en uygun olan yazı çeşididir. Yuvarlak ve gergin karakteri, sülüse, biçim zenginliği ve yeni istiflere açık olma olanağını vermiştir. Bu durum, anıtlarda kullanılan ve uzaktan okunabilmesi için ağız çok geniş kalemle yazılan ya da satranç yöntemiyle büyütülen celi (iri) sülüs hattında daha çarpıcıdır. Sülüsün sözcük ya da harf grupları birbirinden koparılmadan yazılan biçimine "müsel" veya "müsel" denir. Nesih hattının harflerinde yuvarlaklık belirgin olmakla birlikte her zaman satır düzenine bağlı olduğundan istife uygun değildir. Bu nedenle nesih, uzun metinlerin, özellikle "mushaf"ın yazımında kullanılmıştır. Eski yazıyla matbaa harfleri de nesihle hazırlanmıştır (M. Uğur Derman, "Hat", *DİA*, XVI, 429).

³ İkinci Yakut (Yakut-ı Sâni). Burada İslam hat sanatının en önemli düzenleyici ve ustalarından biri olan Yakut el-Musta'sîmi'ye (ö. 1298) gönderme vardır.

den Cami inşaatının geciktiğini iddia ettiler ve “Bu inşaat sırasında yapılan evler camiye aittir.” dediler. Gerçi bu konudan sorumlu olan bina emindir,¹ ama bazı ahmaklar benim hakkımda: “Kusuru ortaya çıkacak diye binayı iskeleden çıkaramıyor!” “Kubbenin duracağı kuşku; herif bundan dolayı ne yapacağını şaşırmış, gününü geçiriyor; elinden birşey gelmiyor, neredeyse aklını yitirmek üzeredir.” gibi sözler ederler.

Mesnevi

Oldu derin düşünceyle âdetâ deli
Tüm bu endişeler bulandırdı zihnini.
Madem ki Padişah da ilgi göstermez
Kuşkuya yer yok artık, bu iş bitmez.
Bu sözdür cümle halkın ağzında
Tamamlanır belki gayretle iki yılda.
Dikkat ederse eğer işin başındaki
Ve olursa Saadetli Padişah’ın fermanı.
Padişah duyunca bu sözleri
Kabardı denize benzer yüreği .
At isteyip öfkeyle Cihan Hükümdarı
Öfkeyle çıktı yola inşaaata doğru.

Bu zavallı, durumdan habersiz, mermerciler işliğı olarak kullanılan yerde mihrabın ve minberin yapımıyla ilgilenirken Saadetli Padişah geldi. Edeple selamlayıp hizmetlerine hazır bekledim. Merhum Padişah, öfkeyle bu zavallı güçsüzden söz konusu binaların durumunu sordu ve:

“Neden benim bu camimle uğraşmayıp önemsiz işlerle zaman geçirirsin. Dedem Sultan Mehmet Han’ın mimarı² sana

¹ Kocanişancı Celâlzâde Mustafa’nın *Tabakatü’l-Memâlik*’ine göre bina emini olarak Hüseyin Çelebi adında biri atanmıştır. Bu kişi 956-960 tarihleri arasında bina emini görevinde bulunmuş, 961-966 tarihlerindeyse bina eminliğini Sinan Bey yapmıştır (Barkan, I, 44-45).

² Ceddüm Sultan Muhammed Han mimarı: Metinde geçen bu sözlerle bakılırsa Sultan Süleyman, Fatih Sultan Mehmet’in mimarının başına gelenleri anımsatarak Mimar Sinan’ı korkutmak istemektedir. Söz konusu mimar, Fatih Camisi ve Külliyesi’nin mimarı olduğu kabul edilen Sinaneddin Yusuf bin Abdullah (Sinan-ı Atik, Azadlı Sinan) olmalıdır. Evliya Çelebi, sütunlarını biraz kısa tutup yaptırdığı caminin yüksekliğinin Ayasofya’dan az olmasına neden olduğu için öfkeli olduğunu, mimarın

örnek olarak yetmez mi? Bu bina ne zaman tamamlanır, tez bana bilgi ver! Yoksa sen bilirsin!”

Padişah’ı böyle şiddet ve hiddetle son derece öfkeli görünce, bu güçsüz karınca dilimi yuttum. Sonunda Allah’ın kudretiyle dilime, hiç düşünmeden şunlar geldi:

“Saadetli Padişahımın devletinde inşallah iki ayda tamamlanır!” dedim.

Mesnevi

- Kuluna lütfu olursa Mevlâ’nın
Her işine yardımcı olur onun.

11a

Sözdeki etki sanma ki sendendir
O sözü sana söyletendir.

Bunun üzerine Saadetli Padişah, kutlu üzengilerinde olan ağalara “Bre şuna sual edin, bu bina bir bütün olarak ne zaman biter?” buyurunca ağalar da:

“Mimar Ağa! Saadetli Padişah ne buyururlar, iştir misin? Bu bina ne zaman kapısı kapanıp tamam olur?” dediklerinde ben yine “İki ay sonra bu bina biter.” dedim. Merhum Padişah orada bulunan ağaları tanık tutup:

“Mimar! Hele iki ay sonra bitmezse seninle konuşuruz!” deyip Saray’a gittiler. Saray’a vardıklarında hazinedârbaşıya ve diğer ağalara şöyle buyurdular:

“Mimarın aklını yitirdiği apaçık belli. Hiç iki ayda, birkaç yıllık işin bitmesi mümkün müdür? Herif başının korkusundan aklını kaybetti. Çağırıp siz de sorun, bakın bakalım ne cevap verir? Eğer olmadık sözler ederse inşaatın durumu zorlaşır!”

ellerini kestirdiğini, mimarın da Fatih Sultan Mehmet’i mahkemeye verdiğini, mahkeme sonucunda Fatih’in tazminat ödemeye mahkûm olduğunu; sonra da caminin mimarlığına bu mimarın öğrencisi olan Sinan’ın getirildiğini yazar (*Seyahatname*, I. 40b). Ancak Evliya Çelebi bu ilk mimarın adını vermez. Büyük olasılıkla Evliya burada adları ve olayları karıştırmıştır. Fatih devri bilginlerinden Beşir Çelebi, *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı yapıtında, bizzat tanık olduğu cezalandırmayı anlatır ve söz konusu mimarın adını Sinan olarak verir. *Tezkiretü’l-Bünyan*’da anıştırılan olay bu olmalıdır: “Minnet Hudâ’ya kim gendü gözümüz ile gördük kim Sultan Muhammed İstanbul’da Yeni Câmi’i [Fatih Camisi] ve Sekiz Medresesi [Sahn-ı Semân Medresesi] ve imâret ve bîmârhâne-yi yapan mi’âr merhûm Sinân’ı habs içinde döğе döğе öldürdi. Aceb anun günâhı nece olaydı kim ol hâl ile ölmege müstahak olaydı...” (Beşir Çelebi, 162; ayrıca bk. Konyalı, 57-60).

Bunun üzerine bu değersiz adamlar gelip:

“Saray ağaları seni çağırırlar” dediler. Aceleyle Saray’a gittim. Ağalar yine: “İnşaatın ne zamana kadar bitmesi mümkündür?” diye sordular.

“Padişah hazretlerine iki ayda biter diye yanıt verdim; tanıklar tuttular. İnşallah iki ayda tamamlayıp zaman sayfasında bir isim bırakayım!” dedim.

Dörtlük

Şirin’in aşkıyla başarmıştı bu işi

Görün bakın Ferhad’ın kestiği dağ taş

Mihnet ile can verip, can eritir sanatına

Her ne zaman düşse üstadın iş başına.

Benim bu yanıtlımı ağalar yine âlemlerin sığınağı Padişah’a sunup şöyle derler:

“Saadetli Padişah! Herife gayret düşmüş, pek akıllı bir kimsedir, inşallah bu gayretle kutlu caminizde en kısa zamanda namaz kılmak nasip olur.”

• 11b Bu zavallı da, ne kadar yapı ustası, boşta gezer taşçı varsa topladım; bunlara sıkı sıkı tembihler edip, başlarına becerikli denetçiler koyup ve götürüye vermek mümkün olan işleri yetenekli ustalara götürü verip her birine grup grup • işe yarar, becerikli adamlar atadım. Kendim de gece gündüz, bir an ve bir saat durmadan, elimde demirli asâyyla, pergel gibi kubbenin merkezini ve çevresini dönmekteydim. Bir hafta sonra yine bir gün Saadetli Padişah, inşaatı görmeye gelip:

“Mimar, nasıl eski sözünde duruyor musun?” diye sorunca:

“Bağışlayıcı Tanrı’nın yardımıyla o günden iki ay geçince, Saadetli Padişahım’ın desteğiyle bu kutlu caminin kapısını kapatıp anahtarlarını soylu ellerine ulaştıracağım.” dedim. Yine ağaları toplayıp, tanıklarını yeniledi ve Saray’a gittiler.

Dörtlük

Çalışıp Padişah’ın zamanında

Ayrı bir bezek eyledim her köşesine.

Hem çabuk, hem latif, hem de yok eşi

Ustalar iyi bilir, az olur böylesi.

Durmadan Yüce Tanrı'nın dergâhına yalvarıp yakararak, gece gündüz yanıp yakılarak, o dilekleri yerine getiren Tanrı'ya şöyle derdim:

Mesnevi

İlahî bin bir adına saygı için
Sevgilin Mustafa'nın yüceliği için.
Huzuruna yakınlığı için peygamberlerin
Sır hazineleri için evliyaların.
Arttır bu Padişah'ın devletini
Düşmana üstünlüğünü, zaferini.
Temelini bu binanın sağlam eyle
Felek döndükçe onu var eyle.

Sonunda Allah'ın yardım edip kolaylaştırmasıyla ve Padişah'ın desteğiyle, iki ay sonra binanın hiçbir eksigi kalmadı; kapısı kapanıp tamamlandı.

Bir sabah cihanın sığınağı Padişah, cihanı aydınlatan güneş gibi, kutlu doğuş yerinden¹ çıkıp geldi; caminin anahtarını, dua ederek uğurlu, soylu ellerine teslim ettim.

Mesnevi

Şükürler olsun Padişahım Allah'a
Ulu bir cami inşa etti Hak sana.
Al bunu, anahtarıdır Allah evinin
Kılavuzudur yoluna bilinçle gidenin.
Kapısının her kanadı bir kitap gibidir
Bundan da sana kuşkusuz bir kapı açılır.

Mutlulukla anahtarı kutlu ellerine verdim. Dua edip el bağladım, bekledim. Saadetli Padişah odabaşına doğru dönerek "Caminin kapısını açmayı en çok hak eden, bu işe en yakışır kimdir?" dedikleri zaman bu kişi:

¹ Saray'dan.

- “Padişahım, Mimar Ağa kulunuz, bir aziz kocadır. Lok-
• 12a man Hekim hikmetiyle, bu konuda • en çok emek veren
odur.” deyince insanların ve cinlerin Padişahı, rahmetli ve ba-
ğışlanmış Süleyman Han, *Allah’ın rahmeti ve rızası üstüne ol-
sun* “Gel azizim, inşa ettiğin Allah evini doğruluk, yürek te-
mizliği ve duayla yine senin açman daha uygundur.” deyip
dua ve övgülerle anahtarı bu kullarına verdiler.

Nazım

Bulamadım tokgözlülük hazinesinin anahtarını
Candan gönülden nice kez “Ya Fettâh” demeyince.¹

Kısacası, o Padişah’ın nimet ve iyiliklerine bir sınır ve bir
son yoktur. Yüce Tanrı, onun çocuklarının ve yakınlarının
dünya ve ahretini bayındır eylesin ve Süleyman’ın yerine geç-
miş olan Sultan Murat Han’ı ömürlü etsin.

Mesnevi

Ben ki gelişi uğurlu bir mimarım
Ben ki dünya tekkesinin pîriyim.
Allah bilir, çok Tanrı evi yaptım ben
Secde edilsin diye nice bin mihrab diktim.
Şükürler olsun koruyup İslam’ımı
Hep adaletle verdim kararlarımı.
Sözlerimi ikiyüzlülük sanmayın
Hayır dua edilmesidir bana umudum.
Malı olanlar cami inşa ederler
Zengin de yoksul da bir dua beklerler
Umar bu kul, onlara olmayı yakın
Allah hepsine rahmet eylesin.

957 tarihinin Cemaziyelevvelinde başlanıp 963 tarihinde
kubbesi kapanmış ve 964 senesi Şevvalinin ilk gününde, ilk

¹ Tanrı’nın adını anmayınca.

cumasında namaz kılınmıştır.¹ Bütün ekleriyle birlikte inşasına 800 bin ve 96 bin üç sikke harcanmıştır.

İhsanı bol Tanrı'nın yardımıyla Saadetli Padişah'ın bahçesinde dolap kuyusu yapılmasının anlatılması

Birgün rahmetli Selim oğlu Sultan Süleyman Han, *rahmet ve bağışlama üstüne olsun*, İstanbul'un batı tarafında cennet benzeri bir bahçe olan İskender Çelebi Bahçesi'ne² gezmeye giderler. Yolları, o yakınlarda bulunan Rüstem Paşa'nın hanımı Mihrimah Sultan'ın bahçesine düşer; bağını bahçesini gezip büyük keyif alır. Kendi bahçelerinde böyle bir güzellik, yeşilliğinde böyle bir canlılık olmadığını görür; bostanbaşıya sorar:

"Niçin bizim bahçemiz, bu bahçe gibi cıvıl cıvıl ve gönül alıcı olmasın? Hele ki bizim kapımızın hizmetçileri ondan yüce, çevresi daha hoş ve güzeldir!"

Mesnevi

Baştan başa canlı yeşillik onun bahçesi
Kuru çalıya benzer bu bağın yeşilliği.

Çiçeklerle donanmış onun dalları
Gülleri açmış yepyeni gülbahçesi.

Bunun ağaçları hep meyvesiz, çıplak
Sanki Allah'tan korkup dökmüşler yaprak.

¹ Şadırvanlı taş avluya açılan büyük iç kapının üstünde Hasan bin Kahrâşîrî hattıyla yazılmış kitabeye göre caminin inşasına 957 (1550) senesi Cemaziyelevvelinin evahirinde başlanmış ve 964 (1557) yılı Zilhiccesi evahirinde inşaat sona ermiştir. İnşaatın başlama tarihini Âli, *Künhü'l-Ahbar*'ında ve Âşık Çelebi (Trabzonlu Mehmet bin Ömer) de *Menâzırı'l-Avâlim* adlı yapıtında 956 hicri olarak kaydeder. Bu farklılık, temellerin atılmasıyla asıl yapıya başlanması arasındaki farktan kaynaklanıyor olabilir. Evliya Çelebi, inşaatın başlama tarihini 951 olarak vermiş, temelin kazılıp hazırlanması işinin en az üç yıl sürdüğünü belirtmiştir (Barkan, I, 47-64).

² Kaynaklarda Kanuni zamanı bahçeleri arasında sözü edilir (Eldem, Bahçeler). Selânikî'deki bir kayda göre Yeşilköy "Ayastefanos" yakınlarındadır: "...leb-i deryâda vâki Ayastefanoz demekle meşhûr karye kurbında miri İskender Çelebi Bağçesine sür'atle yetişüp..." (*Selânikî Tarihi*, 1).

Sular akıyor onun her köşesinden
Abıhayatı anımsıyor görünce insan.

- 12b • Bunun taze yeşilliği, gizli bir Hızır sanki
Suyu, karanlıkta gizli bir yaşam pınarı.

Sözün kısası, saltanatın ileri gelenleri ve devlet kapısının
büyükleri, şu karşılığı verirler:

“Padişahım, bir bahçede akarsu olmazsa o bahçede hoş-
luk ve canlılık olmaz.”

Mesnevi

Ateşe bak, nasıl rahat ettirir kış ayında
Her şey ısınıp pişer onunla.

Bitkilereyse sudan ulaşır yaşam

“Ve canlı her şeyi yarattığımız sudan”¹

Bunun üzerine Saadetli Padişah, kutlu elleriyle bahçenin
güzel bir köşesini işaret edip: “Göge benzer bir su dolabı ya-
pımına başlasınlar!” dediler. Ardından da:

“Mimarbaşıyı çağırırsınlar, baksın mümkün müdür. Her işi
ustasına emanet etmek gerekir.” deyip bu güçsüz kullarını ge-
tirttiler. Saadetli Padişah’ın huzurunda dua edip şöyle dedim:

“Saadetli Padişah güzel düşünmüşler, bu gösterdikleri
yerde dolap yapılması mümkündür; ne var ki bunun en gü-
zel yeri, bahçenin en yüksek yeridir. Böylece her yere su ula-
şır; ama Padişahım’ın buyurduğu yerde yapılırsa kimi yerle-
re su çıkmaz.”

Âlemin Sığınağı Padişah Hazretleri “Yüksekte su olur
mu?” dediler.

“Evet Padişahım; pınarların çoğu dağ başlarındadır. Su,
alçağa yükseğe bakmaz.”

Beyit

Yeryüzünde alçağa doğru akar tüm akarsular
Ama yeraltına saklanınca yükseklerle akar.

¹ Kuran-ı Kerim, Enbiya/30.

Kendi seçtiklerinin tersine olması, rahmetlinin soylu hatırlarını incitmekle birlikte, saltanat ululuğu gereğince, bu kulları haklı olduğu için razı oldular.

Dize

Kimseler görmüş değildir yükseğe aktığını suyun.

“Eğer burada su çıkmazsa Mimarbaşı’yla görüşürüz.” de-yip saadetle yola çıktılar.

Hemen belirlenen Saray hizmetlilerinden birçok acemioğ-lanı, Ferhat gibi demir külünklerle dağları delmeye başlayıp, dolap dairesini kazmayla açtılar. Bir adam boyu kazdıkların-da • güzel bir kârgir dolap dairesine rastladılar. Kâfir zama-nından kalma bir dolap kuyusu bulundu; taşları harap olup içine yıkılmıştı, ancak hâlâ içinde suyu vardı. Bu zavallının gönlüne su serpildi. Hemen Yüce Allah’a şükürler ettim. Bu keyif verici müjde Saadetli Padişah’a ulaşınca, adamlarıyla birlikte ululuk içinde geldiler. Su dolabının¹ felek çarkı gibi dönmekte ve keyif verici suyun, bahçenin yükseğine de alça-ğına da akmakta olduğunu görünce, bu güçsüze hilat ve çeşit-li lütuflarıyla su verip kandırdılar. O sırada rahmetlinin oda-başısı dua edip şöyle dedi:

“Saadetli Padişahım! Bu Mimar Ağa kulunuz boş adam değil; sanki evliyalığı var. Ne şaşılasi bir durum oldu!”

Beyit

Sanki Hızır’ıdır zamanın bu nurlu koca
Görünür kıldı şah için yaşam suyunu karanlıkta.

¹ Dolap ya da bostan dolabı, sebze bahçelerinde ve bostanlarda kuyudan su çekmek için kullanılan ve bir at tarafından döndürülen, üstüne kovalar asılmış çarktır. Metinde sözü edilen dolap kuyusu, Topkapı Sarayı’nın bahçesinde, bugünkü bilet gişelerinin arkasında bulunmaktadır. Burada bugün iki dolap kuyusu bulunmaktadır. Küçük Dolap denilen birinci kuyunun çapı 5,20 m., derinliği 26 m.’dir. Kuyunun girişinden helezon biçiminde aşağı inen bir merdivenden 360°’lik bir dönüşle yaklaşık 10 m. derinliğe inilmektedir. İkinci kuyunun çapı 6,50 m. derinliği 22 m.’dir. Bu kuyu depo görevi görmüş, su yalnız birinci kuyudan çekilmiştir. Bu iki kuyu bir galeri ve künklerle bir-birine bağlanmıştır (Çeçen 1988, 177-180).

Mesnevi

Bir sanattır bu, dedi şah, görünüşe bakarsan
Bir keramettir hem, aslını ararsan.

Bir kişi işinin ustası oldu mu
Açılır önünde mutluluğun kapısı.

Şükür ve minnet, ihsanı bol Tanrı'ya
Ki sahibiz böyle kusursuz bir insana.

**Sultan Süleyman Han (*Tanrı'nın rahmeti ve rızası
üstüne olsun*) zamanında Büyük Çekmece'deki
güzel köprünün yapımının anlatılması**

Bir seher vakti, yine karaların ve denizlerin sultanı ünlü Padişah, Saadetli Hükümdar, insanların ve cinlerin Süleyman'ı, Sultan oğlu Sultan, Sultan Süleyman Han, *Allah'ın rahmeti ve bağışlaması üstüne olsun*, İstanbul şehrinin çevresindeki dağları ve kırları gezmek niyetiyle dolaşırken yolları Büyük Çekmece'ye uğrayıp, fakir fukaranın o geçitten gemilerle geçerken çektikleri büyük sıkıntıyı ve bir zamanlar burada bir köprü olup¹ dalgaların etkisiyle yıkılıp harap olduğunu görür ve yine o yerde bir köprü yaptırmaya, Müslümanlara olan şefkatlerinin çokluğundan ve onların mahzun gönüllerini sevin-dirmek düşüncesiyle, karar verirler.

Mesnevi

Nasıl dua ile anmayayım o Sultan'ı
Dilinde hep "Müslümanlar kardeşimdir" sözleri.

¹ ...vaktiyle burada bir köprü olup: Mimar Sinan'ın yaptığı köprüden önce de bölgedeki bataklık araziden geçişi sağlayan, Roma döneminden kalma bir köprü vardı. İstanbul'u batıya bağlayan Via Egnatia adlı ana yolun üzerinden geçtiği bu köprü, bütün Ortaçağ boyunca hizmet etmiş, Bizans'ın son dönemlerindeyse bakımsızlıktan harap olmuştur. "Athyras Köprüsü" denilen bu yapının iki başında birer koruma kulesi bulunuyordu. Fatih tarafından onartılarak bir süre daha kullanılmıştır (Semavi Eyice, "Büyük Çekmece Köprüsü", *DİA*, VI, 520-521). Mimar Sinan'ın bunun yerine yaptığı Büyük Çekmece Köprüsü uç uca birleşen dört büyük köprüden oluşmaktadır. Köprülerin yollarının genişliği 7,17 m. ve dördünün birlikte uzunluğu 635,57 m.'dir (Çeçen 1988c, 432-433; Semavi Eyice, "Büyükçekmece Köprüsü" *DİA*, VI, 520-521).

Bakardı halkın hâline şefkatle
Lütfunu görüp herkes duacı olurdu.

Devletin ileri gelenleri, Saadetli Padişah'ın bu hayra bağlamasını çok yerinde bulup onun bunca keremini alkışladılar.

• Beyit

13b

Bu fani dünya, yok oluş seli üstünde bir köprüdür
Ona yüz vermeyip geçen tevekkül sahipleri özgürdür.
İster yüce, ister alçak, ister kul ol, ister hükümdar,
Dünyada hayra çalışmak gerek, o bir ölmez oğuldur.

Saadetle bu duacılarına şöyle buyurdular:

“Büyük Çekmece’de kâfir zamanında köprü yapanlar hangi yolla yapmışlar ve hangi sebepten yıkılmıştır? Oraya şimdi de bir köprü yapılması gerekiyor; bunu yerinde araştırıp devlet kapısına sunup bildirin.” diye kutlu fermanları çıkınca, bu zavallı, kapsamlı bir inceleme yapıp şöyle yanıt verdim:

“Padişahım, bunun binasının dayanıksız olup yıkılmasının nedeni şudur: Hazinesinden para sarfında gerekeni bütünüyle yapmamışlar, köprüyü denizden uzaklaştırıp kıyıya yakın, bataklık bir alana düşürmüşler. Bundan dolayı temeli devrilmiş, yıkılıp harap olmuş. Kısacası, deniz tarafı hem sığ hem de sağlam yer olduğundan köprünün deniz tarafında yapılması daha uygundur.” diyerek köprünün resmini çizip sundum.

Saadetli Padişah son derece hoşnut oldu ve onun kutlu emirleriyle, yüzlerce dülger ve taşçılarla işe sarılıp her ayağa birer kalyon benzeri sandıkçalar çatıldı; Süleyman devleri, deniz suyunu tulumba ve tulumlarla çekip boşalttılar. Güzel, sağlam sütunlardan iki üç adam boyu kazıklar, şahmerdanla¹ temellere çakıldı; onun üstüne döşenen arşın taşları, sağlam demir kenetlerle kenetlenip aralarına kurşun akıtılarak tek parça haline getirildi. Yapımına toplam 114 yük ve 73.850 üç akçe harcanmıştır.

¹ Şahmaran. Toprağa iri kazık çakmayan yarayan çok ağır bir çeşit tokmak (Hasol, *Mimarlık Sözlüğü*).

Mesnevi

Hazret-i Şah bu kuluna buyurdu
Yapayım denize yol gibi bir köprü.
Gökkuşağı gibi kemerler çektim göğ
Bir oldu halk için denizle kara.
Temeli atıldı denizin dibine
Erişti binası göğün yücesine.
Tamamlandı Allah'ın yardımıyla
O ulu köprü Büyük Çekmece'de.
Gece gündüz sebep oldu duaya
Geçit oldu hep zengine fukaraya.

- 14a • Şaşılasi, hoş bir köprüdür, eşsizdir
Uzun boylu, hilal kaşlı bir güzeldir.
Ayakları toprağın ta altına iner
Kemerleri göğün tepesine çıkar.
Her bir kemeri direksiz göğ
Deryanın içinde "nûn" harfine döner.¹
Nasıl böyle alçakgönüllü olmasın
Dünyanın insanı basıp geçiyor üstünden.

Gök yapılı o köprü zamanın şaşkınlık verici işlerinden biri oldu. Cihan Hükümdarı bu zavallıya aferin deyip mutlulukla Sigetvar'a doğru yola çıktı.

Sultan Süleyman Han, *rahmet ve bağışlama üstüne olsun*, ömrünün sonlarında Allah yolunda savaşmak niyetiyle, kötü huylu Sigetvar kâfiri üstüne, her zaman zafere ulaşan, gönlü şen İslam askeriyle yola çıktılar. Kuşkusuz, yay gibi iki büyük bedenleriyle dilek oklarını maksat menziline isabet ettirip yaylarını gevşettiler. Kısacası, uğraş meydanında yiğitlikle kılıçlarını arşa astılar.

İslam Padişahının himmetiyle on altı günde Sava nehri² üs-

¹ Kemerlerin suda yansıması Arap alfabesindeki nûn harfine benzetiliyor.

² Nehr-i Sava. Yugoslavya'da Tuna'yla birleşen ırmak. Bazı nüshalarda yazılmayan bu nehrin adı sadece bir nüshada Sava olarak kaydedilmiştir. Ancak İ. H. Danişmend'in *İzablı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*'nde Sigetvar Seferi sırasında Drava Nehri üzerine kurulan büyük ve

tünde gök yapılı bir köprü inşa edilip on yedinci günde İslam askeriyle zamanın Süleyman'ına köprüden geçmek nasip oldu. Günahkâr kâfirler, adı güzel Padişah'ın kutlu gelişlerini haber alınca "Gelsinler bakalım! Bizim İskender sedlerimizden görelim nasıl geçerler? Gemilerle geçmeye kalksalar üç ayda geçilmez; köprü yapmaya kalksalar inşaatı için gerekli ağacın kesilip hazırlanması üç aydan fazla sürer. O zamana kadar kış, kar ve yağmur, uçan askeriyle² onları kaçıırır. Siperleri yağmur suyuyla dolup her yanı sel kaplar. Bu sularda Süleyman devleri bile çaresiz kalır." deyip hiçbir önlem almadılar. Ancak, on yedi günde Kayser³ köprü yapıp geçti diye kafirlere haber ulaşınca kötü işli kral, üzüntü ve korkudan perişan oldu; kendi tahtından ve yaşamından umudunu kesip askeriyle kaleye kapandı, halkı da orman içlerine sürdüler.

Rahmetli Padişah, Sigetvar kalesini kuşattı; kol kol metrisler belirlenip demir atan topraklar • kaleyi dövmeye başladılar. Sabah akşam birçok kez, ejder soluklu topraklar, düşmanın korkudan kanını dondurup ahlarının dumanlarını göklere çıkardı. Kalenin düşmesi iyice yaklaşınca Merhum'un hastalığı iyice arttı; fetih ve zafer haberiyle birlikte, fetihlerle dolu can kuşu, göğü kendisine yurt tuttu. *Biz Allah için varız ve O'na döneriz.*⁴ 14b

O sırada veziriazam olan tedbirli ve aydınlık gönüllü Mehmet Paşa,⁵ Padişah haremının görevlilerinden bu sırrı bilenele öğüt verip şöyle dedi:

sağlam bir köprüden sözedilir. Bu köprü kimi kaynaklara göre 7-8 günde, kimi kaynaklara göre 17 günde bitirilmiştir (Danışmend, II, 345). Bu son rakam, bizim metnimizde verilen tarihle de uyusmaktadır. Buna göre nüshaların birinde geçen bu Sava adını, Drava olarak anlamak da mümkündür.

² Metinde geçen asker-i perrân ibaresini "uçan askerler" (bataklık sinekleri, böcekler) olarak yorumladık.

³ Sultan Süleyman

⁴ *Kuran-ı Kerim*, Bakara/156.

⁵ Sokollu Mehmet Paşa. 1505'te Bosna'nın Sokol köyünde doğmuş, devşirme olarak önce Edirne Sarayı'na, sonra Enderun'a alınarak eğitilmiş, Semiz Ali Paşa'nın ölümünden sonra, 1565 yılında sadrazam olmuştu. 1579 yılında bir suikast sonucunda öldürüldü (*Meydan Larousse* 11, 435-436).

Mesnevi

Ey bu sırrı bilenler

Onun keremiyle yücelenler

Cihan Hükümdarı göçtü diye sakın

Tutmayın yas, üzüntünüzü açığa vurmayın.

Bu sırrı can gibi saklayın tende

Soluğu çıkmasın düşman ilinde

Asla açmayın bu sırrı başkasına

Koruyun, başınız size gerekliyse hele.

“Bilin ki Cihan Hükümdarı, Cennet bağına gitti ve yüce Şehzâde Selim Han’a haberciler çıktı. En kısa zamanda sadetle gelip tahta oturması nasip olur. Sizin yapmanız gerekense, Padişah sağken nasıl çalışıp gayret ederdyseniz yine aynı İslam gayretiyle cenge sarılmanız. Hem bu sırrı saklama-ya da özen gösteriniz ki düşman diyarında aşağılanıp hor duruma düşmeyelim!” dedi.

Daha sonra kale fetholundu; kahramanlık gösterenlerin adları Padişah’a sunuldu; her biri silsilesine göre dileklerine ulaştırılıp nice yüksek rütbe dağıtıldı. Çevredeki nice başka kale de fethedilip koruyucular atandı ve eksiksiz bir onurla geri döndüler.

Yüreklere ayrılık dikeninin acısıyla gonca gibi kanlı, yaralı, dışlarıysa gül gibi güleç, yapmacık bir sevinç içindeydi. Vezirler, Padişah’ın arabasına yanaştılar, sohbet edip konuşur gibi yaptılar; daha nice yollarla halkı oyaladılar. Ta ki Belgrad’a gelindi ve Cihan Hükümdarı Sultan Selim Han’ın gelişleri belli oldu, yer gök feryat ve figanla doldu. Vezirler ve ileri gelen devlet adamları, halkın önde gelenleri, matem elbiseleriyle ve kederli bir tavırla arabanın önüne yürüdüler. O gün, âlemi • 15a aydınlatan • güneş, kara buluttan bir matem elbisesi giydi,¹ dolunay başına toprak saçtı;² cümle âlem yas tuttu.

¹ Burada yas belirtisi olarak siyahlar giyme âdetine işaret edilmiştir. Türklerde yas belirtilerinden biri de siyah elbiseler giymektir (Develi 1997, 98-103).

² Başa toprak (ya da kül) saçmak, eski metinlerde ve folklorda rastlanılan bir yas belirtisidir (Develi 1997, 100).

Gür sesli hafızlar Kuran okuyarak ve seçkin şeyh, Nured-dinzâde Efendi¹ hazretleri, dervişleriyle araba önünde “tev-hid”ler çekerek yürüdüler.

Mesnevi

Bu fani dünya, geçici bir evdir
Yalnızca bir nefestir dirilişin demi
Ömür bağının baharı, su gibi akar
Geçer yel gibi gençlik zamanı.

**Sultan Süleyman Han’ın (*rahmet ve bağışlama
üstüne olsun*) nitelikleri üstüne**

Ömrünün sonlarında köprü yaptı o din sultanı
Doğru yolu olsun diye her zaman, inananların.
Çünkü bir köprüdür Dünya, geçmektedir insanlar
Ne dilenci kalır burada, ne mutluluğa ermiş hükümdar.
Kocamışken sonunda gazada şehit oldu o şah
Cennet etsin makamını, âlemin rabbi Allah.
Onun güzel camisini seyredenler dediler
“Ebedî kalın burda, işte size cennetler”
Hayır için çeşmeler getirdi İstanbul’a
Mahşer gününde akarsular nasip olsun ona.
Kâbe’de büyük imaret ve medrese inşa etti
Adaletle yeryüzünü bayındır etti.
Duacı Sâî, atalarından beri duacılarıdır
Allah hepsine rahmet etsin, dese ne olur.

O sabah, Yüce Padişah Sultan Selim Han gelip devletin ile-ri gelenleriyle görüştüler.

¹ Nureddinzâde Muslihiddin Mustafa Efendi, Filibe’de doğmuş (d.?), İstanbul’da ölmüştür (1573). Sofyalı Bâlî Efendi’nin öğrencisidir. Şeyh Bedreddin’in *Varidât*’ına, Sadruddin Konevî’nin *Fusus*’una şerh yazmıştır. Vahdet-i Vücûd ve Mirac üzerine birer risalesi vardır (*Meydan Larousse*, IX, 433).

Beyit

Dediler görenler o ay yüzlüyü
Her ayrılığın olur bir kavuşması.

Merhumun vefat tarihi

Nakledeler ki, bu dünyadan ayrıldıktan sonra
Demiş Sultan Süleyman, rüyada oğlu Selim Han'a
Selim'im, adaletle bizden sana yeter tarih
Bilirsin çünkü kalmadı cihan Melik Süleyman'a.¹

Merhum Sultan Süleyman Han'ın (*rahmet ve bağışlama üs-
tüne olsun*) vefat tarihi, Peygamber'in hicretinin 974. yılıymış.²

Büyük köprü'nün inşasına eksiksiz bir dikkat ve özen gös-
terilirken Sultan Süleyman vefat etti ve Sultan Selim Han sa-
adetle devlet tahtına oturdular. İslam askerinin arkasından
kâfirlerle gazaya, Sigetvar'a doğru giderken sözü edilen köp-
rünün yapımından büyük zevk duydular ve bitirilmesi için ge-
reken ilgiyi gösterdiler. Geldiklerinde köprüden saadetle geç-
meleri nasip oldu ve o zamanın şairlerinden Hüdâyî, köprü-
nün bitirilmesine benzersiz bir tarih düşürerek şu gönül okşa-
yıcı dizeyi söylediler:

Tamam etti Süleyman köprüsünü Sultan Selim.³

¹ "Bilürsin çünki kalmadı cihân mülk[i] Süleymân'a" dizesi ebced hesabıyla 974/1566 tarihini göstermektedir.

² 7 Eylül 1566.

³ Büyük Çekmece Köprüsü'nün yapımına 1563'te başlanmış, 1567'de bitirilmiştir. Bu dize, ebced hesabıyla 972/1565 tarihine denk gelmektedir. Yine Hüdâyî'nin, Edirne'den gelirken köprü'nün sağ tarafında kalan kitabede yer alan tarih manzumesinin ebcede göre karşılığı 975/1567'dir: "Dedi târihin Hüdâyî ol zamân / Yapdı âb üzre bu cis-ri Şeh Selim" Halil Baki Kunter'in verdiği tarih dizesiyle 973 tarihini vermektedir (Kunter, 449).

Sultan Selim Han Camisi'nin inşasının başlangıcı

Sultan Selim Han hazretleri, saadette devlet tahtına oturduktan sonra, Edirne şehrine son derece sevgisi ve şefkati olduğundan, burada, zamanda benzeri olmayan bir cami yapılmasını buyurdular. Bu zavallı, öyle büyük bir cami tasarısı hazırladım ki, Edirne içinde dünya halkının beğenisini kazanmayı hak eder. Kubbenin dört tarafında dört minaresi bulunmaktadır. Minarelerin her biri üçer şerefeli ve üçer yolludur. İki minarenin yolları ayrı ayrı yapılmıştır. Evvelce yapılmış olan Üç Şerefeli,¹ bir kule gibidir, gayet kalındır; ama bunun minaresi hem ince, hem de üç yolludur ve bunu yapmanın ne derece zor olduğunu, akıl sahipleri iyi bilirler.

Bütün dünya halkının “Olabilirlik ölçülerinin dışındadır.” demelerinin bir nedeni şudur: Ayasofya kubbesi gibi büyük bir kubbe² İslam Devleti'nde yapılmamıştır diye, kâfirlerin mimar geçinenleri “Müslümanlara karşı galebemiz vardır.” derlerdi. Yanlış görüşlerince, o kadar büyük bir kubbeyi durdurmak son derece zordur. “Benzerini yapmak mümkün olsa yaparlardı.” dedikleri, bu zavallının yüreğinde bir ukde olup kalmıştı. Sözü edilen cami binasında çalışıp çabalayarak, ihsan sahibi Allah'ın yardımıyla, Sultan Selim Han'ın zamanında • kudret • 15b gösterip bu yüce kubbeyi Ayasofya kubbesinden altı zirâ daha yüksek ve çevresini dört zirâ daha geniş yaptım.

¹ Üç Şerefeli. II. Murat'ın 1437-47 yılları arasında yaptırdığı, Edirne'deki ikinci büyük selatin camisi.

² Ayasofya'nın kubbesi çeşitli dönemlerde yapılan onarımlar yüzünden tam yuvarlak olmaktan çıkmıştır. 1990-93 yılları arasında yapılan lazerli okumalarda Ayasofya kubbesinin çapı kuzey-güney ekseninde duvardan duvara 34,709 m. (galeri kornişleri arasında 31,805 m.) ve doğu-batı ekseninde 33,092 m. (galeri kornişleri arasında 30,855 m.) olarak saptanmıştır. Selimiye'de D. Kuban'ın teodolit ile yaptığı ölçümlerde, kubbe genişliği kuzey-güney aksında 31,7 m., doğu-batı aksında 31,2 m. olarak saptanmıştır. Buna karşın Selimiye kubbesi, yarım küre profiliyle daha basık profilili Ayasofya kubbesinden 20-30 cm. daha yüksektir (Kuban, 245, 30. not). Buna karşılık kubbenin yerden yüksekliği Ayasofya'da çok daha fazladır. Üç büyük caminin yükseklikleri şöyledir: Ayasofya 55,60 m., Süleymaniye 49,50 m., Selimiye 42,25 m (Yerasimos, 139). Bu konunun bir yorumu için bkz. Önsöz, s. 9.

Mesnevi

Zamanın hükümdarı, güzel adaletli sultan
Cihan Padişahı, Süleyman oğlu Selim Han.

Edirne şehrini çok sevdi o
Hayırla eserler bıraktı âleme o.

O inşa etti bu yüce camiye
Cihan durdukça hayırla anılsın diye.

İncelik, dikkat ve güzelduyuyla
Özetlenip tamamlandı onda sanat.

Gerçekten de direksiz kubbenin altında,
Havada asılı duran bir top oldu o kubbe.

Ayasofya gibi bir kubbe asla
Yapılamaz diye iddia ederdi dünya.

Bu yüce kubbe ondan büyük oldu
En iyi Allah bilir, ben bilmem gerisini.

Padişah 3. Murat'ın tahta geçişinin tarihi

Allah'a şükür, gün gibi doğdu adaletle
Tahtı gök olan bir ay, yüce soylu bir sultan.

Yaşlılar gibi tedbir sahibi, bahtlı bir genç
Temiz cevherli tacın sahibi, güzel huylu Hüsrev.¹

Geldi oturdu devletin başına şerefle
Baş eğdi cihan halkı onun emrine.

Konuşan bir bülbül oldu Sâî, söyledi tarihini
Âlemin Padişahı oldu gül gibi Sultan Murat

(Yıl 983)²

¹ Sasaniler sülalesinden bir hükümdar ve Nuşirevan'ın torunudur. Metinlerde Hüsrev sözcüğü genellikle "padişah" anlamında kullanılır (Pala, 197).

² Burada H 983 tarihi verilmiş olmakla birlikte III. Murat'ın tahta geçtiği tarih 8 Ramazan 982'dir.

Yüce cami üstüne kaside

Yüce Rabbim, nedir bu güzel yer, bu yüce cami
Mescid-i Aksa gibi sanki, Ulu Kâbe'nin örneği.
Temeli yeryüzündeydi ezelde bu Beyt-i Ma'mûr'un¹
Olaylar tufanından kaçıp göğe çekildi sanki.
Nice taşçı taş yontarken erittiler canlarını
Bu Bisütun'a akıtmak için güzellik ırmağını.
O yüce kubbesi, neredeyse en yüksek gök katı
Dokuz kat göğün bir örneği sayar gören göz onu.
Yapılmadı, yapılmaz, böyle bir kubbe yeryüzünde
Dünyada benzeri yok, mavi gökyüzü dışında.
Kubbesi asılmış sanki göğe samanyoluyla
Bir top ayna benzeri içinde seyredilir dünya.
Işık veren son katı göğün, armağan etti dünyaya
Bu kubbe kapanıp atlas ve ipek kumaşlar asıldığında.²
Bunu duyup gizli bir ses, gökten tarih düşürdü bitirilmesine
Sonuna ulaşmış kapandı bu vakitte, bu yüce kubbe.³
Dört minare sanki âlemlerin övücünün Dört Dostudur,
Önündeki alemle Peygamber'in nuru anıştırılır.
Toplanınca o gür sesli güzel melekler
Servilerin tepesini kumru gibi yuva edinip.
Dört minareden her gün neva ve pençgâhla
Bülbül gibi bu gülbahçesine dünyayı davet ederler.
Dört sütun, gerçekten direkleridir İslam evinin
Bilgili bir yol göstericidir dört minare arasındaki kubbe.
Gökte melekler, gök camisine minare oldu sanır
Göğün dokuz katından yüksektir çünkü bu minareler.
Altın ayçasının parıltısı ışık saçır halka
Besbelli herkes yeni ay sanır onun yansımasını.

¹ Firdevs Cennetinde bir köşk. Âdem peygamberle yeryüzüne indirilmiş, tufandan sonra yine Cennet'teki yerine alınmıştır.

² Yapımı bittiğinde.

³ Hicri 983.

Seher vakti tepesine güneşin ışığı düşse
Altın indirdi, alem gönderdi derler Hazret-i İsa.¹
Ne zaman kova ya da oğlak burcuna gelse tepesinden
Görünür kuyuda Yusuf gibi güneş, o dünyayı süsleyen.
Özellikle Mimar Ağa Hazretleri, ustaların piri,
Ermışlikle yapar yaptığını diyor bütün dünya.
Öyle şaşılası bir özen göstermiştir ki sanatına
Söylenip anlatılabilir şeylerden değildir asla.
Derler ki Hazret-i Hızır çizmiş Ayasofya'nın resmini
Hızır'a erişti bu adam, sanmayın sıradan bir yapı ustası.
Padişah'ın yüce himmetiyle yapıldı minberle mahfili
Yüksektir biri Arş'tan, Kürsi'den yücedir biri.
Fatıha suresi yazılmış giriş kapılarına
"Allemelesma"nın sırdaşdır yüce mihrabı.²
Her köşesi cennet bahçesi, her yanı bahar nakışları
Selsebil ırmağıdır sanki peşpeşe yazıları.
Seleften kalan hayırlı halef, kâtip Hasan, duacı,
Müsenna hatlarla eşsiz bir mücevher kutusu yaptı.
Koyamaz harfine bir nokta biraraya gelse dünya
Besbelli güzel yazı kurallarını en iyi o uyguladı.
Süzülmüş su yeşilidir görklü mihrabı onun
Sevinç kaynağıdır mahfili, cihani süsleyen Şah'ın.³
Hatayî, Rûmî, İslîmî, Irakî,⁴ biraraya gelmiş onda
Göz nuru dökmüş ona sayısız eşsiz usta.

¹ İslam inancına göre Hz. İsa, Yahudiler tarafından çarmıha gerilerek öldürülmek istendiğinde Allah tarafından dördüncü kat göğe çıkarılmış ve kendisine sonsuza kadar ömür verilmiştir.

² *Kuran-ı Kerim*, Bakara, 31 "(Allah Âdem'e) isimleri öğretti".

³ Hünkâr mahfili.

⁴ Hatayî ve Rûmî: "Hatayî tarzı ya da üslubu, Orta Asya'dan gelen ve Çin süslemelerine benzeyen üsluplanmış yaprak ve çiçek motiflerinden oluşan bir bezeme tarzıdır. Rûmî tarz ise genellikle Anadolu Selçuklularının kullandıkları bir bezeme tarzıdır; bu tarzda eski hayvani motifleri üsluplaştırılarak ne olduğu belli olmayan kıvrımlar ve girift dallardan oluşan süsleme biçimleri içine sokulmuştur; genellikle taş ve tahta oymalarla çini bezemelerinde ve mimari satırların süslenmesinde kullanılır (*Sanat Ansiklopedisi*, I., 210). İslîmî ve Irakî de birer süsleme üslubudur.

Mermerlerin nakışlarını gören, sanır güzellik denizinde
Dalgalar yaratmış Hakkın gücünün esintisi.
Rengârenk kemerleri gökkuşağına benzer
Gören der: Allah'ın lütfu yağmura işarettir.
Kandiller, top aynalar asılıdır içinde
Tubâ'nın meyvesi, yaprakları gibi Cennet bahçesinde.
Yeni ayla nallanmış bir şişedir gökler
İki altın kandildir ayla güneş, cihanı süsler.
Cennet gibi açık, sekiz kapısı bu gülbahçesinin,
Herkes lütfunu yağmaya gelir oraya Tanrı'nın.
Buraya giren, Cehennem ateşinden kurtulur
Kuşkusuz inandık, onayladık, bu Tanrı'nın sözüdür.¹
Keyif verir, Merve hakkına, avlunun gülbahçesinde dolaşmak
Şaşılır mı, önemli önemsiz, herkesin kiblesi olursa bu sığınak?
Görenin gönlü kayar, suları akar ağzının,
Sanki kevser havuzudur o benzersiz şadırvan.
Sanmayın ki mermer direklerdir avlusunda dikilmiş
Nice yasemin yüzlü servi, etrafı seyre durmuş.
Avlusundaki kemer yayları, demir kirişle
Yaydır besbelli, benzemez mi dua okuna?
Bu görünümü seyredip bakanlar der ki
Gerçekten benzersiz olmuş, bir daha yoktur eşi.
Tunca, Edirne şehrinin yüz suyuydu ama
Bu yüksek kubbeli cami de baş tacı gerçekten.
Öyle bir iyilik ettin ki ey Şah, Edirne halkına
Sığmaz artık sevinçten canları tenlerine.
Haddin mi senin, anlatmaya kalkışmak onun niteliklerini
Bilirsin ey deli gönül, deniz sığmaz testiye.
Dua et bu binayı burada yapan Şah'a
Adaletnamesi onun, imzalıdır adıyla.
Rum'un ve Acem'in Şahı, Mekke ve Zemzem'in emîri
Odur ayağa diken Beytülharâm'ı ve Mescid-i Aksa'yı.

¹ Burada Âl-i İmran suresi 97. âyete (Ona girenler emîn olur) gönderme vardır.

Ulu hakanların başı, yani dünyadaki gölgesi Tanrı'nın
Güzel yüzlü, güzel düşünceli Süleyman Han oğlu Selim.
Olgunluğu, erdemi, güzelliği, ahlakı, keremi, adaleti toplamış ker
Gerçekten bayındır etmiş Mevlâ onun altı yönünü de.
Gündüz gece kös sesiyle âlemin kulağına
Dinletilir "*İnnâ fetahna...*"¹ ayetinin sırları.
Aklını yitirir, görse bayrağının ayçasını düşmanlar
Süha² gibi gün doğunca görünmez olur, kaybolur.
Taşı taş üstüne koymaya gücü yetmez zamanında onun
O kadar ki, taşı başına, başını taşa vurur düşman.
İkidilli değil kimse onun zamanında süsen değilse eğer
Kimse ikiyüzlülük etmez, güzelim gülden başka.
Ne olur düşmana baş eğdirirse kılıcının gücüyle
Kırdaki otlar da güneşin kılıcı önünde baş eğer.
Başının üstüne tablayla altın koysa Doğu'nun hükümdarı
Adaleti sayesinde korkup çekinmeden, doğudan batıya gider.
Ne zaman seyrine gelse Padişah, üzengisi dibine
Çimenler yeşil atlas, dikenler canfes serer.
Yücelik binasını Kudret Ustası³ kılsın sağlam
Budur halkın dileği Cenab-ı Allah'tan.
Viran gönlünü şenlendirir ey duacı Sâî
Gönüller kâbesini yapan odur, Halil İbrahim gibi.
Yüce kâbesinin yapımı sona erince
Önemli önemsiz nasiplensin herkes, tamamlanınca.
Ayakta tutsun o eşsiz Tanrı, temellerini
Hem yapının hem de yapanın, felek döndükçe.
Bu temiz ve güzel yer, mabed olsun Müslümanlara
Gök camisinde nesneler ibadet ettikçe.

¹ *Kuran-ı Kerim*, Fetih/1. "Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik."

² Büyükhayr takımyıldızından parlak bir yıldız.

³ Allah.

TEZKİRETÜ'L-EBNİYE RİSÂLESİ

TEZKİRETÜ'L-EBNİYE RİSALESİ

- Şükür Mevlâ'ya lütfunu gösterdi
Yok iken evreni var etti.
Su üstüne kurup yer binasını
Düz etti göğün yedinci katını.
Bu dokuz kubbeyi direksiz durdurdu
Astı onun içine güneş topunu.
Kudret eliyle mayalandırdı "yok"u
İnsan bedeninin temelini attı.
Göz ve ağız, kulak ve dil verdi
Seçkin insan etti böylece bizi.
Halil İbrahim'in dinine bağlı olanlardan
Sevgilisi Mustafa'nın ümmetinden yarattı.
Eriştik Osmanlıların hizmetine
Özellikle de bahtı açık Hüsrev'e.
Âlem hükümdarı Bayezid oğlu Selim Han
Gaza kılıcı Osmanoğullarının.
İran Şahı'yla¹ o savaştı
Doğu'yu Batı'yı kılıcıyla açtı.
Onun devşirmesiyim, ben zavallı
Olmuştur bana çok lütufları.
Sonunda göçüp bıraktı dünya bahçesini
Cennet bahçeleri olsun şimdi mekânı.
Toprağı yurt tutunca o gizli hazine
Geçti Şah Süleyman onun yerine.
Onun zamanında nice hizmetler ettim
Devlet âyânının beğenisini kazandım.
Yeniçeri oldum çok zorluğa katlandım
Piyade oldum çok savaşa katıldım.

¹ Şah İsmail.

Hakkın bir lütfuymuş yetenek
Çok çalıştım sanatımı olgunlaştırdım.
50b • Tanrı sevindirsin onun ruhunu
En yüce Cennet'te etsin yerini.
Beni dülgerlikte yetiştiren
ustama da aferin olsun.
Silsilemle,¹ sanatımla, çabalarım
Ve gayretimle akranlarım içinde.
Ta çocukluk çağından beri çalıştım
Hacı Bektaş ocağından² yetiştim.
Katıldım Rodos'la Belgrad seferlerine
Yine sağsalım geldim geriye.
Silsilemle atlı sekban yaptılar beni
Zamanın hükümdarı Mohaç'a sefer açtı.
Mohaç seferinden gelip yayabaşı oldum bir süre
Ve sonra getirildim zenberekçibaşılığa.
Padişah yine Almanya'ya sefer açtı
Düşmanın gözüne dar etti meydanı.
Oradan gelip yürüdük Bağdad üstüne
Çok savaşlar ettik Kızılbaş ile.
Hükümdar ve devlet âyânı seferden gelince
Silsilemce hasekiliğe yükseltildim ben de.
Sonra Korfu ve Pulya seferlerine gittik
Oradan gelip Karaboğdan'a³ üstüne sefer ettik.
Seferde ve barışta çok hizmetler edip Padişah'a
Üzengisinde⁴ bulundum nice yerde.

¹ Yeniçeri ocağındaki silsilemle.

² Yeniçeri ocağı kurulurken, oluşturulan bu yeni askeri örgüte adını Hacı Bektaş-ı Veli'nin verdiği, yeniçeri bôrkünün de aslında Hacı Bektaş-ı Veli'nin cübbesinin sarkan kol bölümünden esinlendiği biçiminde bir söylence vardır. Tarihsel açıdan yeniçeri ocağının Hacı Bektaş-ı Veli ile doğrudan ilgisi olanaksızdır. Ancak 14. yüzyıl sonları ve 15. yüzyıl başlarında Bektaşilik, yeniçeri ocağına nüfuz etmiş ve bu kurumun üyeleri, Hacı Bektaş-ı Veli'yi pirleri saymışlardır. Bektaşilikle ilgili uygulamalar, ritüeller ve buna dayalı bir söylem, yeniçeri ocağı kaldırılıncaya kadar yeniçeriler arasında varlığını sürdürmüştür (Pakalın, 617-620).

³ Moldava'ya.

⁴ Çok yakın hizmetinde.

Sözün kısası, birçok dereceler elde ettim böyle
Bulundum nice önemli görevlerde.

Diledim ki olayım ben de mimar
Ustalığım la bu âlemde bırakayım nice eser.

Der idim ki, nasip etse bana Hak
Yüce bir cami yapmak.

Olacağı varmış hikmet Allah'ın
Bir gün gönlüne düşer Padişah'ın.

- Beni başmimarlığa getirip emrettiler
Şehzâde adına bir cami yapmamı istediler.

51a

Hemen güzel bir cami resmi çizdim.
Pek beğenildi Padişah katında bu resmim.

Temelini atıp büyük özen gösterdim
Bitirilmesine çok gayretler ettim.

Nice günler çalışarak Allah'ın yardımıyla
Bitirilmesi nasip oldu sonunda hayırla.

Padişah bana çok iyilikler etti
Hiç ummadığım nice ihsanlar etti.

Buyurdu bu kez o açık bahtlı
Yapayım adına bir güzel cami.

Hemen hazırlayıp Eski Saray'ı
Süleymaniye'nin temelini attım.

Onda da her türlü özeni, gayreti gösterdim
Bütün sanatların tamamlandığı bir eser yaptım.

Bilirler önceki ve sonraki hüner sahipleri
Onda ne gibi sanatların gösterildiğini.

İstanbul'da su sıkıntısı çekildi
Kırkçeşme başhavuzunun suyu azaldı.

Yine o taraflarda sular bulundu
Su yolları yapılması buyuruldu.

Gökkuşağı gibi yüksek kemerler yaptık
Suları ta şehre kadar çıkardık.

Akıtıldı o dupduru su şehirde
Yapıldı üç yüzden fazla çeşme.

Bundan sonra Padişah buyurdu yine
Bir köprü yapayım, yol olsun denizde.

Denizin dibine atıldı temeli
Göğün tepesine ulaştı yapısı.

Tanrı'nın yardımıyla tamamlandı
Büyük Çekmece'deki büyük köprü.

Daha nice büyük binalar yaptım
Tanımlamaya yetmez dili, usta yazarların.

51b • Sultan Süleyman iyice kocayınca
Yokluk âleminden sonsuzluk âlemine göçtü.

Çok iyilikler etti bana o Padişah
Nur etsin yattığı yeri Allah.

Göğü durak eden Padişah geçti tahta
Selim Han, Adaletli Süleyman Han'ın oğlu.

Edirne şehrini pek sevdi o
Âlemde hayırla eserler bıraktı o.

Orada bir yüce cami yaptırdı
Cihan durdukça anılsın diye adı.

Allah yeryüzünü döşeyeli beri
Öyle bir bina daha inşa edilmedi.

Gerçekten bu direksiz kümbedin altında
Asılı bir top gibi oldu o kubbe.

Ayasofya gibi bir kubbe asla
Yapılmaz derdi bütün dünya.

Ondan büyük oldu bunun kubbesi
Allah bilir, yoktur bir eşi.

Tanrı'nın lütfu bana rehber oldu
Hayırla bitirilmesi nasip oldu.

Sultan Selim ahrete göç edince
Sultan Murat'a geçti devlet tahtı.

Cihanı adaletle bayındır etti
Din düşmanlarını kahretti.

Tanrım, güçlendir onun devletini
Düşmana üstünlüğünü, galibiyetini.

Artır Mehmet Han'ın ömrünü
O da muradına erişsin devletle.
Onun zamanında yaptım çok binalar
Nice camiler, nice saraylar.
Şükürler olsun, bana bu sanatla
Bunca camiye hizmet nasip oldu Dünya'da.

- Dülgerler piri Habib-i Neccâr'ın¹ çırağı
Kulun, Mimar Yusuf bin Abdullah.

52a

Piri oldum bu fani tekkenin²
Devrine eriştim dört padişahın.
Evreni ibret gözüyle seyrettim
Yoktur kalıcılığı, iyice anladım.
Nice binasının attım temellerini
Yokluktur sonu insanın, gelmez gerisi.
Yıkılmaya yüz tuttu beden sarayım
Onun derdiyle sıkıntılara düştüm.
Bu zamanın elemeleri sakalımı ağarttı
Allah korkusu bedenimi titretti.
Kemer sanmayın iki büklüm bedenimi
Bir köprüdür o, geçit verir gama, kedere.
Ahrete bir geçit olsun diye ey kardeş
Bu felek sarayının kemerine eğdim baş.
Şükürler olsun ki işimde doğru bir adamım
Fennimde dosdoğru ve sağlamım.
İsteğim budur, hüner sahiplerinden
Geçirdiklerinde bu beyitleri gözden.
Din direğine etsinler duayı
Çünkü onunla durur dünya sarayı.

¹ Kuran tefsirlerine göre Hz. İsa'nın üç havarisi, Antakya'ya, yeni dini anlatmak için geldiklerinde, onları ölümle tehdit eden kent halkına Habib-i Neccâr adında biri karşı çıkmış, halkı bu elçilere uymaya, inanmaya çağırdığı için de hemşerileri tarafından öldürülmüştür.

² Dünyanın.

Beni de hayırla yad etsinler
Kederli gönlümü sevindirsinler.
Ey Sâî, kaldır elini dua için
Kımıldat dilini Tanrı'ya şükür için.
İlahî, bin bir adının hürmetine
Sevgilin Mustafa'nın yüceliğine.
Huzuruna yakınlığı için peygamberlerin
Sır hazineleri için velilerin.
Bütün Müslümanların, müminlerin
Muhammet ümmetinin cümlesinin.
Yarabbi, sen cümlesine rahmet et
Hepsinin makamını cennet et.

Sonsuz hamd olsun dokuz katlı sarayın¹ mimarına ki, onun yüksek kemerlerini, yaratıcı eliyle, tartısız ve terazisiz, pergel-siz ve cetvelsiz, sapasağlam yaptı. Ve sayısız şükürler olsun ye-di tabakalı ışığın ustasına ki, kudret eliyle Âdem'in toprağını mayalandırıp bütün güzellik ve inceliklerini onda gösterdi. Ve binlerce dua o "varlığı gerek"² olana ki, onun cömertlik deni-zinin dalgaları, insanoğlunu saklandığı yokluktan varlık mey-danlarına getirdi; melekleri ve yüksek tahtlarda oturanları ona secde ettirdi. Ve sınırsız salavat³ olsun, günah hastalıklarının hekimi, Allah'ın sevgilisi Hazret-i Muhammed'e ki doğru yol nurunun ışığını, ümmetin azgınlarına yol gösterici eyleyip, on-ları istenebilecek şeylerin en güzeline doğru yolcu etti.

Beyit

Ne güzel o Peygamberlik divanının Sultanı
Peygamberlik bahçesinin al gülü.

Yüce dergâha kabul edilenlerin önderi
Başbaşa oturulan "*Li-ma'allâh*"⁴ sarayının mehtabı.
İki dünyanın⁵ kılavuz imamı
Peygamberlerin himmetlisi, iki cihanın Sultanı.

Nazım

Allah'a hamd ve Peygamber'e övgüden sonra
Seçkin Padişah'a farzdır dua.
Allah'ın gölgesi, yedi diyarın padişahı
Yani Sultan Murat, Sultan Selim oğlu.

¹ Göklerin.

² Vacibülvücud: Tanrı.

³ Peygamber'e okunan dua.

⁴ "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir" biçiminde ak-tarılan sözden alınmadır (Yılmaz, 115).

⁵ Bu dünyanın ve ahretin.

Küfre engel, İslam'ın koruyucusu
Zulmü kovan, adaletli hükmün yayıcısı.
Değer ve yücelikle mutlu olsun
Devlet tahtında her zaman otursun.

Bundan sonra, bu zavallı, günahları çok fazla olan ve esirgeyen Allah'ın bağışlamasını uman başmimar, Abdülmennan oğlu Sinan, merhum ve bağışlanmış sultan, İslamın kılıcı, Sultan Bayezid Han oğlu Sultan Selim Han (*Rahmet ve bağışlama üstüne olsun*) saltanatları sırasında devşirme olarak gelip İslam'ın yüceliğiyle, inançla ve büyüklerin hizmetiyle onurlandım. • 53a • Merhum Gazi Sultan Süleyman Han devrinde yeniçeri olup Rodos ve Belgrad seferlerinin ardından atlı sekban oldum. Daha sonra Mohaç Seferi'ne gidip acemioğlanlar yayabaşılığı nasip oldu. Eksiksiz bir hizmet ve zaman geçmesiyle kapı yayabaşılığı verildi. Bir zaman sonra zenberekçibaşılık yoluyla Alman Seferi'ne katıldım. Daha sonra Bağdad diyarına gitmek nasip oldu. Bu seferden dönüşte haseki yaptılar. Yine Cihan Hükümdarı'yla Korfu ve Pulya, Karaboğdan¹ seferleri yapıldı ve nice fetihler nasip oldu. O tarihte bu zavallıyı, hakkıdır diyerek mimarbaşılığa getirdiler; *Yüce Allah'ın yardımıyla*.

Bu zamana gelinceye kadar padişah hizmetinde bulunup hüner sahiplerinin beğenisini kazanacak nice binalar yapmak nasip oldu; *Âlemlerin Rabbi'ne şükürler olsun*.

Şimdi hatırıma düştü ve resmini çizip inşa ettiğim cami, mescit ve öbür önemli yapıları on üç bölüm halinde yazıp benzersiz bir risale oluşturdum; adını da *Tezkiretü'l-Ebniye* koydum. Umut ederim ki, zamanın sonuna ve kıyamete dek ona göz gezdirecek temiz yürekli dostlar, çabamdaki ciddiyet ve gayreti öğrendiklerinde insafılı bir gözle bakıp beni hayır duayla anarlar; *inşallah!*

Birinci bölüm	Yapılan yüce camilerin adlarını ve sayılarını bildirir.
İkinci bölüm	Yapılan mescitlerin adlarını ve sayılarını bildirir.

¹ Moldava.

Üçüncü bölüm	Yapılan medreselerin adlarını ve sayılarını bildirir.	
Dördüncü bölüm	Yapılan darülkurrarların adlarını ve sayılarını bildirir.	
Beşinci bölüm	Yapılan imaretlerin (aşevlerinin) adlarını ve sayılarını bildirir.	
Altıncı bölüm	Yapılan dârüşşifaların (hastanelerin) adlarını ve sayılarını bildirir.	
Yedinci bölüm	Yapılan suyuollarının adlarını ve sayılarını bildirir.	
Sekizinci bölüm	Yapılan köprülerin adlarını ve sayılarını bildirir.	
Dokuzuncu bölüm	Yapılan sarayların adlarını ve sayılarını bildirir.	
Onuncu bölüm	Yapılan kervansarayların adlarını ve sayılarını bildirir.	
On birinci bölüm	Yapılan mahzenlerin adlarını ve sayılarını bildirir.	
• On ikinci bölüm	Yapılan hamamların adlarını ve sayılarını bildirir.	53b
On üçüncü bölüm	Yapılan türbelerin adlarını ve sayılarını bildirir. ¹	

Birinci bölüm

Yapılan yüce camilerin adlarını ve sayılarını bildirir.

İstanbul'da Süleymaniye Camisi
 Merhum Şehzâde Sultan Mehmet Camisi
 Avrat Pazarı'nda Haseki Sultan Camisi
 Edirnekapı'da Mihrimah Sultan Camisi
 Aksaray yakınlarında Osman Şah Validesi Camisi
 Yenibahçe yakınlarında Sultan Bayezid Kızı Camisi
 Topkapı yakınlarında Ahmet Paşa Camisi

¹ Bu "içindekiler" bölümü S3'te yoktur. Burada "türbeler"den on üçüncü bölüm olarak sözedilse de metinde beşinci bölümdedir. AE'de "türbeler" bölümü yoktur.

Tahtakale yakınlarında Rüstem Paşa Camisi
 Kadirga Limanı'nda Mehmet Paşa Camisi
 Silivrikapı'da İbrahim Paşa Camisi
 Hüsrev Bey Türbesi yakınlarında Bâî Paşa Camisi
 Yedikule yakınlarında Hacı Evhad Camisi
 Molla Gürani yakınlarında Abdurrahman Çelebi Camisi
 Ahırkapı yakınlarında Kapıağası Mahmut Ağa Camisi
 Yenikapı yakınlarında Odabaşı Camisi
 Koca Mustafa Paşa yakınlarında Hâce Hüsrev Camisi
 Sulu Manastır'da Hamâmî Hatun Camisi
 Üsküplü Çeşmesi yakınlarında Defterdar Süleyman Çelebi Camisi
 Balatkapısı içinde Ferah Kethüda Camisi
 Balat tarafında Drağman Yunus Bey Camisi
 Yenibahçe yakınlarında Hürrem Çavuş Camisi
 Kadiçeşme yakınlarında Sinan Ağa Camisi
 İzmir [Yemiş] İskelesi yakınında Ahi Çelebi Camisi
 Unkapanı'nda Süleyman Subaşı Camisi
 Eyüp'te Zal Mahmut Paşa Camisi
 Eyüp'te Nişancı Paşa Camisi
 Eyüp'te Şah Sultan Camisi
 Edirnekapı dışında Emir Buhari Camisi
 Yenikapı dışında Merkez Efendi Camisi
 Sötlüce'de Çavuşbaşı Camisi
 Kiremitlik'te Turşucuzâde Hüseyin Çelebi Camisi
 Tersane'de Kasım Paşa Camisi
 Azapkapı'da [Sokollu] Mehmet Paşa Camisi
 Tophane'de Kılıç Ali Paşa Camisi
 Tophane'de Muhyiddin Çelebi Camisi
 Tophane ile Beşiktaş arasında Molla Çelebi Camisi
 Tophane'nin üst tarafında Ebülfazl Camisi
 • 54a Tophane'de Şehzâde • Cihangir Camisi
 Beşiktaş'ta Sinan Paşa Camisi
 Üsküdar'da [Mihrimah] Sultan Camisi
 Üsküdar'da Valide Sultan Camisi
 Üsküdar'da Şemsi Paşa Camisi
 Kanlıca'da İskender Paşa Camisi
 Gebze'de [Çoban] Mustafa Paşa Camisi
 İzmit'te Pertev Paşa Camisi

Sapanca'da Rüstem Paşa Camisi
Samanlı'da Rüstem Paşa Camisi
Bolu'da Ferhat Paşa Camisi
İzmit'te Mehmet Bey Camisi
Kayseri'de Osman Paşa Camisi
Kayseri'de Hacı Paşa Camisi
Ankara'da Cenabî Ahmet Paşa Camisi
Erzurum'da [Lala] Mustafa Paşa Camisi
Çorum'da Sultan Alaaddin Camisi; yenileme
İzmit'te Abdüsselâm [İmarat] Camisi; yenileme
İznik'te Eski Cami [Orhan Camisi] yanıp yeniden yapıldı.
Halep'de Hüsrev Paşa Camisi
Manisa'da Sultan Murat Camisi
Kütahya'da Orhan Gazi Camisi; yenileme
Yüce Kâbe'nin kubbelerinin tamiri
Kütahya'da Hüseyin Paşa Camisi
Bolvadin'de Rüstem Paşa Camisi
Karapınar'da Sultan Selim Camisi
Şam'da Sultan Süleyman Camisi
Edirne'de Selimiye Camisi
Edirne'de Mahmut Paşa [Taşlık] Camisi
Defterdar Mustafa Çelebi Camisi
Babaeski'de Ali Paşa Camisi
Hafza'da [Sokollu] Mehmet Paşazâde Camisi
Lüleburgaz'da [Sokollu] Mehmet Paşa Camisi
Ereğli'de Ali Paşa Camisi
Sofya'da Bosnevî Mehmet Paşa Camisi
Hersek'te Sofu Mehmet Paşa Camisi
Çatalca'da Ferhat Paşa Camisi
Budin'de Mustafa Paşa Camisi
Isparta'da Firdevs Bey Camisi
Ulaşlı'da Memi Kethuda Camisi
Gözleve'de Tatar Han Camisi
Edirne'de Meriç Nehri üzerindeki Mustafa Paşa Köprüsü başında
Haseki Sultan Camisi
Ruşçuk'ta Rüstem Paşa Camisi
Tırhala'da Osman Paşa Camisi
Kayseri'de bir daha Hacı Paşa Camisi
Camilerin toplam sayısı: 80.

İkinci bölüm

Yapılan mescitlerin adlarını ve sayılarını bildirir.

- 54b Esekapı'da • İbrahim Paşa Mescidi
Yenibahçe'de Sinan Paşa Mescidi
Yenibahçe'de Rüstem Paşa Mescidi
Yenibahçe yakınlarında bu fakirin Mescidi
Yenibahçe yakınlarında Hafız Mustafa Çelebi Mescidi
Topkapı yakınlarında Müftü Çivizâde Mescidi
Karagümrük civarında Emir Ali Mescidi
Karagümrük yakınlarında Üçbaş Mescidi
Defterdar Şerifezâde Efendi Mescidi
Defterdar Mehmet Çelebi Efendi Mescidi
Lütfü Paşa Çarşısı yakınlarında Simkeş Mescidi
Sultan Mehmet [Fatih] Camisi ekleri yakınında Hacegizâde Mescidi
Silivrikapı yakınlarında Çavuş Mescidi
Davut Paşa yakınlarında Çivizâde Mescidi¹
Silivrikapı yakınlarında Takkeci Ahmet Mescidi
Sarıgüzel yakınlarında Hacı Nasuhî Mescidi
Aynı yerde Kasap Hacı İvaz Mescidi
Ağaçayırı yakınında Tabak Hacı Hamza Mescidi
Kumkapı yakınlarında İbrahim Paşa'nın eşinin Mescidi
Langakapısı yakınlarında Bayram Çelebi Mescidi
Kumkapı dışında Kürkçübaşı Mescidi
Kemhacılar Atölyesi Mescidi
Kuyumcular Atölyesi Mescidi
Ayasofya'da Hersek Bodrumu üzerinde bir mescit
Fenerkapısı içinde Yayabaşı Mescidi
Sultan Selim yakınında Abdi Subaşı Mescidi
Sultan Selim yakınında Hüseyin Çelebi Mescidi
Ali Paşa Hamamı yakınında Hacı İlyas Mescidi
Koca Mustafa Paşa'da Duhanîzâde Mescidi
Çukurhamam yakınında Kadızâde Mescidi
Azaplar Hamamı yakınında Müftü Hâmid Efendi Mescidi

¹ Çivizâde'nin kızı Ümmügülsüm Hatun tarafından yaptırılmıştır. Etyemez civarındadır (*Hadikatü'l-Cevâmi*, 121).

Hisar'ın dışında Unkapanı'nda Tüfenkhane Mescidi
 Edirnekapı dışında Saray Ağası Mescidi
 Eyüp'te Dökmecibaşı Mescidi
 Eyüp'te Arpacıbaşı Mescidi
 Sütlüce'de Hekim Kaysunîzâde Mescidi
 Eyüp'te Karcı Subaşı Süleyman Mescidi
 İstanbul'da Karcı Subaşı Süleyman'ın iki adet mescidi
 Kiremitlik'te Ahmet Çelebi Mescidi
 Kasım Paşa'da Yahya Kethuda Mescidi
 Şehremini'de Hasan Çelebi Mescidi
 Tophane'de Süheyl Bey Mescidi
 Topkapı dışında İlyaszâde Mescidi
 Sarrafbaşı Mescidi
 Kasım Paşa'da Pazarbaşı Memi • Kethuda Mescidi
 Büyük Çekmece'de [Sokollu] Mehmet Paşa Mescidi
 Üsküdar'da Hacı Paşa Mescidi
 Hasköy'de Saraçhane Mescidi
 Topkapı dışında Sarraf Mescidi
 Sulu Manastır'da Ruznâmecî Abdi Mescidi
 Kumkapı dışında Kürkcübaşı Mescidi
 Langakapısı yakınlarında Şeyh Ferhat Mescidi
 Mescitlerin toplam sayısı: 51.

• 55a

Üçüncü bölüm

Yapılan medreselerin adlarını ve sayılarını bildirir.

Mekke'de Sultan Süleyman Medresesi
 Sultan Süleyman'ın altı adet medresesi¹
 Halıcılar Köşkü'nde Sultan Selim Medresesi
 Edirne'de Sultan Selim Medresesi
 Çorlu'da Sultan Süleyman Medresesi
 İstanbul'da Şehzâde Sultan Mehmet Medresesi
 Avrat Pazarı'nda Haseki Sultan Medresesi
 Sultan Selim yakınlarında Sultan'ın Kariye Medresesi

¹ Bu medreseler Süleymaniye Evvel Medresesi, Sâni Medresesi, Salis Medresesi, Râbi Medresesi, Ebussuud Efendi Darülhadişi ve Darü't-tib'dir (Kuran, 161).

Üsküdar'da Mihrimah Sultan Medresesi
 Edirnekapı'da Mihrimah Sultan Medresesi
 Kadirga Limanı'nda [Sokollu] Mehmet Paşa Medresesi
 Eyüp'te [Sokollu Mehmet Paşa] merhumun medresesi
 Aksaray yakınında Osman Şah Validesi Medresesi
 İstanbul'da Rüstem Paşa Medresesi
 İstanbul'da Ali Paşa Medresesi
 Topkapı'da Ahmet Paşa Medresesi
 İstanbul'da Sofu Mehmet Paşa Medresesi
 İstanbul'da İbrahim Paşa Medresesi
 Sinan Paşa Medresesi
 İskender Bey Medresesi
 Kasım Paşa Medresesi
 Babaeski'de Ali Paşa Medresesi
 Gebze'de Mısırlı Mustafa Paşa Medresesi
 İzmit'te Ahmet Paşa Medresesi
 Esekapi'da İbrahim Paşa Medresesi
 Üsküdar'da Şemsi Ahmet Paşa Medresesi
 Kapağası Mahmut Ağa Medresesi
 Kapağası Cafer Ağa Medresesi
 Ahmet Ağa Medresesi
 Müftü Hâmid Efendi Medresesi
 Malûl Emir Efendi Medresesi
 • 55b Ümmülveled Medresesi
 Üçbaş Medresesi
 Kazasker Perviz Efendi Medresesi
 Sultan Mehmet Camisi yakınlarında Hâcegizâde Medresesi
 Ağazâde Medresesi
 Beşiktaş'ta Yahya Efendi Medresesi
 Defterdar Abdüsselâm Paşa [Bey] Medresesi
 Tuti Kadı Medresesi
 Hekim Mehmet Çelebi Medresesi
 Hüseyin Çelebi Medresesi
 Emir Sinan Efendi Medresesi
 Şahkulu Medresesi
 Drağman Yunus Bey Medresesi
 Karcı Süleyman Bey Medresesi
 Hacı Hatun Medresesi
 Defterdar Şerifezâde Medresesi

Kadı Hekim Çelebi Medresesi
Baba Çelebi Medresesi
Kirmasti Medresesi; yenileme
Karagümrük'te Sekban Ali Bey Medresesi
Altımermer'de Nişancı Mehmet Bey Medresesi
Sultan Selim'de Bedesten kahyası Hüseyin Çelebi Medresesi
Üsküdar'da Gülfem Hatun Medresesi
Ankara'da Hüsrev Kethüda Medresesi
Medreselerin toplam sayısı: 46.

Dördüncü bölüm

Yapılan darülkurraların adlarını ve sayılarını bildirir.

Sultan Selim Han Darülkurrası
Üsküdar'da Valide Sultan Darülkurrası
Hüsrev Kethüda Darülkurrası
Eyüp'te [Sokollu] Mehmet Paşa Darülkurrası
Küçük Karaman'da Müftü Sa'di Darülkurrası
Bosna'da [Sokollu] Mehmet Paşa Darülkurrası
Müftü Kadızâde Efendi Darülkurrası
Darülkurraların toplam sayısı: 7.

Beşinci bölüm

Yapılan türbelerin adlarını ve sayılarını bildirir.

Sultan Süleyman Türbesi
Şehzâde Mehmet Türbesi
Hüsrev Paşa Türbesi
Sultan Selim Türbesi
Sultan Selim Türbesi yakınında Şehzâdeler Türbesi
Şehzâdeler Türbesi yakınında Rüstem Paşa Türbesi
Topkapı'da Ahmet Paşa Türbesi
Eyüp'te [Sokollu] Mehmet Paşa Türbesi
Aynı yerde çocukları için türbe
Siyavuş Paşa Türbesi
Zal Mahmut Paşa Türbesi
Üsküdar'da Şemsi Ahmet Paşa Türbesi

- Beşiktaş'ta Yahya Efendi Türbesi
Arap Ahmet Paşa Türbesi
• 56a Beşiktaş'ta • Hayreddin Paşa Türbesi
Tophane'de Kılıç Ali Paşa Türbesi
Eyüp'te Pertev Paşa Türbesi
Yenibahçe yakınında Şahihûbân Kadın Türbesi
Edirnekapı'da Ahmet Paşa Türbesi
Üsküdar'da Hacı Paşa Türbesi
Türbelerin toplam sayısı: 19.

Altıncı bölüm

Yapılan imaretlerin adlarını ve sayılarını bildirir.

Sultan Süleyman İmareti
Mekke'de Haseki İmareti
Karapınar'da Sultan Selim İmareti
Şehzâde Sultan Mehmet İmareti
Medine'de Haseki Sultan İmareti
Bir imaret de Edirne'de Meriç Nehri üzerinde Mustafa Paşa
Köprüsü başında yapılmıştır.
Şam'da Gök Meydan'da Kasrıablak diye bilinen yerde
Sultan Süleyman İmareti
Çorlu'da Sultan Selim İmareti
Üsküdar'da Valide Sultan İmareti
Üsküdar'da Mihrimah Sultan İmareti
Manisa'da Sultan Murat Han İmareti
Ruşçuk'ta Rüstem Paşa İmareti
Sapanca'da yine Rüstem Paşa İmareti
Lüleburgaz'da [Sokollu] Mehmet Paşa İmareti
Hafza'da [Sokollu] Mehmet Paşa İmareti
Gebze'de Mustafa Paşa İmareti
Bosna'da [Sokollu] Mehmet Paşa İmareti
İmaretlerin toplam sayısı: 14

Yedinci bölüm

Yapılan darüşşifaların adlarını ve sayılarını bildirir.

Sultan Süleyman Darüşşifası

Haseki Sultan Darüşşifası

Üsküdar'da Valide Sultan Darüşşifası

Darüşşifaların toplam sayısı: 3.

Sekizinci bölüm

Yapılan suyolu kemerlerinin adlarını ve sayılarını bildirir.

Bend Kemer

Uzun Kemer

Mağlova Kemer

Güzelce Kemer

Müderrisköy yakınında kemer ve havuz ki, sular orada toplanır.

Mağlova'da Uzun Kemer tekrar yapıldı.

Suyolu kemerlerinin toplam sayısı: 6.

Dokuzuncu bölüm

Yapılan köprülerin adlarını ve sayılarını bildirir.

Büyükçekmece'de yapılan köprü

Silivri'de bir köprü

Meriç Nehri üstünde Mustafa Paşa Köprüsü

Marmara'da¹ [Sokollu] Mehmet Paşa Köprüsü

Halkalı'da Odabaşı Köprüsü

Haramideresi'de Kapıağası Köprüsü

Sinanlı'da [Sokollu] Mehmet Paşa Köprüsü

Bosna Vişegrad'da [Sokollu] Mehmet Paşa Köprüsü

Köprülerin toplam sayısı: 8.

¹ Tekirdağ, Marmaracık.

Onuncu bölüm

- 56b • Yapılan kervansarayların adlarını ve sayılarını bildirir.

Sultan Süleyman Kervansarayı
Büyük Çekmece'de Sultan Süleyman Kervansarayı
Ruşuk'ta Rüstem Paşa Kervansarayı
Bet¹ Pazarı'nda Rüstem Paşa'nın Kebeciler Kervansarayı
Galata'da Rüstem Paşa'nın Kervansarayı [Kurşunlu Han]
Bursa'da Ali Paşa Kervansarayı
Bet Pazarı'nda Ali Paşa Kervansarayı
Vefa'da Pertev Paşa Kervansarayı
İlgın'da [Lala] Mustafa Paşa Kervansarayı
Sapanca'da Rüstem Paşa Kervansarayı
Samanlı'da Rüstem Paşa Kervansarayı
Karıştıran'da Rüstem Paşa Kervansarayı
Akbiyık'ta Rüstem Paşa Kervansarayı
Karaman Ereğlisi'nde Rüstem Paşa Kervansarayı
İpsala'da Hüsrev Kethüda Kervansarayı
Hafza'da [Sokollu] Mehmet Paşa Kervansarayı
Lüleburgaz'da [Sokollu] Mehmet Paşa Kervansarayı
Edirne'de Rüstem Paşa Kervansarayı
Edirne'de Ali Paşa Kervansarayı
Kervansarayların toplam sayısı: 19.

On birinci bölüm

Yapılan sarayların adlarını ve sayılarını bildirir.

Eski Saray yandı ve yeniden yapıldı.
Yeni Saray² yeniden yapıldı.
Üsküdar Sarayı yeniden yapıldı.
Galata Sarayı yeni yapıldı.
At Meydanı Sarayı yenilendi.
Yenikapı Sarayı yenilendi.
Kandilli Sarayı yenilendi.

¹ Bit.

² Topkapı Sarayı.

Fenerbahçe Sarayı yenilendi.
İskender Çelebi Sarayı yeniden yapıldı.
Halkalı Sarayı yeniden yapıldı.
Rüstem Paşa Sarayı
Kadırga Limanı'nda [Sokollu] Mehmet Paşa Sarayı
Ayasofya'da [Sokollu] Mehmet Paşa Sarayı
Üsküdar'da [Sokollu] Mehmet Paşa Sarayı
Rüstem Paşa Sarayı
İstanbul'da Siyavuş Paşa Sarayı
Ali Paşa Sarayı
At Meydanı'nda [Sokollu] Mehmet Paşa Sarayı
Sultan Bayezid yakınında Ferhat Paşa Sarayı
Vefa Meydanı'nda Pertev Paşa Sarayı
Sinan Paşa Sarayı
Hoca Paşa'da Sofu Mehmet Paşa Sarayı
Yenibahçe'de Mahmut Paşa Sarayı
Halkalı yakınlarında [Sokollu] Mehmet Paşa • Sarayı • 57a
Kasım Paşa Çeşmesi yakınlarında Şahihûbân Kadın Sarayı
Şehir dışında Pertev Paşa Sarayı
Yine şehir dışında Ahmet Paşa Sarayı
Eyüp'te Ahmet Paşa Sarayı
Eyüp'te Ali Paşa Sarayı
Rüstem Çelebi Çiftliği'nde [Sokollu] Mehmet Paşa Sarayı
Bosna'da [Sokollu] Mehmet Paşa Sarayı
Üsküdar Çiftliği'nde Rüstem Paşa Sarayı
Sarayların toplam sayısı 33 adet.

On ikinci bölüm Yapılan mahzenleri bildirir.

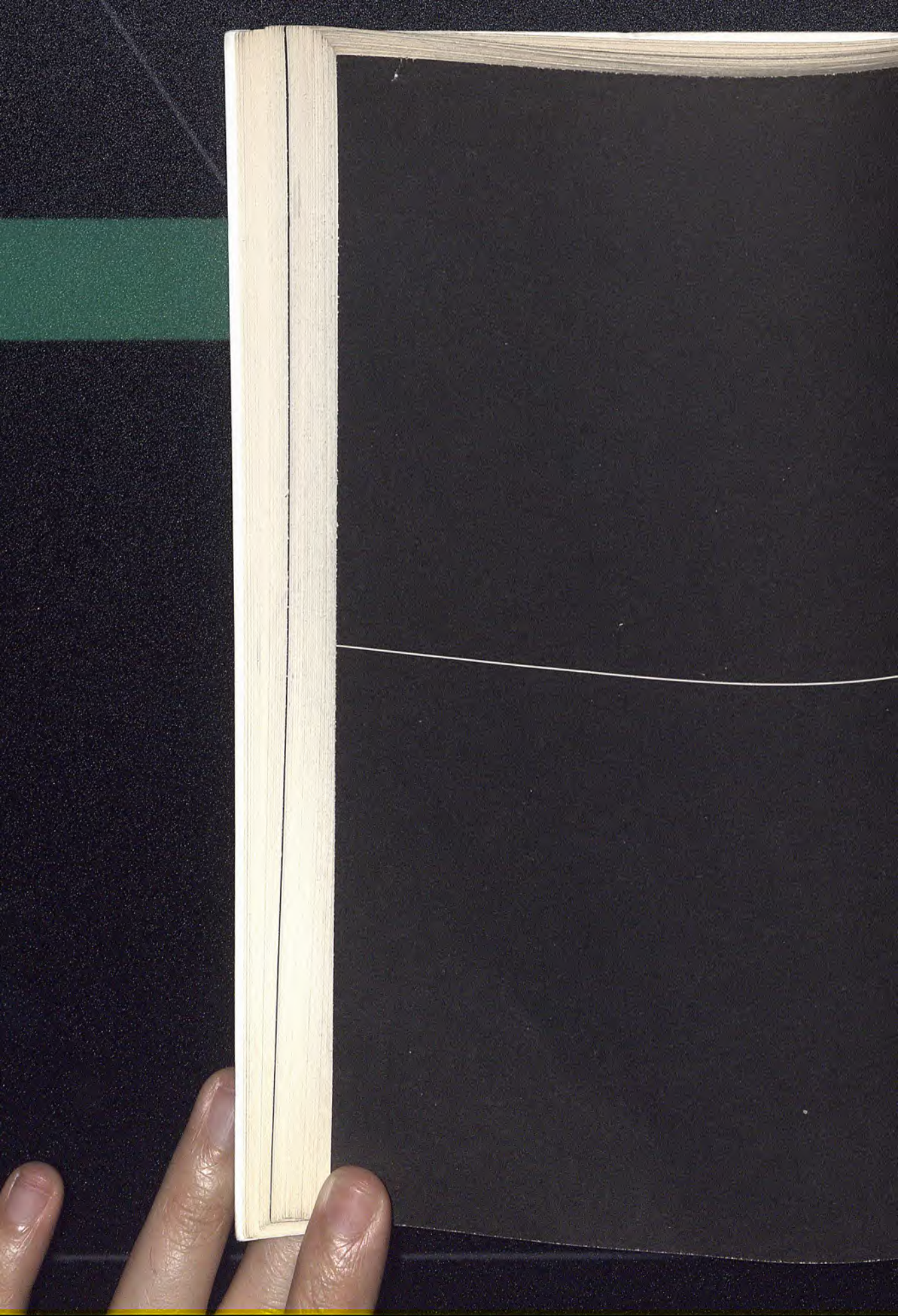
Galata köşesinde buğday mahzeni
Tersane'de zift mahzeni
Topkapı Sarayı'nda ambar
Hasbahçe üstünde ambar
Topkapı Sarayı'nda mutfak ve kiler
Unkapanı'nda mahzen
Mahzenlerin toplam sayısı: 6.

On üçüncü bölüm

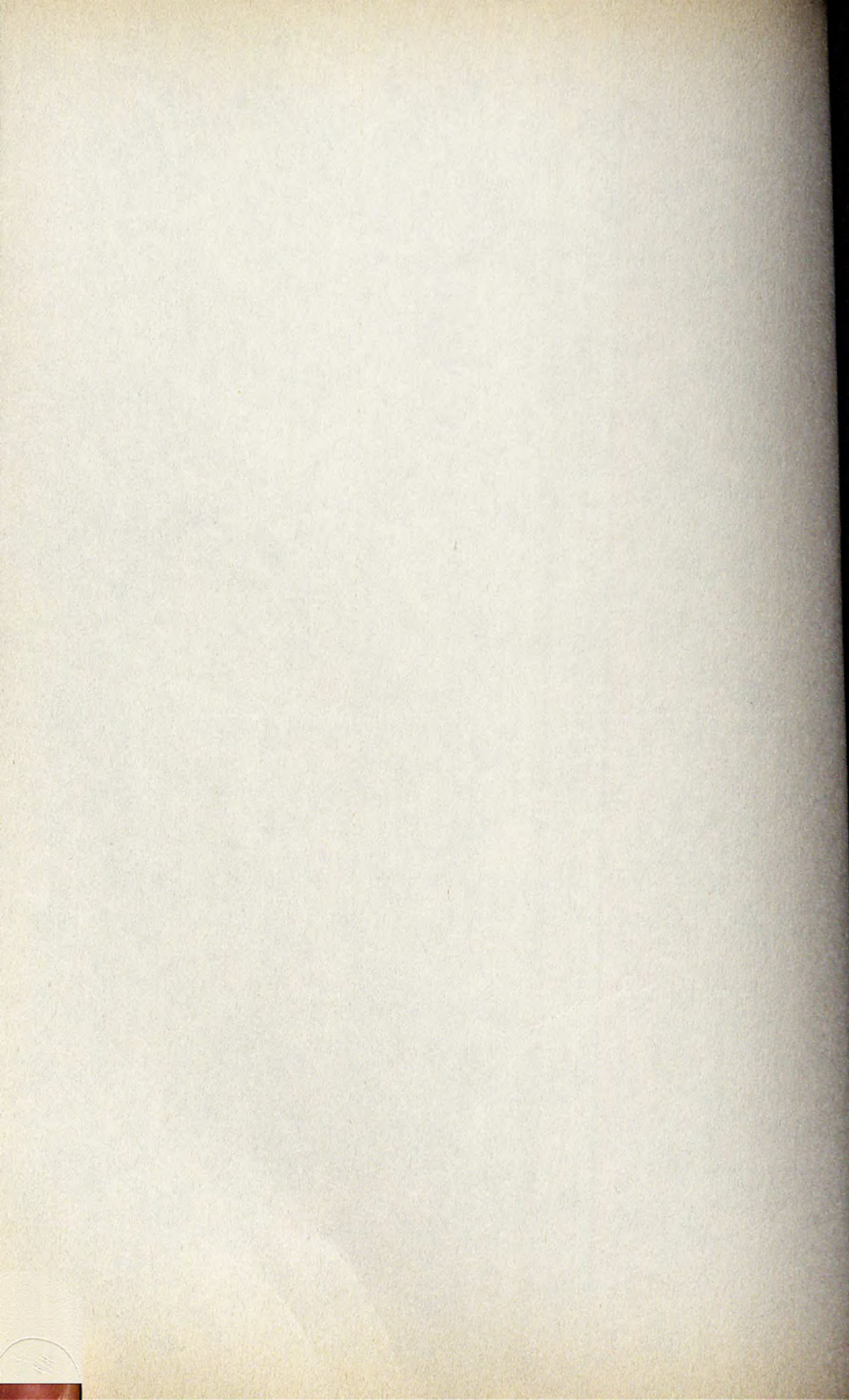
Yapılan hamamların adlarını ve sayılarını bildirir.

Sultan Süleyman Han Hamamı
Topkapı Sarayı'nda üç adet hamam
Üsküdar Sarayı'nda üç adet hamam
Haseki Sultan Hamamı
Yahudiler içinde Haseki Sultan Hamamı
Üsküdar'da Valide Sultan Hamamı
Karapınar'da Sultan [Selim] Hamamı
Cibâli'de Valide Sultan Hamamı
Edirnekapı'da Mihrimah Sultan Hamamı
Lütfü Paşa Hamamı
Galata'da [Sokollu] Mehmet Paşa Hamamı
Edirne'de [Sokollu] Mehmet Paşa Hamamı
Yenibahçe'de Koca Mustafa Paşa Hamamı
Silivrikapı'da İbrahim Paşa Hamamı
Sulu Manastır'da Kapıağası Hamamı
Beşiktaş'ta Sinan Paşa Hamamı
Fındıklı'da Molla Çelebi Hamamı
Tophane'de Kaptan [Kılıç] Ali Paşa Hamamı
Fenerkapısı'nda Kaptan Paşa Hamamı
Macuncu Çarşısı'nda Müftü Hamamı
Hafza'da [Sokollu] Mehmet Paşa Hamamı
Yenikapı'da Merkez Efendi Hamamı
Eyüp'te Nişancı Paşa Hamamı
Ortaköy'de Hüsrev Kethüda Hamamı
İzmit'te bir hamam
Çatalca'da bir hamam
Sapanca'da Rüstem Paşa Hamamı
Kayseri'de Hüseyin Bey Hamamı
Sarığüzel'de bir hamam
Zeyrek'te [Barbaros] Hayreddin Paşa Hamamı
Karagümrük'te [Barbaros] Hayreddin Paşa Hamamı
Tophane'de Yakup Ağa Hamamı
Hamamların toplam sayısı: 36.

Bitti.

çevriyazı

TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN

• HÂZÂ KİTÂBU TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN¹
HASB-İ² HÂL-İ ÂN ÜSTÂD-İ KÂR-DÂN
SER-Mİ'MÂRÂN SİNÂN BİN ABDÜLMENNÂN³

1a 1

Hamd u sipâs ol mü'essis-i esâs-ı seb'-tîbâka ve senâ-yı bî-kı-
yâs ol bânî-i mebnâ-yı⁴ tâk-ı sipihr-i nüh-revâka ki bu kâr-hâ-
ne-i âb u gilde bî-hencâr u pergâr l halvet-serây-ı cân u dil 15
olan kasr-ı vücûd-ı Âdemi bünyâd edüp nakş (u) nigâr-ı ah-
lâk-ı hasene ile câmi'-i kalblerin âbâd eyledi

Mesnevî-i ma'nevî

Zihî Sâni' k'edüp zâhir kümûndan
Bu kâhı tarh kıldı kâf (u) nûndan
Direksiz turgurup bu nüh-kıbâbı
Mu'allak asdı tob-ı âfitâbı

1 Yed-i kudretle tahmîr etti lâ'yı
Vücûd-ı Âdem'e urdı binâyı

110

Nazar kasr-ı vücûda manzar oldu
Kitâbe aña ol ebrûlar oldu
Çü kâh-ı cism-i Âdem oldu âbâd
Halîlullâh kıldı Ka'be bünyâd⁵

Ve dürûd-ı nâ-ma'dûd⁶ ve salavât-ı l nâ-mahdûd ol 1AE2a
mi'mâr-ı ka'be-i dil-i ahyâra ki hencâr-ı şer'-i kavîm-i Sâni'-i
kadîm ile sâlikân-ı meslek-i râh-ı Hudâ ve râh- revân-ı menâ-
zil-i hayât u bekâ olan ümmet-i şikeste-bâl ü za'îfû'l-hâlî 115
kantara-i sırât-ı müstakîmden sarây-ı riyâz-ı na'îme sâlik kı-
lup ol sirâc-ı dîni reh-nümâ eyledi.

¹ Tezkiretü'l-Bünyan: Tezkiretü'l-Ebniye S2.

² hasb: DK'de yok.

³ Sînân bin 'Abdûlmennân: Sînân bin 'Abdûlmennân 'aleyhi'r-rahmetü
ve'l-gufrân R.

⁴ mebnâ: binâ DK.

⁵ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁶ ve dürûd-ı nâ-ma' dûd: S2 ve DK'de yok.

Mesnevî-i ma'nevî

Zihî kemâl-i kerem sun'-i Hak te'âlâda
Getürdi âhirete hep misâl dünyâda

Sırât köprüsi şer'-i Habîb-i ekremdür
Şu kimse kim düşe andan yeri cehennemdür¹

Der vâf-ı ân hâcegân-ı dünyâ vü dîn çehâr-yâr-ı güzîn
rdvânnullâhu te'âlâ 'aleyhim ecma'in

- 120 Yâr-ı evvel, | ol mihrâb-ı ka'be-i hakîkat ve ol kandîl-i bâb-ı tarîkat, câmi'-i sîdk u safâ ve yâr-ı gâr-ı Server-i enbiyâ, hacet-i ka'be-i dîn, bergüzîde-i çehâr-yâr-ı güzîn, kâyim-makâm-ı Resûl-i Rabbü'l-'âlemîn, imâm-ı² hüâm-ı yâr-ı 'atîk hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk *radiyallâhu te'âlâ 'anh*

1R2a | Nazm

Yâr-ı gâr-ı Resûl'dür Sıddîk
Gam-güsâr-ı Resûl'dür Sıddîk³

- 1b 1 Yâr-ı sâni, • ol minber-i câmi'-i⁴ 'adl ü dâd ve ol zahîr-i⁵
| DK54b ehl-i | sîdk u sedâd, sûtûn-ı hâne-i İslâm, güzîn-i || enâm, fâ-
|| S222a rûk-ı hakk u bâtıl, sultân-ı 'âdil, hışt-zen-i dîvâr-ı dîn-i mu-
tahhar ve kûr-künende-i dîde-i kayser, hazret-i 'Ömer-i Fârûk
radiyallâhu te'âlâ 'anh.

Nazm

'Âleme gelmemişdi misl-i 'Ömer
Reh-i dîn içre bir mücâhid er⁶

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

² imâm-ı: imâm u DK.

³ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁴ câmi'-i: DK'de yok.

⁵ zahîr-i: zahr-ı DK.

⁶ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

Yâr-ı sâlis, ol mahfil-i l câmi'-i hüsn ü ahlâk ve ol câmi'-i 15
l Kelâmullâhi'l-Meliki'l-'allâm,¹ ser-hayl-i şühedâ, âfâk-ı 1AE2b
sakf-hâne-i dîne zib ü zeyn hazret-i 'Osman bin 'Afvân-ı zi'n-
nûreyn *radiyallâhu te'âlâ 'anh.*

Nazm

Sarf edüp nûr-ı dîdesin 'Osmân
Oldı fazl-ile câmi'ü'l-Kur'ân²

Yâr-ı râbi', ol bâb-ı medîne-i 'ilm ü 'irfân ve ol sâhib-i şecâ'at
ve 'ilm ü ikân, kâtil-i 'Amr-ı 'Anter, kâmi'-i bâb-ı Hayber,
rükn-i rekîn-i hâne-i dîn, imâm-ı güzîn, ibn-i 'amm-i Nebî,³
'Aliyy-i velî,⁴ l *radiyallâhu te'âlâ 'anh.* 110

Nazm

Esedullâh ol İmâm 'Alî
Şu'le-i şem'-i bezm-i Lemyezelî⁵

Der vâsıf-ı Hasan u Hüseyin⁶

Ol imâmân-ı muktedâ, nûr-ı dîde-i Fâtımatü'z-zehrâ l ve ol se-
mere-i cinân-ı cenân-ı Fahr-i kevneyn ü Habîbü's-sakaleyn,
ma'sûmeyn ü mazlûmeyn, İmâm-ı⁷ Müctebâ ve İmâm Hüseyin,
şehîd-i deşt-i Kerbelâ, *ridvanullâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'in.*

Kıt'a

Sebzler her bahârda Hasan'uñ
Zehrden gödüğün beyân eyler
Lâleler hem Hüseyin-i mazlûmuñ
Kanlu l pîrâhenin 'ayân eyler⁸ 115

¹ 'allâm: Hallâk DK.

² Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

³ ibn-i 'amm-i Nebî: DK'de yok.

⁴ 'Aliyy-i Velî: 'Alî bin Ebî Tâlib DK.

⁵ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁶ Der vâsıf-ı Hasan u Hüseyin: S2 ve DK'de yok.

⁷ İmâm-ı: İmâm Hasan-ı DK.

⁸ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

Der mehâmid-i Pâdişâh-ı mu'azzez ü mükerrem,
zıllullâhi fi'l-'âlem¹ *ebbede devletuhû ve ebbede
saltanatuhû.*

Nazm²

Hamd-i Hudâ ve na't-i Nebî oldı çün edâ
Lâyık budur ki, Padişâh'a eyleyem du'â
Sultân-ı şark u garb ve şehinşâh-ı bahr ü berr
Ol âfitâb-ı evc-i kerem sâye-i Hudâ

|| AE_{3a}¹²⁰ Nesr³ Ol mümtâz-ı selâtîn-i rûy-i zemîn ve ol fâtih-i diyâr-ı
a'dâ-i dîn, ol zâbit-i memâlik-i Şîrvân ve âbâd-künende-i kı-
lâ'-ı Kars l u Revân, || hâmi-i Kaytak u Derbend ve mü'essis-i
Tebriş-i bî-mânend, selâtîn-i 'Osmaniyye'nün dilîr ü ser-efrâ-
zı Ebû'l-feth Gâzî Murâd Han bin Selîm Han bin Süleymân
Han, *ebbedallâhu saltanatahû ilâ yevmi'l-haşr ve'l-mîzân.*

Nazm⁴

l S222b
• 2a 1
l DK55a Kimdür ol şehriyâr-ı 'âlî-kadr
Pâdişâh-ı güzîn ü sâhib-sadr
Zıll-ı Hakk, pâdişâh-ı heft-iklîm
A'nî l Sultân Murâd İbn Selîm
Râfızî şâhına sürüp bir at⁵
Haps edüp hânesinde l eyledi mât
Bir kulu açdı mülk-i Şîrvân'ı
Kesdi düşman kulına şîr Van'ı
Yedi Rûmîlerün tapancasını
Kelp-i âhen sanurdu pençesini
Sanma Kars u Revân'ın aldurdu
Mâlin aldurdu cânın aldurdu

¹ fi'l-'âlem: 'ale'l-âlem DK.

² nazm: S1, R ve AE'de yok.

³ nesr: S1, R ve AE'de yok.

⁴ nazm: Beyt S1, R.

⁵ sürüp bir at: sürüp at AE.

1 Tâc-dâr-ı cihân iken nâ-çâr
Eylediler başına tâcını¹ dar
Sebb-i ashâb eden münâfıkdur
Ne cefâ olunursa lâıykdur
Şâh-ı ‘âlem-penâh sağ olsun
Çarh-ı gerdûn aña otağ olsun

15

Der Mehâmid-i Şeh-zâde-i Cüvân-baht

1R3a

Ol nevr-i nihâl-i gülbün-i devlet ve ol nev-bâve-i şecere-i sal-
tanat, gül-i bâg-ı Murâd, Şeh-zâde-i nîgû-nihâd, manzûr-ı Pâ-
dişâh-ı 1 cihân Şeh-zâde Sultân Muhammed Han, der sâye-i 110
himâyet-i Şâh-i cihân bâd, bi-hakki’n-nûn ve’s-sâd.

Beyt

‘İlm ü ma’ârifden olup behrever
Olsun o manzûr-ı Şeh-i nâmver

Der vâsf-ı Vezîr-i a’zam-ı Sultân Murâd Han, *halledallâhu mülkehû*

1 Ol düstûr-ı mu’azzez ü mükerrem, müşîr-i mufahham ve 1AE3b
mu’în-i cumhûr-ı müdebbirân-ı umûr-i benî Âdem ve ol sâhib-i
re’y-i rezîn² ve fikr-i metîn, emîn-i bârgâh-ı Zıll-i Hudâ, vezîr-i
a’zam ü ekrem 1 hazret-i Siyâvuş Paşa, *yesserallâhu mâ yeşâ’*. 115

Beyt

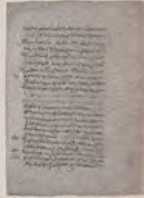
Âsaf-ı devrân Siyâvuş-ı zamân düstûr-ı hâs
Kıldı hasû’lhâs-ı ‘âlem anı te’sîr-i havâs

¹ başına tâcını: tacını başına AE.

² rezîn: DK’de yok.

İbtidâ-i tahrir-i¹ inşâ'-i bî-nazîr ü dil-peziîr

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı müstetâb ve zîver-i cemâl-i şâhid-i müşğîn-nikâb budur ki, meger bir gün ser-mi'mârân-ı Pâdi-şâh-ı kâm-rân Sinân bin 'Abdûlmennân pîr-i nâ-tüvân olup
 I 20
 || S223a sahîfe-i rûzgârda nâm u nişânı I kalup || du'â-i hayr ile yâd ol-
 masına bâ'is olmak için bu hakîr-i şikeste-zamîr, fütâde-i bî-
 dest-gîr² Sâ'î-i dâ'îden hasb-i hâllerin nazm u nesr³ tahrir ü
 I DK55b takrîr I murâd edindiler. Bi-hasebî'l-makdûr beyân u 'ayân
 edüp 'izz ü huzûr-ı müstevcibü'l-hubûrlarına şikeste-beste
 bir⁴ tuhfe ile erdüm. Ve bu risâle-i münîfe Tezkiretü'l-Bünyân
 • 2b 1 deyü ad verdüm. Bu dâstâna nazar eden dostândan • mercû⁵
 ve mutazarra'dur⁶ ki 'aybını 'alâ-tarîki'l-imkân dâmen-i 'afv
 birle setr edüp bu hakîri garazla "Men sannefe fe-kad estah-
 def"⁷ meydânına nişâne eylemeyeler.

I R3b Şikâyet-i I rûzigâr

Meyve-i bâg-ı ma'ânîdür suhan⁸
 Cûybâr-ı zindegânîdür suhan
 Söz ki ma'nîdâr ü hem mevzûn ola
 I AE4a Anı kim gûş I eylese meftûn ola
 Ehl-i insâfuñ kavlidür⁹ hâsılı
 Kâmil añlar yine kadr-i kâмили
 I 5 I Ma'rifet bir bahr-i bî-pâyândur
 Zeyli anuñ bir dürr-i rahşândur
 Lüccesinden ahz eder kimi sade
 Cem' eder kimi kenârında hazef

¹ tahrîr-i: tahrîr ü DK.

² bî-dest-gîr: dest-gîr S1, DK.

³ nesr: nesr üzre DK.

⁴ bir: bu DK.

⁵ mercû: mercûdür DK.

⁶ mutazarri'dur: DK'de yok.

⁷ "Eser veren hedef olur."

⁸ ma'ânîdür suhan: ma'ânî-i suhan AE.

⁹ kavlidür: kuluyuz S2, DK.

İnseler ka'rina gavvâslar
 Kılsalar hemyânlarını pür-güher
 Gâh olur hep lü'lü'-i lâlâ çıkar
 Gâh olur hâr u has-ı deryâ çıkar
 Dâd-ı Hak'dur hâsılı bu şi'r-i ter¹
 Ola mı her katre-i nîsân güher
 Kâbil-i dahl olmaduk eş'âr yok
 Bâg-ı 'âlemde gül-i bî-hâr yok
 'Ayb-bîn olmuş-durur halk-ı² cihân
 Yok hüner gibi metâ'-ı râyegân
 Câhil ü nâ-dânlaruñ kadri celîl
 Ma'rifet ehli ayaklarda zelîl
 Kimse ashâb-ı dile kılmaz nazar
 Fi'l-hakîka şimdi 'ayb oldu hüner

110

Evsâf-ı binâhâ-yı 'âlî meclis-i ehâlîde mezkûr ve her birini³
 mahalliyle mestûr edüp⁴ hikmet-i Lokmân'dan deyüp⁵ gendi-
 lerüñ mübârek lisânlarından nakl olunur:⁶ Bu dâ'î-i senâ-hân
 pîr-i kâr-dân Sinân bin 'Abdülmennân *bi-hamdillâhi'l-meli-*
ki'd-deyyân, Devlet-i 'Osmaniyye'de dört pâdişâh-ı 'âlem-pe-
 nâhuñ hizmet-i l şerîfleri ile müşerref olup san'atımla 11 ve hir-
 fetümle⁷ mi'mâr-ı kâr-güzâr ve meşhûr-ı⁸ şehîr ü diyâr olmak
 nasîb oldu. Ve ol dört pâdişâhuñ evvelâ biri seyf-i Âl-i 'Osmân,
 şahbâz-ı sipîhr-âşiyân, fâtih-i memâlik-i⁹ 'Arab u l 'Acem, sa-
 hib-kırân-ı 'âlem, Sultân bin Sultân Sultân Selîm Han bin Bâ-
 yezîd Han *nevvarallâhu merkadehû min gurefi'l-cinân*'dur.¹⁰

1 S223b

1 DK56a

11 15

1 AE4b

¹ şi'r-i ter: şi'r ü nesr S2, DK.

² halk-ı: şimdi DK.

³ birini: birisi S2, DK.

⁴ edüp: olunup S2, DK.

⁵ hikmet-i Lokman'dan deyüp: S2 ve DK'de yok.

⁶ Evsâf-ı... buyururlar ki: Sebeb-i mi'mâr-şoden-i hakîr der binâ-yı keştihâ-yı bî-nazîr Der mahall-i ceng-i düşmen-i be-âheng AE; nakl olunur: nakl olunan üzere şöyle buyururlar ki S1.

⁷ hîrfetümle: hizmetümle DK.

⁸ meşhûr: meşâhîr S1, R, DK, AE.

⁹ memâlik-i: memâlik ü S1.

¹⁰ cinândur: cinân R.

Mesnevî-i ma'nevî

Şeh-i 'âlem Selîm bin Bâyezîd Han

Gazâ kılıcı, seyf-i Âl-i 'Osmân

'Acem şâhı ile ol kıldı harbî

Ol açdı tîgı ile şark u garbı

Anuñ devşirmesiyem ben kemîne

'Aceb lutf eylemişdür bu hazîne

Edüp rihlet kodı bâg-ı cihânı

Gülistân-ı cinân ola mekânı

Kılup hâki makarr ol genc-i pinhân

Cülûs etti yerine Han Süleymân

Hak'uñ bir lutfi imiş kâbiliyyet

Kılup cehd eyledüm tekmîl-i san'at

Hudâ şâd eyleye rûh-ı revânın

Ede firdevs-i a'lâda mekânın

Benim üstâdımñ kim âferîn bâd

Beni neccârılıkda kıldı üstâd

- 3a 1 • Nesr: Bu hakîr Sultân Selîm Han'ın¹ gülistân-ı salta-
nat[in]uñ² devşirmesi olup Kayseriyye sancağından iptidâ³ oğ-
lan devşirilmek ol zamânda vâki' olup⁴ devşirilen gilmânun
ibtidâsı vâki' olmuşdum.⁵ Gulâm-ı 'acemiyanndan hencâr-ı
tab'-ı müstakîm ile neccârılık semtine râgıb u tâlib olup üstâd
hizmetinde pergâr-vâr sâbit-kadem olup merkez ü medâr göz-
ledüm. | Âhir pergârvâr kenâr çizüp seyr-i diyâr özledüm. Bir
| S224a zamân hizmet-i pâdişâhî ile 'Arab | u 'Acem'i geşt ü güzâr ey-
leyüp⁶ her küngüre-i evvândan bir gûşe ve her zâviye-i vîrân-
dan bir tûşe peydâ eyleyüp yine şehir-i Sitanbul'a dönölüp⁷
| AE5a hizmet-i a'yân-ı | zamâna meşgûl olup kapuya çıkdum.⁸

¹ Sultân Selîm Han'ın: Sultân Selîm'ün DK.

² gülistân-ı saltanatının: DK'de yok.

³ Metinde pe ile yazılmıştır.

⁴ olup: olmuşdur R, DK, AE.

⁵ devşirilen gilmânun ibtidâsı vâki' olmuşdum: R, DK ve AE'de yok.

⁶ eyleyüp: eyledüm DK.

⁷ dönölüp: gelüp DK, AE.

⁸ çıkdum: çıkup yeñiçeri oldum S2 ve DK.

Mesnevî

- Erüp 'ahdi Süleymân-ı zamânuñ
Açıldı bahtı mûr-ı nâ-tüvânun
Anun devrinde ettüm neçe hizmet
Nazar kıldı baña a'yân-ı devlet
Olup yeñiçeri çekdüm cefâyı
| Piyâde eyledüm neçe gazâyı | 10
Yolumla san'atımla hizmetümle
Dahı akrân içinde gayretümle
Dürişdüm tâ ki tıfliyyet çağından
Yetişdüm Hâcî Bektaş ocağından
| Rodos ile Beligrad'a 'azîmet | R4b
Edüp geldük yine sağ u selâmet
Yolumla eylediler atlu sekbân
Sefer kıldı Mohac'a Şâh-ı devrân
Gelüp oldum yayabaşı neçe dem
Verildi zenberekçibaşılık hem
Yine Şâh eyledi 'azm-i Alaman
Gözine düşmenün teng oldı meydân¹
Gelüp Bağdad'a² ettük soñra 'azmi
| Kızılbaş ile ettük neçe rezmi | 15

Sebeb-i mi'mâr-şoden-i hakîr Der binâ-yı keştihâ-yı bî-nazîr
der mahall-i ceng-i düşmen be-âheng-i dârugîr

Sa'âdetlü Sultân Süleymân Han *aleyhi'r-rahmetü ve'r-ridvân*
diyar-ı 'Acem'e sefer eyleyüp Van kal'esi tarafında Tatvan
Deñizi nâmı ile ma'rûf³ deryâ kenârında Kızılbaş-ı evbâş ile
cenk mukarrer olunca Vezîr-i a'zam⁴ Lutfî Paşa hazretleri
Deryâ-yı Tatvan üzre⁵ gemiler olup deryânın öte yakasından

¹ meydân: devrân S2 ve DK.

² Bağdad'a: Boğdan'a S1.

³ ma'rûf: ma'rûf olan DK.

⁴ a'zam kelimesinin üstü başka bir kalem tarafından karalanmıştır.

⁵ üzre: üzerinde DK.

- 120 | Kızılbaş 'askerinüñ ahvâlinden haber bilmek murâd-ı şerîf-
 | AE5b | leri | olmağın bu hakîri da'vet edüp "Gemiler binâsına mu-
 | S224b | kayyed ol!" deyü te'kîd ile sipârîş buyurdılar. Bi-'inâyetillâhi
 | DK57a | te'âlâ, ol mahalde | sefer üzerinde esbâbı müsâ'id degül iken
 • 3b | edüp tamâm yelkenin ve demürlerin ve küreklerin tedârük
 | DK57a | edüp top | ve tüfenkle ve esbâb-ı cenkle müheyyâ ettük.¹ Mez-
 • 3b | kûr Paşa hazretleri "Kapudanlığın • yine sen eyle!" deyü emr
 edüp ber-mûceb-i emr murâd-ı şerîfleri muktezâsınca yoldaş-
 larımla revâne olup murâdlarınca Kızılbaş 'askerinüñ ahvâli-
 ne vukâf hâsıl edüp kemâl mertebe safâ eyleyüp³ bu fakîri⁴ il-
 tifâtları ile mümtâz eylediler.

Mesnevî⁵

- | R5a | Seferden geldi çün şâh-ile a'yân
 Yolumla hâsekîlik oldu ihsân
 | 5 | Dahı Korfuz'la Pulya 'azmin ettük
 Gelüp andan Kara Boğdan'a gittük
 Edüp hizmet seferde vü hazerde
 Rikâbında bulundum neçe yerde

Der beyân-ı sefer-i küffâr ve mi'mâr-şoden-i 'abd-i hâk-sâr

- Ol dem ki Sultân Süleymân Han Kara Boğdan'a revâne oldı-
 lar, Âb-ı Prut kenârına geldüklerinde 'asker geçmeğe köprü
 lâzım oldu. Neçe gimesneler mukayyed olup bir neçe gün köp-
 | 10 | rü binâsına mukayyed oldılar. | Yapdukları köprü âb [u] gil-
 de batup bî-nişân oldu. Batak yer olmağın köprü binâsında
 'âciz ü mütehâyir kaldılar. Merhûm Lutfî Paşa hazretleri:
 | AE6a | "Sa'âdetlü Pâdişâhum! Bu cîsr⁶ binâ olması | Sinân Subaşı de-
 nilen kuluñuzuñ kadr ü i'tibâriyle olur. Hâseki bendeñüzdür;

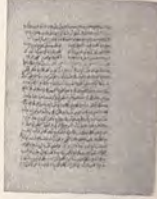
¹ ettük: ettükde DK.

² eyleyüp: edüp DK.

⁴ fakîri: hakîri R, DK.

⁵ mesnevî: nazm R, S2, DK.

⁶ bu cîsr: köprü AE.

emr eyleñ, yoldaşları ile mukayyed olsun. Gāyet üstâd-ı cihân ve mi'mar-ı kâr-dândur." dedükleri gibi¹ bu hakîre emr-i 'âlî-şânları vârid olup ol âb-ı l mezkûr üzre bir cısr-i latîfe mübâ-şeret edüp on gün içinde bir 'âlî köprü binâ eyledüm. l 'Asker-i İslâm'la Şâh-ı enâm sa'âdetle geçdiler. Muhassal, Lutfî Paşa hazretleri köprüye kemâl-i ta'alluklarından: "Bu cısrî biz gittükden² sonra kâfir harâb etmese, bir kulle³ binâ l olunup hıfz u hırâset-içün bir mikdâr âdam konsa!" deyü tedarük ettiler. Ol zamânda vezîr-i kebîr müşîr⁴ Ayas Paşa, bu hakîre:

"Kulle⁵ yapılmak⁶ tedbîri necedür?" l deyü istifsâr buyur-duklarında:

"İnen münâsib değüldür! Kâfire gayret düşüp bir kaç âdamla bir kulle⁷ l alursa nâmı bir kal'e almış olur; belki köprüye iltifât câyiz değüldür. Pâdişâh devletinde ne mahalde lâzım olursa binâsı⁸ mümkündür." dedüm.

• Lutfî Paşa, mukâbele ettiğümünden rencîde olup:

"Senüñ havfuñ kal'ede ağa olup kalmakdandır!"

Hakîr dahı: "Hizmet-i Pâdişâhuñ kullarıyuz; emr-i şerîfle-ri olunca hizmetten dönüşümüz yokdur!"⁹ dedüm.

Rubâ'î

Pâdişâhuñ kadîmî çâkeriyüz
Kal'e hıfz etmenüñ dahı eriyüz
Eskiden kulıyuz yeñiçeriyüz
Yanar oda girer semenderiyüz¹⁰

l Ol zamânda Rûmeli beğlerbeğisi olan Sofî¹¹ Muhammed l 5

¹ dedükleri gibi: deyü i'lâm eyledükde DK.

² biz gittükden: berkittükten S1, AE.

³ kulle: kal'e DK.

⁴ müşîr: DK'de yok.

⁵ kulle: kal'e DK.

⁶ yapılmak: binâ olunmak DK.

⁷ kulle: kal'e DK.

⁸ binâsı: DK'de yok.

⁹ dönüşümüz yokdur: üşenmeziz ve üşenmemüz yokdur DK.

¹⁰ Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

¹¹ sofî: DK'de yok.

Paşa gerüde idiler. Haylî sâhib-tedbîr gimesne idi. “Hele ol dahı gelsün!” deyü buyurdılar. Muhassal, bir zamândan soñ-
 ra anlar da Rûmeli ‘askeri ile geldiler. Anlaruñ huzûrında da-
 hı kulle binâ olunmak ve cısr hıfz olunmak tedârûki yâd ol-
 dukda: “Sâbıkâ ‘Osmâniyân Rûmeli’ne geçtüklerinde gemile-
 rin yakmışlar. Biz köprüyi gendümüz kesmek lâzım iken | va-
 ralum kal’e yapup kaçkınlarumuza gürizgâh mı hâzır ede-
 lüm!” deyü kulle binâ olmasından ferâgat ettürdiler. Andan
 diyâr-ı düşmenden feth ü zafer müyesser olup bu hakîr Lutfî
 Paşa merhûmı karşulayup hilâfında¹ hareket ettüğüme muz-
 tarib olmuşdur, deyü gâyet elem-zede idüm. Bir mahallinde
 câyiz ki zarar dokına, deyü endîşe eylerdüm. Hikmet
 Hakk’uñdur, Mi’mâr ‘Acem ‘Alisi fevt olup | mi’mârlık
 ll mahlûl olur. Ol demlerde merhûm Vezîr-i a’zam Ayas Paşa
 dahı âhirete rihlet eyler. Merhûmuñ mezârı husûsında
 | a’yân-ı rûzgâr, mi’mâr yokdur bu fenne mâlik üstâd-ı kâmil
 | R6a olsa, derken Lutfî | Paşa: “Mi’mâr, hâsekî olan Sinân Subaşı
 | AE7a olmak gerekdür. | Andan gayri bu kâra kâdir gimesne ol-
 maz!”² deyü³ “Ol kabûl eyler mi? Tarîkından ferâgat câyiz
 | 20 midür?” demişler.⁴ | Ol zamânda yeñiçeri ağası hakîri⁵ çağır-
 dup: “Paşa⁶ hazretleri seni mi’mâr etmek mukarrer etti. Ya-
 nıñda⁷ câyiz midür? Değül ise bir tedârük eyle!” dediler. Ha-
 kîr dahı gerçi tarîkumdan dûr olmak hâtırası elem verüp ve
 • 4b ı yine soñında • neçe câmi’ler binâ edüp dünyevî ve uhrevî ne-
 çe murâdâta vesîle olmasını mülâhaza edüp kabûl ettüm.⁸

¹ hilâfında: DK’de yok.

² Andan gayri bu kâra kâdir gimesne olmaz; Bu kâra kâdir gimesnedür DK, AE.

³ deyü: deyü mukarrer eder DK, AE.

⁴ Ol kabûl eyler mi? Tarîkından ferâgat câyiz midür? demişler: AE’de yok.

⁵ hakîri: bu hakîri DK.

⁶ paşa: pâdişâh DK.

⁷ mukarrer etti. Yanıñde: ister DK.

⁸ ettüm: ettüm ve mi’mârbaşı oldum S2, DK.

Mesnevî

Murâd edindüm olam tâ ki mi'mâr
Kemâlümle koyam 'âlemde âsâr
Der idüm kim müyesser eylese Hak
Baña bir 'âlî beytullâh yapmak
Olacak var-ı mış hikmet îlâh' uñ
Gelüp manzûrî oldum Pâdişâhuñ¹

Elhamdulillâhi lilezî hedânâ li-hâzâ ve mâ künnâ li-nehte- 15
*diye levlâ enhedânallâh*² Devlet-i 'Osmaniyye'de bunca pâdi-
şâhların hizmet-i şerîfleri³ müyesser olup neçe 'âlî, cennetâsâ⁴
câmi'lerin binâ eyledüm. Ve bir neçe zamân⁵ rikâb-ı hü mâ-
yûnlarında seferde ve hazerde revân u pûyân⁶ olup musâha-
betleriyle müşerref oldum.

Beyt

Şükr ü minnet Hudâ-yı Mennân'a
Ki kulin mazhar etti ihsâna

| Der beyân-ı || binâ-yı cennet-nişân-ı Şeh-zâde⁷
Sultân Muhammed Han 'aleyhi'r-rahmetü ve'r-rıdvân

| AE18c
|| 10

Bir gün ol şems-i sipihr-i kâm-kârî, pâdişâhân-ı rûy-ı zemînüñ
nâm-dârı, *merhûm ve magfûrunleh*,⁸ sultân-ı kâm-rân Sultân
Süleymân Han | bin Selîm Han 'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân | AE18b
hazretlerinin mabhûbü'l-kulûb olan şeh-zâde-i mu'azzez ü

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

² *Kur'an-ı Kerîm*, A'râf / 43: "Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik...". S2 ve DK'de yok.

³ hizmet-i şerîfleri: hizmet-i şerîflerin etmek DK.

⁴ cennetâsâ: cennet-esâs DK.

⁵ zamân: zamândur S2, DK.

⁶ revân u pûyân: pûyân AE.

⁷ şeh-zâde: şeh-zâde-i S1, R.

⁸ pâdişâhân-ı rûy-ı zemînüñ nâm-dârı, *merhûm ve magfûrunleh*: AE'de yok.

mükerremi ya'nî Sultân Muhammed Han'ın rûh-ı şerîfleri
 | R6b | için şehri Sitanbul'da Eski Odalar kurbünde bir câmi'-i 'âlî
 | 15 | binâsına | emr-i hümayûnları olup mahall-i türbede mübâşe-
 | S226a | retine fermân-ı | şerîfleri vârid olmağın¹ ol dem bennâlar ve
 seng-tırâşlar cem' edüp bir vakt-i şerîf ve sâ'at-i münîfde bi-
 nâyâ temel urulup yap yap binâ yerden götürölüp kubbâları
 | DK58b | deryâ-yı letâfetün habâbları | gibi baş götürdi. Ve mülevven
 kemerleri kavs-i kuzah gibi âsumâna peyveste oldu.

Beyt

Dikilmiş sanmañuz mermer direklerdür harîminde
 | 20 | Temâşâ etmeğâ turmuş neçe serv-i semen-sîmâ²

• 5a 1 Nesr Ve her suffa-i dil-güşâsı bir mesîre-i • safâ-efzâ olup
 ve iki menâresi kubbe ile³ gûyâ bir pîr-i rûşen-zamîr öninde
 kıyâma gelmiş iki kıyâmet-kad cüvân-ı zîbâ, makâm-ı hizmet-
 te ber-pâ idi. Ve harem-i muhteremî taraf-ı şâh-râhda misâl-i
 râh-ı Safâ idi. Bi-hamdillâh, 'avn-i ilâhî ile itmâm müyesser
 oldu. Tokuz [yüz] elli târîhinün Rebi'ülevvelinde mübâşeret
 olunup tokuz yüz elli beş târîhi Receb-i şerîfinde namâz kılın-
 dı.⁴ "Ma'bed-i Ümmet-i⁵ Resûl-i emîn" târîh vâki' olmuştur.
 İhrâcâtına yüz elli bir yük akçe sarf olındı.⁶

Mesnevî

Zihî 'âlî binâ-yı cennetâsâ
 | AE19a | Havâsı cân-fezâ, âbı musaffâ
 Olup makbûl-i 'âlem câmi'-i hûb
 | 5 | Huzûr-ı Şeh'de düşdi haylî mergâb
 Salup bünyâd kıldum dikkat-i tâm
 Edüp itmâmına biñ sa'y ü ikdâm

¹ vârid olmağın: olup DK.

² Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

³ kubbe ile: DK'de yok.

⁴ kılındı: kılınup S2, DK, AE.

⁵ ümmet-i: S1'de yok.

⁶ ihrâcâtına... olındı: S2 ve DK 'de yok.

Çalışdum fazl-ı Hak'la neçe günler
Tamâmı oldu hayr ile müyesser
Baña ol Şâh istihsânlar etti
Neçe ummaduğum ihsânlar etti¹

Muhassal, Pâdişâh-ı devrânun ve vüzerâ [vü] a'yânun bu hakîr resm eyleyüp binâ ettüğüm² seksen yerde câmi'-i şerîf ve dört yüzden ziyâde mescid-i münîf vâki' olup³ altmış yerde medâris ve otuz iki sarây ve on l tokuz türbe ve yedi dâr-
rû'l-kurrâ ve on yedi 'imâret ve üç dârü's-şifâ ve yedi yerde köprü ve on beş yerde su yolu kemerleri ve altı mahzen ve on tokuz hân ve otuz l üç⁴ hammâm binâ olınmışdur.⁵ R7a

Der beyân-ı binâ-yı tâkhâ-yı felek-nişân berây-ı âmeden-i âb-ı revân-ı çeşmehâ-yı makbûl-i şehri İstanbul ve hayr-i latîf-i ân Süleymân-ı ins ü cân pâdişâh-ı cihân
'aleyhi'r-rahmetü ve'r-ıdvân⁶

l Han Süleymân o ser-çeşme-i cûd u ihsân l 15
Etti maksûd ki sır-âb ola lutfiye cihân
Ebr-i feyzile ere teşnelere âb-ı revân
Nûş edüp haşre değin ede du'â pîr ü cüvân⁷

Bir sehergâh ol mihr-i sipihr-i saltanat l u cihân-bânî, sadr-
nişîn-i evreng-i Husrevânî, şâhbâz-ı hümayûn-bâl-i ferruh-fâl, l AE19b
sa'âdet-nişân u felek-âşiyân, *merhûm ve mağfûrunleh* Sultân
Süleymân bin Selîm Han *'aleyhi'r-l ahmetü ve'l-gufrân*, âfitâb-ı l S226b

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

² ettüğüm: eyledüğüm DK.

³ olup: olmuşdur DK.

⁴ otuz üç: otuz DK.

⁵ Ve Şeh-zâde-i mükerrrem Sultan Muhammed Han el-müşâruneliyhûn rûhiyçün şehri Sitanbul'daki bâlâda binâsı tafsîl üzere beyân olunan câmi'-i şerîfün binâsına sene 950 târihinde mübâşeret olunup ihrâcâtına yüz elli bir yük akçe sarf olınmışdur. R.

⁶ Süleymân-ı... ve'r-ıdvân: Sultân Süleymân Han S2, DK.

⁷ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

- 120 cihân-tâb misâl, cemâl-i l bâ-kemâli ile cihânî nûrânî eyleyüp¹
seyr-i kenâr² ederken etrâf-ı şehr-i Sitanbul'da³ Kâğıd-hâne
yazuların geşt ü güzâr ederek sa'âdet ile yolları bir hurrem
sebbezâra ve bir dil-keş çemenzâra erişür ki âb-ı revânî se-
1 DK59a râbâsâ hâr u hâşâk içinde pinhân olup câ-be-câ yolları ha-
râb u yebâb olup zulmet-i hâk-i siyâhda⁴ çeşme-i hayvân mi-
sâl⁵ 'ayn-i 'âlemden nihân olmuş.⁶

Beyt

- Kaçgın gibi bozup meğer ol âb bendini
• 5b 1 • Kılmış nihân hâr u hâs içinde gendini⁷

- Çünkü sa'âdetlü⁸ Pâdişâh-ı 'âlem-penâhuñ bu âb-ı musaf-
1 R7b fâya habâbâsâ l nazarı düşdi; bâdî-i nazarda bu âb-ı revânûñ
şehr-i Sitanbul'a gelmesini çeşm-i cihân-bînine âsân görünüp
bu kaçkını yola getirüp teşnegân-ı 'âlemi sîr-âb etmeğe niy-
15 yet-i hayr ile rahş-ı himmeti vâdi-i 'azîmete sürüp Sarây-ı l
Hümâyûn'a geldüklerinde a'yân-ı saltanatı cem' edüp bu şeh-
rûñ sâbıkâ bâ'is-i neşvünemâsı olan âb-ı revân-bahş u dil-gü-
şâsı ne tarikle geldüğün tecessüs ve tefahhus⁹ buyurdukların-
1 AE20a da ashâb-ı tevârih kavli l üzre hikâyet-i selefden kıssa buña
müncer olur ki, sâbıkâ bânî-i şehr-i Kostantiniyye olan Yan-
ko bin Madyan bu şehri bünyâd eyledükde yedi tağı kal'enûñ
110 içine alup "Cezîre-i Heft-cebel" deyü ad vermişler. Ol l za-
mânda 'âlî binâlaruñ âb-ı bârânın¹⁰ cem' etmeğe halîçler binâ
eylemişler. Hâlâ Çukur Bostânlar¹¹ anlardan nişânedür. Ve
At Meydânı altında Bîñbir Direk anlardandır. Anlarda cem'

¹ nûrânî eyleyüp: DK'de yok.

² seyr-i kenâr: seyr ü güzâr DK.

³ Sitanbul'da: İstanbul'da AE.

⁴ siyâhda: siyâhîde AE.

⁵ misâl: gibi S2.

⁶ 'ayn-ı âlemden nihân olmuş: nihân olup görünmez olmuş S2, DK.

⁷ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁸ sa'âdetlü: DK'de yok.

⁹ tecessüs ve tefahhus: tafahhus ve tecessüs AE.

¹⁰ bârânın: revânın AE.

¹¹ bostânlar: bostânları S1, R.

olunan yağmur sularıyla geçinürler imiş. Soñra bir pâdişâh dahı Kırk Çeşme Kemerleri'n binâ edüp ol cânibden su götür-
 miş. | Ba'dehû âmîziş-i¹ âb u hâkle merkezinden ayrılıp nâ- | S227a
 bûd olmuştur." deyü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'a² arz olundukda
 Merhûm ve mağfûr: | "Her san'atuñ üstâdı ve her Bî-sü- | 15
 tûn'uñ Ferhâd'ı vardır. Bu kârı mi'mâr ile müşâvere lâzım-
 dur. Bunuñ lâzım olan 'amelîsidür, 'ilmîsi değıldür." deyüp ol
 Süleymân-ı ins ü cân bu mûr-ı nâ-tüvânı hakkında emr-i 'âlî-
 şânları bu vechle vârid olur ki, mi'mâr-ı kâr-güzâr bu âb-ı | re- | DK59b
 vânuñ şehr-i Sitanbul'a³ gelmesi bâbında dikkat [ü] ihtimâm
 etsün ki bu hayr-ı bî-nazîr tamâm olması maksûd-ı şerîf-i
 'âlem-gîrûmdür!" | deyü bu bendelerine⁴ su yolları || ahvâlin | 20, || 220
 sipârîş eylediler.

Beyt

Bağladum künk gibi bir neçe yerden kemeri
 Olmağ-ıçün bu safâ-bahş sunuñ râh-beri⁵

| Nesr⁶ Bu hakîr dahı⁷ Allâh'a⁸ tevekkül eyleyüp havâyî te- | A320
 râzûyla vâdîlerüñ bülend ü pestin yoklayup • ol eski su yol- • 6a
 ların kû-be-kû cüstücûda⁹ bu emr-i 'azîmüñ fikrinde ol Ce-
 nâb-ı Kâdi'l-hâcât'a münâcât edüp der idüm ki: "Ey Sâni'-i
 perverdigâr ve ey Kâdir ü Cebbâr ! Bu mûr-ı hâk-sâr-ı bî-dil
 ü bî-kârûñ ne mikdârı ola ki hizmet-i Süleymân-ı zamânda
 kavline i'tibâr ola.

Mısrâ'¹⁰

Meğr 'inâyet-i tû dest-gîr-i mâ bâşed

¹ âmiziş: azmış DK.

² pâdişâh-ı 'âlem-penâha: AE'de yok.

³ Sitanbul'a: İslambol'a AE.

⁴ deyü bu bendelerine: deyü AE.

⁵ AE'de mısraların yeri değışiktir. Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁶ S1 ve R'de yok.

⁷ Bu hakîr dahı: deyü R.

⁸ Allâh'a: Allâhu te'âlâya AE.

⁹ kû-be-kû cüstücûda: izin arayup DK.

¹⁰ mısra': S1, R ve AE'de yok.

- 1²⁰ cihân-tâb misâl, cemâl-i l bâ-kemâli ile cihânı nûrânî eyleyüp¹
seyr-i kenâr² ederken etrâf-ı şehr-i Sitanbul'da³ Kâğıd-hâne
yazuların geşt ü güzâr ederek sa'âdet ile yolları bir hurrem
sebzâra ve bir dil-keş çemenzâra erişür ki âb-ı revânı se-
| DK_{59a} râbâsâ hâr u hâşâk | içinde pinhân olup câ-be-câ yolları ha-
râb u yebâb olup zulmet-i hâk-i siyâhda⁴ çeşme-i hayvân mi-
sâl⁵ 'ayn-i 'âlemden nihân olmuş.⁶

Beyt

- Kaçgın gibi bozup meğer ol âb bendini
• 5b 1 • Kılmış nihân hâr u hâs içinde gendini⁷

- Çünkü sa'âdetlü⁸ Pâdişâh-ı 'âlem-penâhuñ bu âb-ı musaf-
| R_{7b} fâya habâbâsâ | nazarı düşdi; bâdî-i nazarda bu âb-ı revânun
şehr-i Sitanbul'a gelmesini çeşm-i cihân-bînine âsân görünüp
bu kaçkını yola getirüp teşnegân-ı 'âlemi sîr-âb etmeğe niy-
| 5 yet-i hayr ile rahş-ı himmeti vâdi-i 'azîmete sürüp Sarây-ı l
Hümâyûn'a geldüklerinde a'yân-ı saltanatı cem' edüp bu şeh-
rûñ sâbıkâ bâ'is-i neşvünemâsı olan âb-ı revân-bahş u 'dil-gü-
şâsı ne tarikle geldüğün tecessüs ve tefahhus⁹ buyurdukların-
| AE_{20a} da ashâb-ı tevârih kavli l üzre hikâyet-i selefden kıssa buña
müncer olur ki, sâbıkâ bânî-i şehr-i Kostantiniyye olan Yan-
ko bin Madyan bu şehri bünyâd eyledükde yedi tağı kal'enüñ
| 10 içine alup "Cezîre-i Heft-cebel" deyü ad vermişler. Ol l za-
mânda 'âlî binâlaruñ âb-ı bârânın¹⁰ cem' etmeğe halîçler binâ
eylemişler. Hâlâ Çukur Bostânlar¹¹ anlardan nişânedür. Ve
At Meydânı altında Biñbir Direk anlardandır. Anlarda cem'

¹ nûrânî eyleyüp: DK'de yok.

² seyr-i kenâr: seyr ü güzâr DK.

³ Sitanbul'da: İstanbul'da AE.

⁴ siyâhda: siyâhîde AE.

⁵ misâl: gibi S2.

⁶ 'ayn-ı âlemden nihân olmuş: nihân olup görünmez olmuş S2, DK.

⁷ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁸ sa'âdetlü: DK'de yok.

⁹ tecessüs ve tefahhus: tafahhus ve tecessüs AE.

¹⁰ bârânın: revânın AE.

¹¹ bostânlar: bostânları S1, R.

olunan yağmur sularıyla geçinürler imiş. Soñra bir pâdişâh dahı Kırk Çeşme Kemerleri'n binâ edüp ol cânibden su getür-miş. | Ba'dehû âmîziş-i¹ âb u hâkle merkezinden ayrılup nâ-bûd olmışdur." deyü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'a² arz olundukda Merhûm ve mağfûr: | "Her san'atuñ üstâdı ve her Bî-sü-tûn'uß Ferhâd'ı vardır. Bu kârı mi'mâr ile müşâvere lâzım-dur. Bunuñ lâzım olan 'amelîsidür, 'ilmîsi değıldür." deyüp ol Süleymân-ı ins ü cân bu mûr-ı nâ-tüvânı hakkında emr-i 'âlî-şânları bu vechle vârid olur ki, mi'mâr-ı kâr-güzâr bu âb-ı | re-vânûñ şehir-i Sitanbul'a³ gelmesi bâbında dikkat [ü] ihtimâm etsün ki bu hayr-ı bî-nazîr tamâm olması maksûd-ı şerîf-i 'âlem-gîrûmdür!" | deyü bu bendelerine⁴ su yolları || ahvâlin | 20, || R8a sipârîş eylediler. | S227a | 15 | DK59b

Beyt

Bağladum künk gibi bir neçe yerden kemeri
Olmağ-ıçûn bu safâ-bahş sunuñ râh-beri⁵

| Nesr⁶ Bu hakîr dahı⁷ Allâh'a⁸ tevekkül eyleyüp havâyî te-râzûyla vâdîleruñ bülend ü pestin yoklayup • ol eski su yol-ların kû-be-kû cüstücûda⁹ bu emr-i 'azîmüñ fikrinde ol Ce-nâb-ı Kâdi'l-hâcât'a münâcât edüp der idüm ki: "Ey Sâni'-i perverdigâr ve ey Kâdir ü Cebbâr ! Bu mûr-ı hâk-sâr-ı bî-dil ü bî-kârûñ ne mikdârı ola ki hizmet-i Süleymân-ı zamânda kavline i'tibâr ola. | AE20b • 6a 1

Mısra¹⁰

Meğer 'inâyet-i tû dest-gîr-i mâ bâşed

¹ âmiziş: azmış DK.

² pâdişâh-ı 'âlem-penâha: AE'de yok.

³ Sitanbul'a: İslambol'a AE.

⁴ deyü bu bendelerine: deyü AE.

⁵ AE'de mısraların yeri değışiktir. Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁶ S1 ve R'de yok.

⁷ Bu hakîr dahı: deyü R.

⁸ Allâh'a: Allâhu te'âlâya AE.

⁹ kû-be-kû cüstücûda: izin arayup DK.

¹⁰ mısra': S1, R ve AE'de yok.

- 15 deyüp,¹ muhassal ol girîvlerde girîzân olan l âb-ı revânuñ² reh-
güzârı harâb u yebâb olup nihân i girîzân olan âb çemenzâr
arasından cânib-i sahrâya revân olmış idi. Muhassal, pînarı
başından ulayup cânib-i kûhdan bir handek kesüp sahrâya
yayılan suyu 'aynı ile ol derede götürüp bende çeküp 'ilm-i
hendese tarîkınca tahtalara lüleler takup kaç lüleye tahammü-
li olduğın bildükden soñra hemân ol kıyâs üzre sâyir derele-
rûñ de sebze l vü neşvünemâsından 'ayn-ı hendese ile takrîbî
110 yazup Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine bu veçhile l beyân
1 S227b ettüm ki: "Sa'âdetlü Pâdişâhum! Bu zulmet-i hâkde ol çeşme-
i cândan nişân ve bu hazrâ-yı Hızr-ı zamândan ahhâr-ı âb-ı
hayvân 'ukalâ-yı üli'l-ebşâra günden 'ayândur. Ve bu vâdîle-
rûñ suyu zâhir ve yolları dahı öylelik yola değin hâzır. Hemân
1 AE21a bunuñ tamâm olması himmet-i Şehinşâhîye l dâyirdür."

Kıt'a

- Ey Süleymân-ı zamân taht-ı sa'âdetde budur
'Arzı bu mûr-ı za'îfün ayağün toprağına
115 l Himmet eyleş kim su akduğı yere yine akar
Aka gelmişdür Sitanbul'uña o bâg u râğına³
- 1 R8b l Nesr Ol Süleymân-ı ins ü cân bu mûr-ı nâ-tüvânla meş-
veret edüp sa'âdetle buyurdılar ki: "Bu sularuñ gelmesi ne ta-
rîkle mümkün ola?"
- Ben dahı:⁴ "Pâdişâhum! Bunda iki tarîk vardır. Biri oldur
1 DK60a ki, bendelerüñüzün l hadd ü hasrı yok; buyuruñ, l her biri
11 20 hizmette cân verirler. Biri dahı budur ki ücretle herkese dest-
müzd ta'yîn oluna. Hazîne sarf olunup üstadiyye ile⁵ işlene."
- Merhûm ve mağfûrunleh: "Evvelki tedbîrünün bize fâyi-
desi olmayup el hayrı olur. Tedbîr soñra olan tedbîrdür ki,
gendü mâlumuzdan ücret ile getürevüz. Gimsenün⁶ zerre mik-
• 6b 1 dârı hâtırı rencide • olmaya!" deyü buyurdılar.

¹ deyüp: deyü S2.

² âb-ı revânuñ... çemenzâr arasından: âb çemenzâr arasından DK, AE.

³ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁴ dahı: de DK.

⁵ üstadiyye ile: üstadiyyetle AE.

⁶ getürevüz. Gimsenün: getürdüğün gimsenün AE.

Nazm

Zihî sultân-ı gâzî şâh-ı ‘âdil
Ki andan olmaya âzürde bir dil¹

Nesr Pes bu mûr-ı nâ-tüvânun bu gûne tedbîrine âferin
edüp bu hayr-ı meserret-eserden ferhân u şâdân olup ol zamân-
da ağalardan ‘Alî Ağâ, ki soñra Mısır paşası olmışdur, Keylon
‘Ali Paşa demekle ma’rûfdur, emîn-i binâ nasb olunup hud-
dâm-ı Âsitâne-i sa’âdet-lpenâhdan ve mu’temedân-ı Pâdi- | 5
şâh’dan | neçe üstâd-ı kâr-dân cem’ olup bir vakt-i şerîf ve | AE21b
sâ’at-i latîfde ma’hûd olan su yollarına el urup etrâfın açup
ta’mîre² mübâşeret olundu. Birkaç günden soñra kıssa-i âb-ı re-
vân her lisânda cereyân edüp halk arasında vâki’ olan ratb u
yâbis kelimâtı emîn-i binâ³ ittifâk-ı a’yân ile Süleymân-ı zamâ-
na ‘arz edüp ferâgati cânibin evlâ ve ahrâ göstermek | kasdına | 10, S228a
vüzerâ-yı nîgû-rây, vâfir mâl ü hazâyın hıfz u hirâseti lâzımdur,
deyü bu kârûn ref’ini murâd edinürler. | ‘Arzlarında derler ki: | R9a
“Sa’âdetlü Pâdişâhum! Bu hayr-ı âb-ı revân, sadaka-i câ-
riye mesâbesinde bir feyz-i ‘amîm ve hayr-ı ‘azîmdür; lâkin
‘ukalâ ortasında su peydâ ve hüveydâ değül iken yalıñuz
mi’mâr söziyle mübâşeret-i kâr ve hazîne dökme ile şehre su
gelmesin kim bilür? Husûsâ bunca kûhsârı | hâke berâber et- | 15
meğe mâl-i bî-şümâr sarf olunmak lâzım gelür. Bu mi’mâr
‘ilm-i gaybden haber-dâr⁴ mıdır ki, | bu mikdâr lüle su var- | DK60b
dur, deyü ta’yîn eyler? Bunı bilmez mi ki, hazîne döküp neçe
çeşmesârûn reh-güzârın ihzâr ederler; suyu gayri cânibe firâr
eyler. Bu rûşendür ki, her su yolu suya delîl ve her sebzêârda
çeşme-i selsebîl olmaz.”

Beyt

| Su değül bu hayâl-i hâb ancak
Ser-i âbı kamu serâb ancak⁵

| AE22a

¹ Bu manzum kısım S2’de yok.

² el urup etrâfın açup ta’mîre: DK’de yok.

³ emîn-i binâ: emîn-i binâ işidüp AE.

⁴ haber-dâr: haberi var DK.

⁵ Bu manzum kısım S2 ve DK’de yok.

- 120 deyü merhûmı¹ | bir mertebe safâ-yı âbdan mehcûr ve pertâb
ederler ki, âteş-i gayzla² mihr-ı³ cihân-tâb-girdâr⁴ kasd-ı âzâr-ı
• 7a 1 dil-i zâr u bî-karâr ile yola girerler. Fakîr⁵ bu ahvâlden • gâ-
fil, ibtidâdan bu derelerün yokaruların kesdürüp her dere-
ne mikdâr su var ise cem' edüp lüleler ile akıtmak tedârükün-
de eñ⁶ soñragı⁷ dere, ki şehrden cânibe vâki' olur, añâ el ur-
mak sadedinde iken sa'âdetlü Pâdişâh'um sâyir zamânda seyr
tarîkiyle şikâr ederek gelürler idi, bu def'a gâyet 'acele ile ten-
hâ⁸ çıkageldiler. | Emîn-i binâ ile bu hakîr dahı⁹ selâmlayup
15 turduk. Pâdişâh hazretleri: "Mi'mâr! Bu dere¹⁰ ne mikdâr
su var?" dedükleri mahalde bende¹¹ dahı: "Sa'âdetlü Pâdişâ-
hum! Tahmîn olunan üzre yazılmışdur. Beş lüle añların!"¹²
dedüğümde Emîn-i binâ ta'arruz veçhiyle: "Pâdişâhum!
1228b Mi'mâr Ağa bendeñüz | 'aceb fenninde mâhir¹³ üstâd-ı kamil-
19b dür;¹⁴ zîr-i zemînde nihân | olan suyu rûy-i zemîndeki gibi bi-
10 lür. Bu bâbda halk-ı 'âlemün | hilâfında bir özge ma'nâyâ vâ-
sıldur!" dediği mahalde bildüm ki bu bâbda neçe güftügü ol-
muşdur. Lâzım geldi ki sa'âdetlü Pâdişâh'a¹⁵ cevâb-ı bâ-savâ-
ba müteveccih olam. Pes du'â eyleyüp eyittüm:¹⁶

Mesnevî¹⁷

- 10 | Pâdişâhum müdâm var olasın
Taht-ı devlette ber-karâr olasın

¹ merhûmı: Pâdişâh hazretlerini S2, DK.

² âteş-i gayzla: DK'de yok.

³ mihr: kahr S1, R, S2, AE.

⁴ girdâr: DK'de yok.

⁵ fakîr: hakîr R.

⁶ eñ: idüm S2, DK.

⁷ soñragı: soñraki S2, DK.

⁸ gâyet 'acele ile tenhâ: gâyetle tenhâ AE.

⁹ Emîn-i binâ ile bu hakîr dahı: Emin-i binâ ile R, DK, AE.

¹⁰ bu dere: bunda S2, DK.

¹¹ bende: ben DK, AE.

¹² beş lüle añların: beş lüledür R, S2, DK, AE.

¹³ mâhir: mâhirdür AE.

¹⁴ mâhir üstâd-ı kâmindür: üstâd ve mâhir gimesnedür DK.

¹⁵ pâdişâha... mesnevî: pâdişahuma Beyt AE.

¹⁶ cevâb-ı... eyittüm: AE'de yok.

¹⁷ mesnevî: beyt AE.

Ben ne hâkem ki hem-çü Hızr-ı zamân
 Edem izhâr çeşme-i hayvân
 Lîk fennümde haylî üstâdem
 Hüsrevâ hizmetünde Ferhâd'em
 N'ola olsa bu mûr-ı zâr ü zelîl
 | Sen Süleymân'a bu hayra delîl
 Vere mennâ'-ı hayra Hak insâf
 Erişür menzile bu çeşme-i sâf
 Nûş edüp subh u şâm bay ü gedâ
 Edeler Pâdişâh'a hayr du'â.¹

| 15

Nesr² Çünkü Pâdişâh'ın geldüğün gördüm, yokaruda su olan derelere âdamlar gönderüp lülelerin tertîb etmeğe mukayyed olmuşdum.³ | Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri: "Kanı | DK61a
 'arz olunan⁴ sular nerededür, gel göster!" dedüklerinde yola düşüp ikinci dereye varınca, | üftân ü hîzân, mürde-i bî-cân | 20
 gibi nâ-tüvân olup cenâb-ı Melikü'l-Mennân'a⁵ her ân niyâzdan hâlî olmayup ol Kâdi'l-hâcât'a münâcât edüp der idüm.⁶

• Mesnevî⁷

• 7b 1

Yâ İlâhî! 'Alîm ü dânâsın
 Cümle⁸ ezdâddan müberrâsın
 Beni vâdî-i gamda zâr etme
 Şeh yanında zelîl ü hâr etme⁹

Pes ol dereye varduk ki, otuz lüle su 'arz olunmuşdur; tah-talar ile lüleleri konmuş, otuz lüle su akduğundan¹⁰ mâ'ada üzere-rinden ziyâdesi on lüle mikdârı su taşup akar. | Sa'âdetlü Pa- | AE23a

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

² nesr: S1'de yok.

³ mukayyed olmuşdum: takayyüd etmiş idüm AE.

⁴ olunan: olan AE.

⁵ cenâb-ı Melikü'l-Mennân'a: cenâbu'l-Mennân'a AE.

⁶ edüp der idüm: ederdüm S2, DK.

⁷ mesnevî: AE'de yok.

⁸ Metinde: cümle-i

⁹ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

¹⁰ akduğundan: kodduğundan AE.

120 deyü merhûm¹ | bir mertebe safâ-yı âbdan mehcûr ve pertâb
ederler ki, âteş-i gayzla² mihr-ı³ cihân-tâb-girdâr⁴ kasd-ı âzâr-ı
• 7a 1 dil-i zâr u bî-karâr ile yola girerler. Fakîr⁵ bu ahvâlden • gâ-
fil, ibtidâdan bu derelerün yokaruların kesdürüp her dere-
ne mikdâr su var ise cem' edüp lüleler ile akıtmak tedârükün-
de eñ⁶ soñragı⁷ dere, ki şehrden cânibe vâkî' olur, aña el ur-
mak sadedinde iken sa'âdetlü Pâdişâh'um sâyir zamânda seyr
tarîkiyle şikâr ederek gelürler idi, bu def'a gâyet 'acele ile ten-
15 hâ⁸ çıkageldiler. | Emîn-i binâ ile bu hakîr dahî⁹ selâmlayup
turduk. Pâdişâh hazretleri: "Mi'mâr! Bu derede¹⁰ ne mikdâr
su var?" dedükleri mahalde bende¹¹ dahî: "Sa'âdetlü Pâdişâ-
hum! Tahmîn olunan üzre yazılmışdur. Beş lüle añların!"¹²
1228b Mi'mâr Ağa bendeñüz | 'aceb fenninde mâhir¹³ üstâd-ı kamil-
19b dür;¹⁴ zîr-i zemînde nihân | olan suyu rûy-i zemîndeki gibi bi-
10 lür. Bu bâbda halk-ı 'âlemün | hilâfında bir özge ma'nâya vâ-
sıldur!" dedüğü mahalde bildüm ki bu bâbda neçe güftügü ol-
mışdur. Lâzım geldi ki sa'âdetlü Pâdişâh'a¹⁵ cevâb-ı bâ-savâ-
ba müteveccih olam. Pes du'â eyleyüp eyittüm:¹⁶

Mesnevî¹⁷

10 | Pâdişâhum müdâm var olasın
Taht-ı devlette ber-karâr olasın

¹ merhûm: Pâdişâh hazretlerini S2, DK.

² âteş-i gayzla: DK'de yok.

³ mihr: kahr S1, R, S2, AE.

⁴ girdâr: DK'de yok.

⁵ fakîr: hakîr R.

⁶ eñ: idüm S2, DK.

⁷ soñragı: soñraki S2, DK.

⁸ gâyet 'acele ile tenhâ: gâyetle tenhâ AE.

⁹ Emîn-i binâ ile bu hakîr dahî: Emin-i binâ ile R, DK, AE.

¹⁰ bu dere: bunda S2, DK.

¹¹ bende: ben DK, AE.

¹² beş lüle añların: beş lüledür R, S2, DK, AE.

¹³ mâhir: mâhirdür AE.

¹⁴ mâhir üstâd-ı kâmindür: üstâd ve mâhir gimesnedür DK.

¹⁵ pâdişâha... mesnevî: pâdişâhuma Beyt AE.

¹⁶ cevâb-ı... eyittüm: AE'de yok.

¹⁷ mesnevî: beyt AE.

Ben ne hâkem ki hem-çü Hızr-ı zamân
Edem izhâr çeşme-i hayvân
Lîk fennümde haylî üstâdem
Hüsrevâ hizmetünde Ferhâd'em
N'ola olsa bu mûr-ı zâr ü zelîl
I Sen Süleymân'a bu hayra delîl
Vere mennâ'-ı hayra Hak insâf
Erişür menzile bu çeşme-i sâf
Nûş edüp subh u şâm bay ü gedâ
Edeler Pâdişâh'a hayr du'â.¹

I 15

Nesr² Çünkü Pâdişâh'ıñ geldüğün gördüm, yokaruda su olan derelere âdamlar gönderüp lülelerin tertîb etmeğе mukayyed olmışdum.³ I Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri: "Kanı I DK61a 'arz olunan⁴ sular nerededür, gel göster!" dedüklerinde yola düşüp ikinci dereye varınca, I üftân ü hîzân, mürde-i bî-cân I 20 gibi nâ-tüvân olup cenâb-ı Melikü'l-Mennân'a⁵ her ân niyâzdan hâlî olmayup ol Kâdi'l-hacât'a münâcât edüp der idüm.⁶

• Mesnevî⁷

• 7b 1

Yâ İlâhî! 'Alîm ü dânâsın
Cümle⁸ ezdâddan müberrâsın
Beni vâdî-i gamda zâr etme
Şeh yanında zelîl ü hâr etme⁹

Pes ol dereye varduk ki, otuz lüle su 'arz olunmuşdur; tah-talar ile lüleleri konmuş, otuz lüle su akduğundan¹⁰ mâ'ada üzere-rinden ziyâdesi on lüle mikdârı su taşup akar. I Sa'âdetlü Pa- I AE23a

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

² nesr: S1'de yok.

³ mukayyed olmuşdum: takayyüd etmiş idüm AE.

⁴ olunan: olan AE.

⁵ cenâb-ı Melikü'l-Mennân'a: cenâbu'l-Mennân'a AE.

⁶ edüp der idüm: ederdüm S2, DK.

⁷ mesnevî: AE'de yok.

⁸ Metinde: cümle-i

⁹ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

¹⁰ akduğundan: koduğundan AE.

15, II R10a dişâh ol | âb-ı musaffâyı gördükde II bir mikdâr safâ hâsıl
edüp: "Mi'mâr, gel berü! Su hemân bu mıdur? Gayri yerlerde
dahı¹ var mıdur?" dedüklerinde: "Belî sa'âdetlü² Pâdişâhum!
İki derede dahı bunların emsâli sular hâliyâ³ Pâdişâh devletin-
de cârîdür. Pâdişâhuma 'arz olunan su⁴ yüz lüle,⁵ ammâ ziyâ-
desi elli lüle dahı olmak muhakkakdur. Husûsâ eyyâm-ı bâ-
hûrdur;⁶ aslâ sular bundan eksük olmaz." deyü du'â eyledüm.

Nazm

110 | Pâdişâhum revân ola her dem
Su gibi hâk-i pâyüñe 'âlem
Kelimâtuñ misâl-i çeşme-i cân
Vere dil-teşneye safâ her ân
Umarın vere saña Hayy u Samed
Hızr-ı zinde gibi hayât-ı ebed
Taht-ı devlette kâm-rân olasın
Baht u 'izzetle hem-'inân olasın⁷

Nesr⁸ Andan sa'âdetlü Pâdiŝâhumla bir dereye dahı 'azî-
met müyesser olup anda dahı kemâkân bir neçe lüle su revân
olmuş görüp ol âb-ı⁹ musaffâdan safâyıla nûş eyleyüp¹⁰ bu
hayra | cân u dilden 'azîmeti II mukarrer eyleyüp bir dereye
dahı revâne oldılar. Anda dahı âb-ı musaffânun letâfet ile ce-
reyânın müşâhade eyleyüp mübârek kaşlarının çini gidüp
mevc-i deryâ-yı gazabları bi't-temâm teskîn olup bu hakîri
hil'at ve in'âm-ı kâm-kârîyle ser-firâz¹¹ | edüp bir neçe veçhi-
le akrânumdan mümtâz eylediler.¹²

¹ dahı: AE'de yok.

² sa'âdetlü: R'de yok.

³ hâliyâ: R'de yok.

⁴ su: S1, AE'de yok.

⁵ lüle: lüledür R.

⁶ bâhûrdur: bâhûrlarda AE.

⁷ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁸ nesr: S1'de yok.

⁹ âb-ı: S1, R ve AE'de yok.

¹⁰ eyleyüp: edüp S2.

¹¹ ser-firâz: ser-efrâz AE.

¹² mümtâz eylediler: Mümtâz eylediler. Dil-i mahzûnum şâd eylediler R.

Beyt

Bî-sütûn-ı dehrde ol Hüsrev-i şîrîn-suhan
Bende de cân oynamakda hizmetinde kûh-ken¹

Nesr² Ammâ ol ser-hayl-i ehl-i nifâkuñ hâr | u hâşâk-ı kü- | 20
dûret âb-ı hayâtın bî-nâm u nişân etmek makâmına vardı. | DK61b
Sa'âdetlü Pâdişâh aslâ Emîn-i mezkûra iltifât eylemeyüp | bu | R10b
hakîri eltâf-ı 'amîmeleri³ | ile • şâdân eyleyüp taht-ı devlete 'azi- • 8a 1
met mahallinde hikmet-i İlâhiyye ile lisânuma cârî oldu ki:
"Sa'âdetlü Pâdişâhum!⁴ Bu bendeñüñ su yolları binâsında neçe
tasarruf-ı hâsum vardır. Cümleden biri bu derelerüñ her birin-
de havzlar ve kâfirî mermer oluklar olmakdur. Mürûr-ı eyyâm-
la yıkılıp zîr-i zeminde bî-nişân olmışdur. İnşâ'allâhu te'âlâ pâ-
dişâh-ı cihân-lpenâh devletinde 'an-karîb zuhûr etmek ümîd | 5
olunur." dedüm. Bu cevâb-ı bâ-savâba teslîm edüp tamâm sa-
fâ ile Sarây-ı Hümayûnlarına revâne oldılar; *el-kâlî* 'alâ-mâce-
râ. Hikmet-i Hudâ ile ol derelerüñ her birinde kâr-gîr, 'âlî
havzlar ve zîbâ, yek-pâre mermerden oluklar bir neçe yerde zâ-
hir oldu. Mezkûr Emîn-i binâ her birinde sa'âdetlü Pâdişâh'a
müjdeciler gönderdi. Yine bir müddetden soñra sa'âdetlü Pâdi-
şâh devletle gelüp çıkan | havzları ve mermer nâvdânları || sey- | 10
rân eyleyüp bu hakîri hil'at-ı ihsân ve iltifât-ı i'tibâr ile⁵ kâm- || AE24a
kâr eylediler ki, mahsûd-ı a'yân-ı rûzgâr oldum.

Nazm

Mazhar düşünce lutf-i Şeh-i dâd-güstere
Ol demde himmet-ile el urduk kemerlere
Dökdük o yolda su yerine sîmile zeri
Eflâke erdi kavs-i kuzah-veş kemerleri
Yolından eyledük suları çeşmeye revân
Kıldı du'â-yı hayrı bize Şâh-ı ins ü cân⁶

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

² nesr: S1, AE'de yok.

³ 'amîmeleri: 'amîme R.

⁴ sa'âdetlü pâdişâhum: DK'de yok.

⁵ iltifât ü i'tibâr ile: iltifâtları i'tibâriyle AE.

⁶ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

- 1₁₅ | Nesr Cümle kemerlerden¹ birisi Uzun Kemer demekle
meşhûr olmuştur. Kâmeti yigirmi zirâ' ve tûli biñ iki yüz yi-
| S229b ğirmi zirâ'dur. Ve biri dahı | Kovuk Kemer'dür ki kaddi yet-
miş zirâ'dur, temeliyle. Ve Güzelce Kemer dahı bir kaç 'âli
kemerlerdür. Ve Mağlova Kemerü üç tabakadur. Tabakası-
| R11A nuñ köpri misâlinde yolu vardır; atlu geçer. Kaddi altmış beş
| 20 zirâ' ve temeli on sekiz zirâ'dur. Ve Müderris Köy | Kemer-
leri dahı birkaç kemerdür. Ve ol havz-ı 'âli² ki | mecma'u'l-
enhârdur, zîr-i zemînde binâsı temeliyle şöyle³ mülâhaza olu-
na ki Galata Kullesi'ncedür.⁴

Mesnevî⁵

Ö râh-ı dil-keş ü âb-ı musaffâ

Olur 'aynen tusemmâ selsebilâ⁶

O havz-ı mehveş-i hûb-ı müdevver

Olur bâg-ı cinânda havz-ı Kevser⁷

- Nesr⁸ Andan soñra tamâm yollarını ta'mîr edüp⁹ neçe
mâl-i ferâvân ve zahmet-i bî-pâyânla bir gün ol âb-ı revânı
• 8b 1 Kırk Çeşme • semtine revân¹⁰ eyledük. Cenâb-ı Şâh-ı¹¹ cihâ-
| AE24b na müjdeciler revâne oldu, | suyuñ geldüĝin haber verdiler.¹²

¹ Cümle kemerlerden: cümleden R, S2, AE.

² havz-ı 'âli: havz AE.

³ şöyle: S1 ve R'de yok.

⁴ kullesince: kullesince vardır S2.

⁵ mesnevî: beyt AE.

⁶ Kur'an-ı Kerîm, İnsan/18: "Zencefil orada bir pınardır, ona Selsebil adı verilir."

⁷ Bu manzum kısım S2'de yok.

⁸ nesr: AE'de yok.

⁹ S2 ve AE'de burada su yollarına yapılan harcamayla ilgili bir açıklama yer alıyor. Bu açıklama S1'de önce derkenara yazılmış, sonra üstü karalanmış, aynı açıklama 9a sayfasında derkenarda verilmiş ve sayfadaki yeri belirtilmiştir. S2 ve AE'deki açıklamayı da 9a sayfasındaki açıklamanın dipnotunda verdik.

¹⁰ revân: revâne DK.

¹¹ Şâh-ı: hazret-i Şâh-ı R.

¹² suyuñ geldüĝin haber verdiler: S1, R, S2 ve AE'de yok.

Nazm

Dediler ey Şâh-ı 'âlem Husrev-i encüm-haşem
Baht u 'izz ü devletüñ olsun ziyâde dem-be-dem
Hamdulillâh Pâdişâhum geldi ol âb-ı revân
Oldı âsûde devâm-ı devletünde ins ü cân¹

Nesr Meğer ol dem sa'âdetlü Pâdişâh âdam gönderüp tâ-ze gelen sudan Sarây-ı 'Âmire'ye l getürmüşler.² Ba'zılar: l₅
"Bunda yeñi su râyihası yok, dahı eski sudur." deyü mu'âra-za olunmış. Bu hakîr dahı gubâr-ı makdemlerine safâ-yı âbla³ revâne olduğumda ağalar bu sunuñ râyihası olmaduğınun se-bebin su'âl ettüklerine binâ'en⁴ cevâb verüp eyittüm "Sa'âdetlü Pâdişâh'a⁵ ma'lûmdur⁶ ki, bu suyu künk ile getür-medük. Bu bir ırmağdur ki, kârgîr yollar ile revâne eyledük ki, gıll ü gışden l pâk bir 'ayn-i tâbnâkdür." deyüp du'â ll ey- l_{5230a, ll 10} ledüm. Ol demde dahı hil'at ve in'âmle ser-firâz⁷ oldum.

Ol zamânda vezîr-i a'zam olan sâhib-sa'âdet, murâd edin-diler ki şehir içinde Kırk Çeşme Başı gibi bir neçe yerde ser-çeşmeler peydâ olup⁸ andan⁹ sakkâlar her mahalleye erişdü-reler. Merhûm Pâdişâh-ı cihân-penâh¹⁰ buyurdılar ki: "Be-nüm maksûdum, l bu su her mahalleye revâne ola.¹¹ Çeşme¹² l AE_{25a} binâ olunacak yerde çeşme ve çeşmeye l kâbiliyyet olmayup¹³ l R_{11b} yüksek¹⁴ yerlerde tatlu kuyular ola ki su yolu¹⁵ içine l oğraya. l₁₅ Tâ kim, her yerde l pîrlere ve za'îfe tul hatunlar ve uçacuk¹⁶ oğ- l DK_{62b}

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

² getürmüşler: getürtmüşler DK.

³ safâ-yı âbla: safâ ile AE.

⁴ ettüklerine binâen: ettüklerinde aña binâen DK.

⁵ sa'âdetlü pâdişâha: sa'âdetli pâdişâhumun DK.

⁶ ma'lûmdur: ma'lûmdur DK.

⁷ ser-firâz: ser-efrâz DK, AE.

⁸ olup: edüp DK.

⁹ andan: DK ve AE'de yok.

¹⁰ cihân-penâh: 'âlem-penâh R; cihân AE.

¹¹ ola: olmasudur R.

¹² çeşme: çeşmeler R.

¹³ kâbiliyyet olmayup: kâbil olmayan DK.

¹⁴ yüksek: DK'de yok.

¹⁵ su yolu: su DK, AE.

¹⁶ uçacuk: DK'de yok.

lancuklar destîlerin ve bardakların toldurup devâm-ı devletü-
me du'â eyleyeler.”

Beyt

Edüp Hak dest-gîrî her esîrûñ
Mu'îni oldılar bay u fakîrûñ¹

1 20 Nesr Bi-hamdillâhi'l-Meliki'l-Mennân ol Süleymân-ı zamâ-
na bu kadar ins ü cânûñ du'âsı yeter ki, ilâ-intihâ'i'-z-zamân
şâm u seher pîr ü cüvân senâlarını l vird-i zebân ve hırz-ı ce-
nân² edinürler.

Mesnevî

Zihî sultân Ebü'l-hayrât-ı Gâzî
Selâtîn-i cihânuñ ser-firâzı
Getürdi çeşmeler Sultân Süleymân
Anuñ hayrâtına yok hadd ü pâyan
Demişler seyr edenler rûzigârı
Olur bir hayr-i cârî mâ'-i cârî
Hazîne dökdi su yolına ol Şâh
Du'â ede içen şâm u sehergâh
Nite kim ehl-i Mısırî Nîl her ân
Sitanbul halkını ol kıldı reyyân³
Çeküp şemşîr kıldı kasd-ı küffâr
Gazâ üstünde virdi cânı nâ-çâr
Açup Bulgâr ile Efrenc ü Rus'ı
1 25 | Tamâm aldı kılâ'-ı Üngürüs'i
'İmâretle medâris kıldı muhkem
Binâ-yı câmi' ü darü's-şifâ hem
• 9a 1 • Yiye andan gedâ vü bay ni'met
Tura turdukça 'âlem tâ-kıyâmet

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

² cenân: cân DK.

³ Bu beyit AE'de yok.

- O şâhuñ rûhı-y-içün her sakāya
 Sebîl eyler turup bay ü gedāya
 Bürehne-pâ olur Sa'dî-i şeydâ
 Hüseyin-i Kerbelâ 'aşkına sakkā
 Erüp Hızr'a olur pîr-i hünerver
 Su gibi hayr olmaz ey birâder
 Olup her çeşme sakkā yolda gûyâ
 Turup der herkese¹ Allâh-içün mâ
 Tarîk-i dostta hayr isteyen zâd²
 | Ede Allah-içün bir çeşme bünyâd
 Umarın³ bu sudan ede safâyı
 Du'âdan⁴ aña Mi'mâr-ı gedâyı
 | Hudâyâ 'avnüñi hem-râh eyle
 | R12a
 Yerin kurb-i Resûlullâh eyle⁵

962 târîhi⁶ zi'l-ka'desinüñ evâyilinde mübaşeret olunmuşdur. Cümle ta'mîr ve tecdid-i binâ ve kemer ve sâyir binâları-na dört yüz iki yük ve altmış üç biñ akçe sarf olunmuşdur.⁷ Ba'dehû 971 târîhinde⁸ seyl-i 'azîmde hedm olan Mağlova Kemerî'nüñ tekrâr binâsına 97 yük ve toksan bir biñ yüz kırk⁹ akçe sarf olunmuşdur.¹⁰ Ve Turunçluk-nâm¹¹ su yolına üç yüz biñ ve otuz bir biñ üç yüz yigirmi beş akçe sarf olunmuşdur.¹²

¹ der herkese: herkese der AE.

² zâd: dâd AE.

³ umarın: umarım R.

⁴ du'âdan: du'â ile R.

⁵ Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

⁶ 962 târîhi: Su yolları binâsına 962 senesi R.

⁷ olunmuşdur: olunup R.

⁸ ba'dehû 971 târîhinde: 971 târîhinde tamam oldu. R.

⁹ kırk: kırk dört R.

¹⁰ olunmuşdur: olunup cem'an beş yüz yük ve kırk dört biñ iki yüz yedi akçe sarf olunup R.

¹¹ nâm: dimekle ma'rûf R.

¹² Bu çıkmada yer alan bilgiler S2'de 29b'de, DK'de 62a'da, AE'de 24a'da yer almaktadır: Sene 962 târîhinüñ zi'l-ka'desi evâilinde mübaşeret olunup sene 971 târîhinde tamâm olunmuşdur. İhrâcâtına dört yüz biñ ve iki yüz biñ ve altmış üç biñ üç akçe [AE24b] sarf olup ba'dehû seyl-i azîmde hedm olan Mağlova Kemerî'nüñ binâsına toksan yedi yük ve toksan bir biñ yüz kırk dört akçe sarf olunmuşdur.

Sıfat-ı¹ binâ-şoden-i Câmî'-i Sultân Süleymân Han
der şeh-r-i İstanbul be-ih-timâm-ı tâm-ı² û şeref-i kabûl yâft

Bir subh-dem ol şems-i sipihr-i 'irfân ve ol mahbûb-ı kulûb-ı
ins ü cân, Pâdişâh-ı kâm-rân *merhûm u magfûrunleh* Sultân
Süleymân Han bin Selîm Han '*aleyhi*'r-rahmetü ve'l-gufrân
| 10 | hazretlerinin mübârek kalb-i şerîflerine binâ-yı câmi'-i şerî-
fe mübâşeret fikri güzerân eyleyüp bu 'abd-i hakîr-i nâ-tüvân
Mî'mâr Sinân bin 'Abdülmennân bendesini da'vet edüp câ-
mi'-i şerîf husûsında meşveret olunup resm-i binâ ta'yîn ve
makâm-ı câmi'-i münîf tebyîn olındı.

Mesnevî

Buyurdı ol şeh-i ferhunde-tâli'
Yapam gendülere bir hûb câmi'
O dem tarh eyleyüp Eski Sarây'ı
Süleymâniyye'ye urdum binâyı
| 15, AE26a | Bilür ehl-i hünerler evvel âhir
Ne san'atlar olupdur anda zâhir³

Nesr⁴ Pes bir vakt-i şerîf ve bir sâ'at-i sa'd u latîfde ol câ-
| R12b | mi'-i münîfe temel urılup kurbânlar kesilüp⁵ | fukarâya ve su-
lehâya bî-nihâye in'âm u ihsânla⁶ mübâşeret olındı.

| S230 | Âverden-i⁷ sûtûnhâ-i mermerân-ı⁸ câmi'-i huçeste-manzar

Evvelâ ol çâr mermer sûtûn ki, makâm-ı çehâr-yâr-ı güzînde⁹
her biri bir serv-i ser-efrâz-ı riyâz-ı dîndür, her biri bir diyâr-

¹ sıfat-ı: Der beyân-ı S2, DK.

² tâm: enâm S1.

³ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁴ nesr: S1'de yok.

⁵ kesilüp: kesildi ve DK.

⁶ ihsânla: ihsân olunmağa DK.

⁷ âverden-i: Der beyân-ı S2, DK.

⁸ mermerân-ı: mermer der S2.

⁹ güzînde: güzîne AE.

dan | gelmişdür.¹ Cümleden biri ol sûtûn ki Kız Taşı Mahal- | 20
lesi dedükleri mahalde² kâfir zamânında bir kız dikmiş; Kız
Taşı demekle ma'rûf³ bir 'amûd-ı yekpâre-i menâre-misâl ve
bir mîl-i Tûbâ-misâl idi.

Nazm

Meğer kim ol sûtûn-ı pâk-mermer
Sipihruñ çarhına olmuşdı mihver
Döküp bir kız hazîne ins ü cânê
Anı yâd olmağa kılmış nişâne
Erüp bir kûh-kenveş zû-fünûna
Sûtûn etmiş bu tâk-ı bî-sûtûna⁴

Muhassal, Pâdişâh-ı 'âlem-penâhuñ⁵ emr-i hümayûnlarıy-
la⁶ • büyük kalyon direklerinden sûtûnlar diküp kat kat muh- • 9b 1
kem iskele peydâ ettük. Ve 'azîm mavna | komanelerin bir ye- | DK63a
re cem' eyleyüp âdam gövdesi gibi⁷ palamar ile demürlü bek-
relere⁸ bağlayup ve sûtûn-ı mezbûruñ turduğı yerde gövdesin
serâpâ kadirga direkleri ile sarup⁹ muhkem bend eyleyüp iki
yerden ol¹⁰ âdam gövdesi gibi komaneleri | polad¹¹ bekrelere¹² | 5
takup ve neçe yerde muhkem ırgadlar¹³ | ve çarh-ı felek-gir- | AE26b
dâr tolaplar kurup neçe biñ 'acemî oğlanlar tolaba girüp ve
üsârâ-yı¹⁴ Efrençden neçe biñ Süleymânî dîv¹⁵ bir oğurdan

¹ gelmişdür: gelüp DK.

² Metinde: mahalden

³ ma'rûf: meşhûr olmuş AE.

⁴ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁵ padişâh-ı 'âlem-penâhuñ: pâdişâhuñ R, DK.

⁶ hümayûnlarıyla: şerifleriyle R.

⁷ gibi: DK'de yok.

⁸ yekelere S1; demürlü beklereler ile DK.

⁹ S1, R ve AE'de yok.

¹⁰ ol: iki S2, DK.

¹¹ polad: demürlü S2; R'de yok.

¹² bekrelere: yekelere S1.

¹³ muhkem ırgadlar: bocı ırgadlar S2, DK.

¹⁴ üsârâ: nasârâ AE.

¹⁵ süleymânî dîv: Süleymânî dîve R; dîv-i Süleymânîye S2, DK.

“Koma hay!” deyüp mezkûr komaneye bir muhkem yedek dahı takup “Allâh Allâh” ile ‘amûd-ı mezkûrî mihver-i ger-dûn gibi kopardukları sâ’at bekrelerden¹ yıldırımlar gibi âteş-ler saçılıp ol ‘azîm komane tâkat getüremeyüp top gibi çatla-
I 10 yup I birkaç katı hallâc yayından penbe atılır gibi atıldı. Mu-
I R13a hassal, tedârük olunan I yedeğe alındı.² “Allâh Allâh” ile³
devlet-i pâdişâhda âsânlığla indirüp kurbânlar kesilüp fuka-râya ihsânlar oldu.⁴ Ordan⁵ Süleymân dîvleri felenge bindirüp
I S231a I binâ-yı şerîfe getürdiler. Emr-i Şâh’la ziyâdesi kesilüp sayır
direkler ile berâber oldu.

Ve bir sûtûnın dahı İskenderiyye’den mavna ile getürdi-
ler. Ve bir sûtûnın Ba’albek’den deryâ kenârına indirüp
I 15 mavna ile getürdiler. I Ve bir sûtûnı⁶ dahı Sarây-ı ‘Âmire’de
hâzır bulundu.

Mesnevî

Oldı Ka’be bu câmi’-i mevzûn
Çâr-yâr oldı anda çâr-sûtûn
Çâr-rükn üzre hâne-i İslâm
Çâr-yâr ile buldı istihkâm
Umarın⁷ ola bende-i zâre
Bunlaruñ yüzi suyına çâre⁸

I AE27a Nesr Pes bir neçe rûzgâr leyl ü nehâr I bir neçe üstâd-ı kâr-
güzâr hencâr-ı ‘akl-ı tamâm-’ayâr ile bir ân ve bir sâ’at karâr
eylemeyüp her gûşesine ihtimâm-ı tâm edüp, kavs-i felek mâ-
I 20 nend tâkhâ-yı dil-pesendin I ebrû-yı hûbân misâl seyrinde
‘ayn-i erbâb-i kemâl hayrân ve mülevven mermerlerinüñ her
I DK63b biri I şöhre-i âfâk olup bir diyârdan yadigâr gelmiş; ekseri ehl-

¹ bekrelerden: yekelerden S2.

² alındı: alınıp DK.

³ ile: deyüp DK.

⁴ oldı: olundu DK.

⁵ ordan: ba’dehû S2, DK.

⁶ Metinde *sûtûn*.

⁷ umarın: umarım R.

⁸ Bu manzum kısım S2 ve DK ‘de yok.

i tevârih kavli ile Sarây-ı Belkîs-ı hazret-i Süleymân'dan kalmış idi. Ve ak mermerlerin Marmara-nâm cezîre ma'deninden kesüp, yeşil mermerleri 'Arabistân'dan ve somâkî¹ şem-seler ve kıt'alar, • ki her birinüñ nazîri rûzgârda yokdur den- se sezâdur ki, kânı nâ-ma'lûm gevher-i girân-bahâdur. • 10a 1

Nazm

Mermeri mevci verirdi her zamân
Mevc-i deryâ-yı melâhatten nişân
Suffalar menzilgeh-i ehl-i safâ
Câmlar âyine-i 'âlem-nümâ²

Ve her bâb-ı musanna' ve künde-kârîsi 'âc u abnûslı³ sadef-kârî⁴ l bir safha-i Erjeng-i ll pür-nakş u nigârdur ki man- zûr-ı a'yân-ı rûzgâr ve makbûl-i ahâlî-i dâr u diyâr vâkî' ol- mış. Ve ol kürsî-i 'Arş-sâye ve Kürsî-pâye, yâdigâr-ı üstâd-ı kâr-güzârdur, dehre nümûne kalmış; anuñ nazîri felek-i dev- re⁵ ne gelür ve ne gelecekdür. l R13b, ll 5

Beyt

Kılsa o kürsîyi n'ola 'uşşâk pâ-y-bûs
Mânend-i subh u şâm aña 'âc u abnûs⁶

Nesr Ve ol câmi'-i şerîfûñ kîbâbları deryâ-yı letâfetüñ ha- bâbları gibi zeyn olup l kubbe-i 'âlîsi âsumân-girdâr ve 'âlem-i zer-nigârı l üzerinde mihr-i pür-enver gibi rûşen ve bedîdâr ve menâreler ile kubbe, kubbetü'l-İslâm olan Habîb-i muhtâr ile misâl-i çehâr-yâr vâkî' olmuş idi.⁷ Ve münakkaş câmları bî- nazîr u bî-'adîl l mânend-i şehper-i Cibrîl;⁸ ne gün ki tâb-ı âfi- l 10
l AE27b
l S231b

¹ somâkî: somâkî mermerleri ve DK.

² Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

³ abnûslı: abnûsla R.

⁴ sadef-kârî: sadef-kârî ile DK.

⁵ devre: dûna DK.

⁶ Bu manzum kısım S2 ve DK 'de yok.

⁷ vâkî' olmuş idi: vâkî' olup R.

⁸ mânend-i şehper-i Cibrîl: DK'de yok.

tâb ile münevver ü rûşen olsa her dem-i bahâr, müzeyyen gül-
 100 rûp zemîn ü zamânın nümûne[-i] nakş [u] nigâr | içün la'l ü
 şingerf¹ ü lâciverd ü jengâr sarf eyleyüp bir nakş-ı dil-keş² ü
 zîbâ gösterür ki 'ayn-ı ûlî'l-ebîsâr anuñ letâfetine hayrân olur.

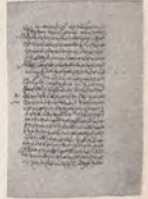
Mesnevî

Oldı câmi' mecma'-ı ehl-i safâ
 Cennetâsâ bir makâm-ı dil-güşâ
 Câmlar çün şehper-i Rûhü'l-emîn
 Resminüñ hayrânı nakkâşân-ı Çîn³

Nesr: Çünkü câmi'-i şerîfüñ kubbe-i latîfi kapandı ve sâyir
 gûşelerinüñ binâsı karârını buldı; merhûm Kibletü'l-küttâb
 120 Hasan Karahisârî | hatt-ı müsennâ ile kubbe-i semâ-sîmâsına⁴
 1 DK64a | "Allâhu yumsiku's-semâvâtî ve'l-arz"⁵ âyet-i şerîfesini, *ilâ-*
âhîrîhî, tahrîr ve her bâb-ı cennet-misâlinüñ kitâbesine münâ-
 sib-i tâlib ü râgıb olup neçe dil-keş hutût⁶ tahrîr⁷ edüp seng-tı-
 1 R14a râşlar ve nakkâşlar anı sahîfe-i rûzgârda | târîh edüp yazdılar.
 Anuñla nâm u nişân sâhibi olup sikkeyi mermerde kazdılar.

• 10b 1 • Mesnevî

Ba'zılar der ki süls ü neshi Hasan
 Yeğ yazar şübhesüz Hisârî'den
 Ba'zılar der Hasan müsennâda
 Oldı Yâkût-ı sâni dünyâda⁸

¹ şingerf: şigerf S1, AE.

² dil-keş: dil-güşâ DK.

³ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁴ kubbe-i semâ-sîmâsına: kubbesine R; kubbe-i sîmîn-i semen-sîmâsına DK; kubbe-i semen-sîmâsına AE.

⁵ *Kur'an-ı Kerîm*, Fâtır/ 41: "Allah gökleri ve yeri nizamları bozulma-
 sın diye tutuyor.."

⁶ hutût: S1, R ve AE'de yok.

⁷ tahrîr: tastîr AE.

⁸ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

Nesr¹ Sa'âdetlü Padişâh Edirne'de iken Ferhâd Paşa Sarâyı binâ olındı. Ümenâ ve küttâb her biri binâ bahânesiyle gendü gam-hânelerin ta'mîr eyledüklerin binânuñ² geç olması sadedinde erbâb-ı nifâk ittifâk ile garaz-âmîz l tahrîr edüp: "Bu 15 binâ zamânında binâ olunan hâneler câmi'-i şerîf tetimmâtındandır." derler. Ol ma'nâdan su'âl, Emîn-i binâ olan gimesneden³ olur; lâkin bu hakîr içün: "Binâyı karaçavdan çıkarmağa kâdir degıldür; 'aybı zâhir ola deyü!"; ba'zı ahmaklar: "Kubbenüñ turmasında şübhe vardur; herîf aña hayrândur. Hemân günin geçürür; tedârükden kalmışdur. Sevdâ galebesiyle cünûn vâdisine varmışdur!" derler.

Mesnevî

1 Oldı efkâr-ile meğer şeydâ
Kıldı muhtel dimâğını sevdâ
Pâdişâhdan ki ihtimâm olmaz
Şübhe yokdur bu iş tamâm olmaz
Bu-durur şimdi cümle kavl-i enâm
İki yılda be-cehd ola tamâm
Dikkati olur ise ser-kâruñ
Bâkî fermân cenâb-ı Hunkâr'uñ
Çünkü Şeh bu cevâb[1] gûş eyler
Dil-i deryâ-misâli cûş eyler
İsteyüp at gazabla Şâh-ı cihân
Hiddet ile olur binâya revân⁴

1 10

Nesr Bu hakîr dahı bu ahvâlden gâfil mermerciler kâr-hânesi olan mahalde mihrâb-ı l şerîfüñ ve minber-i münîfüñ 15 tarh u taksîminde l iken sa'âdetlü pâdişâh geldi.⁵ Edeble⁶ se- AE28b lâmlayup makâm-ı hizmette turdum. Merhûm ve magfûrun-

¹ S1 ve R'de yok.

² ta'mîr eyledüklerin binânuñ: ta'mîr eyledüklerine binâen DK.

³ emîn-i binâ olan gimesneden: emîn-i binâdan DK.

⁴ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁵ geldi: geldiler R.

⁶ edeble: edeb birle S2, DK, AE.

leh rûy-ı celâl ile¹ bu hakîr-i za'îfû'l-hâlden ol binâlaruñ ahvâlin² su'âl eyledi³ ve:⁴

– Nedür⁵ bu benüm câmi'üm ile mukayyed olmayup gayri-mühim olan nesneler ile ta'tîl-i evkât eylersiñ? Ceddüm Sultân Muhammed Han mi'mârı saña nümûne yetmez mi? dedi ve:

120 – Baña bu binâ ne zamânda⁶ l tamâm olur, tîz haber ver! Yohsa sen bilirsin! dedi.

Çünkü bu şiddet ü hiddet ile Pâdişâh-ı cihân-penâhda kemâl-i gazabı müşâhade eyledüm, bu mûr-ı za'îfû'l-hâl mebhût 1DK64b u lâl oldum.⁷ Âhir, kudretullâh ile lisânuma bilâ-rü'yet⁸ l bu cârî olur⁹ ki:

– Sa'âdetlü Pâdişâhumuñ devletinde iki ayda inşâ'allâh tamâm olur! dedüm.

• 11a1 • Mesnevî

Kulina lutfi olsa Mevlâ'nuñ
Her işine mu'in olur anuñ
Sözde te'sîr sanma sende-durur
Ol sözi saña söyletende-durur¹⁰

Ol dem sa'âdetlü Pâdişâh rikâb-ı hümâyûnlarında olan ağalara:

– Bire, şuña su'âl edüñ, cümleten¹¹ bu binâ ne zamâne dek tamâm olur? deyü buyurduklarında ağalar dahı:

15 – Mi'mâr Ağa! Sa'âdetlü l Pâdişâh ne buyururlar, işidir misin? Bu binâ¹² kaçan kapusu[n] kapayu¹³ tamâm olur? de-

¹ rûy-ı celâl ile: gazab ile R.

² ahvâlin: ahvâlinde AE.

³ eyledi: DK'de yok.

⁴ eyledi ve: edüp AE.

⁵ nedür: niçün AE.

⁶ zamânda: zamân DK.

⁷ oldum: olup DK.

⁸ bilâ-rü'yet: bilâ-tereddüd AE.

⁹ olur: oldı R., AE.

¹⁰ Bu manzum kısım S2, DK ve AE'de yok.

¹¹ cümleten: cümle DK.

¹² binâ: binânuñ AE.

¹³ kapusun kapayu: kapusu kapanup DK.

düklerinde yine: “İki ay tamâm olunca bu binâ da¹ tamâm olur.” dedüm. Hâzır olan ağaları Merhûm şâhid tutup:

– Mi’mâr! Hele iki ay olunca tamâm² olmaz ise senüñle söyleşevüz! deyüp Sarây-ı Hümâyûnlarına revâne oldılar. Sarâyâ varduklarında hazînedâr başıya ve sâyir ağalara buyururlar ki:

– Mi’mâruñ cünûnı zâhir oldı. | Hîç iki || ayda bir neçe³ yıl- | AE29a,
lık kâr mümkün midür? Herîf başı korhusından ‘aklını aldurdi. || 10
Çağırıp siz de su’âl eyleñ;⁴ görüñ ne cevâb | verir. Eğer halt-ı | R15a
kelâm⁵ eylerse binâ ahvâli müşkil olur! deyü buyururlar.⁶

Ol mahalde hakîre âdamlar gelüp:⁷

– Sarây ağaları da’vet ederler, deyüp ‘ale’l-’acele Sarây’a vardum. Yine ağalar binânuñ ne zamânda tamâm olması mümkündür? deyü su’âl buyurdılar.⁸ Muhassal:

– Padişâh hazretlerine iki ayda | tamam olur, || deyü cevâb | 15, | S232b
verdüm; şâhidler tuttılar. İnşâ’allâhu te’âlâ iki ayda tamâm edüp sahîfe-i rûzgârda bir nâm koyam! dedüm.

Kıt’a

‘Aşk-ı Şîrîn ile başa iledüpdür kârı
Kesdügi tağ u taşı seyr edinüz Ferhâd’uñ
Cân verüp mihnet ile cân eridür⁹ san’atına
Her kaçan iş başına düşse eğer üstâduñ¹⁰

Nesr Bu nev’a cevâb verince yine Pâdişâh-ı âlem-penâha¹¹
ağalar ‘arz edüp derler ki:

– Sa’âdetlü Pâdişâh! Herîfe gayret düşmiş;¹² | İnşâ’allâh | 20

¹ da: dahı DK.

² tamâm: DK’de yok.

³ bir neçe: bunça DK.

⁴ eyleñ: edesiñiz ki

⁵ halt-ı kelâm: halt DK.

⁶ buyururlar: buyurmuşlar AE.

⁷ gelüp: gönderüp DK.

⁸ buyurdılar: buyurduklarında DK, AE.

⁹ mihnet ile cân eridür: cân eridür mihnetle AE.

¹⁰ Bu manzum kısım S2 ve DK’de yok.

¹¹ ‘âlem-penâha: ‘âlem-penâhuñ huzûrına DK.

¹² düşmiş: gelmiş DK.

‘akl-ı evveldür. Bu ihtimâm ki bunda vardır, ‘an-karîb câmi’-i şerîfünüzde namâz kılınmak nasîb ola.

DK65a Hakîr dahı ne kadar bennâ¹ vü seng-tırâş-ı bî-kâr u evbâş
AE29b var ise l muhkem te’dîb² edüp, yarar mu’temedler koyup ve
• 11b 1 götürüye kâbil olan işleri gûşe gûşe kâbil olan üstâdlara³ l gö-
turi verüp her birine kol kol • yarar, kâr-güzâr⁴ âdamlar ko-
yup leyl ü nehâr bir ân ve bir sâ’at karâr eylemeyüp demürlü
‘asâyla pergârvâr, kubbenün merkez ü medârın devvâr idüm.
Bir haftadan soñra yine bir gün⁵ sa’âdetlü Hunkâr⁶ seyr-i bi-
nâya gelüp:

– Mi’mâr, nece, kavl ü karârunda ber-karâr mısın?⁷ deyü
istifsâr buyurduklarında:

– Bi-’avni’llâhi’l-Meliki’l-Gaffâr ol günden iki ay âhir
l 5 l olınca sa’âdetlü Pâdişâhumuñ himmetiyle câmi’-i şerîfün bi’t-
tamâm⁸ kapusın⁹ kapayup mefâtîh-i¹⁰ evbâbın dest-i şerîf-i
l R15b kâm-yâblarına vâsıl idem, dedim. l Yine ağalar cem’ edüp¹¹ şâ-
hidlerin tecdîd eyleyüp Sarây-ı Hümâyûnlarına revâne oldılar.

Kıt’a

Pâdişâhuñ devletinde cehd edüp
Eyledüm her gûşesin nakş u nigâr
Hem serî’ ü hem latîf ü bî-bedel
Az olur anı bilür üstâd-ı kâr¹²

Nesr¹³ Bu hakîr dahı¹⁴ dâyimâ Hak sübhânehû ve te’âlâ

¹ bennâ: neccâr DK.

² te’dîb: tenbîh DK.

³ kâbil olan üstâdlara: DK’de yok.

⁴ kâr-güzâr: DK’de yok.

⁵ bir gün: DK’de yok.

⁶ hunkâr: padişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleri R; pâdişâh hazretleri DK.

⁷ kavl ü karârunda ber-karâr mısın: kavl ü karârunda mısın DK.

⁸ bi’t-tamâm: DK’de yok.

⁹ kapusın: kapuların R.

¹⁰ mefâtîh: miftâh DK.

¹¹ ağalar cem’ edüp: R’de yok.

¹² Bu manzum kısım S2 ve DK’de yok.

¹³ nesr: S1’de yok.

¹⁴ bu hakîr dahı: S1, R, S2 ve AE’de yok.

dergâhına tazarru' l ve niyâz edüp şâm u seher, pür-sûz u gü- l 10
dâz, ol cenâb-ı Kâdi'l-hâcât'a münâcât edüp der idüm:

Mesnevî¹

Îlâhî biñ bir aduñ hürmeti-y-çün
Habîbüñ Mustafâ'nuñ 'izzeti-y-çün
Tapuña kurbeti-y-çün enbiyânuñ
Künûz-ı sırrı içün evliyânuñ
Ziyâd et Pâdişâh'uñ devletini
'Adûya fursatını, nusretini
Esâsın bu binânuñ üstüvâr et
Felek devr eyledükçe ber-karâr et²

Nesr Pes Hak sübhânehû ve te'âlânuñ 'avn u 'inâyeti ve
Pâdişâhuñ l himmeti ile iki ll ay tamâm olunca aslâ bir gûşe | AE_{30a}
kalmayup kapusın kapayı bi't-tamâm binâ tamâm³ oldu. Bir || 15
subh⁴ mihr-i cihân-tâb misâl matla'-ı sa'âdetten⁵ Pâdişâh-ı ci-
hân-penâh zâhir olup miftâh-ı münîf-i bâb-ı şerîfin du'â eyle-
yüp mübârek dest-i şerîflerine verdüm.

Mesnevî

Hamdulillâh Pâdişâhum Hakk saña
Eyledi bir câmi'-i 'âlî binâ
Al bunı miftâh-ı beytullâhdur
Reh-nümâ-yı sâlik-i âgâhdur
Bâbınuñ her mısra'idur bir kitâb
l Bundan olur saña lâbüdd feth-i bâb⁶

| 20

Nesr Sa'âdetle miftâhı⁷ dest-i mübâreklerine⁸ l verdüm.⁹ | S_{233a}

¹ mesnevî: münâcât AE.

² Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok; son mısra AE'de yok.

³ tamâm: R ve DK'de yok.

⁴ bir subh: AE'de yok.

⁵ sa'âdetten: sa'âdetlü S1.

⁶ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁷ miftâhı: miftâh-ı mübâreki S2.

⁸ mübâreklerine: şerîflerine S2.

⁹ verdüm: verüp DK.

'akl-ı evveldür. Bu ihtimâm ki bunda vardur, 'an-karîb câmi'-i şerîfünüzde namâz kılınmak nasîb ola.

Hakîr dahî ne kadar bennâ¹ vü seng-tırâş-ı bî-kâr u evbâş
| DK65a var ise | muhkem te'dîb² edüp, yarar mu'temedler koyup ve
| AE29b götürüye kâbil olan işleri gûşe gûşe kâbil olan üstâdlara³ | gö-
• 11b 1 türü verüp her birine kol kol • yarar, kâr-güzâr⁴ âdamlar ko-
yup leyl ü nehâr bir ân ve bir sâ'at karâr eylemeyüp demürlü
'asâyla pergârvâr, kubbenüñ merkez ü medârın devvâr idüm.
Bir haftadan soñra yine bir gün⁵ sa'âdetlü Hunkâr⁶ seyr-i bi-
nâya gelüp:

- Mi'mâr, nece, kavl ü karârunda ber-karâr mısın?⁷ deyü
istifsâr buyurduklarında:

- Bi-'avni'llâhi'l-Meliki'l-Gaffâr ol günden iki ay âhir
| 5 | olınca sa'âdetlü Pâdişâhumuñ himmetiyle câmi'-i şerîfün bi't-
tamâm⁸ kapusın⁹ kapayup mefâtîh-i¹⁰ ebvâbın dest-i şerîf-i
| R15b kâm-yâblarına vâsil idem, dedim. | Yine ağalar cem' edüp¹¹ şâ-
hidlerin tecdid eyleyüp Sarây-ı Hümâyûnlarına revâne oldılar.

Kıt'a

Pâdişâhuñ devletinde cehd edüp
Eyledüm her gûşesin nakş u nigâr
Hem serî⁷ ü hem latîf ü bî-bedel
Az olur anı bilür üstâd-ı kâr¹²

Nesr¹³ Bu hakîr dahî¹⁴ dâyimâ Hak sübhânehû ve te'âlâ

¹ bennâ: neccâr DK.

² te'dîb: tenbîh DK.

³ kâbil olan üstâdlara: DK'de yok.

⁴ kâr-güzâr: DK'de yok.

⁵ bir gün: DK'de yok.

⁶ hunkâr: padişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri R; padişâh hazretleri DK.

⁷ kavl ü karârunda ber-karâr mısın: kavl ü karârunda mısın DK.

⁸ bi't-tamâm: DK'de yok.

⁹ kapusın: kapuların R.

¹⁰ mefâtîh: miftâh DK.

¹¹ ağalar cem' edüp: R'de yok.

¹² Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

¹³ nesr: S1'de yok.

¹⁴ bu hakîr dahî: S1, R, S2 ve AE'de yok.

dergâhına tazarru' l ve niyâz edüp şâm u seher, pür-sûz u gü- l 10
dâz, ol cenâb-ı Kâdi'l-hâcât'a münâcât edüp der idüm:

Mesnevî¹

İlâhî biñ bir aduñ hürmeti-y-çün
Habîbüñ Mustafâ'nuñ 'izzeti-y-çün
Tapuña kurbeti-y-çün enbiyânuñ
Künûz-ı sırrı içün evliyânuñ
Ziyâd et Pâdişâh'uñ devletini
'Adûya fursatını, nusretini
Esâsın bu binânuñ üstüvâr et
Felek devr eyledükçe ber-karâr et²

Nesr Pes Hak sübhânehû ve te'âlânuñ 'avn u 'inâyeti ve
Pâdişâhuñ l himmeti ile iki ll ay tamâm olinca aslâ bir gûşe l AE_{30a}
kalmayup kapusın kapayı bi't-tamâm binâ tamâm³ oldu. Bir ll 15
subh⁴ mihr-i cihân-tâb misâl matla'-ı sa'âdetten⁵ Pâdişâh-ı ci-
hân-penâh zâhir olup miftâh-ı münîf-i bâb-ı şerîfin du'â eyle-
yüp mübârek dest-i şerîflerine verdüm.

Mesnevî

Hamdulillâh Pâdişâhum Hakk saña
Eyledi bir câmi'-i 'âlî binâ
Al bunı miftâh-ı beytullâhdur
Reh-nümâ-yı sâlik-i âgâhdur
Bâbınuñ her mısra'ıdur bir kitâb
l Bundan olur saña lâbüdd feth-i bâb⁶

l 20

Nesr Sa'âdetle miftâhı⁷ dest-i mübâreklerine⁸ l verdüm.⁹ l S233a

¹ mesnevî: münâcât AE.

² Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok; son mısra AE'de yok.

³ tamâm: R ve DK'de yok.

⁴ bir subh: AE'de yok.

⁵ sa'âdetten: sa'âdetlü S1.

⁶ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁷ miftâhı: miftâh-ı mübâreki S2.

⁸ mübâreklerine: şerîflerine S2.

⁹ verdüm: verüp DK.

Du'â eyleyüp el kavşurup turdum. Sa'âdetlü Pâdişâh oda başı tarafına müteveccih olup:

– Feth-i bâb-ı câmi'e elyak u ahrâ kim ola? dediklerinde müşârünileyh:

– Pâdişâhum, Mi'mâr Ağa bendeñüz bir pîr-i 'azîzdür.¹
| R16a, | Hikmet-i Lokmân'dan bu bâbda • ol emek-dârdur,² deyince
• 12a 1 Pâdişâh-ı ins ü cân *merhûm u magfûrunleh* Sultân Süleymân
Han '*aleyhi'r-rahmetü ve'r-ıdvân*:

– Gel 'azîzüm!³ Binâ eyledüğün beytullâhı sıdk u safâ ve du'â ile yine sen açmak evlâdur, deyüp du'â vü senâyla miftâhı bu bendelerine verdiler.

Nazm

Bulmadum kıfl-ı der-i genc-i gınâya miftâh
Cân u dilden demeyince neçe gez Yâ Fettâh⁴

|| DK65b,⁵ Nesr Muhassal, | ol Pâdişâhuñ in'âm || u ihsânına hadd ü gâye⁵ yokdur. Hak te'âlâ anuñ evlâd u etbâ'ınuñ dünyâ vü âhiretin ma'mûr eyleyüp kâyim-makâm-ı Süleymân olan Sultân Murâd Han'ı⁶ mu'ammer eyleye.

Mesnevî

| AE30b | Ben ki mi'mâr-ı mübârek-makdemem
Ben ki pîr-i hânkâh-ı 'âlemem
Hak bilür yapdum neçe beyt-i ilâh
Neçe biñ mihrâb kıldum secdegâh
Hamdulillâh saklayup İslâmumı
'Adl-ile hükm eyledüm ahkâmumı
Hasb-i hâlüm añlamañ kasd-i riyâ
Umarın⁷ kim edeler hayr du'â

¹ bendeñüz bir pîr-i 'azîzdür: bendeñüzdür. Emekdâr ve pîr kuluñuzdur R.

² ol emekdârdur: feth-i bâb-ı câmi'e elyak bendeñüzdür R.

³ gel 'azîzüm: R, DK ve AE'de yok.

⁴ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁵ gâye: R'de yok.

⁶ Murâd Han'ı; Murâd'ı DK.

⁷ umarın: umarım R.

Mâlî olanlar eder câmi' binâ
| Bir du'â muhtâcîdur bay u gedâ
Bende umar anlara ola yakın
*Rahmetullâhi 'aleyhim ecma'in*¹

| 10

957 târîhinün cemâdiye'l-evvelinde ibtidâ olunup 963 târî-
hinde kubbesi bağlanup² 964 şevvâlû'l-mükerrerminün gurre-
sinde evvel cum'asında namâz kılınmışdur. Cemî'-i tevâbi' [ü]
levâhıkının ihrâcâtına sekiz yüz biñ ve 96 biñ üç sikke sarf
olunmuşdur.³

Der beyân-ı bünyân-ı⁴ çâh-ı tolâb der bâğçe-i
Pâdişâh-⁵kâm-yâb be-'avn-i Hudâyî'l-Meliki'l-Vehhâb⁶

Bir gün *merhûm ve mağfûrunleh* Sultân Süleymân Han bin
Selîm Han | *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân* sa'âdetle şehir-i Si- | R16b
tânbul'un⁷ sû-yı garbîsinde İskender Çelebi Bâğçesi olan ri- | 15
yâz-ı cennet-nişâna sa'âdetle seyre varurlar. İttifâk ol | yakın
da Rüstem Paşa hatunı Mihrümâh Sultân Bâğçesi'ne yolları
oğrayup geşt ü güzâr ve gül-geşt-i kenâr⁸ safâsıyla bûstânın ve
gülîstânın seyr edüp gendülerinün bâğçesinde ol mertebe letâ-
fet ve sebzezârında çendân tarâvet müşâhade etmeyüp bûstân
ustasına su'âl ederler ki: "Niçün bu bâğçe ol bâğçe gibi hur- | AE3 1a
rem ü dil-güşâ olmaya? | Husûsâ ki⁹ bu bâbuñ huddâmı an- | 20
dan şerîf¹⁰ ve fezâsı | safâ-bahş u latîfdür!"

¹ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

² sene 963 târîhinde kubbesi kilidlenmişdür R.

³ Ve şâdirvân haremîne açılan kapu Lenduha Ferhâd-nam üstadun işi-
dür. Kürsi ile kapunun destmüzdi yekûn beş biñ altun verilmiş. R.
Mezkûr câmi'-i şerîfün cümle tevâbi' ve levâhıkıyla ihrâcâtına tokuz
yüz biñ ve toksan altı biñ üç tenge [DK: sikke] ki her tenge [DK: sik-
ke] altmış akçe hisâbı üzere beşyüz toksan yedi yük ve altmış yedi biñ
yüz seksen akçe sarf olunmuşdur S2, DK.

⁴ bünyân-ı: binâ-yı DK.

⁵ Metinde: tolâb-ı bâğçe der Pâdişâh-ı

⁶ Bu başlık S2'de yok.

⁷ sitânbulun: İslâmbol'un AE.

⁸ ve gül-geşt-i kenâr: AE'de yok.

⁹ ki: DK'de yok.

¹⁰ andan şerîf: andan ziyâde DK; andan ziyâde ve şerîf AE.

Mesnevî¹

Anuñ sahnı serâser sebze-i ter

Bu bâguñ sebzesi hâşâke beñzer

Anuñ nahl[i] şükûfeyle² müzeyyen

Açılmış gülleri bir tâze gülşen

Bunuñ eşcâr[ı] hep bî-berg ü 'uryân

Meğer kahr-ı Hudâ'dan oldu lerzân

Anuñ her gûşede âb-ı revânı

Verür çün âb-ı hayvândan nişânı

- 12b 1 • Bunuñ ter³ sebzesi çün Hızr-ı pinhân
Suyı zulmette mahfî çeşme-i cân⁴

Nesr Muhassal, a'yân-ı saltanat ve mukarrebân-ı der-i devlet bu veçhle cevâb-ı bâ-savâb verürler ki: "Pâdişâhum, bir bâğçede mâ'-i cârî olmayıcak sebzecârı hurrem olmaz."

Mesnevî

Âteşi gör ki oldu râhat-ı dey

Puhte olur anuñ ile her şey

- 15 | Âbdan erişür nebâta hayât
"Ve mine'l-mâ'i külle şey'in hayy"⁵

Pes ol dem sa'âdetlü Pâdişâh, mübârek dest-i şerîfleri ile ol bâğçenüñ bir latîf gûşesinde nişân eyleyüp "Bir tolâb-ı gerdûn-nişân⁶ bünyânına mübâşeret eylesünler!" dediler.⁷ Ol mahalde: | "Mî'mârı da'vet etsünler,⁸ görsün mümkün midür? Ve her fenni üstâdına⁹ | tefvîz lâzımdur!" deyüp bende-i nâ-tüvânı ih-

¹ mesnevî: nazm R.

² şükûfeyle: şükûfe ile S1, R.

³ ter: bir AE.

⁴ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁵ *Kur'an-ı Kerîm*, Enbiyâ/30: "...ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı..."

Bu manzum kısım DK'de yok.

⁶ gerdûn-nişân: gerdûn R.

⁷ dediler: deyü buyururlar R.

⁸ etsünler: eylesünler DK.

⁹ üstâdına: üstâdlarına AE.

zâr ettiler. Sa'âdetlü Pâdişâh'ın l huzûrında du'â edüp eyit- l 10
tüm: "Sa'âdetlü Pâdişâh¹ güzel fikr etmişler, bu mahalde tolâb
kâbildür; velâkin tolâbuñ a'lâ yeri bâguñ gâyet a'lâsında ol-
makdur ki, her mahalle su cârî ola. Ammâ² Pâdişâhum buyur-
duğı üzre ba'zı yerlere su çıkmamak lâzım gelür."

Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri: "Yüksekde su olur mı?"
dediler. "Belî,³ Pâdişâhum! Bînarlar ekser tağlar başındadır.
Su alçağa, yükseğe göre olmaz." dedüm.⁴

| Beyt

Yer yüzinde alçağa akmakdadur âb-ı revân
Lîkî bâlâya akar hâk içre oldukça nihân

| 15

Nesr⁵ Merhûm ve mağfûrunleh, gendü tasarruflarının hi-
lâfı olmağın kibriyâ-yı saltanat muktezâsınca⁶ hâtır-ı şerîfleri-
ne ıztırâb geldi. Ammâ hak bu bendeleri cânibinde olmağın
rızâ verdiler.

Mısrâ'⁷

Kimseler görmüş değüldür akduğın bâlâya âb

Nesr⁸

"Eğer bu mahalde su çıkmaz ise mi'mâr ile söyleşevüz."⁹
deyüp sa'âdetle taht-ı devlete revâne oldılar. Ol demde
l ta'yîn olunan huddâm-ı sidre-makâmdan bir neçe gulâm-ı l 20
a'cemiyân Ferhâd-vâr mitîn-i âhenîn ile kûh-kenliğe âgâz
edüp ol tolâb dâyiyesin kazma ile açdılar. Bir âdam l kâmeti l 234a
mikdârınca zemîni kazdukları gibi¹⁰ bir a'lâ • kâr-gîr tolâb • 13a 1

¹ pâdişâh: pâdişâhum DK.

² ammâ: DK'de yok.

³ belî: R ve DK'de yok.

⁴ dedüm: S1, R, S2 ve AE'de yok.

⁵ nesr: S1'de yok.

⁶ kibriyâ-yı saltanat muktezâsınca: R'de yok.

⁷ mısra': S1'de yok.

⁸ nesr: S1'de yok.

⁹ söyleşevüz: söyleşürüz DK.

¹⁰ kazdukları gibi: kazdılar R.

dâyiresine râst geldiler ki kâfir zamânından¹ kalmış bir tolâb
kuyusu bulundu ki,² taşları harâb olup içerüsüne yıkılmış; henüz
suyı taş arasında nümâyân. Hakîrûn cânına su sepildi. Ol
dem cenâb-ı Kibriyâ'ya hamd eyleyüp sa'âdetlü Pâdişâh'a bu
müjde-i safâ-bahş vâsıl olduğu gibi sa'âdetle hadem ü haşe-
miyle 'azîmet l edüp geldiler. Tolabı çarh-ı felek gibi ser-ger-
dân ve âb-ı safâ-bahşı bâguñ zîr ü bâlâsında revân görüp bu
za'îfi hil'at-i eltâf-ı şâhenşâhî ile sır-âb ve reyyân eylediler. Ol³
mahalde l Merhûmuñ odabaşısı du'â edüp eyitti: "Sa'âdetlü
Pâdişâhum! Bu mi'mâr Ağa bendeñüz hâlî âdam değül, velâ-
yeti var gibi; ne 'aceb hâlet vâki' oldu!"

Beyt

Meğer Hızr-ı zamândur mâhasal bu pîr-i nûrânî
Nümâyân etti Şâh'a zulmet içre âb-ı hayvânî⁴

110 | Mesnevî

Dedi Şeh zâhiren bu san'attur
Lîk ma'nîde hem kerâmettür
Olsa fenninde bir gişi üstâd
Aña bâb-ı sa'âdet ola güşâd
Şükr ü minnet Hudâ-yı Mennân'a
Mâliküz böyle kâmil inşâna⁵

Der beyân-ı cîsr-i latîf-i⁶ Çekmece-i Kebîr der 'ahd-i Sultân
Süleymân Han '*aleyhi'r-rahmetü ve'r-ridvân*

Bir seher yine ol sultân-ı bahr u berr⁷ ve ol pâdişâh-ı nâm-ver,
şehriyâr-ı kâm-rân, Süleymân-ı ins ü cân Sultân bin Sultân⁸

¹ zamânından: zamânında DK.

² kalmış bir tolâb kuyukı bulundu ki: dolâb kuyusu imiş DK.

³ ol: bu DK.

⁴ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁵ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁶ latîf-i: S2'de yok.

⁷ bahr ü berr: berr ü bahr R.

⁸ sultân bin sultân: es-sultân ibnû's-sultân AE.

Sultân Süleymân Han | *aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân* şehir-i Si- | 15
tanbul'un¹ etrâfında² seyr-i kûh u deşt niyyetiyle etrâf-ı 'âlemi
gül-geşt ederken yolları | sa'âdetle Büyük Çekmece'ye oğra- | AE₃1b
yup fukarânun ol ma'berde³ gemiler ile geçmesi ıztırâbın gö-
rüp, sâbıkâ köprü olup deryânun mevciiyle harâb u yebâb ol-
duğın müşâhade eyleyüp yine ol mevzi'de bir cisr-i 'âlî binâsı-
na niyyet edüp Müslümânlar kemâl-i şefkatlerinden hâtır-ı
hazînlerin | ri'âyet kasd ederler. | 20

Mesnevî

Nece du'â ile yâd etmeyem o Sultânı
Dilinde vird idi "el-mu'minûne ihvânî"
Bakardı hâl-i re'âyâya 'ayn-ı şefkatle
Olurdu her biri lutfın görüp senâ-hânı⁴

| Nesr⁵ Pes, sa'âdeütlü Pâdişâh'un bu hayra mübâşeretin | R18a
a'yân-ı devlet ve erkân-ı sa'âdet gâyet⁶ müvecceh görüp ke-
mâl-i keremine tahsîn ü âferîn ettiler.⁷

Beyt

- Cihân-ı bî-bekâ seyl-i fenâ üstünde bir püldür • 13b1
Bugün andan geçen âzâdevâr ehl-i tevekküldür
Gerek a'lâ gerek ednâ gerek şeh ü gerek kuldur
Cihânda hayra sa'y etmek gerek kim ölmez oğuldur⁸

Nesr Sa'âdetlü Pâdişâh⁹ bu dâ'îlerine buyurdılar ki: "Böyük
Çekmece'de kâfir zamânından köprü binâ edenler ne tarikle ey-
lemişler ve harâbına sebep ne olmuş? | Ve hâlâ cisr binâ olunmak | S223b
| lâzım gelmişdür; yeriyle tecessüs edüp der-i devlete 'arz eyle- | 5

¹ sitanbul'un: islâmbol'un AE.

² şehir-i Sitanbul'un etrâfında: şehir-i İstanbul'da DK.

³ ma'berde: ma'berden DK.

⁴ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁵ nesr: S1'de yok.

⁶ gâyet: DK'de yok.

⁷ ettiler: eylediler S2, DK.

⁸ Bu manzum kısım S2'de yok.

⁹ sa'âdetlü Pâdişâh: sa'âdetle S1, R, AE.

sün!” deyü fermân-ı hümayûnları vârid olmağın hakîr dahî tamâm ahvâlin tettebbü’ eyleyüp bu resme cevâb verdüm: “Evvelâ, Pâdişâhum, bunun binâsı bî-bünyâd olmasının sebebi, mâl-i¹ hazîne sarfında tamâm mertebe ihtimâm etmemişler,² köprüyi deryâdan kaçırıp kenârdan yaña bataklık içine düşürmüşler. Ol cihetten³ temeli devrilüp⁴ harâb u yebâb⁵ olmuş. Muhassal, deryâdan cânibi hem sığ ve hem sağ l yer olmağın⁶ deryâdan tarafa l¹⁰ DK67a l yapılmak⁷ ahsendür.” deyü köprüyi resm edüp arz eyledüm.

Sa’âdetlü Pâdişâh gâyet ile hazz eyleyüp emr-i hümayûnları ile neçe yüz neccâr ve seng-tırâşlarla mukayyed olup her ayağa bir kalyon misâlinde sanduka çatılup⁸ âb-ı deryâyı böyük⁹ tulunbalar ve tulumlar ile Süleymân dîvleri¹⁰ çeküp¹¹ boşattılar. Ve zîbâ, muhkem sûtûnlardan iki üç âdam boyı kazıkları şâhmerdan¹² ile l temellerine kakup anuñ üzerine arşun taşların muhkem demür kenedler ile kenedleyüp aralarına kurşun akıdıp yek-pâre şeklin¹³ bağlandırıldı.¹⁴ İhrâcâtına cümle yüz on dört yük ve yetmiş üç bin sekiz yüz elli üç akçe sarf olunmuşdur.¹⁵

¹ mâl-i: mâl ü DK.

² etmemişler: etmişler S1, R, S2; etmiş lâkin AE.

³ cihetten: ecilden DK.

⁴ devrilüp: ayrılup R, bozulup AE.

⁵ u yebâb: DK’de yok.

⁶ yer olmağın: yerdür DK.

⁷ yapılmak: köprü yapılmak DK.

⁸ çatılup: çatup S2, DK.

⁹ böyük: S1, R ve AE’de yok.

¹⁰ dîvleri: dîvleri manend âdamlar Dîvlere S2; dîlere DK.

¹¹ çeküp: çekdirüp S, DK.

¹² şâhmerdân: şâhmerdî S1, şâhmarân DK.

¹³ yekpâre şeklin: metîn ü müstahkem R.

¹⁴ bağlandırıldı: bağlandı R; bağladı AE.

¹⁵ Bu cisr-i ‘âlinuñ binâsına sene 972 zilhiccesinuñ sekizinci gününde ibtidâ olunup sene 975 saferinuñ âhîrine gelince iki yıl iki ay yigirmi iki günde tamâm olup masrafına câmi’-i Sultân Süleymân’uñ karaçav kerestesi bulunup aña sarf olunup bundan mâ’adâ yüz tokuz yüz ve yigirmi üç bin sekiz yüz elli iki akçe sarf olmuşdur. Ba’dehû bir pâyenüñ tekrâr binâsına ve etrâfına taşdan olan sedlerine beş yükden ziyâde akçe gitmişdür. Ve Böyük Çekmece’de olan kârbânsaray binâsına sene 970 rebî’ülevvelinuñ guresinde ibtidâ olunup sene 976 muharreminuñ âhîrine gelince tamâm olup ihrâcâtına kurşundan ve ağaç kerestesinden mâ’adâ dört yüz yigirmi yedi bin yüz doksan yedi [R19a] akçe sarf olmuşdur. Ba’dehû mescid-i şerîf ve iki misâfirhâne ve sekiz dükkân ve bir furun binâsına yüz on altı bin yedi yüz kırk dokuz akçe sarf olmuşdur. R.

Mesnevî

Buyurdi bendesine hazret-i Şâh
Yapam deryâya bir köpri ola râh

1 Çeküp kavs-ı kuzah gibi kemerler
Ki yeksân oldu halka bahr ile ber

| R18b

Salındı ka'r-ı deryâda esâsı
Erişdi evc-i a'lâya binâsı

Hakuñ 'avnı ile buldı kemâli
Böyük Çekmece'deki cistr-i 'âlî

Dün [ü] gün¹ oluban bâ'is du'âya
Güzergâh oldu hep bay u gedâya²

• 'Aceb cistr-i latîf ü bî-bedeldür
Hilâl-ebrû ser-âmed bir güzeldür

• 14a 1

Ayağı erişüp taht-ı serâya³
Kemer-bendi erer evc-i a'lâyâ

Dönüp her tâkı çarh-ı bî-sütûna
Döner ol bahr-ı 'ummân içre nûn'a

Tevâzu' ehli olsa n'ola muhkem
Basup geçmekde anı halk-ı 'âlem⁴

Nesr Ol cistr-i felek-bünyân u'cûbe-i zamân vâki' olup
Şâh-ı cihân bu hakîre tahsîn ü l âferîn edüp sa'âdetle Siget- 15
var'a revâne oldılar. | Ol dem ki Sultân Süleymân Han 'aley- 1 AE32b
hi'r-rahmetü ve'l-gufrân âhir 'ömrlerinde fî-sebîlillâh gazâ
niyyeti ile cânib-i küffâr-ı bed-girdâr-ı⁵ Sigetvar'a 'asker-i İs-
lâm-ı zafer-encâm-ı safâ-fercâmla⁶ revâne oldılar; bî-gümân,
kemân misâl kadd-i dü-tâ ile tîr-i murâdı menzil-i maksûda
irgürüp yayların yasdılar. Muhassal,⁷ meydân-ı kârzârda

¹ dün ü gün: beher gün R.

² Bundan sonraki beyitler AE'de yok.

³ taht-ı serâya: tahte's-seraya R.

⁴ Bu manzum kısım S2 ve DK'de yok.

⁵ küffârı ^[7] bed-girdâr-ı: küffâr-ı R.

⁶ zafer-encâm-ı safâ-fercâmla: zafer fercâmla R.

⁷ muhassal: hâsılı R.

merdânelikle kılıçların arşa asdılar¹ Himmet-i l Pâdişâh-ı İslâmla on altı günde Nehr-i Sava² üzerinde bir cistr-i felek-bünyân binâ³ olunup on yedinci gün 'asker-i İslâm ile ol Süleymân-ı zamân cistrden 'ubûr u mürûr⁴ müyesser oldu. Kefere-i fecere Şâh-ı nîk-nâmuñ kudûm-ı hümayûnın haber aldıkda:

– N'ola, gelsünler! Bizüm sedd-i Sikenderlerümüzden görölüm ne tarikle geçerler? Gemiler ile geçerlerse üç ayda geçilmez; eğer köprü binâ ederlerse ağacın kesüp l ihzâr etmek üç ayda olmaz. O zamâne dek şitâ ve berf ü bârân 'asker-i perrânla anları⁵ gürîzân eyler. Meterisleri yağmur suyu-la pür-âb olup elleri gark-ı seyl-âb eyler. Bu cûybârda Süleymân dîvleri zebûn olur, deyüp aslâ mukayyed olmadılar. Çünkü on yedi günde Çasar köprü yapup geçdi, deyü küffâra haber oldu; kiral-ı bed-fi'âli münkesirü'l-bâl ve perîşan-hâl olup gendü taht u hayâtından meyve-i ümîdi kat' l edüp 'askerin kılâ'a koyup re'âyâsın mîş-edüp top-ı âhen-kûpler-ile kol kol meterisler ta'yîn • olunup döğmeğe başladılar. Her subh u şâm bir neçe nevbet top-ı ejderdemler ile düşmeni dem-beste ve dûd-ı âhların âsumâna peyves-te eyleyüp tamâm kal'e alınmağa karîb olunca Merhûm'un za'fi ziyâde olup haber-i feth ü zafer ile murg-ı rûh-ı pür-fütûhı berâber 'arş[ı] makarr eyledi. *İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn.*⁶

Ol dem, vezîr-i kebîr, müşîr-i rûşen-lzamîr-i sâhib-tedbîr vezîr-i a'zam u ekrem olan Muhammed Paşa, hassân-ı harem-i muhteremden bu esrâra mahrem olanlara pend edüp eyitti:

Mesnevî

Ey bu esrâra mahrem olanlar
Keremiyle mükerrerrem olanlar

¹ Ol dem ki... 'arşa asdılar: Ol cistr-i felek-bünyân u'cûbe-i zamân vâki' olup Şâh-ı cihân bu hakîre âferîn idüp sa'âdetle Sigetvar'a revân oldılar. Âhir 'ömrlinde fi-sebîlillah gazâ niyyeti ile murâdî menzîl ü maksûda ırgürüp yayların yasdılar. S2, DK, AE. Buradan itibaren 15a/9'a kadar olan kısım S2, DK ve AE'de yoktur.

² Sava: S1, S2 ve AE'de yok.

³ binâ: S1'de yok.

⁴ 'ubûr u mürûr: mürûr u 'ubûr R.

⁵ anları: atları R.

⁶ Kur'an-ı Kerîm, Bakara/156: "Biz Allah için varız ve Ona döneriz."

Geçdi Şâh-ı cihân deyüp¹ zinhâr
Eylemeñ mâtem ü keder izhâr
Saklayuñ² râzı cân gibi tende
Çıkmasun nefesi rûy-i düşmende
Olmaya açasız bu râzı ele
Sakınuñ başuñuz gerekse hele

Nesr Âgâh oluñ kim, Pâdişâh-ı cihân 'azm-i ravza-i cinân
l eyleyüp³ ll Şeh-zâde-i e'azz ü ekrem Selîm Han'a âdamlar re- | 10, ll R20a
vâne oldu. 'An-karîb, taht-ı devlete sa'âdetle gelüp cülûs-ı hü-
mâyûn nasîb ola. Sizlere lâzım olan oldur ki, Pâdişâh' uñ dirli-
ğinde nece sa'y ü ikdâm ederseñüz dahı zeyl-i gayret-i İslâm ile
cenge ihtimâm edesiz. Ve hem ketm-i esrâr ile mukayyed ola-
sız; tâ ki, düşmen yüzinde zelîl ü hâr olmayavuz! dedi. Andan
soñra⁴ kal'e feth olup⁵ Pâdişâh'a dilâverlik edenleri l 'arz eyle- | 15
yüp her birin yolu ile behremend ve ber-murâd edüp neçe 'âlî
menâsib tevzî' olup ve etrâfda neçe kılâ' feth olunup⁶ müstah-
fızân ta'yîn olunup tamâm 'izzetle döndiler. Kalbleri gonce sı-
fat elem-i hâr-ı firâk ile pür-hûn ve pür-cerâhat; ammâ zâhir-
leri gül gibi handân, ca'lî şatâretli.⁷ Ve vüzerâ araba-i Pâdi-
şâh'a yanaşup musâhabetler edüp neçe suretler ile halkı egle- | 20
diler; tâ ol güne gelince ki, l Belgrad'a gelindi ve makdem-i hü-
mâyûn-ı Şâh-ı cihân Sultân Selîm Han mukarrer oldu;⁸ âsumân
u zemîn girîv ü feryâd u figânla toldı. Vüzerâ ve mevâlî-i 'izâm⁹
ve a'yân-ı ahâlî-i kirâm¹⁰ libâs-ı mâtem ile pür-gam,¹¹ araba
öñince revâne oldılar. Ol gün âfitâb-ı • âlem-tâb zalâm-ı sehâb-
dan libâs-ı mâtem geyüp mâh-ı çâr-deh başına toprak koyup

¹ deyüp: S1'de yok.

² saklayuñ: saklayup R.

³ eyleyüp: edüp R.

⁴ andan soñra: ba'dehû R.

⁵ olup: olunup R.

⁶ pâdişâha dilâverlik edenleri... feth olunup: R'de yok.

⁷ handân ca'lî şatâretli: handân ü şetâretle bıraktılar R.

⁸ oldu: oldukda R.

⁹ Vüzerâ ve mevâlî-i 'izâm: vüzerâ-i 'izâm ve mevâlî-i kirâm R.

¹⁰ a'yân-ı ahâlî-i kirâm: a'yân ve ahâlî R.

¹¹ ile pür-gam: geyüp R.

‘âlem cümle mâtem eylediler. Huffâz-ı bülend-âvâz tilâvet-i Kur’ân ederek ve şeyh-i güzîn hazret-i¹ Nûreddînzâde Efendi araba önince fukarâsıyla mülk-i tevhîd iştigâlinde oldılar.²

Mesnevî³

Dilâ bî-bekâdur bu dünyâ-yı fânî
Hemân bir nefesdür dem-i zindegânî
Akar su gibi bâg-ı ‘ömrüñ bahârı
Geçer yel gibi rûzgâr-ı cüvânî

1 R20b • 13b/derkenar • | Der vâsf-ı Sultân Süleymân Han
‘aleyhi’r-rahmetü ve’l-gufrân⁴

Âhir ‘ömrinde yaptı cîsr ol sultân-ı dîn
Tâ ola dâyim tarîk-i müstakîm-i mü’mînîn
Çünkü dünyâ köprüdür geçmekdedür nev’-i beşer
Ne gedâ bâkî kalur bunda ne şâh-ı kâm-bîn
Pîr iken âhir gazâ üzre şehîd oldu o şâh
Cennet etsün meskenin anuñ lâhü’l-‘âlemîn
Seyr edenler dedi anuñ câmi’-i zîbâsını
Hâzihî cennâtü ‘Adnin fe’dhulûhâ hâlidîn⁵
Şehr-i İstanbul’a hayr içün getürdi çeşmeler
Rûz-ı mahşerde nasîb olsun aña mâ’-i ma’în
Ka’be’de kıldı binâ ‘âlî ‘imâret medrese
Oldı ‘adliyle anuñ ma’mûre hep rûy-ı zemîn
Sâ’î-i dâ’î eben ‘an-ced olup dâ’îleri
N’ola derse rahmetullâhi ‘aleyhim ecma’în

¹ hazret-i: R’de yok.

² oldılar: S1’de yok.

³ mesnevî: nazm R.

⁴ Bu şiir parçası S1’de 13b’de sayfa kenarına yazılmıştır. R’de 19a’da. AE’de yok.

⁵ “Bunlar Adn cennetleridir; ebedî kalmak üzere girin buraya” (Yılmaz, 68).

İ Nesr Ol subh, Pâdişâh-ı felek-cenâb Sultân Selîm Han-ı 15
kâm-yâb gelüp a'yân u erkân-ıla mülâkâ oldılar.

Beyt

Görenler dediler ol meh-cemâli
Olur her bir firâkuñ bir visâli

Târîh-i Vefât-ı Merhûm

Cihândan intikâl ettükde böyle nakl ederler kim,
Demiş Sultân Süleymân¹ hâbda oğlu Selîm Han'a
Selîm'üm 'adl ü dâd ile saña bizden² yeter târîh
Bilürsin çünkü kalmadı cihân mülki Süleymân'a

Nesr *Merhûm ve mağfûrunleh* Sultân Süleyman Han '*aley-
hi'r-rahmetü ve'l-gufrân* hazretlerinin vefâtı târîhi hicret-i
Nebeviyyenüñ dokuz yüz yetmiş dört târîhinde imiş.³

Cisr-i 'âlî ki binâsına tamâm dikkat ü ihtimâm olunup⁴ nâ-
tamâm iken *Merhûm ve mağfûrunleh* İ vefât eyleyüp Sultân 110
Selîm Han sa'âdetle taht-ı devlete cülûs eylediler, 'asker-i İs-
lâm'ın ardınca İ gazâ-yı küffâra cânib-i Sigetvar'a 'azîmet ey- 15235a
ledüklerinde cisr-i mezkûruñ binâsından küllî safâ edüp itmâ-
mına ikdâm u ihtimâm eylediler. Geldüklerinde cisr-i mezbûr-
dan sa'âdetle 'ubûr müyesser olup ol asruñ şu'arâsından Hü-
dâyî itmâmına târîh-i bî-nazîr bu mısra'-ı dil-pezi⁵ dediler:⁶

Eyledi kâmil Süleymân köprüsin Sultân Selîm

¹ Metinde Süleyman Han.

² bizden: benden bu R.

³ Bu cümle sadece R'de.

⁴ olunup: ile DK.

⁵ dil-pezi: R'de yok.

⁶ târîh-i bî-nazîr bu mısra'-ı dil-pezi dediler: târîh-i dil-pezi vâki' ol-
muşdur S2.

İbtidâ-yı¹ binâ-yı Câmî'-i Şerîf-i Sultân Selîm Han²

I 15 I Sa'âdetle çünkü³ taht-ı devlette karâr eylediler, şehir-i Edri-
 II DK67b ne'ye kemâl mertebede nazarı ve şefkatleri olmağın bir câmi'
 binâsına emr-i hümayûnları oldu ki, rûzgârda misli olmaya.
 Bu fakîr dahı bir resm-i câmi'-i 'âlî eyledüm ki, Edrine içinde
 manzûr-ı halk-ı 'âlem olmağa lâyıkdur. Dört menâresi kubbe-
 nün dört cânibinde vâki' olmuştur. Ve hep üçer şerefelidür ve
 üçer yollu ve ikisinün⁴ yolları başka başka vâki' olmuştur.⁵ Ol
 I 20 eskiden⁶ binâ olunan I Üç Şerefelü bir kulle⁷ gibidür,⁸ gâyet
 I AE33a kalîndur; I ammâ buñun menâresi hem nâzik ve hem üçer yol-
 lu olmak gâyet müşkil olduğu 'ukalâya ma'lûmdur. Ve halk-ı
 cihân dâyre-i imkândan hâric dedüklerinün bir sebebi, Aya-
 sofiya kubbesi gibi büyük kubbe devlet-i İslâmiyye'de binâ
 olunmamışdır, deyü kefare-i fecerenün mi'mâr geçinenleri.⁹
 "Müslümânlara galebemüz vardır!" derler idi.¹⁰ Zu'm-ı fâ-
 sidlerince ol kadar kubbe turgurmak gâyet müşkildür. Nazî-
 I 25 re mümkün I olsa iderler idi, dedikleri bu hakîrün kalbinde
 'ukde olup kalmış idi. Mezbûr câmi' binâsında himmet edüp
 • 15b 1 bi-'avnillâhi'l-Meliki'd-Deyyân,¹¹ devlet-i Sultân Selîm •
 Han'da izhâr-ı kudret edüp bu kubbe-i 'âlinün andan¹² altı zi-
 râ' kaddin ve dört zirâ' devrin ziyâde eyledüm.

Mesnevî¹³

Zihî sultân-ı 'âdil şâh-ı devrân
 Şeh-i 'âlem Selîm Han bin Süleymân

¹ ibtidâ-yı: der binâ-yı S2; der Beyân-ı DK.

² 'aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân der Edrine: DK.

³ çünkü sa'âdetle: sa'âdetle çünkü S1.

⁴ ve ikisinün: iki menârenün.

⁵ Bu cümle DK'de yok.

⁶ eskiden: mukaddemâ DK.

⁷ kulle: kulle-i kebîr DK.

⁸ gibidür: gibi R.

⁹ mi'mâr geçinenleri: mi'mârları R.

¹⁰ vardır derler idi: var deyü ta'n-âmîz kelimât ederlerdi DK.

¹¹ deyyân: mennân DK.

¹² andan: ayasofiya kubbesinden DK.

¹³ mesnevî: nazm S2, DK.

| Edirne şehrine kıldı nazar ol
 Kodı 'âlemde hayr ile¹ eser ol
 Bu 'âlî câmi'i ol kıldı bünyâd
 Cihân turdukça ola hayr ile yâd
 Nezâket dikkat ü hem resm-i hey'et
 | Muhassal hatm olupdur anda san'at
 Direksüz kubbenüñ altında elhak
 O kubbe oldı bir top-ı mu'allak
 Ayasofya gibi bir² kubbe aslâ
 Yapılmaz deyü bahs eylerdi dünyâ
 Bu 'âlî kubbe andan oldı a'zam
 Kalanın bilmezin³ vallâhu a'lem⁴

| S235b

| 5

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn⁵

| Hamdulillâh eyledi 'adl ile gün gibi zuhûr
 Bir meh-i gerdûn-serîr ü bir şeh-i 'âlî-nijâd
 Nev-cüvân-ı pîr-tedbîr ü cüvân-baht-ı zamân
 Tâc-dâr-ı pâk-gevher Husrev-i nîgû-nihâd
 Geldi sadr-ı 'izzete devlet ile kıldı cülûs
 | Ettiler halk-ı cihân emrine anuñ inkıyâd
 Bülbül-i gûyâ olup Sâ'î dedi târîhini
 Padişâh-ı 'âlem oldı gül gibi Sultân Murâd
 Sene 983⁶

| R21b

| 10

¹ 'âlemde hayr ile: hayr ile 'âlemde DK.

² bir: S1 ve R'de yok.

³ bilmezin: bilmezem S2.

⁴ AE'de metin burada bitmektedir.

⁵ Hümâyûn: Sultân Murâd Han 'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân R.

⁶ Sene 983: S2'de yok. S2'deki ilâve: Merhûm ve mağfûrunleh el-Gazî Sultân Süleymân Han *tâbe serâhû* hazretlerinin câmi'-i şeriflerine ne mikdâr harc ve sarf olunduğı beyân olunur: Câmi'-i şerifüñ sudan gayri cümle harc [u] sarf-ı mâluñ yekûnı tokuz kerre yüz biñ ve on altı biñ yaldız altunıdur. Altun 'aded: 9016000. Elli dört biñ toksan altı kese eder. Ve kemerlerden bu şehre gelen suyuñ cümle harc [u] sarfuñ yekûnı beş kerre yüz biñ ve biñaltı yüz on altı yaldız altunıdur. Altun 'aded: 501616. On üç biñ yedi kerre yüz [S236a] yiğirmi üç guruş bir

Kasîde-i Câmi'-i Şerif¹

- 1 Te'âlallâh nedür bu cây-ı zîbâ câmi'-i a'lâ
Binâ-yı Mescid-i Aksâ misâl-i Ka'be-i 'ulyâ
- 2 Esâsı yer yüzindeydi ezel bu beyt-i ma'mûruñ
Çekildi göğ'e tûfân-ı havâdisden kaçup gûyâ
- 15 3 Eritti cânı neçe kûh-ken-i seng-tırâşına
Letâfet âbını bu Bî-sütûn'a kılmağa icrâ
- 4 Hemânâ kubbe[-i] 'âlîsi anuñ çarh-ı a'zamdur
Nümûne añlar anı nüh-felekden dîde-i bînâ
- 5 Yapılmadı yapılmaz yer yüzinde böyle bir kubbe
Felekde misli yok illâ meğ' kim târem-i² mînâ
- 6 Asılmış kehkeşânla kubbesi san câmi'-i çarha
Misâl-i top âyine içinde seyr olur dünyâ
- 7 Sipihr-i atlas-ı minber felekde pîş-keş kıldı
Bu kubbe bağlanup asduklarında atlas u kemhâ
- 20 8 İşidüp hâtif-i kudsî dedi itmâmına târîh
Karârın buldı bend oldu bu demde kubbe-i a'lâ
- 9 Menâr-ı çâr gûyâ çâr-yâr-ı Fahr-i 'âlemdür
O günbedde 'alem nûr-ı Nebî'ye olunur îmâ
- 10 Olnca haşr Dâvudî nefesli hûb mukarrebler
Ser-i serv üzre kumrı gibi her dem eyleyüp me'vâ
- 11 Menâr-ı çârdan dâyim nevâ vü pençgâh-ile
Bu gül-zâra cihânı ede da'vet 'andelîb-âsâ
- 12 Sütûn-ı çâr rûkn-i hâne-i İslâmdur elhâk
Menâr-ı çâr beyninde o kubbe mürşid-i dânâ

tûlt (?) eder. Câmi'-i şerîfde iki somakî mermer direkler mahrûsa-i Mısır'dan vezn edüp irsâl etmişlerdür. Birisi seksen üç biñ kantardur. Ve birisi yetmiş tokuz biñ kantar gelmişdür. Mezbûr direkler yerine konunca hisâb olunup seksen dirhem bir akçeye düşmüşdür. Ve cümle eşcâr hisâb olunmuş beş vukiyyesi bir akçeye düşmüş. Ma'lûm ola. Cem'an yekûn yıldız altını 'aded: 19100060. m.

¹ Kasîde-i camî'-i şerîf-i Sultân Selim Han 'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân R. Metnin sonuna eklenmiş olan bu kasîde 15b'de başlıyor, devamı yine aynı sayfanın kenarında, diğer beyitleri ise 15a, 14b ve 14a sayfalarının kenarında yer alıyor. S2, DK ve AE'de yok.

² Metinde: dârem.

- 13| Menâr oldu sanur gökde melâ'ik câmi'-i çarha
Menârı olmağıla nüh-kıbâb-ı çarhdan bâlâ
- 14 • Şu'â-ı mehçe-i zerrîni kim pertev salur halka
Bu rûşendür sanur 'aksini 'âlem gurre-i garrâ
- 15| Seherde tâb-ı hûrşîd bâmına düşse çarh-ı çârümden
Zer indirdi 'âlem gönderdi derler hazret-i 'İsâ
- 16 Kaçan kim burc-ı delve yâ cedîye gelse farkından
Görinür çâhda Yûsuf gibi mihr-i cihân-ârâ
- 17 Husûsâ hazret-i Mi'mâr Ağa ol pîr-i üstâdân
Velâyetle yapar yapduğunu derler kamu dünyâ
- 18 'Acâyib ihtimâm etmişdürür fenn-i bed'inde
Beyânı kâbil-i ta'bîr olanlardan degül aslâ
- 19 Ayasofiya resmin hazret-i Hızr eyledi derler
Bu âdam Hızr'a erişdi binâya sanmañuz bennâ
- 20 Olupdur himmet-i 'âlî-i Şeh'de minber ü mahfil
Birisi 'Arşdan a'lâ birisi Kürsîden bâlâ
- 21 Yazılmış Fâtiha ser-cümle ebvâb-ı fütûhında
O mihrâb-ı mu'allâ râz-dâr-ı 'allemel-esmâ'
- 22 Gülistân-ı cinân her gûşesi nakş-ı bahâristân
Müselsel hatlar anda selsebîl ırmağıdur gûyâ
- 23 Bakiyye-i selef hayrû'l-halef kâtib Hasan dâ'î
Müsennâ hatlar ile eyledi bir dürc-i bî-hemtâ
- 24 Koyamaz harfine bir nokta dünyâ bir yere gelse
Muhakkak hüsn-i hat ahkâmını ol eyledi icrâ
- 25 • Musaffâ yeşim âbîdendür anuñ hûb mihrâbı
Safâ kânı-durur ol mahfil-i şâh-ı cihâh-ârâ
- 26 Hatâyî Rûmî islîmî 'Irâkî anda derc etmiş
Aña göz nûrî harc etmiş neçe üstad-ı bî-hemtâ
- 27 Gören mermerleri nakşın sanur bahr-i letâfette
Nesîm-i kudret-i Hakk-ile emvâc eylemiş peydâ
- 28 Mülevven ol kemerler her biri kavs-ı kuzah mânend
Diye bârân-ı eltâf-ı Hudâ'ya dâl her dâna

| 25

•15b/derkenar

| R22a

•15a/derkenar

¹ Kur'an-ı Kerîm, Bakara/31 "Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti."

- 29 Kanâdîl ile top âyineler âvîhte anda
Cinân bâğında misl-i berg ü bâr-ı devha-i tûbâ
- 30 Meh-i nev ile anda na'llenmiş şîşedür eflâk
İki kandîl-i zerdür mihr ile mâh-ı cihân-ârâ
- 31 Behîşt-âsâ güşâde heşt¹ bâbı bu gülistânun
Gelür 'âlem Hudâ'nuñ hân-ı lutfın kılmağa yağmâ
- 32 Emîn ola buña dâhil olanlar nâr-ı duzahdan²
Hudâ'nuñ kavlidür bî-reyb *âmennâ ve saddaknâ*
- 33 Safâ var Merve hakkı tavf-ı gülzâr-ı harîminde
'Aceb mi kıblegâh-ı hâs u 'âm olursa bu me'vâ
- 34 Görenün ağzınun suyu akar bi't-tab' olur mâ'il
Sanasın havz-ı Kevser'dür o şadrevân-ı bî-hemtâ
- 35 Dikilmiş sanmañuz mermer direklerdür harîminde
Temâşâ etmeğe turmuş neçe serv-i semen-sîmâ
- 36 • | Harîminde olan kavs-ı kemerler âhenîn zihle
Kemândur bî-gümân tîr-i du'âya beñzemez mi yâ
- 37 Temâşâ eyleyüp bu resmi erbâb-ı nazar derler
'Aceb bî-misl olmuşdur nazîri yok-durur ciddâ
- 38 Bu 'âlî kubbelü câmi' de başı tâcıdur elhak
Edirne şehrinün Tunca yüzi suyu-y-ıdı ammâ
- 39 Edirne halkına bir lutf kıldun kim mahallinde
Sığışmaz tenlerine cânları bu zevkden Şâhâ
- 40 Ne haddündür senün evsâfına anun dehân açmak
Bilürsin ey dil-i âşüfte³ sığmaz kûzeye deryâ
- 41 Du'â et bu binâyı bunda bünyâd eyleyen Şâh'a
'Adalet-nâmesi nâmiyla olmuşdur anun mûmzâ
- 42 Şeh-i Rûm u 'Acem mîr-i şerîf-i Mekke vü Zemzem
Kim oldur bânî-i Beytü'l-Harâm ü Mescid-i Aksâ

| R22b
•14b/derkenar

¹ Metinde: behîşt.

² Burada Kâbe hakkında nâzil olmuş olan "Oraya girenler emniyette olur." (Âli İmrân/97) ayetine telmih vardır.

³ metinde: âşüfte ki.

- 43 Ser-i şâhân-ı a'zam a'nî zillullâhi fi'l-'âlem
Selîm İbni¹ Süleymân Han nîgû-rûy ü nîgû-ârâ²
- 44 Kemâl ü fazl u hüsn ü hulk u cûd [u] 'adle câmi'dür
Hakîkat şeş cihâtın eylemiş ma'mûr anuñ Mevlâ
- 45 Sımâh-ı 'âleme rûz u 'ışâda sıyt-ı kûsinden
Rümûz-ı âyet-i "*İnnâ fetahnâ*"³ olınur isgâ
- 46 Yitürür gendüyi görse livâsı mehçesin düşmen
Sühâ gibi olur gün toğıcak nâ-bûd u nâ-peydâ
- 47 Değül 'ahdinde taşı taş üzere komağa mâlik
Şu hadde taşı başa başını taşa urur a'dâ
- 48 İki dillü değül 'ahdinde ferd illâ değül sûsen
İki yüzlülük etmez kimse illâ kim gül-i ra'nâ
- 49 N'ola hasmı ederse tâb-ı şimşîri ser-efkende
Eğerler başı tîg-ı âfitâba sebze-i sahrâ
- 50 Başına tabla ile zer koyuban Husrev-i hâver
Gider 'adlinde şarkdan garba bî-bâk ü bî-pervâ
- 51 Kaçan kim seyre gelse şehr gül-zâr-ı rikâbına
Çemenler atlas-ı hadrâ döşerler tâb-ı hâr dîbâ
- 52 • Binâ-yı rif'atin bennâ-yı kudret üstüvâr etsün
Cenâb-ı hazret-i Bârî'den oldur halka istid'â
- 53 Dil-i vîrânuñî âbâd eder ey Sâ'î-i dâ'î
Gönüller ka'besin bünyâd eden oldur Halîl-âsâ
- 54 Erişe çün binâ-yı Ka'be-i 'ulyâsı pâyâna
Kemâliyle olalar behremend a'lâ eğer ednâ
- 55 Felek devr eyledükçe ber-karâr ede esâsını
Binâsinuñ ve hem bânîsinüñ ol Hâlık-ı yektâ
- 56 Bu cây-ı pâk ü zîbâ ma'bed olsun ehl-i İslâma
| 'İbâdet eyledükçe câmi'-i gerdûnda eşyâ

•I4a/derkenar

| R23a

¹ Metinde: bin.

² Metinde: rây.

³ *Kur'an-ı Kerîm*, Fetih/1: "Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik." ayetine gönderme.

RİSÂLE-İ TEZKİRETÜ'L-EBNİYE

•| RİSÂLE-İ TEZKİRETÜ'L-EBNİYE¹

• 50a
11Ü1b
S332b

- 1 Şükür Mevlâ'ya kıldı lutfın izhâr
Yoğ-iken kâ'inâtı eyledi var
- 2 Urup âb üzre bünyâd-ı zemîni
Mutabbak kıldı çarh-ı heftumîni
- 3 Direksüz turdurup bu nüh-kıbâbı
Mu'allak asdı top-ı âfitâbı
- 4 Yed-i kudretle tahmîr etti lâyı
Vücûd-ı Âdem'e urdı binâyı
- 5 Verüp çeşm ü dehân gûş u lisân hem
Ol etti bizi insân-ı mükerrerem
- 6 Getürdi hem Halîl'ün milletinden
Habîbi Mustafâ'nuñ ümmetinden
- 7 Erişdük hidmet-i 'Osmâniyâna
Husûsâ Hüsrev-i sâhib-kırâna
- 8 Şeh-i 'âlem Selîm bin Bâyezîd Han
Gazâ kılıcı seyf-i Âl-i 'Osmân
- 9 'Acem şâhı ile ol etti harbi
Kılıcı ile açdı şark u garbi
- 10 Anuñ devşirmesiyem ben kemîne
'Aceb lutf eylemişdür ben hazîne
- 11 Edüp rıhlet kodı bâg-ı cihânı
Gülistân-ı Cinân ola mekânı²
- 12 Kılup hâki makarr ol genc-i pinhân
Cülûs etti yerine Şeh Süleymân
- 13 Anuñ 'ahdinde ettüm neçe hidmet
Nazar kıldı baña a'yân-ı devlet

¹ Bu manzum kısım S2, DK ve AE nüshalarında yoktur.

² S3: makâmı.

- 14 Olup yeñiçeri çekdüm cefâyı
Piyâde eyledüm neçe gazâyı
- 15 Hak'uñ bir lutfı imiş kâbiliyyet
Kılup cehd eyledüm tekmîl-i san'at
- 50b 16• Hudâ şâd eyleye rûh-ı revânuñ
Ede Firdevs-i a'lâda mekânunñ
- 17 Benüm üstâdumuñ kim âferîn bâd
Beni neccârlıkda kıldı üstâd
- 18 Yolumla san'atumla hidmetümle
Dahı akrân içinde gayretümle
- 19 Çalışdum tâ tufûliyyet çağından
Yetişdüm Hâcî Bektaş ocağından
- I İÜ2a 20l Rodos ile Beligrada 'azîmet
Edüp geldüm yine sağ u selâmet
- 21 Yolumla eylediler atlu sekbân
Sefer kıldı Mohac'a Şâh-ı devrân
- 22 Gelüp oldum yayabaşı neçe dem
Verildi zenberekçibaşılık hem
- 23 Yine Şâh eyledi 'azm-i Alaman
Gözine düşmenüñ teng oldı meydân
- 24 Gelüp Bağdad'a ettük soñra 'azmi
Kızılbaş-ile ettük neçe rezmi
- 25 Seferden geldi çün Şâh-ile a'yân
Yolumla hâsekîlik oldı ihsân
- 26 Dahı Korfuz ü Pulya 'azmin ettük
Gelüp andan Kara Boğdan'a gittük
- 27 Edüp hidmet seferde vü hizada
Rikâbında bulundum neçe yerde¹
- 28 Muhassal eyleyüp kat'-ı merâtib
Tasarruf eyledüm neçe menâsıb
- 29 Murâd edindüm olam tâ ki mi'mâr
Kemâlümle koyam 'âlemde âsâr

¹ yerde: demde S3.

- 30 Der idüm ki müyesser eylese Hak
Baña bir ‘âlî beytullâh yapmak
- 31 Olacak var imiş hikmet İlâhuñ
Düşer kalbine bir gün Pâdişâhuñ
- 32 • Beni mi’mâr edüp buyurur ol dem
Yapam Şeh-zâde için bir binâ hem
- 33 O dem¹ resm eyledüm bir câmi’-i hûb
Huzûr-ı Şeh’de düşdi haylî mergûb
- 34 Salup bünyâd kıldum dikkat-i tâm
Edüp itmâmına çok sa’y ü ikdâm
- 351 Çalışdum fazl-ı Hak’la neçe günler
Tamâmı hayr ile oldı müyesser
- 36 Baña ol Şâh istihsânlar etti
Neçe ummaduğum ihsânlar etti
- 37 Buyurdı bu gez ol ferhunde-tâli’
Yapam gendülere bir hûb câmi’
- 38 O dem tarh eyleyüp Eski Sarây’ı
Süleymaniyye’ye urdum binâyı
- 39 Aña da eyledüm biñ sa’y ü dikkat
Muhassal hatm olupdur anda san’at
- 401 Bilür ehl-i hünerler evvel âhir
Ne san’atlar olupdur anda zâhir
- 41 Sitanbul’da çekilüp suya killet
Azaldı Kırkçeşme Başı gâyet
- 42 Yine ol semtlerde sular bulındı
Su yolları yapılmak emr olındı
- 43 Yapup kavs-ı kuzah gibi kemerler
Çıkarduk suları şehre berâber
- 44 Olup cârî ol âb-ı pür-safâ da
Yapıldı çeşme üç yüzden ziyâde
- 45 Pes andan soñra emr etti yine Şâh
Yapam deryâya bir köpri ola râh

• 51a

1 S333a

110

¹ o dem: ol dem S3.

- 14 Olup yeñiçeri çekdüm cefâyı
Piyâde eyledüm neçe gazâyı
- 15 Hak'ıñ bir lutfı imiş kâbiliyyet
Kılup cehd eyledüm tekmiñ-i san'at
- 50b 16• Hudâ şâd eyleye rûh-ı revânun
Ede Firdevs-i a'lâda mekânun
- 17 Benüm üstâdumun kim âferîn bâd
Beni neccârlıkda kıldı üstâd
- 18 Yolumla san'atımla hidmetümle
Dahı akrân içinde gayretümle
- 19 Çalışdum tâ tufûliyyet çağından
Yetişdüm Hâcî Bektaş ocağından
- I Ü2a 20l Rodos ile Belıgrada 'azîmet
Edüp geldüm yine sağ u selâmet
- 21 Yolumla eylediler atlu sekbân
Sefer kıldı Mohac'a Şâh-ı devrân
- 22 Gelüp oldum yayabaşı neçe dem
Verildi zenberekçibaşılık hem
- 23 Yine Şâh eyledi 'azm-i Alaman
Gözine düşmenün teng oldı meydân
- 24 Gelüp Bağdad'a ettük soñra 'azmi
Kızılbaş-ile ettük neçe rezmi
- 25 Seferden geldi çün Şâh-ile a'yân
Yolumla hâsekîlik oldı ihsân
- 26 Dahı Korfuz ü Pulya 'azmin ettük
Gelüp andan Kara Boğdan'a gittük
- 27 Edüp hizmet seferde vü hazarda
Rikâbında bulundum neçe yerde¹
- 28 Muhassal eyleyüp kat'-ı merâtib
Tasarruf eyledüm neçe menâsıb
- 29 Murâd edindüm olam tâ ki mi'mâr
Kemâlümle koyam 'âlemde âsâr

¹ yerde: demde S3.

- 30 Der idüm ki müyesser eylese Hak
Baña bir 'âlî beytullâh yapmak
- 31 Olacak var imiş hikmet İlâhuñ
Düşer kalbine bir gün Pâdişâhuñ
- 32 • Beni mi'mâr edüp buyurur ol dem
Yapam Şeh-zâde için bir binâ hem
- 33 O dem¹ resm eyledüm bir câmi'-i hûb
Huzûr-ı Şeh'de düşdi haylî mergûb
- 34 Salup bünyâd kıldum dikkat-i tâm
Edüp itmâmına çok sa'y ü ikdâm
- 35 | Çalışdum fazl-ı Hak'la neçe günler
Tamâmı hayr ile oldı müyesser
- 36 Baña ol Şâh istihsânlar etti
Neçe ummaduğum ihsânlar etti
- 37 Buyurdi bu gez ol ferhunde-tâli'
Yapam gendülere bir hûb câmi'
- 38 O dem tarh eyleyüp Eski Sarây'ı
Süleymaniyye'ye urdum binâyı
- 39 Aña da eyledüm biñ sa'y ü dikkat
Muhassal hatm olupdur anda san'at
- 40 | Bilür ehl-i hünerler evvel âhir
Ne san'atlar olupdur anda zâhir
- 41 Sitanbul'da çekilüp suya killet
Azaldı Kırkçeşme Başı gâyet
- 42 Yine ol semtlerde sular bulındı
Su yolları yapılmak emr olındı
- 43 Yapup kavs-ı kuzah gibi kemerler
Çıkarduk suları şehre berâber
- 44 Olup cârî ol âb-ı pür-safâ da
Yapıldı çeşme üç yüzden ziyâde
- 45 Pes andan sonra emr etti yine Şâh
Yapam deryâya bir köpri ola râh

• 51a

| S33a

| iÜ2b

¹ o dem: ol dem S3.

- 46 Salındı ka'r-ı deryâya esâsı
Erişdi evc-i a'lâya binâsı
- 47 Hak'ıñ 'avnı ile buldı kemâli
Böyük Çekmece'deki cısr-i 'âlî
- 51b 48 • Dahı neçe binâlar kıldum âbâd
Anı vasf etmede kâsırdur üstâd
- 49 Olup Sultân Süleymân pîr gâyet
Fenâdan eyledi bâkîye rihlet
- 50 Neçe ihsânlar etti baña ol Şâh
Ede yattığı yeri nûr Allâh
- 51 Geçüp tahta Şeh-i gerdûn-menâzil
Selîm ibni Süleymân Han-ı 'âdil
- 52 Edirne şehrine kıldı nazar ol
Kodı 'âlemde hayr-ile eser ol
- 53 Bir a'lâ câmi' etti anda bünyâd
| İÜ2a | Cihân turdukça ola hayr ile yâd
- 54 Basît-i hâki tarh idelden Üstâd
O resme bir binâ olmadı bünyâd
- 55 Diresiz künbedûñ altında elhak
O kubbe oldu bir top-ı mu'allak
- 56 Ayasofiya gibi kubbe aslâ
Yapılmaz derler idi halk-ı dünyâ
- 57 Olupdur kubbesi andan mu'azzam
Nazîri yok-durur vallâhu a'lem
- 58 Baña oldu Hudâ'nuñ lutfı reh-ber
Tamâmı oldu hayr ile müyesser
- 59 Edüp Sultân Selîm ukbâya rihlet
Yetişdi Han Murâd'a taht-ı devlet
- 60 Cihânı eyledi 'adl-ile ma'mûr
Edüp a'dâ-yı dîni cümle makhûr
- 61 Ziyâd et yâ İlâhî devletini
'Adûya fırsatını nusretini
- 62 Muhammed Han'ıñ 'ömrin kıl ziyâde
Erişsün devlet-ile ol murâda

- 63 Anuñ devrinde yapdum çok binâlar
Neçe câmi'ler ü neçe sarâylar
- 64 • Bihamdillâh fakîre oldı san'at
Cihânda bunca beytullâha hidmet
- 65 Bu tilmîz-i habîb-i pîr-i neccâr
Kuluñ Yûsuf bin 'Abdullâh-ı mi'mâr
- 66 Olup pîri bu fânî tekyegâhuñ
Yetişdüm devrine dört pâdişâhuñ
- 67 Görüp 'ibret gözi-le kâ'inâtı
Temâmet añladum yokdur sebâtı
- 68 Neçe bünyâdına saldum esâsı
Fenâdur âdemün gelmez bekâsı
- 69 Vücûdum kasrı yüz tutdı harâba
Anuñ kaydında düşdüm ıztırâba
- 70 | Ağarttı sakalum âlâm-ı devrân
Tenüm havf-ı Hudâ'dan oldı lerzân
- 71 Kad-i ham-geştemi sanmañ kemerdür
Gam u endûha cîsr-i reh-güzerdür
- 72 Güzer kılmağ-ıçün ukbâya¹ kardaş
Bu tâk-ı kasr-ı çarha eğmişem baş
- 73 Bihamdillâh ki merd-i râst-kârem
Fenümde müstakîm ü üstüvârem
- 74 | Murâdum bu-durur ehl-i hünerden
Geçürdükde bu ebyâtı nazardan
- 75 'Îmâd-ı dîne edeler du'âyı
Ki anuñla turur dünyâ sarâyı
- 76 Beni de hayr ile yâd eyleyeler
Dil-i mahzûnumı şâd eyleyeler
- 77 Du'âya kaldur ey Sâ'î elüñi
Hudânuñ hamdine depret dilüñi
- 78 İlâhî biñ bir aduñ hürmetiyçün
Habîbüñ Mustafâ'nuñ 'izzetiyçün

• 52a 1

| S333b

| İÜ3b

¹ ukbâya: kîbâba S3.

- 79 Tapuña kurbetiyçün enbiyânuñ
Künûz-ı sırrı içün evliyânuñ
80 Cemî'-i mü'minînüñ müslimînüñ
Muhammed ümmetinden¹ ecma'înüñ
81 Hudâyâ cümlesine rahmet eyle
Kamusınuñ makâmın cennet eyle

• 52b ı • RİSÂLE-İ LATİFETÜ'L-MÜSEMMÂ
Bİ-TEZKİRETİ'L-EBNİYE

Hamd-i bî-hadd ol bennâ-yı sarây-ı² nüh-revâka ki tâk-ı nitâ-
kını yed-i sun'ıyla bilâ-mîzân ü hencâr ve bî-mıstar ü pergâr
üstüvâr eyledi. Ve şükr-i bî-'add ol üstâd-ı kâr-hâne-i seb'-tı-
bâka ki dest-i kudretiyle hâk-i Âdem'i tahmîr edüp sanâyi'
15 l [ü] bedâyi'ini³ anda izhâr eyledi. Ve dürûd-ı nâ-ma'dûd ol
Vâcibü'l-Vücûda ki emvâc-ı bihâr-ı cûd⁴ nev'-i insânı ketm-i
'ademden sahrâ-yı vücûda getürüp mescûd-ı melâ'ik ve sük-
kân-ı 'ale'l-erâ'ik eyledi. Ve salavât-ı nâ-mahdûd ol tabîb-i⁵
'illet-i günâh ve habîb-i hazret-i İlâh Muhammedun Resûlul-
lâh'a ki misbâh-ı nûr-ı hidâyetini reh-nümûn-ı 'usât-ı ümmet⁶
eyleyüp ser-menzil-i maksûda sâlik eyledi.

Beyt

1 10, iÜ4a | Zihî sultân-ı dîvân-ı risâlet
Gül-i âl-i gülistân-ı risâlet
Ser-i ser-hayl-ı⁷ makbûlân-ı dergâh
Meh-i halvet-sarây-ı li-ma'allâh
İmâm-ı reh-nümâ-yı mülk-i dâreyn
Hümâm-ı enbiyâ, sultân-ı kevneyn

¹ ümmetinden: ümmetidür S3.

² sarây-ı: binâ-yı S2

³ bedâyi'ini: bed'i'ini S2

⁴ cûd: cûd S3

⁵ tabîb-i: S2'de yok.

⁶ 'usât-ı ümmet: 'usât S3.

⁷ ser-i ser-: serîr S3

*Salavâtullâhi 'aleyhi ve 'alâ âlihî ve evlâdihî' ve ashâbihî
ridvânullâhi 'aleyhim ecma'în.*

1 Nazm²

1 15

Ba'de hamd-i Hudâ ve na't-i Emîn
Farz u vâcib du'â-yı Şâh-ı güzîn
Zıll-i Hakk, Pâdişâh-ı heft-iklîm
A'nî sultân Murâd ibni³ Selîm
Mâni'-i küfr ve hâmî-i İslâm
Dâfi'-i⁴ zulm ü nâşir-i ahkâm
'İzz ü rif'atle kâmkâr olsun
Taht-ı devlette ber-karâr olsun.

Ba'dehû, bu 'abd-i hakîr ve kesîrû't-taksîr, râcî-i rahmet-i
rahmân re'is-i mi'mârân Sinân bin l 'Abdûlmennân, merhûm 1 20
ve mağfûrunleh seyfû'l-İslâm Sultân Selîm Han İbni Bâyezîd
Han⁵ 'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân hazretlerinin zamân-ı sal-
tanatlarında⁶ devşirme⁷ gelüp şeref-i İslâm⁸ ve îmân⁹ ve hid-
met-i ekâbir ü a'yân ile müşerref olup • merhûm ve mağfû- • 53a 1
runleh¹⁰ Sultân l Süleymân Han Gâzî devrinde yeñiçeri olup 1 S216a
Rodos ve Belgrâd seferlerini¹¹ edüp atlu sekbân oldukda Mo-
haç seferine varup Acemî oğlanlar yayabaşılığı müyesser ol-
dı.¹² Hidmet-i tâm ve mürûr-ı eyyâm ile kapu yayabaşılığı ih-
sân olunup¹³ ba'de zamânin l zenberekçibaşılık tarîkiyle 'azî- 1 5

¹ ve evlâdihî: S2'de yok.

² nazm: EH ve İÜ'de yok.

³ ibni: bin S3.

⁴ dâfi': def S3.

⁵ İbni Bâyezîd Han: EH ve S3'de yok.

⁶ 'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında:
devrinde S2.

⁷ devşirme: devşürme EH, İÜ.

⁸ şeref-i İslâm: şerefü'l-İslâm İÜ.

⁹ îmân: îmân ile S2.

¹⁰ ve mağfûrunleh: S2'de yok.

¹¹ seferlerini: seferlerin bile S2.

¹² müyesser oldu: ihsân olunup S2.

¹³ Hidmet-i ... ihsân olunup: Bu kısım S2'de yok.

met-i Alaman-ı bed-nihâd ve soñra ‘azm-i diyâr-ı Bağdâd
l İÜ4b l müyesser oldu. Andan geldükde hâsekî eylediler. Yine Şâh-i
cihân Korfuz ve Pulya ve Kara Boğdan seferleri olup neçe feth
[ü] fütüh müyesser oldu. Ol târîhde bu fakîre¹ müstahak gö-
rüp re’îs-i mi’mârân-ı² dergâh-ı ‘âlî eylediler, *bi-’avni’llâhi’l-
Meliki’l-Müste’ân*.³

Bu zamâna gelince hidmet-i pâdişâhîye iştigâl gösterüp
l 10 l neçe manzûr-ı ehl-i hüner olacak binâlar bünyâd etmek⁴ na-
sîb oldu, *elhamdulillâhi rabbi’l-’âlemîn*.⁵

Hâliyâ hâtır-ı fâtıra hutûr eyledi ki resm edüp binâ eyledi-
ğüm cevâmî’ ü mesâcidi ve sâ’ir ebniye-i ‘âliyeyi⁶ on üç⁷ bâb
üzerine inşâ edüp bir risâle-i bî-hemtâ eyleyüp *Tezkiretü’l-
Ebniye* deyü tesmiye eyledüm. Me’mûldür ki ilâ intihâ’i’z-za-
l AE7b mân ve inkırâzi’d-devrân nazar eden hullân-ı safâya l cidd ü
cehdüm ma’lûm oldukda⁸ insâfla nazar eyleyüp⁹ du’â’-i hayr
l 15 ile yâd ideler; l *inşallahü te’âlâ*.

Bâb-ı evvel,¹⁰ binâ olunan cevâmî’-i şerîflerüñ esâmî ve a’dâ-
dın beyân eder.

İkinci bâb, binâ olunan mesâcidüñ esâmî ve a’dâdın beyân
eder.¹¹

Üçüncü bâb, binâ olunan medârisüñ esâmî ve a’dâdın beyân
eder.¹²

Dördüncü bâb, binâ olunan dâr-ı kurrâlaruñ¹³ esâmî ve a’dâ-
dın beyân eder.

¹ fakîre: hakîri, EH.

² re’îs-i mi’mârân-ı: ser-mi’mârân-ı S2.

³ müste’ân: müte’âl EH, S2, İÜ.

⁴ etmek: eylemek EH, S2.

⁵ Buradan itibaren metin AE ve S2 nüshaları ile de aynıdır.

⁶ ‘âliyeyi: ‘âliye S3.

⁷ on üç: on iki EH, S3, İÜ.

⁸ ma’lûm oldukda: S3 ve İÜ’de yok.

⁹ insâfla nazar eyleyüp: S3’de yok.

¹⁰ Bab-ı evvel: Evvelki bâb AE, EH, İÜ ve AE’de sıra sayı sıfatları Türk-
çenin yapısına uygun olarak “evvelki, ikinci, onuncu...” şeklinde,
S3’te ise “bâb-ı sanî”, “bâb-ı râbî” şeklinde verilmiştir.

¹¹ a’dâdın beyân eder: a’dâdı beyân olunur EH.

¹² a’dâdın beyân eder: a’dâdı beyân olunur EH.

¹³ dâr-ı kurrâlaruñ: dârü’l-kurrâlaruñ AE: AE’de hep dârü’l-kurrâ

Beşinci bâb, binâ olunan 'imâretlerüñ esâmî ve a'dâdın | beyân eder. | 20

Altıncı bâb, binâ olunan dârü's-şifâlaruñ esâmî ve a'dâdın | beyân eder. | S216b

| Yedinci bâb, binâ olunan su yollaruñ¹ esâmî ve a'dâdın beyân eder. | İÜ5a

Sekizinci bâb, binâ olunan cisrlerüñ esâmî ve a'dâdın beyân eder.

Dokuzuncı bâb, binâ olunan sarâylaruñ esâmî ve a'dâdın beyân eder.

Onuncı bâb, binâ olunan kârbânsaraylaruñ esâmî ve a'dâdın beyân eder.

• On birinci bâb, binâ olunan mahzenlerüñ esâmî ve a'dâdın • 53b | beyân eder.

On ikinci bâb, binâ olunan hammâmlaruñ esâmî ve a'dâdın beyân eder.

On üçüncü bâb, binâ olunan türbelerüñ beyânındadır.²

| Evvelki bâb³ Binâ Olunan Cevâmî'-i Şerîflerüñ Esâmî ve A'dâdın Beyân Eyler⁴

| S334a

İstanbul'da⁵ merhûm Sultân Süleymân Câmi'i. | Ve merhûm | AE8a
Şeh-zâde Sultân Muhammed Câmi'i. | 'Avrat Pâzârı'nda Hasekî⁶ Sultân Câmi'i. Edirne Kapısı'nda Mihrimâh⁷ Sultân Câmi'i.⁸ Aksarây kurbünde 'Osman Şâh vâlidresi Câmi'i. Yenî Bâğçe kurbünde Sultân Bâyezîd kızı Câmi'i.⁹ Topkapısı kurbünde Ahmed¹⁰ Paşa Câmi'i. Tahtelkal'e kurbünde Rüs-

¹ su yollaruñ: su yolu kemerlerin AE.

² Bu bölüm EH, İÜ ve AE'de yoktur.

³ Evvelki bâb: Bâb-ı evvel AE.

⁴ a'dâdın beyân eder: a'dâdı beyânındadır EH, İÜ.

⁵ İstanbul'da: mahmiye-i İstanbul'da S2, AE.

⁶ Hasekî: merhûm Hasekî S2.

⁷ Mihrimâh: merhûm Mihrimâh S2.

⁸ EH'de yok.

⁹ Bu cümle S2'de yok.

¹⁰ Ahmed: merhûm Ahmed EH, S2, İÜ.

tem¹ Paşa Câmi'i. Kadirga Limanı'nda Muhammed² Paşa Câmi'i. Silivri Kapusu'nda İbrâhîm³ Paşa Câmi'i. Hüsrev Beğ⁴ Türbesi kurbünde Bâlî⁵ Paşa Câmi'i. Yedi Kulle Kurbünde
 I 10 merhûm Hâcî Evhad Câmi'i.⁶ Mollâ Gürânî kurbünde I 'Ab-
 I İÜ5b durrahmân⁷ Çelebi Câmi'i. | Ahor Kapu⁸ kurbünde Kapuağası⁹ Mahmûd Ağa Câmi'i. Yeñi Kapu kurbünde Odabaşı Câmi'i. Koca Mustafâ Paşa kurbünde Hâce Hüsrev Câmi'i. Sulu Manastır'da Hammamî Hatun Câmi'i. Üsküblü Çeşmesi kurbünde Defter-dâr Süleymân Çelebi Câmi'i. Balat Kapusu dâhilinde¹⁰ Ferah Kethudâ Câmi'i. | Balat cânibinde¹¹ Dıragman | Yûnus¹² Beğ Câmi'i. Yeñi Bâğçe kurbünde Hürrem Çavuş Câmi'i. | Kâdî Çeşmesi kurbünde Sinân ağa Câmi'i. İzmir İskelesi kurbünde¹³ Âhî Çelebi Câmi'i. Un Kapanı'nda Süleymân Subaşı Câmi'i. Hazret-i¹⁴ Eyyûb-ı Ensârî'de¹⁵ Zâl Mahmûd Paşa¹⁶ Câmi'i. Eyyûb-ı Ensârî'de¹⁷ Nişâncı Paşa Câmi'i. Eyyûb-ı Ensârî'de¹⁸ Şâh Sultân Câmi'i. Edirne Kapusu hâricinde¹⁹ Emîr Buhârî Câmi'i. Yeñi Kapu hâricinde merhûm Merkez Efendi hazretleri²⁰ Cami'i. Sütlüce'de Çavuş Başı Cami'i.
 I 15
 I 20 Kiremidlik'de Turşucu-lzâde Hüseyin Çelebi Câmi'i. Tersa-

¹ Rüstem: merhûm Rüstem EH, İÜ.

² Muhammed: merhûm Muhammed S2, İÜ.

³ İbrâhîm: merhûm İbrâhîm S2, İÜ.

⁴ Beğ: Paşa EH, S2, İÜ.

⁵ Bâlî: merhûm Bâlî S2.

⁶ EH, İÜ ve S3'de yok.

⁷ 'Abdurrahmân: kâdî'asker olan 'Abdurrahman S2..

⁸ Kapu: Kapusu İÜ.

⁹ kapuağası: S2'de yok.

¹⁰ Balat Kapusu dâhilinde: Balat kapusunda S2.

¹¹ cânibinde: kapusunda S2.

¹² Yûnus: Yûsuf S2.

¹³ İskelesi kurbünde: İskelesinde EH, İÜ.

¹⁴ hazret-i: İÜ ve S2'de yok.

¹⁵ Ensârî'de: Ensârî kurbünde S2.

¹⁶ Zâl Mahmûd Paşa: merhûm Zâl Paşa S2.

¹⁷ Ensârî'de: Ensârî kurbünde S2.

¹⁸ Ensârî'de: Ensârî kurbünde S2.

¹⁹ Kapusu hâricinde: kapusunda S2.

²⁰ Merkez Efendi hazretleri: merhûm Merkez Efendi İÜ, S2.

ne'de¹ Kāsım Paşa Câmî'i. 'Azeb² Kapusu'nda merhûm³ Muhammed Paşa Câmî'i. | Top-hâne'de merhûm⁴ Kılıç 'Alî Paşa Câmî'i. Top-hâne'de Muhyiddin Çelebi⁵ Câmî'i. Top-hâne ile Beşiktaş mâbeyninde Mollâ Çelebi Câmî'i.⁶ | Top-hâne üzerinde Ebulfazl Câmî'i. Top-hâne'de Şeh-zâde⁷ • Cihângîr Câmî'i. Beşiktaş'da Sinân Paşa Câmî'i.⁸ Üsküdar'da merhûme Sultân Câmî'i. Üsküdar'da Vâlide⁹ Sultân Câmî'i. Üsküdar'da Şemsî¹⁰ Ahmed Paşa Câmî'i. Kañlıca'da İskender Paşa Câmî'i. Geybüze'de Mustafâ Paşa Câmî'i. İznikmid'de merhûm¹¹ Pertev Paşa Câmî'i. Sabanca'da | Rüstem Paşa Câmî'i. | 5 Samanlu'da yine merhûm¹² Paşa Câmî'i. Bolı'da¹³ merhûm¹⁴ Mustafâ Paşa Câmî'i. Bolı'da¹⁵ merhûm¹⁶ Ferhâd Paşa Câmî'i. İznikmid'de Muhammed Beğ¹⁷ Câmî'i. Kayseriyye'de 'Osman Paşa Câmî'i. Kayseriyye'de Hâcî Paşa Câmî'i.¹⁸ Ankara'da Cenâbî Ahmed Paşa Câmî'i. Erzurum'da Mustafâ Paşa Câmî'i. | Çorum'da Sultân 'Alâeddîn Câmî'i, tecdîd. İz- | AE9b, İÜ6b nikmid'de 'Abdüsselâm Câmî'i, tecdîd. İznik'de¹⁹ | câmî'-i²⁰ | 10 'atîk ihrâk olup yapıldı.²¹ Haleb'de Hüsrev Paşa Câmî'i.

¹ Tersane'de: Tersânelerde EH, İÜ; Tersâhâne kurbünde S2.

² 'Azeb: 'Azebler S2.

³ merhûm: S2'de yok.

⁴ merhûm: S2'de yok.

⁵ çelebi: S2'de yok.

⁶ S2'de yok.

⁷ Şeh-zâde: merhûm Şeh-zâde İÜ, S2.

⁸ S2'de yok.

⁹ Vâlide: merhûme Vâlide İÜ, merhûme S2.

¹⁰ Şemsî: Şems S2.

¹¹ merhûm: merhûmuñ bir İÜ; S2'de yok.

¹² yine merhûm: Rüstem S2.

¹³ Bolı'da: Bolı-nâm kasabada S2.

¹⁴ merhûm: S2'de yok.

¹⁵ Bolı'da: İÜ ve S3'de yok.

¹⁶ merhûm: S2'de yok.

¹⁷ Beğ: Paşa S2.

¹⁸ EH, İÜ ve S3'de yok.

¹⁹ İznik'de: İznik-nâm kasaba'da S2; İznikmid'de S3.

²⁰ câmî'-i: kilisadan

²¹ yapıldı: tecdîden yapıldı; Sultân Süleymân binâ eylemişdir S2.

- 1 S217b | Manisa'da Sultân Murâd¹ Câmi'i. Kütahyeye'de Orhan Gâ-zî Câmi'i, tecdîd. Ka'be-i şerîfün² kubbeleri ta'mîri.³ Kütahyeye'de Hüseyin Paşa⁴ Câmi'i. Bolavadin-nâm kasabada Rüstem Paşa Câmi'i. Kara Pınar'da Sultân Selîm⁵ Câmi'i. Şam-ı şerîf'de Gök Meydân'da Kasrıablak dimekle ma'rûf mahalde⁶ merhûm Sultân Süleymân Câmi'i.⁷ Edirne'de merhûm Sultân Selîm⁸ Câmi'i.⁹ Edirne'de Mahmûd Paşa | zevâyidinden bir cami'.¹⁰ Bir dahı¹¹ Defter-dâr Mustafâ Çelebi Câmi'i. Babaeskisi'nde merhûm 'Alî Paşa Câmi'i. Hafsa'da¹² Muhammed Paşa-zâde¹³ Câmi'i. Burgaz'da merhûmuñ yine bir¹⁴ câmi'i.
- 1 AE10a | Ereğli-nâm kasabada 'Alî Paşa Câmi'i.¹⁵ Sofya'da Bosnevî¹⁶ Muhammed Paşa Câmi'i. Hersek'de Sofî Muhammed Paşa
- 1 İÜ7a | Câmi'i. | Çatalca'da Ferhâd Paşa Câmi'i.¹⁷ Budin'de¹⁸ Mustafâ Paşa¹⁹ Câmi'i. İsparta-nâm²⁰ kasabada Firdevs Beğ Câmi'i.
- 1 20 | Ulaş-nâm²¹ karyede²² Memi Kethudâ Câmi'i. Gözleve'de Tatar Han Câmi'i. Edirne'de Meriç Suyı üzerinde vâki' Mustafâ Paşa Köprüsi başında merhûm Hasekî Sultân Câmi'i.²³

¹ Murâd: Merhûm Sultân Murâd İÜ; Murâd Han S2.

² Ka'be-i şerîfün: Ka'be-i şerîf şerrefe'illâhu harem-i şerîfleriniñ S2.

³ ta'mîri: ta'mir olundu EH, İÜ, S2.

⁴ Hüseyin Paşa: tecdîden Orhan Gâzî S2.

⁵ Selîm: Süleymân S2.

⁶ Gök Meydan'da Kasrıablak dimekle ma'rûf mahalde: İÜ, S3 ve EH'de yok; Kasrıablak dimekle ma'rûf mahalde: AE'de yok.

⁷ Matbu metinde: Gökmeydanı'nda.

⁸ Selîm: Selîm Han S2.

⁹ EH'de yok.

¹⁰ Edirne'de Taşlık Cami'i, Mahmud Paşa rûhiyçün zâviyeden yapıldı S2.

¹¹ Bir dahı: Edirne'de S2.

¹² Hafsa'da: Hafsa-nâm kasabada S2.

¹³ Paşa-zâde: Paşa S2.

¹⁴ merhûmuñ yine bir: Muhammed Paşa S2.

¹⁵ S2'de yok.

¹⁶ Bosnevî: S2'de yok.

¹⁷ Ferhâd Paşa Câmi'i: Ferhâd Paşa rûhiyçün bir câmi' binâ olundu. S2.

¹⁸ Budin'de: Budun'da S2.

¹⁹ Mustafâ Paşa: Maktûl Mustafâ Paşa S2; merhûm Mustafâ Paşa İÜ.

²⁰ İsparta'da S2.

²¹ Ulaş: Ulaşlı S2.

²² karyede: kasabada S2.

²³ EH, İÜ ve S3'de yok.

Ruscuk'da Rüstem Paşa Câmi'i.¹ Tırhala'da Vezîr 'Osman Paşa Câmi'i.² Kayseriyye'de bir dahî Hâcî Paşa Câmi'i.³ 'Aded-i cevâmî'-i şerîf-i mezkûr: 80.⁴

İkinci bâb:⁵ Binâ olunan mesâcid ü me'âbidüñ
[esâmî ve] a'dâdın⁶ beyân eyler:⁷

İsâ Kapusu'nda • İbrâhîm Paşa Mescidi. Yeni Bağçe'de Sinân • 54b 1
Paşa Mescidi. Yeni Bağçe'de Rüstem Paşa Mescidi. | Yeni Bağ- | AE10b
çe kurbünde bu fakîrûñ mescidi. Yeni Bağçe kurbünde Hâfız
Mustafâ Çelebi Mescidi.⁸ Topkapusu kurbünde Müftî Çivi-zâ-
de⁹ Mescidi. Gümrük-hâne havâlisinde | Emîr 'Alî | S218a
| Mescidi. Gümrük-hâne kurbünde Üçbaş Mescidi. Defter-dâr | 5
Şerîfe-zâde Efendi Mescidi. Defter-dâr Muhammed Çelebi
Efendi Mescidi. Lutfî Paşa Çarşusu kurbünde¹⁰ Sîm-keş¹¹ Mes-
cidi. Sultân Muhammed tetimmesi¹² kurbünde Hâcegî-zâde
Mescidi. | Silivri Kapusu kurbünde Çavuş Mescidi.¹³ Dâvud Pa- | S334b
şa kurbünde Çivi-zâde¹⁴ Mescidi.¹⁵ | Silivri Kapusu kurbünde | İÜ7b
Tâkyacı Ahmed Mescidi. Sarıgez¹⁶ kurbünde Hâcî Nasûh¹⁷
Mescidi. Mevzi'-i mezbûr kurbünde Kassâb Hâcî 'İvaz Mesci-
di. Ağa Çayırı | kurbünde¹⁸ Debbâg Hâcî Hamza Mescidi. Ve | 10

¹ İÜ ve S2'de yok.

² S2'de yok.

³ S2'de yok.

⁴ EH'de yok.

⁵ İkinci bâb: bâb-ı sâni S3.

⁶ Mesâcid ü Me'âbidüñ A'dâdın: mesâcidi S2.

⁷ eyler: eder İÜ.

⁸ S2: Hâfız Mustafâ Mescidi.

⁹ Çivi-zâde: Cevri-zâde İÜ.

¹⁰ Lutfî Paşa Çarşusu kurbünde: Lutfî Paşa'da S2.

¹¹ Sîm-keş: Sîm-keş Başı EH, İÜ, S2.

¹² tetimmesi: tetimmâtı EH, İÜ, S2.

¹³ EH'de yok.

¹⁴ Çivi-zâde: Cevri-zâde İÜ, Çivi-zâde kızı S2.

¹⁵ EH'de yok.

¹⁶ Sarıgez: Sarıgerz İÜ.

¹⁷ Nasûh: Nasûhî S3, AE.

¹⁸ Çayırı kurbünde: Çayırında S2.

- Tok¹ Hâcî Hasan Mescidi. Kum Kapu² kurbünde İbrâhîm Paşa zevcesi mescidi. Lanka Kapusu³ kurbünde Bayram Çelebi⁴ Mescidi. | AE11a | Kemhâcılar kârhânesi Mescidi. Kuyumcılar kârhânesi Mescidi. Ayasofiya'da⁵ Hersek Bodurumı üzerinde mescid. Fennar Kapusu dâhilinde Yayabaşı Mescidi. Sultân Selîm kurbünde
- 15 | 'Abdî Subaşı Mescidi.⁶ Yine Sultân Selîm kurbünde Hüseyin Çelebi Mescidi. 'Ali Paşa Hammâmı kurbünde Hâcî İlyâs Mescidi. Koca Mustafâ Paşa'da⁷ Duhânîzâde Mescidi. Çukur Hammâmı kurbünde Kâdî-zâde Mescidi. 'Azebler Hammâmı kurbünde Müftî Hâmid Efendi Mescidi. | Hisâr'dan taşra Tüfenk-hâne Mescidi. Edirne Kapusundan taşra Sarây Ağası Mescidi.
- 20 Eyyûb-i | Ensârî'de Dökmecibaşı⁸ Mescidi. Mevzi'-i mezbûrda Arpacıbaşı Mescidi. Sûdlice'de Hekîm Kaysûnîzâde Mescidi.
- AE11b | Karıcı Subaşı Süleymân'ın, Eyyûb-i Ensârî'de ve İstanbul'da
- S218b iki 'aded mescidi. Kiremitlik'de Ahmed Çelebi | Mescidi. Kâsım
- 55a 1 Paşa'da Pâzârbaşı Memî Kâsım Paşa'da Yahyâ • Kethudâ Mescidi. Şehremîni⁹ Hasan Çelebi¹⁰ Mescidi. Tophâne'de Süheyl Bey Mescidi. Topkapusu'ndan taşra İlyâs-zâde Mescidi. Sarrâf-başı Mescidi. Kethudâ Mescidi. Büyük Çekmece'de Muhammed Paşa Mescidi. Üsküdar'da Hâcî Paşa Mescidi. Hâsköy'de
- 15 Sarrâc-hâne Mescidi. Topkapusu'ndan taşra Sarrâf | Mescidi.¹¹ Sulu Manastır'da Rûznâmeci 'Abdî¹² Mescidi. Kumkapu hâricinde Kürkçibaşı Mescidi.¹³ Langa Kapusu kurbünde Şeyh Ferhâd Mescidi¹⁴ Aded-i mesâcid 51.¹⁵

¹ Tok: S2'de yok.

² Kapu: Kapusu EH, İÜ.

³ Lanka Kapusu: Lanka S2; Langa Kapusu İÜ.

⁴ Bayram Çelebi: Şeyh Ferhâd S2.

⁵ Ayasofiya'da: Ayasofiya kurbünde S2.

⁶ S2'de yok.

⁷ Paşa'da: Paşa kurbünde S2.

⁸ Dökmecibaşı: Dökmecilerbaşı S2.

⁹ Şehremîni: Kâsım Paşa'da Şehremîni S2; Bir dahı Şehremîni EH, İÜ.

¹⁰ Çelebi: Çelebinündür EH; Efendi S2.

¹¹ İÜ ve S3'de yok.

¹² 'Abdî: 'Abdi Çelebi EH; Hamîdî Çelebi S2.

¹³ S2'de yok.

¹⁴ S2'de yok, EH ve İÜ'de daha yukarıda zikredilmiştir.

¹⁵ EH'de yok.

Üçüncü bâb:¹ Binâ olunan medârisüñ esâmî
ve² a'dâdın beyân eder:

İ Mekke-i Mükerreme'de Sultân³ Süleymân Medresesi. İstan- | İÜ8b
bul'da merhûmuñ⁴ altı bâb medresesi. | Halıcılar⁵ Köşki'nde | AE12a
Sultân⁶ Selîm Medresesi. Edirne'de Sultân Selîm⁷ | Medrese- | 10
si.⁸ Çorlı'da Sultân Süleymân Medresesi.⁹ İstanbul'da Şeh-zâ-
de Sultân Muhammed Medresesi. 'Avrat Pâzârı'nda Hâsekî
Sultân Medresesi. Sultân Selîm kurbünde Sultân'ın Kahriyye-
nâm medresesi. Üsküdar'da Mihrimâh Sultân Medresesi.
Edirne Kapusu'nda mezbûr Sultân'ın¹⁰ medresesi. Kadırga Li-
manı'nda Muhammed Paşa Medresesi. Eyyûb-ı Ensârî'de
Merhûmuñ | medresesi.¹¹ Aksarây kurbünde 'Osmân Şâh¹² | 15
Vâlidresi Medresesi. İstanbul'da Rüstem Paşa Medresesi. İs-
tanbul'da 'Ali Paşa Medresesi.¹³ Top Kapusu'nda Ahmed¹⁴
Paşa Medresesi. İstanbul'da Sofî Muhammed Paşa Medrese-
si. | İstanbul'da İbrâhîm Paşa Medresesi. Sinân Paşa Medre- | AE12b
sesi. İskender Bey¹⁵ Medresesi. Kâsım Paşa Medresesi. | Baba | İÜ9a
Eskisi'nde 'Alî Paşa Medresesi. Geybüze'de¹⁶ Mısırlı Mustafâ
| Paşa Medresesi. | İznikmid'de Ahmed Paşa Medresesi. 'İsâ | 10, | S219a
Kapusu'nda İbrâhîm Paşa Medresesi. Üsküdar'da Şemsî¹⁷ Ah-
med Paşa Medresesi. Kapu Ağası Mahmûd Ağa Medresesi.
Kapu Ağası Ca'fer Ağa Medresesi. Ahmed Ağa Medresesi.

¹ Üçüncü bâb: Bâb-ı sâlis S3.

² Esâmî ve: EH, İÜ ve S3'de yok.

³ Sultân: merhûm Sultân S2.

⁴ merhûmuñ: Sultân Süleymân merhûmuñ S2.

⁵ Halıcılar: Kalıcılar EH, İÜ.

⁶ Sultân: merhûm Sultân S2.

⁷ Sultân Selîm: Sultan Selîm tetimmâtı EH.

⁸ S2'de yok.

⁹ S2'de yok.

¹⁰ mezbûr Sultân'ın: Mihrimâh Sultân S2.

¹¹ S2'de yok.

¹² Şâh: Paşa S2.

¹³ EH, İÜ ve S3'de yok.

¹⁴ Ahmed: Maktûl Ahmed S2.

¹⁵ Bey: Paşa İÜ.

¹⁶ Geybüze'de: S2'de yok.

¹⁷ Şemsî: merhûm Şemsî İÜ, Şems S2.

- Müftî Hâmid Efendi Medresesi.¹ Ma'lûl Emîr Efendi Medresesi. • 55b 1 Ümmüveled-nâm² medrese. Üçbaş Medresesi. Kādî'asker Pervîz Efendi Medresesi. Sultân Muhammed Câmî'i³ kur-bünde Hâcegî-zâde Medresesi. Ağâ-zâde Medresesi. Beşik-taş'da Yahyâ Efendi Medresesi. | AE13a Defter-dâr 'Abdüsselâm Pa-şa⁴ Medresesi. Merhûm⁵ Tutî Kādî Medresesi. Hekîm Mu-hammed | Çelebi Medresesi. Hüseyin Çelebi Medresesi. Emîr⁶ Sinân Efendi Medresesi. Merhûm⁷ Şâ[h]kulu Medresesi. Dırağ-man Yûnus Bey Medresesi. Karcı Süleymân Bey Medresesi. Hâcî Hatun Medresesi. Defter-dâr Şerîfe-zâde⁸ Medresesi. Kā-dî Hekîm⁹ Çelebi Medresesi. Baba Çelebi Medresesi. Kirmâsî Medresesi tecdîdi. Gümrük-hâne'de Sekbân 'Alî Bey Medrese-si. | Altımermer'de Nişancı Muhammed Bey Medresesi. || Sul-tân Selîm'de Bedestân¹⁰ Kethudâsı Hüseyin Çelebi¹¹ Medrese-si. Üsküdar'da Gülfem¹² Hatun Medresesi. | AE13b Ankara'da Hü-srev Kethudâ Medresesi. Yekûn-ı 'aded-i medâris: 46.¹³

**Dördüncü Bâb:¹⁴ Binâ Olunan Dâr-ı Kurrâlaruñ
Esâmî ve¹⁵ A'dâdın Beyân Eder:**

- | S335a | Merhûm¹⁶ Sultân Selîm Han¹⁷ Dâr-ı Kurrâsı. Üsküdar'da Vâlîde Sultân Dâr-ı Kurrâsı. Hüsrev Kethudâ Dâr-ı Kurrâsı.

¹ S2'de yok.

² Ümmüveled-nâm: Ümmüveled demekle ma'rûf S2.

³ Câmî'i: S2'de yok.

⁴ Paşa: Bey İÜ, S2.

⁵ Merhûm: İÜ ve S2'de yok.

⁶ Emîr: Emin EH, İÜ.

⁷ Merhûm: S2'de yok.

⁸ Şerîfe-zade: Şerîfe-zade Bey S2.

⁹ Kādî Hekîm: Küçük Karaman'da Kādî Hekîm S2.

¹⁰ Bedestân: Bezzâzistan EH, İÜ.

¹¹ Hüseyin Çelebi: S2'de yok.

¹² Gülfem: Kelîme S2.

¹³ EH'de yok.

¹⁴ Dördüncü bâb: Bâb-ı râbî' S3.

¹⁵ Esâmî ve: EH, İÜ ve S3'de yok.

¹⁶ merhûm: S2'de yok.

¹⁷ Sultân Selîm Han: Sultân Süleymân S2.

| Eyyûb-ı Ensârî'de Muhammed Paşa Dâr-ı Kurrâsı. Küçük | 15
Karaman'da Müftî Sa'dî¹ Dâr-ı Kurrâsı. Bosna'da² | Muham- | S219b
med Paşa Dâr-ı Kurrâsı. Müftî Kâdî-zâde Efendi³ Dâr-ı Kur-
râsı. Yekûn-ı Dâr-ı Kurrâ, 'aded: 7.⁴

Beşinci Bâb:⁵ Binâ Olunan Türbelerün⁶
Esâmî ve⁷ A'dâdın Beyân Eder

Sultân⁸ Süleymân Han Türbesi. Şeh-zâde Sultân Muhammed
Türbesi. Sultân Selîm Türbesi.⁹ Sultân Selîm Türbesi kurbün-
de Şeh-zâdeler Türbesi. | Şeh-zâdeler Türbesi kurbünde Rüs- | 20
tem Paşa Türbesi. Merhûm Hüsrev Paşa Türbesi. Top Kapu-
sı'nda¹⁰ Ahmed Paşa Türbesi. | Eyyûb-ı Ensârî'de Muhammed | AE14a,
Paşa Türbesi. Mevzi'-i mezbûrda evlâdları için binâ eylediği | İÜ10a
türbe. Siyâvuş Paşa hazretlerinin Türbesi. Zâl Mahmûd Paşa
Türbesi. Üsküdar'da Şemsî Ahmed¹¹ Paşa Türbesi. Beşik-
taş'da merhûm Yahyâ Efendi Türbesi. 'Arab¹² Ahmed Paşa
Türbesi. Beşiktaş'da • Hayreddîn Paşa Türbesi. Top-hâne'de • 56a 1
Kılıç 'Ali Paşa Türbesi. Eyyûb-ı Ensârî'de Pertev Paşa Türbe-
si. Yeñi Bâgçe kurbünde¹³ Şâh-ı Hûbân¹⁴ Türbesi. Edirne Ka-
pusı'nda Ahmed Paşa Türbesi. Üsküdar'da Hâcî Paşa Türbe-
si. Cem'an yekûn-ı türbe-i mezkûr, 'aded: 19.

¹ Müftî Sa'dî: Sa'dî Çelebi İÜ, S2.

² Bosna'da: Bosnalı S2.

³ Müftî Kâdî-zâde Efendi: Müftî olan Kâdî S2.

⁴ EH'de yok.

⁵ Beşinci bâb: Bâb-ı hâmis S3.

⁶ türbelerün: 'imâretlerün AE. AE'de "Türbeler" bölümü yoktur.

⁷ Esâmî ve: EH, İÜ ve S3'de yok.

⁸ Sultân: Merhûm Sultân EH, İÜ, S2.

⁹ EH ve S3'de yok.

¹⁰ Top Kapusu'nda: Top Kapu kurbünde S2.

¹¹ Şemsî Ahmed: Şems S2.

¹² 'Arab: Kıbrıs Beylerbeyisi olan 'Arab S2.

¹³ Yeñi Bâgçe kurbünde: Yeñi Bâgçe'de S2.

¹⁴ Hûbân: Hûbân Kadın S2.

- Müftî Hâmid Efendi Medresesi.¹ Ma'lûl Emîr Efendi Medresesi. • Ümmüveled-nâm² medrese. Üçbaş Medresesi. Kādî'asker Pervîz Efendi Medresesi. Sultân Muhammed Câmî'i³ kur-bünde Hâcegî-zâde Medresesi. Ağa-zâde Medresesi. Beşik-taş'da Yahyâ Efendi Medresesi. | Defter-dâr 'Abdüsselâm Pa-şa⁴ Medresesi. Merhûm⁵ Tutî Kādî Medresesi. Hekîm Mu-hammed | Çelebi Medresesi. Hüseyin Çelebi Medresesi. Emîr⁶ Sinân Efendi Medresesi. Merhûm⁷ Şâ[h]kuli Medresesi. Dırağ-man Yûnus Bey Medresesi. Karcı Süleymân Bey Medresesi. Hâcî Hatun Medresesi. Defter-dâr Şerîfe-zâde⁸ Medresesi. Kā-dî Hekîm⁹ Çelebi Medresesi. Baba Çelebi Medresesi. Kirmâsî Medresesi tecdîdi. Gümrük-hâne'de Sekbân 'Alî Bey Medrese-si. | Altımermer'de Nişancı Muhammed Bey Medresesi. || Sul-tân Selîm'de Bedestân¹⁰ Kethudâsı Hüseyin Çelebi¹¹ Medrese-si. Üsküdar'da Gülfem¹² Hatun Medresesi. | Ankara'da Hüs-rev Kethudâ Medresesi. Yekûn-ı 'aded-i medâris: 46.¹³

**Dördüncü Bâb:¹⁴ Binâ Olunan Dâr-ı Kurrâlaruñ
Esâmî ve¹⁵ A'dâdın Beyân Eder:**

- S335a | Merhûm¹⁶ Sultân Selîm Han¹⁷ Dâr-ı Kurrâsı. Üsküdar'da Vâlîde Sultân Dâr-ı Kurrâsı. Hüsrev Kethûdâ Dâr-ı Kurrâsı.

¹ S2'de yok.

² Ümmüveled-nâm: Ümmüveled demekle ma'rûf S2.

³ Câmî'i: S2'de yok.

⁴ Paşa: Bey İÜ, S2.

⁵ Merhûm: İÜ ve S2'de yok.

⁶ Emîr: Emîn EH, İÜ.

⁷ Merhûm: S2'de yok.

⁸ Şerîfe-zade: Şerîfe-zade Bey S2.

⁹ Kādî Hekîm: Küçük Karaman'da Kādî Hekîm S2.

¹⁰ Bedestân: Bezzâzistan EH, İÜ.

¹¹ Hüseyin Çelebi: S2'de yok.

¹² Gülfem: Kelîme S2.

¹³ EH'de yok.

¹⁴ Dördüncü bâb: Bâb-ı râbî' S3.

¹⁵ Esâmî ve: EH, İÜ ve S3'de yok.

¹⁶ merhûm: S2'de yok.

¹⁷ Sultân Selîm Han: Sultân Süleymân S2.

| Eyyûb-ı Ensârî'de Muhammed Paşa Dâr-ı Kurrâsı. Küçük | 15
Karaman'da Müftî Sa'dî¹ Dâr-ı Kurrâsı. Bosna'da² | Muham- | S219b
med Paşa Dâr-ı Kurrâsı. Müftî Kâdî-zâde Efendi³ Dâr-ı Kur-
râsı. Yekûn-ı Dâr-ı Kurrâ, 'aded: 7.⁴

Beşinci Bâb:⁵ Binâ Olunan Türbelerün⁶
Esâmî ve⁷ A'dâdın Beyân Eder

Sultân⁸ Süleymân Han Türbesi. Şeh-zâde Sultân Muhammed
Türbesi. Sultân Selîm Türbesi.⁹ Sultân Selîm Türbesi kurbün-
de Şeh-zâdeler Türbesi. | Şeh-zâdeler Türbesi kurbünde Rüs- | 20
tem Paşa Türbesi. Merhûm Hüsrev Paşa Türbesi. Top Kapu-
sı'nda¹⁰ Ahmed Paşa Türbesi. | Eyyûb-ı Ensârî'de Muhammed | AE14a,
Paşa Türbesi. Mevzi'-i mezbûrda evlâdları için binâ eylediği | İÜ10a
türbe. Siyâvuş Paşa hazretlerinin Türbesi. Zâl Mahmûd Paşa
Türbesi. Üsküdar'da Şemsî Ahmed¹¹ Paşa Türbesi. Beşik-
taş'da merhûm Yahyâ Efendi Türbesi. 'Arab¹² Ahmed Paşa
Türbesi. Beşiktaş'da • Hayreddîn Paşa Türbesi. Top-hâne'de • 56a 1
Kılıç 'Ali Paşa Türbesi. Eyyûb-ı Ensârî'de Pertev Paşa Türbe-
si. Yeñi Bâgçe kurbünde¹³ Şâh-ı Hübân¹⁴ Türbesi. Edirne Ka-
pusı'nda Ahmed Paşa Türbesi. Üsküdar'da Hâcî Paşa Türbe-
si. Cem'an yekûn-ı türbe-i mezkûr, 'aded: 19.

¹ Müftî Sa'dî: Sa'dî Çelebi İÜ, S2.

² Bosna'da: Bosnalı S2.

³ Müftî Kâdî-zâde Efendi: Müftî olan Kâdî S2.

⁴ EH'de yok.

⁵ Beşinci bâb: Bâb-ı hâmis S3.

⁶ türbelerün: 'imâretlerün AE. AE'de "Türbeler" bölümü yoktur.

⁷ Esâmî ve: EH, İÜ ve S3'de yok.

⁸ Sultân: Merhûm Sultân EH, İÜ, S2.

⁹ EH ve S3'de yok.

¹⁰ Top Kapusu'nda: Top Kapu kurbünde S2.

¹¹ Şemsî Ahmed: Şems S2.

¹² 'Arab: Kıbrıs Beylerbeyisi olan 'Arab S2.

¹³ Yeñi Bâgçe kurbünde: Yeñi Bâgçe'de S2.

¹⁴ Hübân: Hübân Kadın S2.

15 Altıncı Bâb:¹ | Binâ Olunan ‘İmâretlerüñ
Esâmî ve² A’dâdın Beyân Eder:

Merhûm Sultân³ Süleymân Han⁴ ‘İmâreti. Mekke-i⁵ Mükerrime’de merhûm Hasekî⁶ ‘İmâreti. | Karapınar’da Sultân Selîm⁷ ‘İmâreti. Şeh-zâde⁸ Sultân Muhammed⁹ ‘İmâreti. Medine-i Münevvere’de merhûm Hâsekî Sultân ‘İmâreti.¹⁰ Bir ‘imâret dahı Edirne’de Meriç Suyı üzerinde Mustafâ Paşa Köprüsi başında vâki’ olmuştur.¹¹ [Şâm-ı şerîf’de] Gök Meydân’da Kasrıablak¹² demekle ma’rûf mahalde Sultân Süleymân ‘İmâreti.¹³ Çorlı’da merhûm Sultân Süleymân¹⁴ ‘İmâreti.¹⁵ Üsküdar’da Vâlide Sultân ‘İmâreti. Üsküdar’da Mihri-mâh Sultân ‘İmâreti. | Ma’nisa’da Sultân Murâd Han ‘İmâreti. Ruscuk’da Rüstem | Paşa ‘İmâreti. Sabanca’da yine merhûmuñ¹⁶ ‘imâreti. Burgus’da Muhammed Paşa ‘İmâreti. Hafza’da merhûm¹⁷ Muhammed Paşa | ‘İmâreti. Geybûze’de Mustafâ Paşa ‘İmâreti. Bosna’da Muhammed Paşa ‘İmâreti. Cem’an yekûn ‘imâret a’dâdı: 14.¹⁸

¹ Altıncı bâb: Bâb-ı sâdis S3.

² Esâmî ve: İÜ ve S3’de yok.

³ Merhûm Sultân: İstanbul’da Sultân S2.

⁴ Han: S2’de yok.

⁵ Mekke: Ka’be S2, AE.

⁶ Hasekî: Hasekî Sultân S2, AE.

⁷ Selîm: merhûm Selîm Han AE, Süleymân S2.

⁸ Şeh-zâde: İstanbul’da Şeh-zâde S2; merhûm Şeh-zâde EH, İÜ.

⁹ Sultân Muhammed: S2’de yok.

¹⁰ EH, İÜ ve S3’de yok.

¹¹ EH, İÜ ve S3’de yok.

¹² Kasrıablak: AE’de yok.

¹³ EH, İÜ ve S3’de yok.

¹⁴ Süleymân: Selîm S3.

¹⁵ S2’de yok.

¹⁶ yine merhûmuñ: Rüstem Paşa S2.

¹⁷ merhûm: S2’de yok.

¹⁸ EH’de yok.

**Yedinci Bâb:¹ Binâ Olunan Dârüşşifâlaruñ
Esâmî ve A'dâdın Beyân Eder:²**

Merhûm Sultân Süleymân Dârüşşifâsı. Merhûm Hasekî Sultân³ Dârüşşifâsı. Üsküdar'da Vâlide Sultân Dârlüşşifâsı. | 15
'Aded-i dârüşşifâ: 3.⁴

**| Sekizinci Bâb:⁵ Binâ Olunan Su Yolları
Kemerleri'nün⁶ Esâmî ve⁷ A'dâdın Beyân Eder:**

| AE15a

Evvel Bend Kemerî⁸ ve Uzun Kemer ve Mağlova Kemerî ve Güzelce Kemer ve Müderris Köyi kurbünde⁹ kemer ve havz ki sular anda cem' olur.¹⁰ Ve Mağlova'da¹¹ Uzun Kemer tek-râr binâ olındı. 'Aded: 6.

**Tokuzuncı Bâb:¹² Binâ Olunan Cisrleruñ
Esâmî ve A'dâdın Beyân Eder:¹³**

Böyük Çekmece'de binâ olunan köpri.¹⁴ | Silivri'de || köpri. | İÜ 20
Meriç Suyı üzerinde Mustafâ Paşa Köprüsi. Marmara'da Muhammed Paşa Köprüsi.¹⁵ Halkalupınar'da¹⁶ Odabaşı

¹ Yedinci bâb: Bâb-ı sâbi' S3.

² S3'de yok.

³ Merhûm Hasekî Sultân: Hasekî merhûm S2.

⁴ EH'de yok.

⁵ Sekizinci bâb: Bâb-ı sâmin S3.

⁶ Su yolları kemerlerinün: Su yollarınuñ kemerlerinün S2.

⁷ Esâmî ve: EH, S3'de yok.

⁸ kemerî: kemeridür; su yol başına karîb yerdedür. S2.

⁹ Köyi kurbünde: Köyinde S2.

¹⁰ olur: oldılar EH, İÜ.

¹¹ Mağlova'da: S2'de yok.

¹² Tokuzuncı bâb: Bâb-ı tâsi' S3.

¹³ Cisrleruñ Esâmî ve A'dâdın Beyân Eder: Cisrler Beyân Olunur S3.

¹⁴ köpri: binâ olunan köpriler S2.

¹⁵ S2'de şu şekildedir: Mustafâ Paşa Köprüsi. Meriç Suyı üzerinde merhûm Muhammed Paşa Köprüsi.

¹⁶ Halkalupınar'da: Marmara'da ve Halkalupınar'da S2.

Köprüsi. Harâmî Deresi'nde Kapu Ağası Köprüsi. Sinânlu'da Muhammed Paşa Köprüsi. Bosna'da Vişagrad-nâm kasabada¹ Muhammed Paşa Köprüsi. 'Aded-i köpri: 8.²

• 56b 1 Onuncu Bâb:³ • | Binâ Olunan Kârbânsarâyıların
| AE15b [Esâmî ve] A'dâdın Beyân Eder:

Merhûm Sultân Süleymân Kârbânsarâyı.⁴ Yine merhûmuñ Büyük Çekmece'de kârbânsarâyı. Ruscuk'da Rüstem Paşa Kârbânsarâyı. Bet⁵ Pâzârında Rüstem Paşanın Kebeciler⁶ Kârbânsarâyı.⁷ Galata'da yine Rüstem Paşa Kârbânsarâyı. | 5 Brusa'da | 'Alî Paşa Kârbânsarâyı. Bet⁸ Pâzârında 'Alî Paşa Kârbânsarâyı. Vefâ'da Pertev Paşa Kârbânsarâyı. Ilgın'da⁹ | S220b Mustafâ Paşa Kârbânsarâyı. | Sabanca'da Rüstem Paşa Kârbânsarâyı. | İÜ11b Samanlu'da¹⁰ Rüstem Paşa Kârbânsarâyı. | Karışdırân'da yine bir kârbânsarâyı. Akbiyık'da yine mezbûruñ kârbânsarâyı. Karaman Ereğlisi'nde yine merhûmuñ kârbânsarâyı. | 10 İbsala'da Hüsrev | Kethudâ Kârbânsarâyı. Hafza'da¹¹ Muhammed Paşa Kârbânsarâyı. Burgaz'da Muhammed Paşa Kârbânsarâyı. | AE16a Edirne'de Rüstem Paşa Kârbânsarâyı. | Edirne'de 'Alî Paşa¹² Kârbânsarâyı. 'Aded-i mezkûr: 19.¹³

¹ kasabada: mevzi'de

² EH'de yok.

³ Onuncu bâb: Bâb-ı âşir S3.

⁴ Sultân Süleymân Kârbânsarâyı: Sultân Süleymân 'İmâreti kurbünde kârbânsarâyılar S2.

⁵ Bet: Bit بیت AE.

⁶ Kebeciler: AE'de yok.

⁷ S2'de yok.

⁸ Bet: Bit بیت AE.

⁹ Ilgın'da: Ilgın-nâm mevzi'de S2.

¹⁰ Samanlu'da: Samanlı'da S2.

¹¹ Hafza'da: Hafsa'da S2.

¹² 'Alî Paşa: 'Alî Paşa Çarşısı S2.

¹³ EH'de yok.

On birinci Bâb:¹ Binâ Olunan Sarâyların
[Esâmî ve] A'dâdın Beyân Eder:

Sarây-ı 'Atîk muhterik olup² müceddeden³ binâ olındı.⁴ Sarây-ı Cedîd⁵ tecdîden⁶ binâ olındı. Sarây-ı Üsküdar müceddeden⁷ binâ olındı. | Sarây-ı Galata, müceddeden⁸ binâ olındı.⁹ | 15
At Meydânı Sarâyı¹⁰ tecdîd olındı. Yeñi Kapu Sarayı¹¹ tecdîd¹² olındı. Kandilli Sarâyı¹³ tecdîd¹⁴ olındı. Fenâr Bağçesi¹⁵ Sarâyı¹⁶ müceddeden binâ¹⁷ olındı. İskender Çelebi Sarâyı¹⁸ müceddeden¹⁹ binâ olındı. Halkalupînar²⁰ Sarâyı müceddeden²¹ binâ olındı. | Rüstem Paşa Sarâyı.²² Kadirga Limanında | İÜ 12a
Muhammed Paşa Sarâyı. Ayasofiya'da²³ Muhammed Paşa Sarâyı, Üsküdar'da Muhammed Paşa Sarâyı ve | Rüstem Pa- | S335a
şa²⁴ Sarâyı. | Üsküdar'da Siyavuş Paşa Sarâyı.²⁵ Üsküdar'da | AE 16b,
def'aten Siyavuş Paşa Sarâyı.²⁶ İstanbul'da Siyâvûş Paşa Sarâ- | 20

¹ On birinci bâb: Bâb-ı hâdi aşer S3.

² muhterik olup: ihrâk olunup S2, ihrâk olup İÜ, AE.

³ müceddeden: tecdîden S3; cedîd İÜ.

⁴ olındı: olup İÜ.

⁵ Cedîd: Cedîd-i Âmire EH, İÜ, Cedîd-i Hümâyûn S2.

⁶ tecdîden: cedîd İÜ, yeñi S2, müceddeden EH, AE.

⁷ müceddeden: tecdîden AE; cedîd S3; S2'de yok.

⁸ müceddeden: yeñi S2, AE; cedîd S3.

⁹ olundı: olunup eski yeri aslâ kalmadı AE.

¹⁰ At Meydanı Sarâyı: Sarây-ı At Meydânı AE.

¹¹ Yeñi Kapu Sarayı: Sarây-ı Yeni Kapu AE.

¹² tecdîd: cedîd İÜ, müceddeden binâ; yeñiden binâ S2.

¹³ Kandilli Sarâyı: Sarây-ı Kandilli AE.

¹⁴ tecdîd: müceddeden binâ.

¹⁵ Bağçesi: Bakçesi S2.

¹⁶ Sarâyı: S2'de yok; Sarây-ı Fenâr Bağçesi AE.

¹⁷ müceddeden binâ: yeñiden binâ S2; tecdîd S3.

¹⁸ Sarayı: Bağçesi S2.

¹⁹ müceddeden: yeñiden S2.

²⁰ Halkalupînar: Halkalı AE.

²¹ müceddeden: yeñiden S2.

²² Rüstem Paşa Sarayı: Ayasofiya'da Rüstem Paşa Sarâyı S2; Kadirga Limanında Rüstem Paşa Sarâyı AE.

²³ Ayasofiya'da: Ayasofiya kurbünde EH, İÜ.

²⁴ Rüstem Paşa: Üsküdar'da Rüstem Paşa AE.

²⁵ S2 ve S3'te yok.

²⁶ EH, S2 ve S3'te yok.

yı. 'Alî Paşa Sarâyı. At Meydânı'nda Ahmed¹ Paşa Sarâyı. Sultân Bâyezid kurbünde Ferhâd Paşa Sarâyı. Vefâ Meydânı'nda Pertev Paşa Sarâyı. Sinân Paşa Sarâyı. Hoca Paşa'da Sofî Muhammed Paşa Sarâyı. Yeñi Bağçe'de Mahmûd Paşa Sarâyı.² Halkalu kurbünde Muhammed Paşa • Sarâyı. | Kâsım Paşa Çeşmesi kurbünde Şâh-ı Hûbân Kadın Sarâyı. Şehir-
den taşra Pertev Paşa Sarâyı. Ve taşrasında³ Ahmed Paşa Sarâyı. Eyyûb-ı Ensârî'de Ahmed Paşa Sarâyı. Eyyûb-ı Ensârî'de 'Alî Paşa Sarâyı. Rüstem Çelebi⁴ Çiftliği'nde Muhammed Paşa Sarâyı. | Bosna'da Muhammed Paşa Sarâyı. Üsküdar⁵ Çiftliği'nde Rüstem Paşa Sarâyı. Yekûnı 33 'aded.'⁶

15 | On ikinci Bâb:⁷ Binâ Olunan Mahzenleri Beyân Eder:⁸

Galata köşesinde Buğday Mahzeni. Tersane'de⁹ Zift Mahzeni. Sarây-ı Hümâyûn'da¹⁰ anbâr.¹¹ Hâsbâğçe bâlâsında¹² anbâr.¹³ | Sarây-ı Sultânî'de matbah¹⁴ ve kilâr. Ve Unkapanı Mahzeni.¹⁵ 'Aded: 6.'¹⁶

¹ Ahmed: Muhammed S3, AE.

² Paşa: Ağa EH, İÜ.

³ taşrasında: taşra çiftliğinde EH, İÜ.

⁴ Çelebi: AE'de yok.

⁵ Üsküdar: İskender Çelebi EH.

⁶ EH'de yok.

⁷ On ikinci bâ: Bâb-ı sâni aşer S3.

⁸ Mahzenleri Beyân Eder: Mahzenler Beyân Olunur S3.

⁹ Tersâne'de: Tersâne-i Âmire'de EH, İÜ, AE.

¹⁰ Hümâyûn'da: Sultânî'de: EH, AE.

¹¹ anbâr: anbâr-ı âmire EH.

¹² bâlâsında: yalusında İÜ, yalısında AE.

¹³ anbâr: anbâr-ı âmire EH.

¹⁴ matbah: matbah-ı âmire EH, İÜ, AE.

¹⁵ Unkapanı mahzeni: Unkapanı'nda binâ olunan mahzen AE.

¹⁶ EH'de yok.

On üçüncü Bâb:¹ Binâ Olınan Hammâmlaruñ²
Esâmî ve³ A'dâdîñ Beyân Eder:

Merhûm Sultân | Süleymân Han Hammâmı. Sarây-ı Hümâ- | 10
yûn'da⁴ üç 'aded hammâm. | Üsküdar Sarâyı'nda üç 'aded | AE17b
hammâm. Hasekî Sultân Hammâmı. Yahudiler içinde Hasekî
Sultân Hammâmı. Üsküdar'da Vâlide Sultân Hammâmı. Ka-
rapınar'da Sultân Hammâmı. Cebe'alî'de⁵ Vâlide⁶ Sultân
Hammâmı. Edirne Kapısı'nda Mihrumâh Sultân Hammâmı.
Lutfî Paşa Hammâmı. Galata'da Muhammed Paşa Hammâmı.
Edirne'de Muhammed Paşa Hammâmı. Yeñi Bağçe'de | Koca | 15
Mustafâ Paşa Hammâmı. Silivri Kapısı'nda İbrâhîm Paşa
Hammâmı. Sulu Manastır'da Kapu Ağası Hammâmı. Beşik-
taş'da Sinân Paşa Hammâmı. Fındıklı'da Monlâ Çelebi Ham-
mâmı. Top-hâne'de Kapudan 'Ali Paşa Hammâmı. | Fenar Ka- | AE18a
pusı'nda Kapudan Paşa Hammâmı. Ma'cûncı Çarşusu'nda
Müftî Hammâ⁷ Merkez Efendi Hammâmı. Eyyûb-ı Ensârî'de
| Nişancı Paşa Hammâmı. || Ortaköy'de Hüsrev Kethudâ | 20,
Hammâmı. İznikmid'de hammâm. Çatalca'da hammâm. Sa- || S221b
banca'da Rüstem Paşa Hammâmı. | Kayseriyye'de Hüseyin | İÜ13a
Bey Hammâmı. Sarıgez'de Hammâm. Zeyrek'de Hayreddîn
Paşa Hammâmı. Gümrük-hâne'de Hayreddîn Paşa⁸ Hammâ-
mı.⁹ Top-hâne'de¹⁰ Ya'kûb Ağa Hammâmı. 'Aded: 36.¹¹

Temmet.¹²

¹ On üçüncü Bâb: Bâb-ı sâlis 'aşer S3.

² Hammâmlaruñ: Hammâm-ı Hayât-fezânuñ İÜ, S3.

³ Esâmî ve: S3'de yok.

⁴ Hümayûn'da: Âmire'de EH, İÜ.

⁵ Cebealî'de: Cebe'ali Kapısı'nda EH, İÜ.

⁶ Vâlide: Mihrumah EH.

⁷ Yeñi Kapu'da: Yeñi Kapu hâricinde EH, İÜ.

⁸ Paşa: Paşa-zâde EH.

⁹ Hayreddîn Paşa Hammâmı: S2'de yok.

¹⁰ Top-hâne'de: S2'de yok.

¹¹ EH ve S2'de yok.

¹² Temmet: temmetü'r risâleti's-Sinâniyye İÜ.

yı. 'Alî Paşa Sarâyı. At Meydânı'nda Ahmed¹ Paşa Sarâyı. Sultân Bâyezid kurbünde Ferhâd Paşa Sarâyı. Vefâ Meydânı'nda Pertev Paşa Sarâyı. Sinân Paşa Sarâyı. Hoca Paşa'da Sofî Muhammed Paşa Sarâyı. Yeñi Bâğçe'de Mahmûd Paşa Sarâyı.² Halkalı kurbünde Muhammed Paşa • Sarâyı. | Kâsım Paşa Çeşmesi kurbünde Şâh-ı Hûbân Kadın Sarâyı. Şehirden taşra Pertev Paşa Sarâyı. Ve taşrasında³ Ahmed Paşa Sarâyı. Eyyûb-ı Ensârî'de Ahmed Paşa Sarâyı. Eyyûb-ı Ensârî'de 'Alî Paşa Sarâyı. Rüstem Çelebi⁴ Çiftliği'nde Muhammed Paşa Sarâyı. | Bosna'da Muhammed Paşa Sarâyı. Üsküdar⁵ Çiftliği'nde Rüstem Paşa Sarâyı. Yekûmı 33 'aded'.⁶

15 | On ikinci Bâb:⁷ Binâ Olunan Mahzenleri Beyân Eder:⁸

Galata köşesinde Buğday Mahzeni. Tersane'de⁹ Zift Mahzeni. Sarây-ı Hümayûn'da¹⁰ anbâr.¹¹ Hâsbâğçe bâlâsında¹² anbâr.¹³ | Sarây-ı Sultânî'de matbah¹⁴ ve kilâr. Ve Unkapanı Mahzeni.¹⁵ 'Aded: 6.¹⁶

¹ Ahmed: Muhammed S3, AE.

² Paşa: Ağa EH, İÜ.

³ taşrasında: taşra çiftliğinde EH, İÜ.

⁴ Çelebi: AE'de yok.

⁵ Üsküdar: İskender Çelebi EH.

⁶ EH'de yok.

⁷ On ikinci bâ: Bâb-ı sâni aşer S3.

⁸ Mahzenleri Beyân Eder: Mahzenler Beyân Olunur S3.

⁹ Tersâne'de: Tersâne-i Âmire'de EH, İÜ, AE.

¹⁰ Hümayûn'da: Sultânî'de: EH, AE.

¹¹ anbâr: anbâr-ı âmire EH.

¹² bâlâsında: yalusında İÜ, yalısında AE.

¹³ anbâr: anbâr-ı âmire EH.

¹⁴ matbah: matbah-ı âmire EH, İÜ, AE.

¹⁵ Unkapanı mahzeni: Unkapanı'nda binâ olunan mahzen AE.

¹⁶ EH'de yok.

On üçüncü Bâb:¹ Binâ Olınan Hammâmlaruñ²
Esâmî ve³ A'dâdîñ Beyân Eder:

Merhûm Sultân | Süleymân Han Hammâmı. Sarây-ı Hümâ- | 10
yûn'da⁴ üç 'aded hammâm. | Üsküdar Sarâyı'nda üç 'aded | AE17b
hammâm. Hasekî Sultân Hammâmı. Yahudiler içinde Hasekî
Sultân Hammâmı. Üsküdar'da Vâlîde Sultân Hammâmı. Ka-
rapıñar'da Sultân Hammâmı. Cebe'alî'de⁵ Vâlîde⁶ Sultân
Hammâmı. Edirne Kapısı'nda Mihrumâh Sultân Hammâmı.
Lutfî Paşa Hammâmı. Galata'da Muhammed Paşa Hammâmı.
Edirne'de Muhammed Paşa Hammâmı. Yeñi Bağçe'de | Koca | 15
Mustafâ Paşa Hammâmı. Silivri Kapısı'nda İbrâhîm Paşa
Hammâmı. Sulî Manastır'da Kapu Ağası Hammâmı. Beşik-
taş'da Sinân Paşa Hammâmı. Fındıklı'da Monlâ Çelebi Ham-
mâmı. Top-hâne'de Kapudan 'Ali Paşa Hammâmı. | Fenar Ka- | AE18a
pusı'nda Kapudan Paşa Hammâmı. Ma'cûncı Çarşusu'nda
Müftî Hammâ⁷ Merkez Efendi Hammâmı. Eyyûb-ı Ensârî'de
| Nişancı Paşa Hammâmı. || Ortaköy'de Hüsrev Kethudâ | 20,
Hammâmı. İznikmid'de hammâm. Çatalca'da hammâm. Sa- || S221b
banca'da Rüstem Paşa Hammâmı. | Kayseriyye'de Hüseyin | İÜ13a
Bey Hammâmı. Sarıgez'de Hammâm. Zeyrek'de Hayreddîn
Paşa Hammâmı. Gümrük-hâne'de Hayreddîn Paşa⁸ Hammâ-
mı.⁹ Top-hâne'de¹⁰ Ya'kûb Ağa Hammâmı. 'Aded: 36.¹¹

Temmet.¹²

¹ On üçüncü Bâb: Bâb-ı sâlis 'aşer S3.

² Hammâmlaruñ: Hammâm-ı Hayât-fezânuñ İÜ, S3.

³ Esâmî ve: S3'de yok.

⁴ Hümâyûn'da: Âmire'de EH, İÜ.

⁵ Cebealî'de: Cebe'ali Kapısı'nda EH, İÜ.

⁶ Vâlîde: Mihrumâh EH.

⁷ Yeñi Kapu'da: Yeñi Kapu hâricinde EH, İÜ.

⁸ Paşa: Paşa-zâde EH.

⁹ Hayreddîn Paşa Hammâmı: S2'de yok.

¹⁰ Top-hâne'de: S2'de yok.

¹¹ EH ve S2'de yok.

¹² Temmet: temmetü'r risâleti's-Sinâniyye İÜ.

• 57a 1
| S221a
y1. 'Alî Paşa Sarâyı. At Meydânı'nda Ahmed¹ Paşa Sarâyı. Sultân Bâyezid kurbünde Ferhâd Paşa Sarâyı. Vefâ Meydânı'nda Pertev Paşa Sarâyı. Sinân Paşa Sarâyı. Hoca Paşa'da Sofî Muhammed Paşa Sarâyı. Yeñi Bağçe'de Mahmûd Paşa Sarâyı.² Halkalu kurbünde Muhammed Paşa • Sarâyı. | Kâsim Paşa Çeşmesi kurbünde Şâh-ı Hûbân Kadın Sarâyı. Şehirden taşra Pertev Paşa Sarâyı. Ve taşrasında³ Ahmed Paşa Sarâyı. Eyyûb-ı Ensârî'de Ahmed Paşa Sarâyı. Eyyûb-ı Ensârî'de 'Alî Paşa Sarâyı. Rüstem Çelebi⁴ Çiftliği'nde Muhammed Paşa Sarâyı. | Bosna'da Muhammed Paşa Sarâyı. Üsküdar⁵ Çiftliği'nde Rüstem Paşa Sarâyı. Yekûnı 33 'aded.⁶

15 | On ikinci Bâb:⁷ Binâ Olunan Mahzenleri Beyân Eder:⁸

Galata köşesinde Buğday Mahzeni. Tersane'de⁹ Zift Mahzeni. Sarây-ı Hümâyûn'da¹⁰ anbâr.¹¹ Hâsbâğçe bâlâsında¹² anbâr.¹³ | Sarây-ı Sultânî'de matbah¹⁴ ve kilâr. Ve Unkapanı Mahzeni.¹⁵ 'Aded: 6.¹⁶

¹ Ahmed: Muhammed S3, AE.

² Paşa: Ağa EH, İÜ.

³ taşrasında: taşra çiftliğinde EH, İÜ.

⁴ Çelebi: AE'de yok.

⁵ Üsküdar: İskender Çelebi EH.

⁶ EH'de yok.

⁷ On ikinci bâ: Bâb-ı sâni aşer S3.

⁸ Mahzenleri Beyân Eder: Mahzenler Beyân Olunur S3.

⁹ Tersâne'de: Tersâne-i Âmire'de EH, İÜ, AE.

¹⁰ Hümâyûn'da: Sultânî'de: EH, AE.

¹¹ anbâr: anbâr-ı âmire EH.

¹² bâlâsında: yalusında İÜ, yalıında AE.

¹³ anbâr: anbâr-ı âmire EH.

¹⁴ matbah: matbah-ı âmire EH, İÜ, AE.

¹⁵ Unkapanı mahzeni: Unkapanı'nda binâ olunan mahzen AE.

¹⁶ EH'de yok.

On üçüncü Bâb:¹ Binâ Olınan Hammâmlaruñ²
Esâmî ve³ A'dâdîñ Beyân Eder:

Merhûm Sultân | Süleymân Han Hammâmı. Sarây-ı Hümâ- | 10
yûn'da⁴ üç 'aded hammâm. | Üsküdar Sarâyı'nda üç 'aded | AE17b
hammâm. Hasekî Sultân Hammâmı. Yahudiler içinde Hasekî
Sultân Hammâmı. Üsküdar'da Vâlide Sultân Hammâmı. Ka-
rapınar'da Sultân Hammâmı. Cebe'alî'de⁵ Vâlide⁶ Sultân
Hammâmı. Edirne Kapusu'nda Mihrumâh Sultân Hammâmı.
Lutfî Paşa Hammâmı. Galata'da Muhammed Paşa Hammâmı.
Edirne'de Muhammed Paşa Hammâmı. Yeñi Bağçe'de | Koca | 15
Mustafâ Paşa Hammâmı. Silivri Kapusu'nda İbrâhîm Paşa
Hammâmı. Sulı Manastır'da Kapu Ağası Hammâmı. Beşik-
taş'da Sinân Paşa Hammâmı. Fındıklı'da Monlâ Çelebi Ham-
mâmı. Top-hâne'de Kapudan 'Ali Paşa Hammâmı. | Fenar Ka- | AE18a
pusı'nda Kapudan Paşa Hammâmı. Ma'cûncı Çarşusu'nda
Müftî Hammâ⁷ Merkez Efendi Hammâmı. Eyyûb-ı Ensârî'de
| Nişâncı Paşa Hammâmı. || Ortaköy'de Hüsrev Kethudâ | 20,
Hammâmı. İznikmid'de hammâm. Çatalca'da hammâm. Sa- || S221b
banca'da Rüstem Paşa Hammâmı. | Kayseriyye'de Hüseyin | iÜ13a
Bey Hammâmı. Sarigez'de Hammâm. Zeyrek'de Hayreddîn
Paşa Hammâmı. Gümrük-hâne'de Hayreddîn Paşa⁸ Hammâ-
mı.⁹ Top-hâne'de¹⁰ Ya'kûb Ağa Hammâmı. 'Aded: 36.¹¹

Temmet.¹²

¹ On üçüncü Bâb: Bâb-ı sâlis 'aşer S3.

² Hammâmlaruñ: Hammâm-ı Hayât-fezânuñ İÜ, S3.

³ Esâmî ve: S3'de yok.

⁴ Hümâyûn'da: Âmire'de EH, İÜ.

⁵ Cebealî'de: Cebe'ali Kapusu'nda EH, İÜ.

⁶ Vâlide: Mihrumah EH.

⁷ Yeñi Kapu'da: Yeñi Kapu hâricinde EH, İÜ.

⁸ Paşa: Paşa-zâde EH.

⁹ Hayreddîn Paşa Hammâmı: S2'de yok.

¹⁰ Top-hâne'de: S2'de yok.

¹¹ EH ve S2'de yok.

¹² Temmet: temmetü'r risâleti's-Sinâniyye İÜ.

DİZİN

- Abdi Subaşı Mescidi 100
 Abdurrahman Çelebi
 Camisi 98
 Abdülkerim oğlu
 Alaaddin Ali Bey
 (Acem Alisi) 45
 Abdülmennânoğlu Sinan,
 bkz. Mimar Sinan
 Abdüsselâm [İmaret]
 Camisi 99
 ab-ı hayat 49, 51, 53, 54
 âb-ı hayvân 49
 Acem 40, 85
 Acem Alisi, Mimar 45
 Acem Şahı 40
 acemioğlanı 41, 62, 73,
 96
 Acemoğlu Hamamı 47
 Âdem peygamber 83
 Adriya Denizi 43
Adsız Risale 11, 12, 15,
 17, 18
 Ağaçayırı 100
 Ağazâde Medresesi 102
 Ahırkapı 98
 Ahi Çelebi Camisi 98
 Ahmet Ağa Medresesi 102
 Ahmet Cevdet 14, 15,
 16, 18
 Ahmet Çelebi Mescidi
 101
 Ahmet Karahisârî 64, 65
 Ahmet Paşa Camisi 97
 Ahmet Paşa Medresesi
 102
 Ahmet Paşa Sarayı 107
 Ahmet Paşa Türbesi 103,
 104
 Akbıyık 106
 Aksaray 49, 97, 102
 Ali Ağa (Keylon) 52
 Ali Emiri 14, 17, 20
 Ali Paşa Camisi 61, 99
 Ali Paşa Hamamı 100
 Ali Paşa Kemerî 60
 Ali Paşa Kervansarayı 106
 Ali Paşa Medresesi 102
 Ali Paşa Sarayı 107
 Ali, Hz. 35, 36
 Alibeyköy Barajı 56
 Alibeyköy Deresi 56
 Alman 42
 Alman Seferi 96
 Almanya 90
 Altımermer 50, 103
 Altınay, Ahmed Refik 17
 Amr-i Anter 35
 Anadolu Selçukluları 84
 Ankara 13, 14, 99, 103
 Antakya 93
 Apenin Dağı 43
 Arabistan 63
 Arap 40
 Arap Ahmet Paşa Türbe-
 si 104
 Arnavut 42
 Arnavutluk 43
 Arpacıbaşı Mescidi 101
 arşın 56, 75
 Âsaf bin Berhiye 38
 Âsaf-nâme 42
 aşevleri 97
 Âşık Çelebi (Trabzonlu
 Mehmed bin Ömer) 71
 At Meydanı 50, 107
 At Meydanı Sarayı 106
 at sakaları 58
 Atatürk 17
 Athyras Köprüsü 74
 atlı sekban 96
 Avasköy 57
 Avlonya 42, 43, 45
 Avrat Pazarı 97, 101
 Ayas Paşa 42, 45
 Ayas Paşa 44, 45
 Ayas Paşa türbesi 45
 Ayasofya 7, 8, 9, 49, 66,
 81, 82, 84, 92, 100, 107
Ayasofya Tahrir Defteri
 61
 Ayastefanos 60, 71
 Aypah kolu 57
 Ayvad Bendi 57
 Ayvad Deresi 58
 Ayvalı Dere 60
 Ayvansaray 49
 Azapkapı 98
 Azaplar Hamamı 100
 Azerbaycan 36, 45
 Baalbek 63
 Baba Çelebi Medresesi
 103
 Babaeski 99, 102
 Bağdad 90, 96
 Bakracdere 57, 58
 Balat 98
 Balatkapısı 98
 Bâli Paşa Camisi 98
 Barbaros Hayreddin Paşa
 Hamamı 108
 Barkan, Ömer L. 61, 62,
 63, 64, 66, 71
 başçeşmeler 58
 başhavuz 56, 57, 58
 başmimarlık 91
 Bayram Çelebi Mescidi
 100
 Bedesten kahyası 103
 Bektaşilik 90
 Belgrad 42, 78
 Belgrad Ormanları 50
 Belkıs Sarayı 63
 Bend Kemerî 105
 Beşiktaş 98, 102, 104,
 108
 Beşir Çelebi 67
 Bet (Bit) Pazarı 106
 Beyazıt Han 40, 89
 Beyazıt, II. 40, 107
 Beyrut 63
 Beyt-i Ma'mûr 83
 Beytülharâm 85
 Binbirdirek Sarmıcı 50
 Bisütun Dağı 50, 55, 83
 Bizans 74
 Bizanslılar 56
 Boğdan 42
 Bolu 99
 Bolvadin 99
 Bosna 77, 103, 104, 105,
 107
 Bosnevi Mehmet Paşa
 Camisi 99
 bostan dolabı 73
 bostanbaşı 71
 Bozdoğan Kemerî 50, 58
 Budin 42, 99
 buğday mahzeni 107
 Bulgar 59
 Bursa 106
 Büyükkayı takımyıldızı 86
 Büyükbent 57
 Büyükkçekmece 60, 74,
 75, 76, 92, 101, 105,
 106

Büyükçekmece Köprüsü
39, 74, 80
Büyükşehir Belediyesi
binası 47

Ca'de bint Eş'as b. Kays
36

Cebeciköy deresi 56

Cebeciköy kolu 58

Cebrail 64

Celâlzâde 43, 64

celi (iri) sülûs 65

Cenabi Ahmet Paşa

Camisi 99

Cennet 83

Cennet bahçesi 79, 85

cevvel 95

Cezire-i Heft-Cebel 49

Cibâli 108

Cibril 64

Constantinus 50

çarmıh 84

Çatalca 99, 108

Çavuş Mescidi 100

Çavuşbaşı Camisi 98

Çeçen, Kâzım 50, 51, 56,
57, 58, 60, 73, 74

Çemberlitaş 49, 50

çeşme 48, 49, 58, 59, 91

Çiçoş Çiftliği (Taşıtlarla)
60

Çin nakkaşları 64

Çin süslemeleri 84

çini bezemeler 84

Çivizâde 100

Çivizâde Mescidi 100

Çoban Mustafa Paşa

Camisi 98

Çorlu 101, 104

Çorum 99

Çukur Bostanlar 50

Çukurbostan 50

Çukurhamam 100

Danışmend, İsmail Hami
43, 44, 47, 61, 76, 77

darülcürre 48, 97, 103

darüşşifa 48, 59, 97, 105

Dâvud, Hz. 51

Davutpaşa 100

Dayazâde Mustafa

Efendi 17

debi 51

Defterdar Abdüsselâm
Paşa [Bey] Medresesi

102

Defterdar Mehmet
Çelebi Efendi Mescidi

100

Defterdar Mustafa

Çelebi Camisi 99

Defterdar Süleyman

Çelebi Camisi 98

Defterdar Şerifezâde

Efendi Mescidi 100

Defterdar Şerifezâde

Medresesi 102

demir kenetler 75

demir giriş 85

demir külünk 73

demirli makaralar 62

Deniz atı 44

Derbend 36

Derman, M. Uğur 65

Develi, Hayati 11, 78

Devhatü'l-küttâb 65

devşirme 89

Divanyolu 50

Doğu Roma

İmparatorluğu 50

dolap 62, 73

dolap dairesi 73

dolap kuyusu 73

Dolmabahçe Sarayı 17

Dökmecibaşı Mescidi 101

Dört halife 34

Dragman Yunus Bey

Camisi 98

Dragman Yunus Bey

Medresesi 102

Drava 77

Drava Nehri 76

Duhanizâde Mescidi 100

dülger 75, 93

dülgerlik 41, 90

Dünden Bugüne İstanbul

Ansiklopedisi 49

Ebu Bekir, Hz. 34, 35

Ebussuud Efendi

Darülhadişi ve

Darü'ttîb 101

Ebülfazl Camisi 98

Edhem Paşa 16

Edirne 65, 80, 81, 82,

85, 92, 99, 101, 104,

106, 108

Edirne Sarayı 77

Edirnekapı 49, 97, 98,

101, 102, 104, 108

Edirnekapısı

Çukurbostanı 50

Eğrikapı 58

Eğrikapı maksemi 58

Eldem, Sedat Hakkı 71

Emanet Hazinesi, 13, 20

Emir Ali Mescidi 100

Emir Buhari Camisi 98

Emir Sinan Efendi

Medresesi 102

Enderun 38, 42, 45,

77

Erdem, Sadık 18, 19

Ereğli 99

Erjeng 64

Ertuğrul, Özkan 45

Erzurum 99

Es'ad Efendi 13, 20

Esadullah Kirmani 65

Esekapi 100, 102

Eski Cami [Orhan

Camisi] 99

Eski Odalar 47

Eski Odalar Kışlası 47

Eski Saray 49, 61, 91, 106

Estergeron 42

Estergeron Seferi 47

Eş'as b. Kays 36

Etyemez 100

Evliya Çelebi 58, 66, 67,

71

Eyice, Semavi 45, 50, 74

Eyüp 98, 101, 102, 103,

104, 107, 108

Eyüp Camisi 45

Eyyübî 17

Fatih 74

Fatih Camisi [Sultan

Mehmet Camisi] 100,

102

Fatih Camisi [Yeni

Camii] 67

Fatih Camisi Külliyesi

38, 43, 49, 61, 66, 67,

Fatma, Hz. 35, 36

Fenerbahçe Sarayı 107

Fenerkapısı 100, 108

Fenn-i Mimari-i Osmanî

16

Ferah Kethüda Camisi

98

Ferhat 50, 53, 55, 68, 73

Ferhat Paşa Camisi 99

Ferhat Paşa Sarayı 107

Ferhat Paşa Sarayı 65

Fiğlalı, Erhem Ruhi 35

Fındıklı 108

Filibe 79

Firdevs Bey Camisi 99

Fortore 43

Forum 50

Fransa 43

Frenk 59

Frenk eserleri 62

Fusûs 79

Galata 106, 107, 108

Galata Kulesi 57

Galata Sarayı 106

Gebze 98, 102, 104

Geç Roma dönemi 50

gomene 62

- Gök Meydan (Şam) 104
 Gözleve 99
 Gözlüce Kemer 56
 Gülfem Hatun Medresesi 103
 Güzelce Kemer 56, 58, 105
- Habib-i Neccar 93
 Hâce Hüseyin Camisi 98
 Hâcegizâde Medresesi 102
 Hâcegizâde Mescidi 100
 Hacı Bektaş ocağı 41
 Hacı Bektaş-ı Veli 90
 Hacı Evhad Camisi 98
 Hacı Hatun Medresesi 102
 Hacı İlyas Mescidi 100
 Hacı Mahmud Efendi 13, 14, 18, 19, 20
 Hacı Nasuhî Mescidi 100
 Hacı Paşa Camisi 99
 Hacı Paşa Mescidi 101
 Hacı Paşa Türbesi 104
 Hadikatü'l-Cevâmi 100
 Hadrianus 50
 Hafız Mustafa Çelebi Mescidi 100
 Hafid Efendi 44, 45
 Hafza 99, 104, 106, 108
 Halep 99
 Halıcılar Köşkü 101
 Halil İbrahim, Hz. 86, 89
 Halkalı 105, 107
 Halkalı Deresi 60
 Halkalı İsaesi 50
 Halkalı Sarayı 107
 hamam 48, 97, 108
 Hamâmî Hatun Camisi 98
 Harami Deresi 60, 105
 Hasan bin Karahisârî 65
 Hasan bin Karahisârî hattı 71
 Hasan Çelebi 64, 65
 Hasan Çelebi Mescidi 101
 Hasan Karahisârî 64, 65, 84
 Hasan, Hz. 35, 36
 Hasbahçe 107
 Haseki 42, 60
 Haseki İmaretî 104
 Haseki Sultan Camisi 97, 99
 Haseki Sultan
 Darüşşifası 105
 Haseki Sultan Hamamı 108
 Haseki Sultan İmaretî 104
- Haseki Sultan Medresesi 101
 hasekilik 90
 Hasköy 101
 Hatayî 84
 hava terazisi 50
 havuz 55, 105
 Havz-ı âlî 57
 Hayber fethi 35
 Hayber kapısı 35
 Hayreddin Paşa Türbesi 104
 hazinedârbaşı 67
 Hekim Kaysunizâde Mescidi 101
 Hekim Mehmet Çelebi Medresesi 102
 Hemedan 36
 Hersek 99
 Hersek Bodrumu 100
 Hırvat 38
 Hızır 49, 51, 53, 54, 59, 73, 84
 hilat 55
 Hîmera 45
 Hisar 101
 Hoca Paşa 107
 Hüdâyî 80
 Hünkâr mahfili 84
 Hürrem Çavuş Camisi 98
 Hüseyin Bey Hamamı 108
 Hüseyin Çelebi 66
 Hüseyin Çelebi Medresesi 102
 Hüseyin Çelebi Medresesi 103
 Hüseyin Çelebi Mescidi 100
 Hüseyin Paşa Camisi 99
 Hüseyin, Hz. 35, 36, 59
 Hüsrev 82, 89
 Hüsrev Bey Türbesi 98
 Hüsrev Kethüda Darülkurra 103
 Hüsrev Kethüda Hamamı 108
 Hüsrev Kethüda Kervansarayı 106
 Hüsrev Kethüda Medresesi 103
 Hüsrev Paşa Camisi 99
 Hüsrev Paşa Türbesi 103
 Hüsrev ü Şirin 55
- İlgın 106
 İrakeyn 42
 İrakeyn Seferi 42
 Irâkî 84
 İsparta 99
 Iustinianus 50
 Iustinianus Kemerî 56
- İbrahim Paşa 45
 İbrahim Paşa Camisi 98
 İbrahim Paşa Hamamı 108
 İbrahim Paşa Medresesi 102
 İbrahim Paşa Mescidi 100
 İbrahim Paşa'nın eşinin Mescidi 100
 İbrahim, Hz. 33
 İlyas 49
 İlyaszâde Mescidi 101
 imaret 48, 79, 97, 104
 İmaret Camisi 99
 İmaretler 59
 İnan, Afet 17, 18
 İpsala 106
 İran 36, 42
 İran Şahı 89
 İranlı 42
 İsa, Hz. 84, 93
 İskender 49, 77
 İskender Bey Medresesi 102
 İskender Çelebi Bahçesi 60, 71
 İskender Çelebi Sarayı 107
 İskender Paşa Camisi 98
 İskender-i Zülkarneyn 54
 İskenderiye 63
 İslam askeri 80
 İslam Devleti 81
 İslam kültürü 8
 İslimî 84
 İstanbul 9, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 58, 59, 60, 61, 63, 67, 71, 74, 79, 91, 97, 101, 102, 107
 İstanbul Üniversitesi 47, 49, 61
 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 13, 20, 23
 İstanbul'un fethi 50
 İtalya Yarımadası 43
 İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi 76
 İzmir [Yemiş] İskeleyi 98
 İzmit 98, 99, 102, 108
 İznik 99
- Kâbe 9, 33, 63, 79, 83, 99
 Kadî Hekim Çelebi Medresesi 103
 Kadıçesme 98
 Kadırga Limanı 98, 102, 107
 Kadızâde Mescidi 100
 kaftan 55
 Kağthane 60

Kağıthane Deresi 56
 Kağıthane kırıları 48
 Kahire, Tal'at
 Kütüphanesi 13, 14,
 15, 20, 22
 kalyon 62, 75
 Kandemir, M. Yaşar 35
 kandil 85
 Kandilli Sarayı 106
 Kanlıca 98
 kapı yayabaşılığı 96
 Kapağası Cafer Ağa
 Medresesi 102
 Kapağası Hamamı 108
 Kapağası Köprüsü 105
 Kapağası Mahmut Ağa
 Camisi 98
 Kapağası Mahmut Ağa
 Medresesi 102
 Kaptan [Kılıç] Ali Paşa
 Hamamı 108
 Kaptan Paşa Hamamı
 108
 Karabogdan 43, 44, 90,
 96
 Karagömrük 100, 103,
 108
 Karakemer 57
 Karaman Ereğlisi 106
 Karanlıkent 57
 Karapınar 99, 104, 108
 Karci Subaşı Süleyman
 101
 Karci Subaşı Süleyman
 Mescidi 101
 Karci Süleyman Bey
 Medresesi 102
 Kariştiran 106
 Kariye Medresesi 101
 Kars 36, 37
 Kasap Hacı İvaz Mescidi
 100
 Kasım Paşa Camisi 98
 Kasım Paşa Medresesi
 102
 Kasımpaşa 101
 Kasımpaşa Çeşmesi 107
 Kasırlıblak 104
 Kayser 34, 77
 Kayseri 41, 108
 Kaytak 36
 Kazasker Perviz Efendi
 Medresesi 102
 Kebeciler Kervansarayı
 106
 kemer 63, 76, 85, 91,
 95, 105
 Kemerburgaz 57, 58
 Kemhacılar Atölyesi
 Mescidi 100
 Kerbelâ 36, 59
 kervansaray 97, 106
 Kevser havuzu 57, 85

kible 85
 Kılıç Ali Paşa Camisi 98
 Kılıç Ali Paşa Hamamı
 108
 Kılıç Ali Paşa Türbesi
 104
 kırba 58
 Kırkçeşme 57, 58
 Kırkçeşme başhavuzu 91
 Kırkçeşme Başı 58
 Kırkçeşme isalesi 57
 Kırkçeşme Kemerleri 50
 Kırkçeşme suları 9
 Kırkçeşme suyolları 56,
 57, 58
 Kırkçeşme suyu 58
 Kırkçeşme şebekesi 56
 Kırkçeşme tesisleri 58
 Kızılbaş 37, 42, 90
 kızılbaşlık 42
 Kızıtaşı 61, 62
 kiler 107
 Kirazlı dere 58
 Kirazlıbent 57
 Kiremitlik 98, 101
 Kirmasti Medresesi 103
 Koca Mustafa Paşa 98
 Koca Mustafa Paşa
 Hamamı 108
 Kocamustafapaşa 100
 Kocanişancı Celâlzâde
 Mustafa 66
 Koçu, R. Ekrem 50
 komena *bkz.* gomene
 Konstantiniyye 49
 Konyalı 39, 67
 Korfu 42, 43, 96
 Korfu Adası 43
 Korfu ve Pulya seferleri
 90
 Korfuz 43
 Korfuz (Korfu) 43
 Kovuk Kemer 56, 57, 58
 köprü 48, 74, 75, 76,
 77, 92, 97, 105
 Kuban, Doğan 7, 81
 kubbe 83, 92
 Kumkapı 100, 101
 Kunter, Halil Baki 80
 Kuran-ı Kerim 35, 46,
 57, 65, 72, 77, 101
 Kurnaz, Cemal 55
 Kurşunlu Han [Rüstem
 Paşa Kervansarayı]
 106
 kuyu 73, 84
 Kuyumcular Atölyesi
 Mescidi 100
 Küçük Çekmece 60
 Küçük Dolap 73
 Küçükkaraman 103
 külünk 73
Kühü'l-Ahbar 71

künk 50, 73
 Kürkcübaşı Mescidi 100,
 101
 Kütahya 99
 Kütükoğlu, Bekir 45
 Kütüphane-i İkdâm 16
 Lala Mustafa Paşa
 Camisi 99
 Lala Mustafa Paşa
 Kervansarayı 106
 Langakapısı 100, 101
L'Architecture Ottomane
 16
 Lokman Hekim 70
 lüle 51, 52, 53, 54, 55
 Lüleburgaz 99, 104, 106
 Lütü Paşa 42, 44, 45, 46
 Lütü Paşa 42, 45
 Lütü Paşa Çarşısı 100
 Lütü Paşa Hamamı 108
 Macar kaleleri 59
 Macuncu Çarşısı 108
 Mağlova 60, 105
 Mağlova Kemer 56, 57,
 58, 60, 105
 mahfil 84
 Mahmut Paşa [Taşlık]
 Camisi 99
 Mahmut Paşa Sarayı 107
 mahzen 48, 97, 107
 Malûl Emir Efendi
 Medresesi 102
 Mani 64
 Manicilik 64
 Manisa 47, 99, 104
 Mantran 58
 Marmara 49, 105
 Marmara Adası 63
 Marmaracık 105
 mavna 63
 Medine 34, 104
 medrese 59, 79, 97, 101
 Mehmet Bey Camisi 99
 Mehmet Paşa 77
 Mehmet Paşa Camisi 98
 Mehmet, II. 47, 60, 66,
 67
 Mehmet, III. 93
 Mehmet, Şehzâde
 (Kanuni'nin oğlu) 47
 Mekke 34, 85, 101, 104
 Melik Süleyman 80
 Memi Kethuda Camisi
 99
Menâzırü'l-Avlâlim 71
 Meriç nehri 99, 104, 105
 Meriç, Rıfkı Melûl 11,
 12, 17, 19
 Merkez Efendi Camisi 98
 Merkez Efendi Hamamı
 108

- ermer 63, 85
 ermer direkler 85
 ermer levha 65
 ermer oluklar 55
 ermerciler 66
 Merve 85
 Mescid-i Aksa 9, 51, 83, 85
 mesnevi 59, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 78, 79, 82
 metris 77
 Mevlihan Kapısı 60
 Meydan Larousse 43, 50, 77, 79
 Mısır halkı 59
 Mısır paşası 52
 Mısırlı Mustafa Paşa Medresesi 102
 mihrab 66, 84
 Mihrimah Sultan Camisi 97
 Mihrimah Sultan Camisi 98
 Mihrimah Sultan Camisi ve Külliyesi 49
 Mihrimah Sultan Hamamı 108
 Mihrimah Sultan İmaretı 104
 Mihrimah Sultan Medresesi 102
 Mihrümah Sultan 71
 Millet Kütüphanesi 14, 17, 20
 Millet Kütüphanesi, Ali Emiri 22, 23
 Millî Kütüphane 13, 14
 Mimar Acem Camisi 45
 Mimar Ağa 53, 67, 70, 73, 84
 Mimar Camisi 45
 Mimar Koca Sinan bkz. Mimar Sinan
 Mimar Sinan 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 33, 38, 40, 45, 56, 60, 66, 74, 96
 Mimar Sinan'ın Vakfiyesi 8
 Mimar Yusuf bin Abdullah (Mimar Sinan) 39, 93
 Mimarbaşı 50, 52, 72, 73
 Mimarbaşı Abdülmenna-noğlu Sinan bkz. Mimar Sinan
 mimarbaşılık 96
 minber 66, 84
 Mirac 79
 Mohaç 42, 90
 Mohaç seferi 90, 96
 Moldav (vilayet-i M.) 43
 Moldava 90, 96
 Moldavya 43
 Molla Çelebi Camisi 98
 Molla Çelebi Hamamı 108
 Molla Gürani 98
 Muaviye 36
 Muhammed, Hz. 33, 34, 35, 64, 95
 Muhyiddin Çelebi Camisi 98
 Murat, II. 81
 Murat, III. 36, 37, 38, 40, 70, 82, 92, 95
 Musa, Hz. 54
 mushaf 65
 Mustafa Paşa Camisi 99
 Mustafa Paşa İmaretı 104
 Mustafa Paşa Köprüsü 99, 104, 105
 Mustafa, Hz. 69
 Müderrisköy 105
 Müderrisköy Kemerleri 57
 Müftü Çivizâde Mescidi 100
 Müftü Hamamı 108
 Müftü Hâmid Efendi Medresesi 102
 Müftü Hâmid Efendi Mescidi 100
 Müftü Kadızâde Efendi Darülkurraı 103
 Müftü Sa'di Darülkurraı 103
 müselsel 65
 müsenna hat 64, 65
 müsenna hatlar 84
 Nahçıvan 42
 nakkaş 65
 Nehr-i Sava bkz. Sava nehri
 nesih hattı 65
 nihavend 36
 Nil 59
 Nişancı Mehmet Bey Medresesi 103
 Nişancı Paşa Camisi 98
 Nişancı Paşa Hamamı 108
 Nizami-i Gencevî 55
 Nureddinzâde
 Muslihiddin Mustafa Efendi 79
 Nuruosmaniye Külliyesi 49
 Nuşirevan 82
 odabaşı 73
 Odabaşı Camisi 98
 Odabaşı Köprüsü 105
 oğlak burcu 84
 Orhan Gazi Camisi 99
 Orta Asya 84
 Orta Dere 57, 58
 Ortaçag 74
 Ortaköy 108
 Osman Paşa Camisi 99
 Osman Şah Validesi Camisi 97
 Osman, Hz. 35
 Osmanlı Devleti 40, 46
 Osmanlı dönemi 38
 Osmanlı mimari tarihi 17
 Osmanlı tarihi 9
 Osmanlılar 45, 89
 Osmanoğulları 40, 89
 Osmanşah Validesi Medresesi 102
 Otranto 43
 Ömer Faruk, Hz. 34
 Örimceksiz Dede Camisi 45
 Padişah-nâme 17
 Pakalın, M. Zeki 41, 42, 43, 47, 62, 90
 Pala, İskender 44, 49
 palamar 62
 Paşa Deresi 57
 Paşa deresi 58
 Paşa Kemerı 58
 Pazarbaşı Memi *[55a]
 Kethuda Mescidi 107
 Peçevî 43
 pençgâh 83
 pergel 68, 95
 Pertev [Mehmet] Paşa Camisi 98
 Pertev Paşa Kervans 106
 Pertev Paşa Sarayı
 Pertev Paşa Türbesi
 Philoxenus 50
 Poyraz Sokağı 60
 Prut nehri 44
 Pulya 42, 43, 96
 Râbi Medresesi
 Rafizî 37
 Rafizî Hüküme
 Rafizilik 37
 Revan 14, 18, 36, 37
 Risâle-i Mi'm
 15, 17, 18
 Risâletü'l-M
 12
 Rodos 42
 Rodos ve I
 leri 90,
 Roma dön

[illegible]

mermer 63, 85
 mermer direkler 85
 mermer levha 65
 mermer oluklar 55
 merciler 66
 Merve 85
 Mescid-i Aksa 9, 51, 83, 85
 mesnevi 59, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 78, 79, 82
 metris 77
 Mevlhane Kapısı 60
Meydan Larousse 43, 50, 77, 79
 Mısır halkı 59
 Mısır paşası 52
 Mısırlı Mustafa Paşa Medresesi 102
 mihrab 66, 84
 Mihrimah Sultan Camisi 97
 Mihrimah Sultan Camisi 98
 Mihrimah Sultan Camisi ve Külliyesi 49
 Mihrimah Sultan Hamamı 108
 Mihrimah Sultan İmareti 104
 Mihrimah Sultan Medresesi 102
 Mihrimah Sultan 71
 Millet Kütüphanesi 14, 17, 20
 Millet Kütüphanesi, Ali Emiri 22, 23
 Milli Kütüphane 13, 14
 Mimar Acem Camisi 45
 Mimar Ağa 53, 67, 70, 73, 84
 Mimar Camisi 45
 Mimar Koca Sinan *bkz.* Mimar Sinan
 Mimar Sinan 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 33, 38, 40, 45, 56, 60, 66, 74, 96
 Mimar Sinan'ın Vakfiyesi 8
 Mimar Yusuf bin Abdullah (Mimar Sinan) 39, 93
 Mimarbaşı 50, 52, 72, 73
 Mimarbaşı Abdülmenna-
 noğlu Sinan *bkz.* Mimar Sinan
 mimarbaşılık 96
 minber 66, 84
 Mirac 79
 Mohaç 42, 90
 Mohaç seferi 90, 96
 Moldav (vilayet-i M.) 43

Moldava 90, 96
 Moldavya 43
 Molla Çelebi Camisi 98
 Molla Çelebi Hamamı 108
 Molla Gürani 98
 Muaviye 36
 Muhammed, Hz. 33, 34, 35, 64, 95
 Muhyiddin Çelebi Camisi 98
 Murat, II. 81
 Murat, III. 36, 37, 38, 40, 70, 82, 92, 95
 Musa, Hz. 54
 mushaf 65
 Mustafa Paşa Camisi 99
 Mustafa Paşa İmareti 104
 Mustafa Paşa Köprüsü 99, 104, 105
 Mustafa, Hz. 69
 Müderrisköy 105
 Müderrisköy Kemerleri 57
 Müftü Çivizâde Mescidi 100
 Müftü Hamamı 108
 Müftü Hâmid Efendi Medresesi 102
 Müftü Hâmid Efendi Mescidi 100
 Müftü Kadizâde Efendi Darülkurra 103
 Müftü Sa'di Darülkurra 103
 müselsel 65
 müsenna hat 64, 65
 müsenna hatlar 84
 Nahçıvan 42
 nakkaş 65
 Nehr-i Sava *bkz.* Sava nehri
 nesih hattı 65
 nihavend 36
 Nil 59
 Nişancı Mehmet Bey Medresesi 103
 Nişancı Paşa Camisi 98
 Nişancı Paşa Hamamı 108
 Nizami-i Gencevî 55
 Nureddinzâde Muslihiddin Mustafa Efendi 79
 Nuruosmaniye Külliyesi 49
 Nuşirevan 82
 odabaşı 73
 Odabaşı Camisi 98
 Odabaşı Köprüsü 105

oğlak burcu 84
 Orhan Gazi Camisi 99
 Orta Asya 84
 Orta Dere 57, 58
 Ortaçığ 74
 Ortaköy 108
 Osman Paşa Camisi 99
 Osman Şah Validesi Camisi 97
 Osman, Hz. 35
 Osmanlı Devleti 40, 46
 Osmanlı dönemi 38
 Osmanlı mimari tarihi 17
 Osmanlı tarihi 9
 Osmanlılar 45, 89
 Osmanoğulları 40, 89
 Osmanşah Validesi Medresesi 102
 Otranto 43
 Ömer Faruk, Hz. 34
 Örümceksiz Dede Camisi 45
Padişah-nâme 17
 Pakalın, M. Zeki 41, 42, 43, 47, 62, 90
 Pala, İskender 44, 49
 palamar 62
 Paşa Deresi 57
 Paşa deresi 58
 Paşa Kemeri 58
 Pazarbaşı Memi •[55a]
 Kethuda Mescidi 101
 Peçevî 43
 pençgâh 83
 pergel 68, 95
 Pertev [Mehmet] Paşa Camisi 98
 Pertev Paşa Kervansarayı 106
 Pertev Paşa Sarayı 107
 Pertev Paşa Türbesi 104
 Philoxenus 50
 Poyraz Sokağı 60
 Prut nehri 44
 Pulya 42, 43, 96
 Râbi Medresesi 101
 Rafizî 37
 Rafizî Hükümdarı 37
 Rafizilik 37
 Revan 14, 18, 19, 20, 36, 37
Risâle-i Mi'mâriyye 12, 15, 17, 18
Risâletü'l-Mi'mâriyye 11, 12
 Rodos 42
 Rodos ve Belgrad sefer-
 leri 90, 96
 Roma dönemi 74

- Roma kemeri 56
Rukayya 35
Rum 85
Rumeli 45
Rumeli askeri 45
Rumeli Beylerbeyi 45
Rûmî 84
Rus 59
Ruşuk 99, 104, 106
Ruznâmecî Abdi Mescidi 101
Rüstem Çelebi Çiftliği 107
Rüstem Paşa 71, 106, 107
Rüstem Paşa Camisi 98, 99
Rüstem Paşa Hamamı 108
Rüstem Paşa İmaretî 104
Rüstem Paşa
Kervansarayı
[Kurşunlu Han] 106
Rüstem Paşa
Kervansarayı 106
Rüstem Paşa Medresesi 102
Rüstem Paşa Mescidi 100
Rüstem Paşa Sarayı 107
Rüstem Paşa Türbesi 103
Saatchi, Suphi 18, 19, 20
sadaka-i carîye 52
Sadrüddin Konevî 79
Safâ yolu 47
Safevîler 37
Safiye Sultan (Venedikli) 37
Sahn-ı Semân Medresesi [Sekiz Medrese] 67
Sâî Mustafa Çelebi 7, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 18, 39, 59, 79, 82, 86, 94
saka 58
Salento Yarımadası 43
Salis Medresesi 101
Samanlı 99, 106
Sanat Ansiklopedisi 84
sandıkça 75
Sânî Medresesi 101
Sapanca 99, 104, 106, 108
Saraçhane Mescidi 101
saray 48, 97, 106
Saray ağaları 68
Saray Ağası Mescidi 101
Sarıgül 100, 108
sarmış 50
Sarraf Mescidi 101
Sarrafbaşı Mescidi 101
Sasaniler 82
satranç oyunu 37
satranç yöntemi 65
Sava 76, 77
Sava nehri 76
savak 51
Savak Kubbesi 58
sebil 59
Sefer-i Pulya 43
Sekban Ali Bey Medresesi 103
Sekiz Medrese [Sahn-ı Semân Medresesi] 67
Selânîkî Tarihi 60, 71
Selim, I. 40, 41, 45, 47, 48, 89, 100, 103
Selim, II. 7, 36, 37, 40, 47, 78, 79, 80, 81, 82, 86, 92, 95, 96, 100, 101, 103
Selimiye Camisi 7, 9, 64, 65, 81, 99
Selimiye kubbesi 81
Selimiyye 17
selsebil 57
Selsebil ırmağı 84
semender 44
Semiz Ali Paşa 77
Sevr Dağı 34
Seyahatname, Evliya Çelebi 67
Sırat köprüsü 34
Sicill-i Osmanî 38
Sigetvar 42, 76, 80
Sigetvar kalesi 77
Sigetvar Seferi 37, 76
Silivri 105
Silivri kasabası 60
Silivrikapı 98, 100, 108
Simkeş Mescidi 100
Sinan Ağa Camisi 98
Sinan Ağa ibni Abdurrahman bkz. Mimar Sinan
Sinan Bey 66
Sinan bin Abdülmennan bkz. Mimar Sinan
Sinan Paşa Camisi 98
Sinan Paşa Hamamı 108
Sinan Paşa Medresesi 102
Sinan Paşa Mescidi 100
Sinan Paşa Sarayı 107
Sinan Subaşı 44, 46
Sinan, Azadlı 38
Sinaneddin Yusuf bin Abdullah bkz. Sinan-ı Atik
Sinan-ı Atik (Azadlı Sinan) 38, 39, 61, 66
Sinanlı 105
Sinânüddîn Yûsuf bin Abdullâh bkz. Sinan-ı Atik
Siyavuş Paşa 38
Siyavuş Paşa 38
Siyavuş Paşa Sarayı 107
Siyavuş Paşa Türbesi 103
Sofu Mehmet Paşa Camisi 99
Sofu Mehmet Paşa Medresesi 102
Sofu Mehmet Paşa Sarayı 107
Sofu Mehmet Paşa, 45
Sofya 99
Sofyalı Bâli Efendi 79
Sokol köyü 77
Sokollu Mehmed Paşa 77
Sokollu Mehmed Paşazâde Camisi 99
Sokollu Mehmet Paşa Camisi 98, 99
Sokollu Mehmet Paşa Darülkurra 103
Sokollu Mehmet Paşa Hamamı 108
Sokollu Mehmet Paşa İmaretî 104
Sokollu Mehmet Paşa Kervansarayı 106
Sokollu Mehmet Paşa Köprüsü 105
Sokollu Mehmet Paşa Medresesi 102
Sokollu Mehmet Paşa Mescidi 101
Sokollu Mehmet Paşa Sarayı 107
Sokollu Mehmet Paşa Türbesi 103
somaki şemse 63
Sönmez, Zeki 18, 19
su dolabı 73
su yolları 91
Sultan [Selim] Hamamı 108
Sultan Ahmet Camisi 49, 50
Sultan Alaaddin Camisi 99
Sultan Bayezid Han 96
Sultan Beyazıt Kızı Camisi 97
Sultan Mehmet Camisi 100, 102
Sultan Murat Camisi 99
Sultan Murat İmaretî 104
Sultan Selim Camisi 81, 82
Sultan Selim Camisi külliyesi 49
Sultan Selim Çukurbostanı 50
Sultan Selim Darülkurra- sı 103

- Gök Meydan (Şam) 104
Gözleve 99
Gözlüce Kemer 56
Gülfem Hatun Medresesi 103
Güzcel Kemer 56, 58, 105
Habib-i Neccar 93
Hâce Hüseyin Camisi 98
Hacegizâde Medresesi 102
Hacegizâde Mescidi 100
Hacı Bektaş ocağı 41
Hacı Bektaş-ı Veli 90
Hacı Evhad Camisi 98
Hacı Hatun Medresesi 102
Hacı İlyas Mescidi 100
Hacı Mahmud Efendi 13, 14, 18, 19, 20
Hacı Nasuhî Mescidi 100
Hacı Paşa Camisi 99
Hacı Paşa Mescidi 101
Hacı Paşa Türbesi 104
Hadikatü'l-Cevâmi 100
Hadrianus 50
Hafız Mustafa Çelebi Mescidi 100
Hafid Efendi 44, 45
Hafza 99, 104, 106, 108
Halep 99
Halıcular Köşkü 101
Halil İbrahim, Hz. 86, 89
Halkalı 105, 107
Halkalı Deresi 60
Halkalı İsaesi 50
Halkalı Sarayı 107
hamam 48, 97, 108
Hamâmî Hatun Camisi 98
Harami Deresi 60, 105
Hasan bin Karahisârî 65
Hasan bin Karahisârî hattı 71
Hasan Çelebi 64, 65
Hasan Çelebi Mescidi 101
Hasan Karahisârî 64, 65, 84
Hasan, Hz. 35, 36
Hasbahçe 107
haseki 42, 60
Haseki İmareti 104
Haseki Sultan Camisi 97, 99
Haseki Sultan
Darüşşifası 105
Haseki Sultan Hamamı 108
Haseki Sultan İmareti 104
Haseki Sultan Medresesi 101
hasekilik 90
Hasköy 101
Hatayî 84
hava terazisi 50
havuz 55, 105
Havz-ı âli 57
Hayber fethi 35
Hayber kapısı 35
Hayreddin Paşa Türbesi 104
hazinedârbaşı 67
Hekim Kaysunizâde Mescidi 101
Hekim Mehmet Çelebi Medresesi 102
Hemedan 36
Hersek 99
Hersek Bodrumu 100
Hirvat 38
Hızır 49, 51, 53, 54, 59, 73, 84
hilat 55
Himera 45
Hisar 101
Hoca Paşa 107
Hüdâyî 80
Hünkâr mahfili 84
Hürrem Çavuş Camisi 98
Hüseyin Bey Hamamı 108
Hüseyin Çelebi 66
Hüseyin Çelebi Medresesi 102
Hüseyin Çelebi Medresesi 103
Hüseyin Çelebi Mescidi 100
Hüseyin Paşa Camisi 99
Hüseyin, Hz. 35, 36, 59
Hüseyin 82, 89
Hüseyin Bey Türbesi 98
Hüseyin Kethüda Darülkurra 103
Hüseyin Kethüda Hamamı 108
Hüseyin Kethüda Kervansarayı 106
Hüseyin Kethüda Medresesi 103
Hüseyin Paşa Camisi 99
Hüseyin Paşa Türbesi 103
Hüseyin ü Şirin 55
İlgın 106
İrakeyn 42
İrakeyn Seferi 42
İrâki 84
İsparta 99
Iustinianus 50
Iustinianus Kemer 56
İbrahim Paşa 45
İbrahim Paşa Camisi 98
İbrahim Paşa Hamamı 108
İbrahim Paşa Medresesi 102
İbrahim Paşa Mescidi 100
İbrahim Paşa'nın eşinin Mescidi 100
İbrahim, Hz. 33
İlyas 49
İlyaszâde Mescidi 101
imaret 48, 79, 97, 104
İmaret Camisi 99
İmaretler 59
İnan, Afet 17, 18
İpsala 106
İran 36, 42
İran Şahı 89
İranlı 42
İsa, Hz. 84, 93
İskender 49, 77
İskender Bey Medresesi 102
İskender Çelebi Bahçesi 60, 71
İskender Çelebi Sarayı 107
İskender Paşa Camisi 98
İskender-i Zülkarneyn 54
İskenderiye 63
İslam askeri 80
İslam Devleti 81
İslam kültürü 8
İslimî 84
İstanbul 9, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 58, 59, 60, 61, 63, 67, 71, 74, 79, 91, 97, 101, 102, 107
İstanbul Üniversitesi 47, 49, 61
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 13, 20, 23
İstanbul'un fethi 50
İtalya Yarımadası 43
İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi 76
İzmir [Yemiş] İskeleyi 98
İzmit 98, 99, 102, 108
İznik 99
Kâbe 9, 33, 63, 79, 83, 99
Kadı Hekim Çelebi Medresesi 103
Kadıçesme 98
Kadırga Limanı 98, 102, 107
Kadizâde Mescidi 100
kaftan 55
Kağthane 60

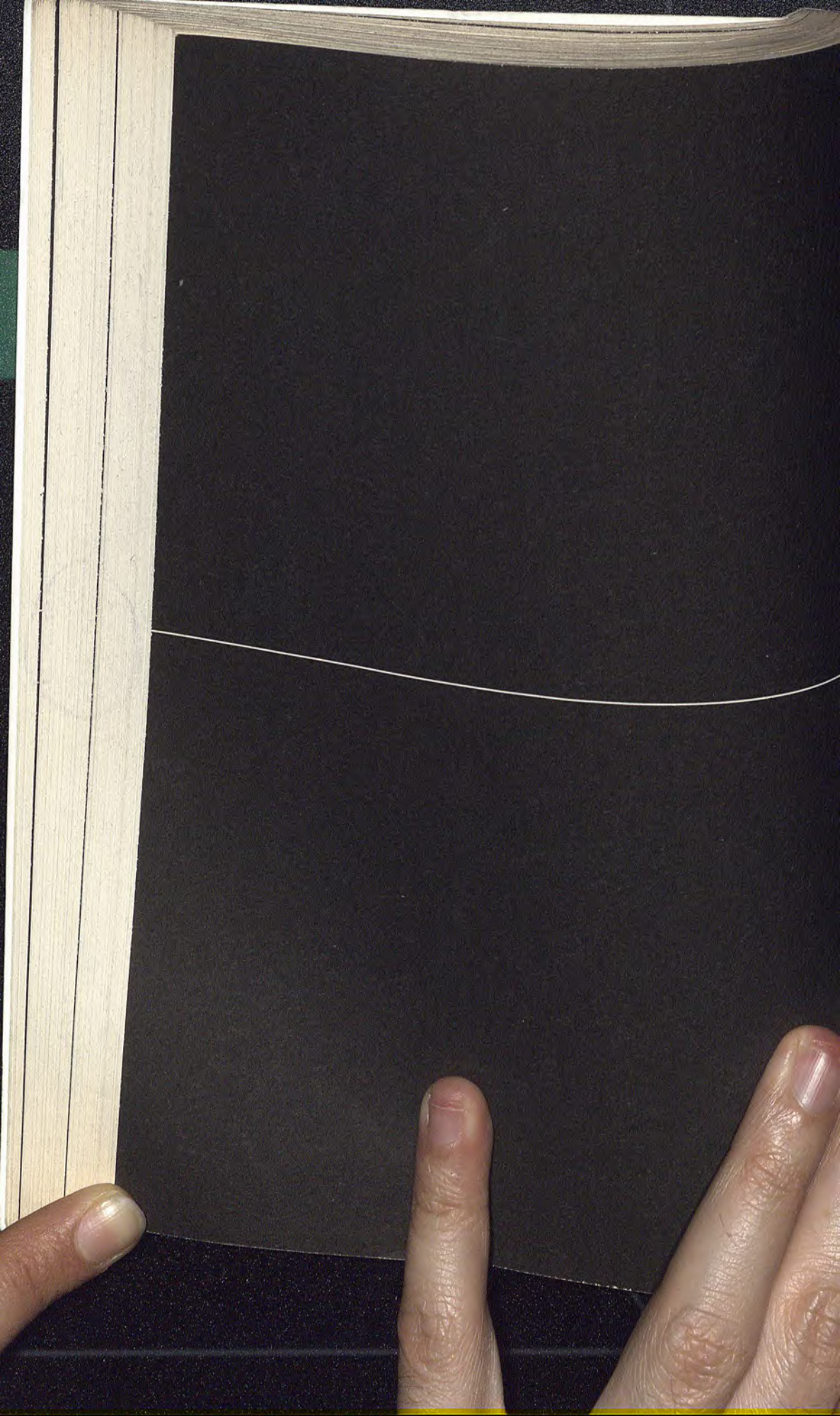
- Kağıthane Deresi 56
 Kağıthane kırları 48
 Kahire, Tal'at
 Kütüphanesi 13, 14,
 15, 20, 22
 kalyon 62, 75
 Kandemir, M. Yaşar 35
 kandil 85
 Kandilli Sarayı 106
 Kanlıca 98
 kapı yayabaşılığı 96
 Kapağası Cafer Ağa
 Medresesi 102
 Kapağası Hamamı 108
 Kapağası Köprüsü 105
 Kapağası Mahmut Ağa
 Camisi 98
 Kapağası Mahmut Ağa
 Medresesi 102
 Kaptan [Kılıç] Ali Paşa
 Hamamı 108
 Kaptan Paşa Hamamı
 108
 Karaboğdan 43, 44, 90,
 96
 Karagümrük 100, 103,
 108
 Karakemer 57
 Karaman Ereğlisi 106
 Karanlık 57
 Karapınar 99, 104, 108
 Karci Subaşı Süleyman
 101
 Karci Subaşı Süleyman
 Mescidi 101
 Karci Süleyman Bey
 Medresesi 102
 Karıştıran 106
 Kariye Medresesi 101
 Kars 36, 37
 Kasap Hacı İvaz Mescidi
 100
 Kasım Paşa Camisi 98
 Kasım Paşa Medresesi
 102
 Kasımpaşa 101
 Kasımpaşa Çeşmesi 107
 Kasrıablak 104
 Kayser 34, 77
 Kayseri 41, 108
 Kaytak 36
 Kazasker Perviz Efendi
 Medresesi 102
 Kebeciler Kervansarayı
 106
 kemer 63, 76, 85, 91,
 95, 105
 Kemberburgaz 57, 58
 Kemhacılar Atölyesi
 Mescidi 100
 Kerbelâ 36, 59
 kervansaray 97, 106
 Kevser havuzu 57, 85
 kible 85
 Kılıç Ali Paşa Camisi 98
 Kılıç Ali Paşa Hamamı
 108
 Kılıç Ali Paşa Türbesi
 104
 kırba 58
 Kırkçeşme 57, 58
 Kırkçeşme başhavuzu 91
 Kırkçeşme Başı 58
 Kırkçeşme isalesi 57
 Kırkçeşme Kemerleri 50
 Kırkçeşme suları 9
 Kırkçeşme suyolları 56,
 57, 58
 Kırkçeşme suyolu 58
 Kırkçeşme şebekesi 56
 Kırkçeşme tesisleri 58
 Kızılbaş 37, 42, 90
 kızılbaşlık 42
 Kıztaşı 61, 62
 kiler 107
 Kirazlı dere 58
 Kirazlıbent 57
 Kiremitlik 98, 101
 Kirmasti Medresesi 103
 Koca Mustafa Paşa 98
 Koca Mustafa Paşa
 Hamamı 108
 Kocamustafapaşa 100
 Kocanişancı Celâlzâde
 Mustafa 66
 Koçu, R. Ekrem 50
 komena *bkz.* gomene
 Konstantiniyye 49
 Konyalı 39, 67
 Korfu 42, 43, 96
 Korfu Adası 43
 Korfu ve Pulya seferleri
 90
 Korfus 43
 Korfuz (Korfu) 43
 Kovuk Kemer 56, 57, 58
 köprü 48, 74, 75, 76,
 77, 92, 97, 105
 Kuban, Doğan 7, 81
 kubbe 83, 92
 Kumkapı 100, 101
 Kunter, Halil Baki 80
 Kuran-ı Kerim 35, 46,
 57, 65, 72, 77, 101
 Kurnaz, Cemal 55
 Kurşunlu Han [Rüstem
 Paşa Kervansarayı]
 106
 kuyu 73, 84
 Kuyumcular Atölyesi
 Mescidi 100
 Küçük Çekmece 60
 Küçük Dolap 73
 Küçükkaraman 103
 küllük 73
Künhü'l-Ahbar 71
 künk 50, 73
 Kürkcübaşı Mescidi 100,
 101
 Kütahya 99
 Kütükoğlu, Bekir 45
 Kütüphane-i İldam 16
 Lala Mustafa Paşa
 Camisi 99
 Lala Mustafa Paşa
 Kervansarayı 106
 Langakapısı 100, 101
L'Architecture Ottomane
 16
 Lokman Hekim 70
 lüle 51, 52, 53, 54, 55
 Lüleburgaz 99, 104, 106
 Lütfi Paşa 42, 44, 45, 46
 Lütfi Paşa 42, 45
 Lütfi Paşa Çarşısı 100
 Lütfi Paşa Hamamı 108
 Macar kaleleri 59
 Macuncu Çarşısı 108
 Mağlova 60, 105
 Mağlova Kemer 56, 57,
 58, 60, 105
 mahfil 84
 Mahmut Paşa [Taşlık]
 Camisi 99
 Mahmut Paşa Sarayı 107
 mahzen 48, 97, 107
 Malûl Emir Efendi
 Medresesi 102
 Mani 64
 Manicilik 64
 Manisa 47, 99, 104
 Mantran 58
 Marmara 49, 105
 Marmara Adası 63
 Marmaracık 105
 mavna 63
 Medine 34, 104
 medrese 59, 79, 97, 101
 Mehmet Bey Camisi 99
 Mehmet Paşa 77
 Mehmet Paşa Camisi 98
 Mehmet, II. 47, 60, 66,
 67
 Mehmet, III. 93
 Mehmet, Şehzâde
 (Kanuni'nin oğlu) 47
 Mekke 34, 85, 101, 104
 Melik Süleyman 80
 Memi Kethuda Camisi
 99
Menâzirü'l-Avâlîm 71
 Meriç nehri 99, 104, 105
 Meriç, Rıfki Melûl 11,
 12, 17, 19
 Merkez Efendi Camisi 98
 Merkez Efendi Hamamı
 108

- mermer 63, 85
mermer direkler 85
mermer levha 65
mermer oluklar 55
mermerciler 66
Merve 85
Mescid-i Aksa 9, 51, 83, 85
mesnevi 59, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 78, 79, 82
metris 77
Mevlîhane Kapısı 60
Meydan Larousse 43, 50, 77, 79
Mısır halkı 59
Mısır paşası 52
Mıslr Mustafa Paşa Medresesi 102
mihrab 66, 84
Mihrimah Sultan Camisi 97
Mihrimah Sultan Camisi 98
Mihrimah Sultan Camisi ve Külliyesi 49
Mihrimah Sultan Hamamı 108
Mihrimah Sultan İmareti 104
Mihrimah Sultan Medresesi 102
Mihrimah Sultan 71
Millet Kütüphanesi 14, 17, 20
Millet Kütüphanesi, Ali Emiri 22, 23
Milli Kütüphane 13, 14
Mimar Acem Camisi 45
Mimar Ağa 53, 67, 70, 73, 84
Mimar Camisi 45
Mimar Koca Sinan *bkz.* Mimar Sinan
Mimar Sinan 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 33, 38, 40, 45, 56, 60, 66, 74, 96
Mimar Sinan'ın Vakfiyesi 8
Mimar Yusuf bin Abdullah (Mimar Sinan) 39, 93
Mimarbaşı 50, 52, 72, 73
Mimarbaşı Abdülmenna-noğlu Sinan *bkz.* Mimar Sinan
mimarbaşılık 96
minber 66, 84
Mirac 79
Mohaç 42, 90
Mohaç seferi 90, 96
Moldav (vilayet-i M.) 43
Moldava 90, 96
Moldavya 43
Molla Çelebi Camisi 98
Molla Çelebi Hamamı 108
Molla Gürani 98
Muaviye 36
Muhammed, Hz. 33, 34, 35, 64, 95
Muhyiddin Çelebi Camisi 98
Murat, II. 81
Murat, III. 36, 37, 38, 40, 70, 82, 92, 95
Musa, Hz. 54
mushaf 65
Mustafa Paşa Camisi 99
Mustafa Paşa İmareti 104
Mustafa Paşa Köprüsü 99, 104, 105
Mustafa, Hz. 69
Müderisköy 105
Müderisköy Kemerleri 57
Müftü Çivizâde Mescidi 100
Müftü Hamamı 108
Müftü Hâmid Efendi Medresesi 102
Müftü Hâmid Efendi Mescidi 100
Müftü Kadızâde Efendi Darülkurrası 103
Müftü Sa'di Darülkurrası 103
müsel 65
müsenna hat 64, 65
müsenna hatlar 84
Nahçıvan 42
nakkaş 65
Nehr-i Sava *bkz.* Sava nehri
nesih hattı 65
nihavend 36
Nil 59
Nişancı Mehmet Bey Medresesi 103
Nişancı Paşa Camisi 98
Nişancı Paşa Hamamı 108
Nizamî-i Gencevî 55
Nureddinzâde Muslihiddin Mustafa Efendi 79
Nuruosmaniye Külliyesi 49
Nuşirevan 82
odabaşı 73
Odabaşı Camisi 98
Odabaşı Köprüsü 105
oğlak burcu 84
Orhan Gazi Camisi 99
Orta Asya 84
Orta Dere 57, 58
Ortaçağ 74
Ortaköy 108
Osman Paşa Camisi 99
Osman Şah Validesi Camisi 97
Osman, Hz. 35
Osmanlı Devleti 40, 46
Osmanlı dönemi 38
Osmanlı mimari tarihi 17
Osmanlı tarihi 9
Osmanlılar 45, 89
Osmanoğulları 40, 89
Osmanşah Validesi Medresesi 102
Otranto 43
Ömer Faruk, Hz. 34
Örümceksiz Dede Camisi 45
Padişah-nâme 17
Pakalın, M. Zeki 41, 42, 43, 47, 62, 90
Pala, Iskender 44, 49
palamar 62
Paşa Deresi 57
Paşa deresi 58
Paşa Kemerî 58
Pazarbaşı Memî •[55a]
Kethuda Mescidi 101
Peçevi 43
pengâh 83
pergel 68, 95
Pertev [Mehmet] Paşa Camisi 98
Pertev Paşa Kervansarayı 106
Pertev Paşa Sarayı 107
Pertev Paşa Türbesi 104
Philoxenus 50
Poyraz Sokağı 60
Pрут nehri 44
Pulya 42, 43, 96
Râbi Medresesi 101
Rafizi 37
Rafizi Hükümdarı 37
Rafizilik 37
Revan 14, 18, 19, 20, 36, 37
Risâle-i Mi'mâriyye 12, 15, 17, 18
Risâletü'l-Mi'mâriyye 11, 12
Rodos 42
Rodos ve Belgrad seferleri 90, 96
Roma dönemi 74

- Roma kemei 56
 Rukayya 35
 Rum 85
 Rumeli 45
 Rumeli askeri 45
 Rumeli Beylerbeyi 45
 Rûmî 84
 Rus 59
 Rusçuk 99, 104, 106
 Ruznâmeçi Abdi Mescidi 101
 Rüstem Çelebi Çiftliği 107
 Rüstem Paşa 71, 106, 107
 Rüstem Paşa Camisi 98, 99
 Rüstem Paşa Hamamı 108
 Rüstem Paşa İmareti 104
 Rüstem Paşa
 Kervansarayı
 [Kurşunlu Han] 106
 Rüstem Paşa
 Kervansarayı 106
 Rüstem Paşa Medresesi 102
 Rüstem Paşa Mescidi 100
 Rüstem Paşa Sarayı 107
 Rüstem Paşa Türbesi 103
 Saatçi, Suphi 18, 19, 20
 sadaka-i cariye 52
 Sadrüddin Konevî 79
 Safâ yolu 47
 Safevîler 37
 Safiye Sultan (Venedikli) 37
 Sahn-ı Semân Medresesi [Sekiz Medrese] 67
 Sâî Mustafa Çelebi 7, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 18, 39, 59, 79, 82, 86, 94
 saka 58
 Salento Yarımadası 43
 Salis Medresesi 101
 Samanlı 99, 106
 Sanat Ansiklopedisi 84
 sandıkça 75
 Sâni Medresesi 101
 Sapanca 99, 104, 106, 108
 Saraçhane Mescidi 101
 saray 48, 97, 106
 Saray ağaları 68
 Saray Ağası Mescidi 101
 Sarıgül 100, 108
 sarnıç 50
 Sarraf Mescidi 101
 Sarrafbaşı Mescidi 101
 Sasaniler 82
 satranç oyunu 37
 satranç yöntemi 65
 Sava 76, 77
 Sava nehri 76
 savak 51
 Savak Kubbesi 58
 sebil 59
 Sefer-i Pulya 43
 Sekban Ali Bey
 Medresesi 103
 Sekiz Medrese [Sahn-ı Semân Medresesi] 67
 Selânikî Tarihî 60, 71
 Selim, I. 40, 41, 45, 47, 48, 89, 100, 103
 Selim, II. 7, 36, 37, 40, 47, 78, 79, 80, 81, 82, 86, 92, 95, 96, 100, 101, 103
 Selimiye Camisi 7, 9, 64, 65, 81, 99
 Selimiye kubbesi 81
 Selimiyye 17
 selsebil 57
 Selsebil ırmağı 84
 semender 44
 Semiz Ali Paşa 77
 Sevr Dağı 34
 Seyahatname, Evliya Çelebi 67
 Sırat köprüsü 34
 Sicill-i Osmani 38
 Sigetvar 42, 76, 80
 Sigetvar kalesi 77
 Sigetvar Seferi 37, 76
 Silivri 105
 Silivri kasabası 60
 Silivrikapı 98, 100, 108
 Simkeş Mescidi 100
 Sinan Ağa Camisi 98
 Sinan Ağa ibni
 Abdurrahman bkz.
 Mimar Sinan
 Sinan Bey 66
 Sinan bin Abdülmennan bkz. Mimar Sinan
 Sinan Paşa Camisi 98
 Sinan Paşa Hamamı 108
 Sinan Paşa Medresesi 102
 Sinan Paşa Mescidi 100
 Sinan Paşa Sarayı 107
 Sinan Subaşı 44, 46
 Sinan, Azadlı 38
 Sinaneddin Yusuf bin
 Abdullah bkz. Sinan-ı Atik
 Sinan-ı Atik (Azadlı Sinan) 38, 39, 61, 66
 Sinanlı 105
 Sinânüddin Yûsuf bin
 Abdullâh bkz. Sinan-ı Atik
 Siyavuş Paşa 38
 Siyavuş Paşa 38
 Siyavuş Paşa Sarayı 107
 Siyavuş Paşa Türbesi 103
 Sofu Mehmet Paşa
 Camisi 99
 Sofu Mehmet Paşa
 Medresesi 102
 Sofu Mehmet Paşa
 Sarayı 107
 Sofu Mehmet Paşa, 45
 Sofya 99
 Sofyalı Bâli Efendi 79
 Sokol köyü 77
 Sokollu Mehmed Paşa 77
 Sokollu Mehmed
 Paşazâde Camisi 99
 Sokollu Mehmet Paşa
 Camisi 98, 99
 Sokollu Mehmet Paşa
 Darülkurra 103
 Sokollu Mehmet Paşa
 Hamamı 108
 Sokollu Mehmet Paşa
 İmareti 104
 Sokollu Mehmet Paşa
 Kervansarayı 106
 Sokollu Mehmet Paşa
 Köprüsü 105
 Sokollu Mehmet Paşa
 Medresesi 102
 Sokollu Mehmet Paşa
 Mescidi 101
 Sokollu Mehmet Paşa
 Sarayı 107
 Sokollu Mehmet Paşa
 Türbesi 103
 somaki şemse 63
 Sönmez, Zeki 18, 19
 su dolabı 73
 su yolları 91
 Sultan [Selim] Hamamı 108
 Sultan Ahmet Camisi 49, 50
 Sultan Alaaddin Camisi 99
 Sultan Bayezid Han 96
 Sultan Beyazıt Kızı
 Camisi 97
 Sultan Mehmet Camisi 100, 102
 Sultan Murat Camisi 99
 Sultan Murat İmareti 104
 Sultan Selim Camisi 81,
 Sultan Selim Camisi kül-
 liyesi 49
 Sultan Selim Çukurbos-
 ranı 50
 Sultan Selim Darülkurra-
 sı 103

- Sultan Selim İmaretı 104
Sultan Selim Medresesi 101
Sultan Selim Türbesi 103
Sultan Süleyman Camisi 99
Sultan Süleyman Darüş-şifası 105
Sultan Süleyman Hamamı 108
Sultan Süleyman İmaretı 104
Sultan Süleyman Kervansarayı 106
Sultan Süleyman Medresesi 101
Sultan Süleyman Türbesi 103
Sultan Manastırı 98, 101, 108
Sultanı 52, 55, 97
Sultanı kemerleri 60
Sultanı kemeri 48, 105
Sultanı sistemi 58
Sultanı 86
Sultanı Bey Mescidi 101
Sultanı devri 62, 75, 77
Sultanı Subaşı Camisi 101
Sultan, Hz. 38, 51, 63, 74
Sultan, I. 8, 37, 40, 42, 43, 44, 45, 47, 50, 51, 52, 53, 58, 60, 61, 66, 70, 71, 76, 77, 79, 80, 82, 86, 92, 96, 101
Sultanı 14, 49, 61, 91
Sultanı Camisi 61, 77
Sultanı Evvel Medresesi 101
Sultanı Kütüphanesi 14, 18, 19, 20
Sultanı Kütüphanesi Mahmud 13, 22, 23
Sultanı Kütüphanesi Film arşivi 20
Sultanı Kütüphanesi Arslan 13, 14
Sultanı Kütüphanesi Efendi 23
Sultanı suyu 57
Sultanı 5
Sultanı 98, 101
Sultanı avlu 71
Sultanı, 89
Şah Sultan (Kanuni'nin kız kardeşi) 43
Şah Sultan Camisi 98
Şah Tahmasb 37
Şahihûbân Kadın Sarayı 107
Şahihûbân Kadın Türbesi 104
Şahkulu Medresesi 102
Şahmaran 75
Şahmerdan 75
Şam 99, 104
Şehmini 45, 101
Şehzâde Cihangir Camisi 98
Şehzâde Mehmet (III. Mehmet) 37, 43, 47
Şehzâde Mehmet Türbesi 103
Şehzâde Selim Han 43, 78
Şehzâde Sultan Mehmet 47
Şehzâde Sultan Mehmet Camisi 97
Şehzâde Sultan Mehmet İmaretı 104
Şehzâde Sultan Mehmet Medresesi 101
Şehzâdebaşı Camisi 47
Şehzâdeler Türbesi 103
Şemsi Ahmet Paşa Medresesi 102
Şemsi Ahmet Paşa Türbesi 103
Şemsipaşa Camisi 98
Şenalp, M. H. 18
Şerefe 81
Şeşen, Ramazan 11, 12, 16
Şeyh Bedreddin 79
Şeyh Ferhat Mescidi 101
Şeyhülislâm Ebussuud Efendi 61
Şia 37
Şii Safevi devleti 42
Şirin 68
Şirvan 36
Tabak Hacı Hamza Mescidi 100
Tabakatü'l-Memâlik 43, 64, 66
Tahtakale 98
Takkeci Ahmet Mescidi 100
Taşçı 68, 75, 83
Taşlık [Mahmut Paşa] Camisi 99
Tatar Han Camisi 99
Tatvan Gölü 42
Tebriz 36, 42
Tekirdağ 105
Tersane 98, 107
Tevârih-i Âl-i Osman 42, 67
Tezkiretül-Bünyan 7, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 33, 38, 39, 45, 67
Tezkiretül-Ebniye 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 38, 89, 95, 96
Theodosius 50
Tırhala 99
Tiflis 36
top 77
top ayna 85
Tophane 98, 101, 104, 108
Topkapı 49, 97, 100, 101, 102, 103
Topkapı Sarayı 49, 52, 55, 57, 63, 73, 106, 107, 108
Topkapı Sarayı Arşivi 11
Topkapı Sarayı Müzesi 58
Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi 11, 12
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 13, 14, 18, 19, 20
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 22
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi 23
Topuz dere 58
trenil 63
Tuhfetü'l-Mi'mârin 12, 13, 15, 16, 17, 18
tulumb 75
tulumba 75
Tuna 76
Tunca 85
Turşucuzâde Hüseyin Çelebi Camisi 98
Turunçluk (Turunçlu) suyu 60
Turunçluk Kemeri 60
Tuti Kadı Medresesi 102
Tüfenkhâne Mescidi 101
türbe 45, 48, 97, 103
Türk Lügati 53
Türk Tarih Kurumu 17
Türk Tarihinin Ana Hatları 17
Türkçe Yazmalar 20
Türkî-Mecâmî 13, 14, 15, 22
Türkiye Türkçesi 21
Türkler 78
Ulaşlı 99
Unkapanı 98, 101, 107
Uzun Kemer 56, 57, 58, 105

- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı 42, 43
 Üç Şerefeli 81
 Uçbaş Medresesi 102
 Uçbaş Mescidi 100
 Ülgen, Aygün 61
 Ümmü Külsüm (Hz. Muhammed'in kızı) 35
 Ümmügülsüm Hatun 100
 ümmü'l-hat 65
 Ümmülveled Medresesi 102
 Üsküdar 98, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108
 Üsküdar Çiftliği 107
 Üsküdar Sarayı 106, 108
 Üsküplü Çeşmesi 98
 Vacibülvücüt 95
 Vahdet-i Vücûd 79
 Valens 50
 Valide Sultan Camisi 98
 Valide Sultan Darülkurrası 103
 Valide Sultan Darüşşifası 105
 Valide Sultan Hamamı 108
 Valide Sultan İmareti 104
 Van 37, 42
 Van Kalesi 42
 Varidât 79
 Vefa 61, 106
 Vefa Meydanı 107
 Via Egnatia 74
 vinç 62
 Vişegrad 105
 Viyana 42
 Yahudi 108
 Yahudiler 35, 84
 Yahya Efendi Medresesi 102
 Yahya Efendi Türbesi 104
 Yahya Kethuda Mescidi 101
 Yakup Ağa Hamamı 108
 Yakut el-Musta'sımî 65
 Yanko bin Madyan 49
 yaya 42
 yayabaşı 42, 90
 Yayabaşı Mescidi 100
 yayabaşılık 96
 Yedikule 49, 98
 Yemiş Iskelesi 98
 Yeni Câmî' [Fatih Camisi] 67
 Yeni Saray 106
 Yenibahçe 97, 98, 100, 104, 107, 108
 yeniçeri 41, 44
 Yeniçeri Ağası 46
 yeniçeri bôrkü 90
 yeniçeri kışlaları 47
 yeniçeri ocağı 42, 43, 46, 47, 90
 Yenikapı 98, 108
 Yenikapı Sarayı 106
 Yerasimos, Stefanos 81
 Yeşilköy 71
 Yezid 36
 Yıldız Üniversitesi 18
 Yılmaz, Mehmet 95
 Yugoslavya 76
 Yûsuf bin Abdullâh 39
 Yusuf bin Abdullah *b.kz.* Mimar Sinan
 Yusuf, Hz. 84
 Zal Mahmut Paşa Camisi 98
 Zal Mahmut Paşa Türbesi 103
 zemzem 85
 zenberekçi sınıfı 42
 zenberekçibaşı 42, 90
 Zenberekçibaşılık 42
 zenberekçibaşılık 96
 Zeyrek 108
 zift mahzeni 107
 Zinnûreyn *b.kz.* Osman, Hz.
 zirâ 56, 81

tıpkıbasım

Hâzâ Kitâbu Tezkiretü'l-Bünyân

Hasb-i hâl-i ân üstâd-ı kâr-dân ser-mi'mârân Sinân bin Abdülmennân

Risâle-i Tezkiretü'l-Ebniye

Tezkiretü'l-Bünyân ve Tezkiretü'l-Ebniye'yi özgün yazılarından okumak isteyen okuyucu, Osmanlıca yazıma uygun olarak kitabın sonundan okumaya başlamalıdır.

[illegible]

بنا اولیا کایان سیرایک اعدا دین بایان ایدر مرحوم کایان
 کایان سیرایک بنه مرحوم کایان سیرایک کایان سیرایک
 رد و سجده رستم کایان سیرایک بنه زارنده سیرایک
 کایان سیرایک غلط ده بنه رستم کایان سیرایک
 عیسی کایان سیرایک بنه زارنده عیسی کایان سیرایک
 وفاده بر کوی کایان سیرایک العینه مصطفی کایان سیرایک
 صبا جوده رستم کایان سیرایک صبا جوده رستم کایان سیرایک
 اق بیقده بنه سیرایک کایان سیرایک قرعنده ارکانه
 کایان سیرایک قارنده بنه بر کایان سیرایک بصلاد
 کایان سیرایک حصه ده محمد کایان سیرایک
 محمد کایان سیرایک اورنه ده رستم کایان سیرایک
 اورنه ده عیسی کایان سیرایک اون بر محمد کایان
 سیرایک اعدا دین بایان ایدر سیرایک اوق اولور محمد کایان
 سیرایک جیدر عیسی جود کایان اولور سیرایک جود کایان
 سیرایک غلط جود کایان اولور است مداف سیرایک جود کایان
 یکای سیرایک جود کایان اولور قدر سیرایک جود کایان
 با عیسی سیرایک جود کایان اولور سیرایک جود کایان
 خیر لوبک سیرایک جود کایان اولور رستم کایان سیرایک
 محمد کایان سیرایک جود کایان اولور سیرایک جود کایان
 رستم کایان سیرایک جود کایان اولور سیرایک جود کایان
 عیسی کایان سیرایک جود کایان اولور سیرایک جود کایان
 سیرایک جود کایان اولور سیرایک جود کایان
 صوفی کایان سیرایک جود کایان اولور سیرایک جود کایان

موتی

ام ولد نام مدرسه اوج باش مدرسه قاضی مسکری روزانی
 مدرسه سلطان محمد جامع شریفی قرینه خواجه ذاده مدرسه
 ذاده مدرسه بشکریه طاهره عیسی افندی مدرسه وفور
 عبداللہ بک مدرسه مرحوم طوسی قاضی مدرسه حکیم
 چلبی مدرسه مرحوم حسین چلبی مدرسه امین شافعی
 مدرسه مرحوم قوتی مدرسه ورائی بوشک مدرسه
 سلیمان بک مدرسه مرحوم حاجی خانلر مدرسه وفور
 ذاده مدرسه قاضی حکیم چلبی مدرسه مرحوم حاجی مدرسه
 مرحوم کوما مدرسه بخیر کمر خانم سکری علی بک مدرسه
 الی مرمرده نشانی محمد بک مدرسه سلطان سلیمه نازستان
 کتخدا کتخدا حسین چلبی مدرسه کدرد کتخدا خانلر مدرسه
 انقز و خضر کتخدا مدرسه درویش باب
 بنا اولمان دارقرا لک اعدا دین بیاید مرحوم سلطان خان
 دارقرا سی خضر کتخدا دارقرا سی اسکدر و والی لک دارقرا
 ایوب نصاریه مرحوم محمد بشا دارقرا کوکچ قرغاز مفتح
 سعدی چلبی دارقرا بکسند و محمد بشا دارقرا مفتح قاضی ذاده
 افندی دارقرا بشی باب بنا اولمان تریه لک اعدا
 بیان بید مرحوم سلطان سلیمان خان تریه مرحوم شہزادہ
 سلطان محمد تریه سلطان سلیم تریه قرینه شہزادہ تریه
 شہزادہ تریه قرینه رستم بشا تریه مرحوم خضر و بشا تریه
 طوب بکسندہ مرحوم احمد بشا تریه موضع منور دہ دلا
 لری چون بنا ایدیک تریه سیاوش بشا حضرت بک تریه
 زال محمود بشا تریه اسکدر و شمس بشا تریه بشکریه

مرحوم

۱۰۰۰ ابراهیم مسیحی یکی بنجده مرحوم ستم پاشا مسیحی بنی
 بنجده سال پاشا مسیحی بنی بنجده ده بوقدر که مسیحی
 بنی بنجده قریه خط مصطفی بن مسیحی طوب قیوم قریه
 مفتی جوک داده مسیحی کورمر خان خوالسند امیر علی
 مسیحی کورمر خان قریه ایچ بنی مسیحی دفتر و اکر
 داده قریه مسیحی دفتر و اکر خان افندی مسیحی لطیفی حاجی
 قریه سیم کش بنی مسیحی ایل محمد تاش قریه خواجکی داده
 مسیحی سلوک قریه قریه نقاشی احمد مسیحی صاری کور قریه
 حاجی نصیح مسیحی موقع مزبور قریه قریه حاجی عوض مسیحی اعجاز
 قریه دایچ حاجی مسیحی وطون حاجی مسیحی قوم قریه قریه
 ابراهیم پاشا زوج مسیحی لافه قریه بنده پیر اجمالی مسیحی
 موضع مزبور قریه شیخ قریه مسیحی کجی خلیل کاخان مسیحی
 قریه کجی کاخان مسیحی اچو قریه ده هریک بود و روستا قریه
 مسیحی فنا قریه و اخلند یا با بن مسیحی ایل سلیم قریه
 عبدیک صول مسیحی بنی ایل سلیم قریه مسیحی بنی مسیحی
 علی پاشا قریه حاجی ایل مسیحی قریه مصطفی قریه
 و خانه داده مسیحی جعفر حاجی قریه قریه داده مسیحی
 عزیز حاجی قریه مفتی حامد قریه مسیحی حصار لیا طینر تو
 خان مسیحی اور بن قریه طینر لیا خان مسیحی ایوب
 انقار بنده دو کجی بن مسیحی موضع مزبور دار بنی مسیحی
 سولور بنده حکیم قریه داده مسیحی حاجی سولور بنده ایوب
 انقار بنده و انشا بنده ایوب بنده مسیحی کجی بنده
 جیل مسیحی ستم پاشا بنده بازار بنی قریه مسیحی فاسم بنده

کتاب

اوّل برنجی آب بنا اولان خرنیک اعدا دین بیا ایدر او
 ناب بنا اولان حمام ملک اعدا دین بیا ایدر او
 بنا اولان جوامع شرعی اعدا وک بیا نده و
 مرحوم سلطان سلیمان جامی و مرحوم بشیرزاده لک
 عویش بازارنده خصلی سلطان جامی قسری قریبه عثمان
 جامی کی پنج قریبه سلطان بایزید قری جامی طوب قیو
 مرحوم احمد پاشا جامی تحت القلعه قریبه مرحوم
 جامی قریبه لیمانده مرحوم محمد جامی سلور قیو
 ابراهیم پاشا جامی خسرو پاشا قریبه بانی جامی منار
 عبدالرحمن جامی خور قیو قریبه قیو جامی محمود
 کی قیو قریبه وده بانی جامی قیو صلی قریبه خور
 صولو مکتوبده حیات حیاتون جامی وکلیو جیش
 و قیو ارباب جامی بک قیو و خنده قیو جامی
 جاننده در خان بوس بک جامی کی باغ قریبه مرحوم
 قیو جیش قریبه شان غا جامی از میر اسکا کندی
 اوّل قیانه سلیمان صوب جامی بوس نصارنده
 جامی بوس نصارنده نشانی جامی بوس نصارنده
 جامی در بک قیو خاچنده میر خاچ جامی کی قیو
 مرکز قیو جامی سونجه وده جوش بانی جامی کر
 وده جیش جامی بک جامی بک لوده قیو جامی
 مرحوم محمد جامی طوبخانه وده مرحوم طوبخانه
 محمدی بک جامی طوبخانه ابله بشکطاش
 جامی طوبخانه ودرند ابو الفضل جامی طوبخانه

مجرم و مغفوره سلطان سیدنا غازی دوردنه بیکری
 اولوب رودی و بغاره سفر لینی ایدو انلویک اولدقد
 یوچ سفرینه وارپنج اولدند بی بی شریفی میسر اولدی خدمت
 و سرور بام ایدو قیوما بی بی لسانی اولنوب بعد زمان
 زین کجی بی بی طریقه غریب لانی بدنه او و صکره غم و بیاد
 میسر اولدی نیک کلدکده حکمی ایدیرینه شاپچینا کوفور و بولیه
 و فیه بغداد سفر لیا اولوب پنج و فتح میسر لیا اولی بخده
 چو غیری میسرت کور ریش قمان درگاه عالی ایدیر بی بی الله
 الملك المتکلم بوزمان کلنجو خدمت بی بی شریفی کورسوز
 خیمه منظر اهل جزو لایق بالربنا و ملک فیض لیا الحمد لله رب
 العالمین خالیا طاهر خطور ایدیکه رسم ایدیکه بنا ایدیکه جموع و
 مساجد و زاینه عالیله اون ایکی باب و زین انشا ایدیکه سیر
 و جهنا ایدیکه مذکره الالبینه و بوسمه ایدم ممولد که الی انهار
 و انظر فی اندول نظر ایدین خلتا صفای جید و جیدم غایب خبر اید
 ایدر لایق الله العزیز اون ایکی باب اولی باب بی بی
 بنا اولی جموع شریف کتاسی و عذای بنا اولنور ایکی باب
 بنا اولی مساجد کتاسی و عذای بنا اولنور ایکی باب بنا اولنور
 مدار کتاسی و عذای بنا اولنور و بعد پنج باب بنا اولنور و آ
 قرال و تریم لر عذوین بنا ایدر پنج باب بنا اولنور عذای تر عذوین
 بنا ایدر پنج باب بنا اولنور و ارشفا لک عذوین بنا ایدر
 پنج باب بنا اولنور صوبولی کمر لیک عذوین بنا ایدر سکری باب
 بنا اولنور جسر لیک عذوین بنا ایدر طغوز پنج باب بنا اولنور
 عذوین بنا ایدر و پنج باب بنا اولنور کارن سر لیک عذوین بنا ایدر

رسالة لطيفة المستفيضة شكر الأئمة

[illegible]

نه بهی سلطان دیوان شایست
 سرخیز قبله و رکاه
 امام رهنمای ملک و آیین
 صلوة الله علیه و علی آله و اوصیایه
 فیضان الشریع و جمیع
 فضیله و واجب غنی از نظر حوائج
 مراد این سید عالم کفر و جانی را ستم
 کا مکار و اولاد وقت دولته برقرار و لیسون

بوعبدفكر وكثير التقصير ارجو رحمت رحمان يسعهم ان راسان
عبدالمشافت مرحوم وسعفور له بسف لاسلام سلفه خدام
عبدالرحمة والصلوات حضرت بك شان سلطان بنده وكوشه كواب
شرف الكلام والايمان خدمت اكابر واعيان اهل مشرف اولوب

دختره مبارکتم آرد
انی وصف آنچه در شاه

اولی که با من پیوست
خداوند ایضا بفرست

بچه ای که در کاشانه
ایده یافت و بر من نواز

کوی خفته شد بر کوه نعل
سایه ای که با من نواز

اورش بر من فریاد اول
فردی که با من نواز

برای تمام ای که نواز
چنان که در کوه نواز

بساخته ای طرح ای که نواز
اوسمه بر نواز و نواز

در کوه نواز ای که نواز
اوقبه اولی که نواز

چون که در کوه نواز
ایضا بفرست

اولی که با من پیوست
خداوند ایضا بفرست

بچه ای که در کاشانه
ایده یافت و بر من نواز

کوی خفته شد بر کوه نعل
سایه ای که با من نواز

اورش بر من فریاد اول
فردی که با من نواز

برای تمام ای که نواز
چنان که در کوه نواز

بساخته ای طرح ای که نواز
اوسمه بر نواز و نواز

در کوه نواز ای که نواز
اوقبه اولی که نواز

مواظف بر اول امر
نه صفت را و بود از نظر
شنا مولد چکله بر صوم
ازاری درون خفته بی غایت

او سکه در نه سوره یونیک
صوبه لاری یا بلق سوله

یا بوب وین نه کی کر
چقدر فی صوری شمره بر

اولو جاری اول صفت
یا بلق چینه اچور دن

پس از آن صوره ای نه
پیام دریا به بر سوره

صالحه قور در نه سوره
ای نه جی علامه نه

حقه جونی نه سوره
بول چکله ده فی غایت

یا نه جی سوره اسوب بوبور اول
یا نه جی سوره اولی نه جی نه جی

او سوره سوره اولی نه جی
صوبه سوره اولی نه جی

صوبه سوره اولی نه جی
صوبه سوره اولی نه جی

صوبه سوره اولی نه جی
صوبه سوره اولی نه جی

صوبه سوره اولی نه جی
صوبه سوره اولی نه جی

صوبه سوره اولی نه جی
صوبه سوره اولی نه جی

صوبه سوره اولی نه جی
صوبه سوره اولی نه جی

صوبه سوره اولی نه جی
صوبه سوره اولی نه جی

صوبه سوره اولی نه جی
صوبه سوره اولی نه جی

خدا شاد همه روح روانک
ایده فردوس آلوده کفایت

نم ستاد و کاک آفرین باد
بختی لقا و غریب استاد

بویاد ضعیفه خنده غله
دقی قرآن ایچینده طریقه

چشم بختی استاد آفرین
چشم بختی استاد آفرین

رسوله بختی استاد آفرین
ایده بختی استاد آفرین

رسوله بختی استاد آفرین
ایده بختی استاد آفرین

کتاب اولم بختی استاد آفرین
دیریک ز بختی استاد آفرین

نیشاد بختی استاد آفرین
کوزینه و کوزه بختی استاد آفرین

کتاب بختی استاد آفرین
کوزینه و کوزه بختی استاد آفرین

خدا شاد همه روح روانک
ایده فردوس آلوده کفایت

نم ستاد و کاک آفرین باد
بختی لقا و غریب استاد

بویاد ضعیفه خنده غله
دقی قرآن ایچینده طریقه

چشم بختی استاد آفرین
چشم بختی استاد آفرین

رسوله بختی استاد آفرین
ایده بختی استاد آفرین

کتاب اولم بختی استاد آفرین
دیریک ز بختی استاد آفرین

نیشاد بختی استاد آفرین
کوزینه و کوزه بختی استاد آفرین

کتاب بختی استاد آفرین
کوزینه و کوزه بختی استاد آفرین

کتاب بختی استاد آفرین
کوزینه و کوزه بختی استاد آفرین

سیرالکندریه

شکر مولای قریطی طاهر
دیوین کانی ایلای وار

عجب ای ایلای
عجب ای ایلای
عجب ای ایلای

اوروب آوزر وندی
مطبق قریطی طاهر

شکر و دوسری
عجب ای ایلای

در کس طوز دور و بوی
معلق ای طوز وندی

ایوب جیت قوی
کستان جیت اولم

ید قدر زنجیری لای
دور و دور وندی

فوت کی قمر اول کج
جیت ای ایلای

دور و دور وندی
اول اندی بوی انسان

ایوب جیت قوی
نظری بکعبان دولت

کنور و خدیج
جیت ای ایلای

ایوب جیت قوی
پایه ای ایلای

ایوب جیت قوی
خسرو جیت قوی

حکایت طریقی
قوی جیت قوی

شاکر و خدیج
عجب ای ایلای

TEZKİRETÜ'L-EBNİYE

[illegible]

[illegible]

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a manuscript fragment. The text is written in a cursive style and appears to be a list or a series of entries, possibly related to a collection or inventory. The fragment is cut off on the right side.

عالمات ظلمت خایه لیا سماعی کوب ما مار که طیارق قوت عالمی عالم
حفاظت بلند اواز تاروت و راه لایزال و شیخ کون فقرت نور الدین زکریا قضا
عرب رو کین فوا سیه ملک یوقیدلین متعادل مشهوری و لالی بقادر یوقینای فانی
همه نفسی هم زندگانی رفیق صوفی باغ بحر که بهادی کجوسیدکنی دوز کار حواری
نار اول صبح کجای خله چنان لطافه لیم خانه کا مدار کلور عیانه وار کان طای
اوله مالک است کوزیلا ویدنار اول مدحمانی اولور ایزد قراقرم و صا 2 بار
و خان زور هماده اشقانه اندکن بوند نقد ایرد کیم وین لکانه لیم خانه قراقرم
سلیم عدل و وزوایا که بده بود ناری بلورین و کیم قلمای وین خانه لکانه
نار کجای که بناسنه تمام دقت و احترام اولورن نامک ایلک و صوم و معقول
و خان ایلورن لطافه لیم خانه حقایق کیم اولورن لیلک ایلک اسلام کیم
قراقرم کجای خنار کجای خنار ایلک کجای خنار کجای خنار کجای خنار
العامه اقدار و ایتام ایلک کجای خنار کجای خنار کجای خنار کجای خنار
اول عصر که شمس لکانه مهران لکانه تارنجی نظای یومهرای ویدنار
ایلک کجای لکانه کجای لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
سلاطین کجای لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
البحرین فرجام بناسنه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
وین و رسم فرجام خانه ایلک کجای لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
میان سن شدت فقرت فانیست وایع اولورن و وین وین وین وین وین
بولور و ایلک لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
اصح شکر لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
بولور و لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
امکانه قایم ویدنار کجای لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
نار اولورن کجای لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
ایلک کجای لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
اوله ایلک لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه
قراقرم کجای لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه لکانه

Süleymaniy	11	Shanasi
Kışın	Fluor Metaphor	
۷۲۱۱	۱۱	
Est. Say	10	

[illegible]

[illegible]

تصميم
سنة نور و قمر و شمار
شماره اول از روز عیدالت قنار

[illegible]

947
 مستند
 حفاة جفاة از رفاة حفاة
 و كفاة و كفاة
 و كفاة و كفاة
 و كفاة و كفاة

المؤمنون

مشتوی قولی لطف اولم مولد منبر هر ایشته معین اولور انکس
سوزده تا فیض منبر حور اول سوزی سکه سولیده و بر اولد
سعاک توبالاشا رکاب ایا نوانکس اصفه اعالی بر شوکر سوال اید
جلیتم بونیا نایم که تمام اولور جو سوز و قانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
یا سکه سوز درک ایدر منبر بونیا قی قیوس قیوس قیوس ایا نوانکس اعالی
سکه سوز ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
ت همد طوبی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
جو سوز سوز ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
یا سکه سوز و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
ایضا بر نایم بلوچ کار تکلم حریفی فی فوسفندة عقلی الدروی
حار خورن سوز سوال ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
بنا ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
ایضا ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
تمام ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
تمام اولور جو سوز و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
تمام اید وین صفی و دوز کارها و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
کسره وین طایع وین سوز و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
هر قی ایشته وین سوز و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
عالمی ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
ایضا ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
ایضا ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
ایضا ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی
ایضا ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی و ایا نوانکس اعالی

الدری

ایضا

وین

به ائمه که اوستی تخت طوبی و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 سید ایل طوبی و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 ایرون حوضه اوستی و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 دلوون بر خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 این الی الی و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 خدا یا خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 سلطان سلیمان خا و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 یافت و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 کاره و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 لوعده خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 شرف خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 اولدی و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 اودوم خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 بیور اودوم خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 شریف و خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 سلون خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 چهار بار خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 کلدر خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 زاتش خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 طوبی خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 قلوب خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه
 ستود خدیجه عالمی تا قیامت که او را در حوضه

منقول بالآتي علم دولته جليلة الله وانه بقرآن به وادى عن زار الله
شما بنده وانه بقرآن به اول وادى به وادى به وادى به وادى به
محض الخیر وانه بقرآن به اول وادى به وادى به وادى به وادى به
ادریته زبانی به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
له صفای کور وانه بقرآن به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
عنای بر طرف وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
وادی به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
اول وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
بامور وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
بلاش به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
دین وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
کلیه وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
بر وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
کور وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
مقر وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
لطافه وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
وادی به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
سفر از وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
بر وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
وادی به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به
بلاش وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به وادى به

[illegible]

[illegible]

خطه
مجلس
۱۵۱
در اول
فردینا
مجلس
مجلس

[illegible]

[illegible]

در اقصی شاه سور و در آن حسن اردو و غایت حسن المله و فات
 و قوت از حدی مکر شو و از نسیه قوشمه قولند شکر و از
 بدی و ذیال که طبعی است کلن آهمن صورت و بیستی
 ضعیف و در و از آن در و بی حاشی در و بی حاشی در و بی حاشی در
 تا حد آره ها از کن تا حار المله با بیستی تا حدی و از
 شده از حار لیده و تا حدی در و صف اول و نور لا بقدر
 شاه علی شاه صاع و از حدی در و کوفه اکا و نای و از حدی
 و در حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 نو با و شیخ سلطنت مکر با و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 بهانه شکر از سلطنت حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 و از حدی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 و در حدی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 معزز و ملک قیوم و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 صاحب زلی زین و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 حضور سید و بیست و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 و سوز خاص قلدی خاص و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 انشاء و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 شاه و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 سناه بن عبد الحامد و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 قلوب و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 قالی و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 تقریر و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 مستوجب و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 میفیه و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در

در اقصی شاه سور و در آن حسن اردو و غایت حسن المله و فات
 و قوت از حدی مکر شو و از نسیه قوشمه قولند شکر و از
 بدی و ذیال که طبعی است کلن آهمن صورت و بیستی
 ضعیف و در و از آن در و بی حاشی در و بی حاشی در و بی حاشی در
 تا حد آره ها از کن تا حار المله با بیستی تا حدی و از
 شده از حار لیده و تا حدی در و صف اول و نور لا بقدر
 شاه علی شاه صاع و از حدی در و کوفه اکا و نای و از حدی
 و در حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 نو با و شیخ سلطنت مکر با و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 بهانه شکر از سلطنت حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 و از حدی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 و در حدی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 معزز و ملک قیوم و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 صاحب زلی زین و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 حضور سید و بیست و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 و سوز خاص قلدی خاص و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 انشاء و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 شاه و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 سناه بن عبد الحامد و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 قلوب و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 قالی و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 تقریر و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 مستوجب و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در
 میفیه و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در و حاشی در

هذا الكتاب من التوبة حسنة له استأجره من بشارت
 سنة بن عبد الحفيظ
 محمد بن زول مؤسس على سب طهارة وثاني في بيان اوله بآية
 منى طاف سيرة روافد له بكار خان اب وكلن بيهجار وى كار
 خلوت سرائى فاة وول الله فقه ووجود من بشارت بشارت
 لكار اطلاق فاة ايا ما به فليلا بشارت بشارت
 من صانع كابدوب ظاهر كونه
 و كسر طور خور بون فباي
 يد قدر تلم كجاولد لاي
 نظرت ووجود منظر اولدي
 جوكا في قسم لاف اولدي ايا
 دور ونا بعد ووصولت نا محمد واوله بشارت بشارت
 كمنجا رة في قسم صانع قسم ايل سا لكة فكلر لة فدا اول
 روافد بشارت بشارت وبقا الله لكة بال وصغيف لكة
 فظن صراط مستقيمة سرائى بشارت بشارت بشارت
 ايا ايلدي فصولي معنوي
 كورة في اعون بشارت بشارت
 شوكة كيم فوش الله في اعون
 وول بشارت بشارت بشارت
 فكل بشارت بشارت بشارت
 غار سرة رانبا حو كيم بشارت بشارت بشارت
 بشارت بشارت بشارت بشارت
 نظم بشارت بشارت بشارت
 فكل بشارت بشارت بشارت
 كيم بشارت بشارت بشارت
 بشارت بشارت بشارت بشارت
 بشارت بشارت بشارت بشارت

Süleymaniye - 13	4911 / 1a
Kisim	1
Yani	1
Eski Kavi	96

TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN

tıpkıbasım

Hâzâ Kitâbu Tezkiretü'l-Bünyân
Hasb-i hâl-i ân üstâd-ı kâr-dân ser-mi'mârân Sinân bin Abdülmennân

Risâle-i Tezkiretü'l-Ebniye

SÂİ MUSTAFA ÇELEBİ YAPILAR KİTABI

Mimar Sinan'ın kendi ağzından yaşamış olduğu, uzun ve benzersiz bir ömrün önemli olayları, şaşırtıcı başarıları, büyük bir yaratıcının yaşamı ve iç dünyası üzerine eşsiz bir belge.

Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye, tıpkıbasım, eleştirel basım ve günümüz diline aktarılmış biçimleriyle Yapılar Kitabı'nda birarada.

SAYI MUSTAFA ÇELEBİ YAPILAR KİTABI

Mimar Sinan'ın kendi ağzından yazmış olduğu, uzun ve benzersiz bir Osmanlı dönemi yapıları, yapıları, yapıları, büyük bir yapıların yapıları ve iç dünyası üzerine eşsiz bir bilgi.

Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye, yapıların, yapıların, yapıların ve günümüz diline aktarılmış yapıların yapıları Yapılar Kitabı'nda yer almaktadır.

ISBN 978-975-11-1111-1

Saî Mustafa Çelebi
Yapılat Kitabı
Tekkiret-i-Buğyan ve Tekkiret-i-Ebniye
(Mimar Sinan'ın anıları)
Düzenleyen: Hayati Dursal
Çizim: Başar Kalkan

SÂİ MUSTAFA ÇELEBİ YAPILAR KİTABI

Mimar Sinan'ın kendi ağzından yaşamöyküsü; uzun ve benzersiz bir ömrün önemli olayları, şaşırtıcı öyküleri, büyük bir yaratıcının yaşamı ve iç dünyası üstüne eşsiz bir belge.

Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye, tıpkıbasım, eleştirel basım ve günümüz diline aktarılmış biçimleriyle Yapılar Kitabı'nda birarada.

ISBN: 975-296-040-5

0 789752 960404

SÂÎ MUSTAFA ÇELEBÎ YAPILAR KİTABI

Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye
(Mimar Sinan'ın anıları)

Hazırlayan: Hayati Develi

Önsöz: Doğan Kuban

SÂÎ MUSTAFA ÇELEBİ YAPILAR KİTABI

Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye
(Mimar Sinan'ın anıları)

Hazırlayan: Hayati Develi

Önsöz: Doğan Kuban

